

DE SACRIS ECCLESIAE MINISTERIIS AC BENEFICIIS LIBRI VIII,

In quibus quicquid ad plenam Iuris Pontificij cognitionem neceſſarium eſt, breuiter ac dilucidè explicatum continetur.

ITEM,

PRO LIBERTATE ECCLEſiæ Gallicæ aduerſus Romanā aulam Defenſio Pariſienſis Curiæ Ludoūico XI. Galloru̅ Regi quondam oblata.

Authore Franciſco Duareno Iureconſulto, & ordinario Iuris ciuilis Doctore in ciuitate Biturig.

LVTETIAE,
Ex typographia Matthæi Dauîdis, via amygdalina, ad Veritatis inſigne.
1551.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

FRANCISC. DVARENVS. IVRISC.

AD MARGARITAM FRANcicam Regis sororem, ducémque Biturigũ, epistola scripta ab authore antequam Lutetia Parisiorum Auaricum Biturig. migrasset.

CVM nuper ex vrbe ad fanũ Mauri, ego & quidam alij nostri ordinis viri sanè boni, & literarũ amantes festis diebus otiosísque cõcessissemus, nuntiatúmque nobis esset Michaëlem Hospitaliũ, qui inter senatores curiæ Parisiensis & integerrimus & doctissimus habebatur, illuc aduentasse, cõ festim ad eius villam salutãdi visendíque hominis causa perreximus. Qui vt salutantes nos comiter ac humaniter excepit, moram nullã interponendã esse putauimus, quin simul cum eo amœnissimis in locis eius vici suauissimè colloquentes, deambularemus. Ac multis iam spatiis confectis, tandem ad prætoriũ hortósque ventum est, qui Gul. Budæi fuisse dicebantur. Quo in loco nullus profectò fuit, quin libentissimè consisteret, nõ solum quia ad æstum, calorémque vitandum longè erat cõmodissimus: sed quia talem, tantúmque virum,

qui memoria noſtra vniuerſam Europam ſui nominis gloria impleuerat, nobis velut in conſpectu ponere videbatur, ac ita verſabatur ante oculos ſpecies eius & imago, cuius ſedem, domicilium, veſtigia contemplabamur, vt nihil poſſet cadere iucundius. Eſt enim neſcio quo pacto naturâ hoc nobis inſitum, vt locis in quibus ſummi præcellentéſque viri multum verſati ſunt, aut ſupellectile, vel re alia, quam in vſu habuerũt, magis quàm librorum ab eiſdem conſcriptorũ lectione ſępenumero commoueamur. Teſtatur Cicero cùm aliquando veniſſet Metapontum, non antè ad hoſpitem diuertiſſe, quàm locum ipſum in quo vitam ædiderat Pythagoras, ſedémque vidiſſet. Et Lucianus author eſt, Epicteti philoſophi lucernam, quæ fictilis erat, tribus drachmarum milibus emptam fuiſſe. In hortis igitur Budæi viſum eſt omnibus cõſidere, qui ſimul Hoſpitalio duce illuc conuenerant, optimis ſanè ac eruditiſſimis viris, quorum nomina, raram eximiámque eorum virtutem admiratus, continere me non potui, quominus hîc adſcriberem. Fuerunt enim hi, Bart. Fayus, & Anton. Sennetonius, ordinis ſenatorij lectiſſimi ornatiſſimíque viri, & inſignis cùm doctrinæ, tum etiam integritatis & probitatis nomine cõſpicui ac venerandi, Franciſcus & Sebaſtianus Albaſpinei fratres: quorum hic adoleſcentiæ vixdum annos egreſſus, multas legationes magna

cum laude obiuerat, ac in rebus gerendis vbique talem ſe præſtiterat, vt ampliſſimis iam ſacerdotiis atque honoribus benignitate Regis auctus eſſet: ille tuam Biturigum prouinciam ita tum regebat ac moderabatur, vt ab eo omnis æquitatis, iuſtitiæ, prudentiæ, magnitudinis animi exempla peterentur: vterque nobis propter ſimilitudinem ſtudiorum & beneficiorum magnitudinem coniunctiſſimus erat. In eo cõſeſſu & colloquio multos varióſque ſermones habitos fuiſſe recordor, tum de ſtudiis Budæi, quæ mihi propter veterem cum eo homine conſuetudinem aliquanto erant notiora quàm cęteris, tum de triſti admodum atque acerbo caſu, quem literæ interiores extincto illo lumine pertulerunt. Ac vt alius ex alio naſcitur ſermo, hinc arrepta eſt occaſio cõmemorandi, quàm paucis annis, quantã literæ bonæ iacturam, paucorum hominum interitu, in Gallia noſtra feciſſent. Nam Budæi fatum non longo admodum interuallo ſecuta eſt Regis Franciſci patris tui mors luctuoſa, principum omnium, quos vnquam ſol vidit, literis deditiſſimi, vt iam bonorum omniũ conſenſu, literarum ac diſciplinarũ parentis cognomen ei tribuatur. Nec ita multò pòſt reginam Nauarrę Margaritam, cæleſti haud dubiè præditam ingenio fœminã, & eo in literas amore ac ſtudio, vt Franciſco Regi, cuius erat ſoror, non concederet, inuida fata nobis eripuerunt. In hanc

ſententiam cùm multa grauiter & copioſe à ſingulis dicerentur, memini tum ita locutũ Hoſpitalium fuiſſe, vt dolorem noſtrũ, mœrorémq; oratione ſua non parũ leniret ac minueret. Is enim ex tanta clade fœminã vnam ſupereſſe dicebat, cuius ea eſſet non ſolùm authoritas ac maieſtas, verùm etiã doctrina ſingularis cum honeſta volũtate affectúque coniuncta, vt literas collabentes ſola facilè ſuſtentaret ac tueretur. Ac poſtquã de te, ſtudiíſque tuis, & admirabili literarũ omnium, tum Græcarũ, tum Latinarũ cognitione, pleraque non audita ab aliis, vt ipſe affirmabat, ſed à ſe cõperta, atque intellecta, nobis magna cum attentione & admiratione audientibus narrauit, nemo mehercule fuit, quin protinus in cælum manus præ gaudio tolleret, & ad bene ſperandum de re literaria vehementiſſimè cõmoueretur. Eſt enim in Hoſpitalii oratione præter elegantiam & vbertatem eruditiſſimo viro dignã, grauitas etiã ſumma, & vt prudentis rectíque hominis quędã naturalis authoritas, quę ad fidem faciendam plurimũ valet. Hunc verò ſermonem ſic excepit Fran. Albaſpineus, vt Biturigũ ciuitati prouinciæq; mirũ in modũ gratularetur, quòd nuper eius tibi procurationẽ, gubernationem, ducatúmq; Rex Chriſtianiſs. Henricus frater tuus mandaſſet, atq; credidiſſet. Quid enim, inquiebat, nobis optatius, fœlicius, diuinius cõtingere potuiſſet, poſt eam animi conſternationem, quæ Margarita

regina Nauarrę fató functa, inter ciues noſtros oborta eſt, quàm repentè eam nobis ducem quaſi cælitus demiſſam eſſe, in qua eadem pietas ac religio, bonitas par atque humanitas, ingeniū fœlicius, & longè politior doctrina inſint, quæque ad ea quæ iam rectè pręclaréq; inſtituta ſunt, nō ſolùm tuenda & conſeruanda, ſed etiam augenda & amplificanda diuinitus quodāmodo nobis data videatur. Subiiciebat ille, veniſſe iam tēpus, quo Biturigum ciues veriſſimè idem dicere poſſent, quod Themiſtoclem Athenienſem dixiſſe ferunt, cùm exul & profugus ad regem Perſarū cōfugiſſet, & ab eo honorificè exceptus locupletatúſq; fuiſſet: O amici perieramus, niſi periiſſemus. Longū eſſet, nec valde neceſſariū, ſigillatim omnia hîc recenſere, quęcunque in eo cōgreſſu de te recitata ſunt. De quibus omnibus tametſi fama vbiq; terrarū increbruerat (magna ſiquidē fortuna nihil occultū eſſe patitur) tamen ad opinionem confirmandā, quàm animo vtcūque prius imbiberam, magnum pōdus habuit ea diſputatio. Nam antè vix adduci poterā, vt has lucubrationes noſtras in tuo nomine diuulgari & apparere ſincrem. Cogitabam enim nō eo me hominem eſſe vel ingenio, vel doctrina, vt quicquam auribus tuis dignum afferre poſſim, & ſcholaſticas diſputationes, de Iure præſertim, & quæſtionibus forenſibus mulieri offerri ineptum ac indecorum quibuſdam viſum iri ſatis intelligebam. Ac ſicut

olim prouerbio notati ſunt,qui Veneri ſuem immolabãt,quòd Adonis apri dente perẽptus,ideóq; ſus Veneri,vt amaſij interfector gratus nõ eſſet:ſic ego ſubueritus ſum ne mihi vitio detur, quòd nec muneris oblati,nec perſonæ tuæ rationem habuerim. Verùm omnem mihi ſcrupulum dubitationémque exemit iſta quę nunc animo meo inſedit penitus de te perſuaſio. Nam ſingularis tua in bonarum artium ſtudioſos humanitas facit,vt qualemcũque ſedulitatem noſtrã te in bonam partem accepturum cõfidamus,quanuis hoc opus ita à nobis elaboratũ perfectúmq; non ſit, vt ſi ex noſtra æſtimatum fuerit induſtria,magis quàm dignitate ipſius argumenti,dignũ tuo nomine patrocinióq; iudicari debeat. Ac ſi qui fortè ſint qui rem à nobis tractatam parum tibi conuenire exiſtiment,in eo falli eos cõſtat, quòd te ex aliarum mulierũ natura, ingenio & moribus fingunt: nec ſatis norunt quantũ inter te reliquáſque huius ſeculi fœminas interſit. Cùm igitur ea ſit & naturæ tuæ bonitas, & doctrina ac eruditio, vt præter pudorem pudicitiámq; inſignem, muliebre nihil in te cõſpiciatur, & cum excellentiſſimis viris meritò conferri poſſis,equidem iure culpandus non videor,ſi tibi munus literarium obtulerim, quod aptum cõueniénſque viro eſſe non fateatur. Non deerunt fortaſſe, qui dicent ſtudium literarũ in muliere quidem ferendum eſſe, ſed nõ earum quæ ad res po-

liticas & forenſes pertinent. Sed cùm ita moribus noſtris comparatum ſit, vt principes fœminæ gubernacula Reipublicæ teneant, cur earum rerum ſcientia, quibus ad Rempublicam regendam opus eſt, eiſdem interdicta ſit nõ video. Niſi fortè quis dicat eas vicaria magiſtratuũ opera vti hîc ſolere, quos iſta cognoſcere ſufficiat. Verùm ego vt anxiam nimis & exactã harum rerum cognitionem à principibus minimè flagito, ita minus idoneos eſſe ad gubernationem Reipublicę eos cenſeo, qui ne primoribus quidẽ labris, vt dicitur, hæc deguſtarunt. Ac huiuſmodi ſunt hi noſtri libri, niſi vehementer ipſi fallimur, vt iis etiã qui forenſem iudiciariámque artem ipſi non exercent, ſed rerum cùm diuinarũ, tum ad ſtatum publicum ſpectantium ſtudio capiuntur, nonnihil conducant. Quarum rerum cognitione vt honeſta ac perneceſſaria te mirificè delectari accepimus. Et hęc quidẽ à nobis dicta ſunt, vt ineptiarũ ac temeritatis crimen, quod nobis obiici poſſet, ſi minus à te, certè ab aliis quibuſdam, in quorũ manus ſcripta noſtra venient aliquando fortaſſis, dilueremus. Nec difficile eſt ex iis quæ iã diximus perſpicere ac iudicare, quæ me ratio impulerit, vt libros meos tibi legendos exhiberem. Verùm alia quędã non leuis huius incœpti cauſa etiam fuit, præter eas quæ hactenus à nobis expoſitæ ſunt, quòd videlicet in locum illuſtris reginæ Nauar. ducíſque Biturigũ modò ſucceſſeris,

quę ſtudiorum noſtrorum fructum, ſi quis exiſtat, iure ſuo à nobis repetere poſſet. Quam enim ſuperſtitem adhuc & viuam diutiſſimè colui & obſeruaui, cùm apud Bituriges tuos ius ciuile interpretarer, & annuum mihi eo nomine largiretur, eidem profectò mortuæ quod potero officiũ pręſtare quàm maximè cupio: vt eius quæ tam præclare ac diuinitus, non dicam de me & ſtudiis, ſed de vniuerſo hominum genere merita eſt, ſacroſanctam apud nos memoriã eſſe omnes intelligant. Sed quia animo iam fœliciter in cælum recepto humana non cõueniunt, nec quantum vellem ei impræſentiarum tribuere poſſum, quicquid in viuam officij collaturus fui, nemini iuſtius quàm tibi nũc deferendum eſſe videtur: vt potè quam illa incredibili amore ſemper complexa ſit, & pietatis, religionis, doctrinæ, cæterorúmque ornamentorum ſuorum velut hæredem quodammodo reliquerit. Et arbitror pios illos ſanctiſſimóſque Manes, ſi loqui nobiſcum poſſent, id ſibi pergratum ac iucundum eſſe dicturos. Quo nomine fortaſſis opera hæc noſtra, qualiſcunque ea ſit, acceptior tibi futura eſt, eámque vt boni conſulas te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale, Lutetiæ Pariſiorum, Idib. Iun. 1550.

INDEX SINGVLORVM capitum, quæ his octo libris continentur.

LIBER PRIMVS.

De Ecclesia, & ministeriis ecclesiasticis.

LIBER SECVNDVS.

De origine, definitione, ac diuisione beneficiorum.

LIBER TERTIVS.

De iis qui possunt beneficia conferre.

LIBER QVARTVS.

Quibus poßint beneficia conferri.

LIBER QVINTVS.

Quibus modis acquirantur beneficia, & ministri Ecclesiæ ordinentur.

LIBER SEXTVS.

De iis, quæ in beneficiis distribuendis præcipuè obseruanda sunt.

LIBER SEPTIMVS.

Quod ius habeat beneficiarius in beneficio suo, & quemadmodum beneficia retineantur & conseruentur.

LIBER OCTAVVS.

Quibus modis beneficia amittantur, & vacent.

PRAEFATIO IN QVA DE VNIuerſo iure pontificio, ac de inſtituto authoris diſſeritur.

CV'M de iure canonico ſiue pontificio aliquid ſcribere inſtituerem, ſatis proſpiciebam fore, vt hoc conſilium meum in varias reprehenſiones incurreret. Non enim adeò rerum imperitus ſum, vt non intelligam, quàm malè audiat hoc tẽpore iſtius iuris profeſſio, quámque diſpliceat non vulgo tantùm & imperitæ multitudini: ſed iis etiã, qui cæteris acutiores, fœlicioríſque iudicij haberi volunt. Nam pleriſque perſuaſum eſt, ius põtificium nihil aliud eſſe, quàm inconditam quandam decretorum, & conſtitutionum farraginem à ſemidoctis pontificibus ad quæſtum magis, quàm ad Reip. Chriſtianæ commodum editarum: cuius nec liberalis cognitio, nec admodum neceſſaria videatur. Nec deſunt, qui totum hoc ius plenum erroribus eſſe non obſcurè teſtentur, è quorum numero Cynus Piſtorienſis clari nominis iuriſconſultus fuit. Alij tametſi multa præclara & vtilia iure pontificio contineri non inficientur: tamen quia partim ea in deſuetudinẽ abiiſſe vident, partim diplomatibus pontificum venialibus ferè ſubuerti ſolere, inanem prorſus noſtrum eſſe laborem cõtendunt, nec vllam in hoc genere doctrinam reconditiorem magnopere requiri dictitant, ſed eam ſufficere, quæ in foro vſitata ſit, & ex vulgaribus cõmentariis hauriatur. Non neceſſe habeo hîc commemorare, quoties mihi cum his dimicandum fuerit, qui vicem meam (ſi Diis placet) nõ mediocriter dolere ſe dicerent, quòd ſtudiis grauioribus omiſſis, in his nugis ineptiiſque tempus contererem. Quorum ego iudicium, & authoritatem, vt prorſus non cõtemno: ita rationes aliquas habere mihi videor, quibus hoc inſtitutum cõſiliúmque meum bonis & eruditis hominibus approbare facile poſſim. Nam vt de iure pontificio dicam quod ſentio, conſtat imprimis iam inde ab initio naſcentis eccleſiæ apoſtolos Chriſti, ac ſacerdotes de ritibus in eccleſia neceſſariis quædam conſtituiſſe, cùm abſque ordine & εὐταξίᾳ verũ Dei cultũ retineri nõ poſſe animaduerterent. Hinc Paulus ad Corinthios ſcribẽs, πάντα, inquit, εὐσχημό-

νως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. Hos imitati successores per multas ætates variis in conuentibus veluti leges quasdam condiderunt, quas canones, id est, regulas, seu ius canonicum vocamus. Ea si quidem erat horum modestia, vt decreta huiusmodi sua leges vocari nō sustinerent: ne principum, ac magistratuum authoritatem sibi arrogare viderentur, & quanquam principes ipsi negligentibus episcopis ac sacerdotibus leges plerunque ad gubernationem ecclesiarum, & ritus ecclesiasiasticos pertinentes ferrent: tamen ea veneratione sacros illos canones prosequebantur, vt ab eorum præscripto vix vnquam sibi deflectendum esse ducerent. Et Iustinianus noster disertè ait, se ita leges scribere, vt sacros canones imitentur. Totum autem ius canonicum, quo nunc vtimur, præcipuis aliquot voluminibus continetur. Vnum est à Gratiano compositum quadringentis ferè ab hinc annis, quod variis canonibus, sententiisque veterum patrum collectis refertum est, decretorúmque titulo inscribitur. Nec eo libro vllus est in hoc genere vtilior, quanuis in eo nonnihil desiderent eruditi. Fatetur Martialis quodam versu, in suis libris mala plura esse, quàm bona, aut mediocria, nec aliter vllum scribi librum solere. Nemo tamen sanus ideo libros eiusmodi omnes contemnendos aut reiiciendos esse dixerit. At Gratianus noster plurimis abundat præclaris auréisque sententiis, vt æquum non sit, ob nonnulla, si quæ in eo deprehenduntur errata, è studiosorum manibus librum longè vtilissimum excutere, nullo duntaxat meliore, probatioréque allato. Alterū volumen est Gregorij noni editum nomine, quod diuersorum pontificum Romanæ sedis epistolas, quæ dicuntur Decretales, complectitur. In eo Decretalium volumine multa intueri licet, quæ à prisca illa disciplina, quam decretorū liber à Gratiano editus continet, multum degenerent. Atque hinc natum est illud apud nostrates tritum ac vulgò iactatum. Malè cum rebus humanis actum esse, ex quo decretis alæ accesserunt. Est enim hæc rerum humanarum conditio, vt ferè in deterius prolabantur: Sic omnia fatis, inquit poëta, in peius ruere, & retrò sublapsa referri. Eius tamen libri lectio negligenda iuris studioso non est, quòd multa ad iuris non modo pontificij, sed etiam ciuilis cognitionem vtilia contineat. Quo enim tempore conscriptæ sunt illæ epistolæ, quibus pōtifices Romani de iure consulentibus more veterū imperatorum respondebant,

causæ ecclesiasticæ antiquam simplicitatem iam amiserant, erántque huiusmodi, vt ad eas dirimendas ac definiendas iurisconsulti & pragmatici adhiberentur. Vnde factũ est, vt canonum peritus, nisi idem iuris ciuilis scientia instructus sit, vulgari prouerbio inter rudes, & imperitos numeretur. Alius est liber Bonifacij octaui, quem ideò in Francia receptum non esse accepimus, quòd quæ in eo extant constitutiones, pleræque in odium, & æmulationem Philippi Francorum regis editæ, & ad Romanæ aulæ quæstũ excogitatæ credãtur. Vtcunque se res habeat, quisquis in foro hodie versari cupit, non parum eius libri lectione iuuari potest. Nec dissimilis est cæterorum librorũ tum à Clemente quinto, tum ab aliis promulgatorum ratio. Ex quibus, si cum iudicio legantur, fructus & commodi plurimum colligere licet. Quanquam enim libenter facio, vt iuuenes ad horum librorum studium adhorter: tamen ab omnibus vitiis eos pertinaciter vindicare nequaquam institui. Illud enim fateri vel inuiti cogimur, mores hominum ecclesiæ titulo insignitorũ ita paulatim degenerasse, vt posteriores constitutiones pontificum ferè anterioribus cedant, ac de eis merito dici posse videatur, quod scribit Homerus,

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται·

Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους. *Itaque sicut hoc tempore valde necessarium est, sacerdotum deformatos mores ad priscam religionem reuocare: ita expediret fortassis ex tot tantísque constitutionibus pontificiis, quicquid verius, syncerius, ac vtilius est in breue aliquod volumen conferre. Nec id futurum aliquãdo desperamus hoc præsertim pontifice Iulio 3. quem rumor est (atque vtinam is vanus non sit) de ruinis ecclesiæ fulciendis & restituendis canonibus antiquis seriò cogitare. Quo nihil potest in eius mentem ac cogitationem cadere diuinius. Extant Hesiodi versus, quibus ætatis suæ vitia deplorat, & se alio tempore natum non esse conqueritur.*

Μηκέτ' ἔπειτ' ὤφελον ἐγὼ πέμπτοισι μετεῖναι

Ἀνδράσιν, ἀλλ' ἢ πρόσθε θανεῖν ἢ ἔπειτα γενέσθαι. *Sed quoniam his votis nihil proficitur, modis omnibus enitendũ est, vt veteres mores ac instituta reuocantes auream quãdam ex ferrea ætatem efficiamus. Vetus est illud, Moribus antiquis res stat Romana, virísque. Quod de Ecclesia & statu ecclesiastico multo verius dici potest. Nec*

aliter cenſuerunt antiqui illi patres in conuentu Niceenſi, qui ita decreuerũt, τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω. Quam ad rem noſter hic tractatus nõnihil vt ſpero adiumenti allaturus eſt. Hoc enim mihi propoſitum fuit, vt ſenſim ab heroicis ætatibus ad noſtrorũ vſque tẽporum fecem deueniens, priſcos canones ac inſtituta primùm, deinde recentiores conſtitutiones in medium adducerem: ſed temporis vbique habita ratione, quo edita, ac promulgata quæque fuit. Exempla quoque interſerui, ex Euſebio, Sozomeno, Socrate, Theodorito, Chryſoſtomo, Baſilio, Gregorio, Hieronymo, Auguſtino, Cypriano, atque aliis veteribus ſcriptoribus eccleſiaſticis decerpta, quos mihi eã ob rem euoluere omneis nõ ſine magno labore ac vigiliis neceſſe fuit. Itaque quiſquis omniũ ſæculorum, atque ætatũ à Chriſto, & eius apoſtolis ad noſtra vſque tẽpora canones, decreta, cõſtitutiones, ritus, moréſque eccleſiaſticos noſſe, ac inuicẽ cõferre volet, hi noſtri libri ſi minus ſatisfacient omnino, certè nõ minimo ei futuros adiumẽto cõfirmare auſim. Nam cùm hæc primùm ſcribere aggreſſus ſum, mihi tantum animus erat, cõmentarios ad memoriæ ſubſidium, & locos cõmunes de rebus in foro vſitatis conſcribere, qui mihi ad cauſas forenſes tractandas vſui eſſent. Verùm ab amicis perſuaſus, vt cõmentationes meas cum ſtudioſis communicarem, non inuitus feci, vt rerum omnium, quæ in iure pontificio diſputantur fontes indicarem ac patefacerem, quò ad plures manaret noſtrarum vigiliarum, ſi quæ ſit, vtilitas, & non iis tantùm qui foro & litibus dediti ſunt: ſed cæteris etiã omnibus prodeſſem. In iis ſanè quæ ad forum & iudicia præcipuè ſpectant, modum adhibui, qui docendi rationi & methodo, quam in toto hoc opere ſecutus ſum (haud ſcio, quàm fœliciter) mihi conuenire videbatur: nec ſingulas quæ incidere ſolent, quæſtiones, quæque ab aliis ſpinoſe ſubtilitérque diſputantur, omnino hîc agitandas eſſe putaui. Quanquam pleraſque ſic attigi, vt verear, ne à quibuſdam in ea re nimius exiſtimer, qui nihil de fece, quod aiunt, nos haurire facilè patientur. Malè etenim docet, qui omnia docet. Ac ſicut Quintilianus grammatici virtutem eſſe ait, quædã neſcire: ita diligentiæ pars eſſe videtur, quædam præterire. Idque à nobis non multos ante annos ſatis demonſtratum eſt in eo libello, quem de docendi diſcendíque iuris ratione ad And. Guillartum ſcripſimus, qui tum nobis ius ciuile in-

terpretantibus operam dabat, nunc præfectura libellorum iuuenis adhuc, sed prudentia senili in regia, summísque tribunalibus fungitur. Ac eleganter Chrysostomus: In lampadem, inquit, si parum instillaueris olei, satis alimenti habet ignis: sin iusto largius infuderis, etiam quæ in ea est flammam extingues. Nec minus venusta similitudine vsus est Aristoteles, Græcè quidem, vti & Chrysostomus, sed in hãc sententiam: Veratrum si crassius sumptũ fuerit, purgat: tritum verò ac comminutum suffocat: sic & nimis anxia subtilísque in philosophia disputatio. Quod ad elocutionem attinet, quidnam hîc præstiterim, paucis dicam. Equidem vt à nouo illo & verè portentoso genere orationis, quod barbari doctores condiderunt, multum semper abhorrui: ita dedi operam, vt propriè, Latinè, ac dilucidè res mirum in modum inuolutas & obscuras explicarem. Nam ius pontificum, quod multos annos iacuit, nec vllum habuit lumen Latinarum literarum, nonnihil excitare ac illustrare conatus sum. Idq́ue tametsi consecutũ me non profiteor, secutum tamen esse præ me fero. Ac vehementer eos hortor, qui maiorem dicendi facultatem sibi cõparauerint, vt inchoatum informatúmque à nobis opus aliquando expoliant. Non enim hæc nitescere posse diffidimus, modò egregius quispiam artifex operi manus admoueat. Illud sanè omnino vitare non potuimus, ne rebus nouis noua quædam imponeremus nomina, aut recepta vulgò retineremus: quanquam id à nobis modicè factum est, & cùm ad id nos cogere inopia videbatur. Licuit enim, sempérque licebit, Signatũ præsente nota producere nomen. Quod & in philosophia Cicero ipse fecit plerunque, & alij non pauci, quorum apud omnes eruditos grauis est authoritas. Liuius quidem de summis magistratibus Carthaginensium loquens, nõ Consules eos, sed Suffetes potius vocat. Itaque fastidij delicatissimi est, ea verba contemnere ac despuere, quæ à nostræ religionis authoribus, & veteribus theologis vsurpata sunt. Quo nomine Spiridion quendam episcopum apud Cyprios concionantem, acriter obiurgasse fertur, vt Sozomenus ait. Hæc de põtificio seu canonico iure, déq; nostro instituto paulò fusius præfari volui, vt quanta sit huius iuris non solum vtilitas, sed etiam dignitas quædam & amplitudo, iis præsertim iuuenibus, qui liberalius instituti, cane peius & angue ius pontificium oderunt hoc tempore, planum facerem, &

ſimul oſtenderem in re tenui, ieiuna & abiecta, vt eſt quorundam perſuaſio, tantam me operam non collocaſſe. Nam cæteris, qui nulla re magis quàm quæſtu & lucro commouentur, quales permultos alunt fere Tribunalia, ſuperuacanea fortaſsis oratio noſtra futura eſt: cùm hi vel eo ſolo nomine ius canonicum amplectantur, ac velut filiolam exoſculentur ſuam. Iis enim litibus, quæ ex rebus eccleſiaſticis oriuntur, & iure magis pontificio quàm ciuili dirimuntur, omnia vix fora hodie ſufficiunt. Cuius rei duæ mihi præcipuæ videntur eſſe cauſæ: Vna eſt, quia perſonarum eccleſiaſticarum, quæ iure pontificio reguntur, ea eſt multitudo vt populus vniuerſus in treis ordines diſtribuatur, Sacerdotium, Nobilitatem, ac Plebem. quorũ omnium ampliſsimus eſt ſacerdotum ſiue eccleſiaſticorum ordo. Altera cauſa eſt, quia immenſas eccleſiæ opes nemo non, quibuſcunque modis poteſt, ad ſe rapit: innumerabiles eius rei gratia paſsim excogitantur technæ & fraudes, veteres canones indigne miſerabilitérque ſoluuntur: vt quæ inde naſcuntur, controuerſiarum neque finis neque modus vllus reperiatur. Vnde fit, vt nulla alia ex re vberior quæſtus ad cauſidicos, pragmaticóſque redeat. Proinde qui ad quæſtum omnia referũt, nec vllum ſibi alium finem ſtudiorum, ſcopúmque proponunt, hi mea oratione non egent, quò ad ſtudium iuris pontificij alliciantur. Cum iis igitur mihi res eſt impræſentiarũ, qui cùm generoſioris indolis ſint, & literis elegantioribus expoliti, ius pōtificium ob eas, de quibus iam diximus, cauſas auerſantur & faſtidiunt. quibus noſtra oratione iam aliqua ex parte ſatisfactũ eſſe opinor. Nam iſti vituperant factum, quod ab aliis vnum laudatur maximè: quòd videlicet cum antiquorum canonum ſimplicitate, & grauitate recentiorum argutas, vt dicunt, ineptias coniunxerimus. Eſt enim poſteriorum canonum vſus hodie maior & frequentior in foro. Sed illi fortaſsis de rebus forenſibus admodũ ſolliciti nō ſunt. Itaque illud eis obiiciemus, quod elegans & feſtiuus poëta ſcribit: Non opus eſt nobis nimium lectore guloſo: Hunc volo, qui fiat non ſine pane ſatur. Et ſanè mirari ſatis non poſſum iſta ab iis deſpici, qui libros de ſacris, ſacerdotibus, ceremoniíſque veterum ethnicorum cum voluptate legunt, eiúſque rei ſcientia, vt honeſta ac liberali delectantur. Nam vt eis concedamus poſteriorum pontificũ decreta veteribus longè diſsimilima eſſe, & quædam

fortè in eis reperiri, quæ aliquã emendationem correctionémque desiderent: tamẽ vicißitudinem illam admirabilẽ ac mutationem cognoscere iuuat, quam in nostra religione tot sæcula pepererunt. Num minus libenter Neronis & Caligulæ perditißimorum hominum res gestas legimus, quàm Augusti, Traiani, Marci & quorundam aliorum, qui prudenter & fœliciter Romano præfuerunt imperio? Est enim harum rerum cognitio homine politico digna. Nec dubium est quin iura, quibus nunc vtimur, pontificia ad statum publicum & politiam maximè spectent, quæ tametsi aliquando emendata immutatáque fuerint, vt sæpe res huiusmodi solent: tamen futurum auguror, vt eorum cognitionem nihilominus affectet posteritas, nec satis eruditus habeatur, cui hæc ignota fuerint. Illud postremo hîc admonere lectores volumus, quædam in his scriptis inueniri posse, quibus nondum suprema manus imposita sit. Id enim nobis non licuit, cùm otij temporísque satis ad ea recognoscenda, limandáque non suppeteret, & magnæ nos rationes impellerent, ne vltrà editionem differremus. Idque eò nos æquiore animo fecimus, quòd spes nobis sit multorum exemplo scripta nostra quamuis edita iam peruulgatáque, cùm id necessitas poposcerit, emendare, & subinde opus sub incudem ita reuocare, vt nouißima quaque editione absolutius atque limatius in publicum prodeat.

LIBER PRIMVS DE ECCLESIA ET MINISTERIIS ECCLESIASTICIS.

ARGVMENTVM.

QVONIAM via & ratione de beneficiis ecclesiasticis disserere instituimus, operæpretiũ nobis visum est ab ipsa Ecclesia initium facere: Deinde ministeria, officiáque ecclesiastica sic describere, vt quid vniuscuiusque sit proprium, facilè intelligi possit. Nam hoc fundamento non iacto qui rem tractant beneficiariam, sæpenumero eos perturbare omnia ac confundere videmus. Quisquis enim nescit, quid sit Ecclesia, quid potestas ecclesiastica, quemadmodum à politica differat, qui sint episcopi, presbyteri, diaconi, hypodiaconi, & alij huiusmodi ecclesiarum siue gubernatores, siue ministri, hunc necesse est in magna rerum, quæ ad hoc argumentum pertinent ignoratione versari. Elementa siquidem hæc sunt totius iuris pontificij, quo vtimur, quódque tot voluminibus perscriptum nobis pontifices reliquerunt. Sed & de monachis quoque aliquid attingere oportet: idque eo magis, quia beneficia, quæ regularia dicuntur, aliter satis cõmodè explicari, cognoscique non possunt.

DE ECCLESIA, POTESTATE ECCLESIASTICA ET CIVILI, AC DE VTRIVSQVE DISCRIMINE, Caput primum.

IVITAS *vna est inter Christianos, vnáque Resp. latè per orbem diffusa, nec vllo circũscripta loco: quam vsitata iam receptáque appellatione Ecclesiam dicimus. Huius sacrosanctæ & augustæ ciuitatis status in sacris, & sacerdotibus, & magistratibus consistit, vt de publico Romanorum iure scribit Vlpianus*[a]. *Nam etsi religionis & sacrorum procuratio omnibus aliis rebus antiquior nobis esse debeat: tamen imperio magistratus ad tranquillitatem inter homines tuendã est opus, sine qua ne religio quidem consistere potest. Itaque Iustinianus noster maxima Dei inter homines dona esse ait* [b]*sacerdotiũ & imperium: quòd vnum diuinarum rerum administratio, alterum humanarum gubernatio moderatióque sit. Non enim vt apud Hebræos quondam atque Romanos ijdem & Reges erãt & Põtifices:* [c]*Ita in Christiana Rep. idem homo vtranque personam sustinet & vtrũque munus exequitur: sed duæ sunt functiones diuersæ, quarum vnaquæque plurimũ operis habet ac difficultatis*[d]. *Com-*

a *L.1.de Iust. & Iur.*

b *Nouel.6.*

c *Eusebius libro 1.hist.eccl. c.5. c.cleros. 21.dist.*

d *c. duo sunt. 96.distin.*

munis tamen est vtriusque finis & scopus: nempe religionis & mandatorum diuinorum in otio & pace cõseruatio. Hinc Iustinianus noster de consensu & cõcordia rerum diuinarum & humanarum, sacerdotij & imperij loquens, symphoniæ verbo vtitur. Eius verba hæc sunt[e]*:*

e Nouel. 42.

ὥστε τὰ θειότερά τε, καὶ ἀνθρώπινα συνδραμοῦντα μίαν συμφωνίαν ταῖς ὀρθαῖς ποιήσασθαι ψήφοις. *Nec minus imperium magistratus, quàm sacerdotium à Deo constitutum est, vt docet Paulus ad Rom.*[f] *Sunt enim magistratus & sacerdotium velut vnius corporis, id est, Ecclesiæ duo membra præcipua: quorum alterum alterius auxilio eget. Sed eò sacerdotium magistratu dignius habetur, quòd hic corpori & rebus externis, illud animæ ac spiritui potissimum seruiat*[g]*. Itaque harum gubernationum altera spiritalis vulgò dicitur, quia spiritus & animæ tantum est curatio: altera temporalis, quia non æternarum rerum ac spiritalium administratio est, sed externarũ potius & corporalium, quæ ad temporariam hanc vitam pertinent, & pro tempore mutationẽ recipiunt. Id satis ostẽdit Valentiniani imperatoris oratio de Ambrosij ad episcopale munus promotione, apud Theodoritum*[h]*. Nam cùm Ambrosius, qui tum Prætura fungebatur, omnium suffragiis lectus esset episcopus Mediolanensis ecclesiæ, exultans gaudio Valentinianus, dixit se gratias agere Deo, quòd is animorum curationem ei viro tradidisset, cui ipse antea corpora cõmiserat*[i]*. Tametsi autẽ Ecclesia, cœtus ac multitudo Christianorum omniũ, fideliúmque sit: tamen aliter nonnunquã accipitur in iure pontificio: nempe pro*

f cap. 15.

g d. c. duo sunt.

h lib. 4. cap. 7.

i c. Valẽtinianus. 63. dist.

collegio & conuentu ſacerdotum, ac miniſtrorũ doctrinæ diuinæ, qui clerici appellãtur[lz]. *hinc poteſtas eccleſiaſtica, à ciuili ſeu politica diſtinguitur. Sed de vtriuſque poteſtatis diſcrimine & officiis videndum eſt, & ab eccleſiaſtica tanquã ſublimiore dignioréque incipiendum.*

[lz] *not. in. c. relatũ. de teſta. c. cũ clerici. de ver. ſig c. vlt. Ne præl. vices ſuas.*

De poteſtate & iuriſdictione eccleſiaſtica. Cap. 2.

SACERDOTVM *functio & officium latiſsimè patet. Nam præter docendi munus, adminiſtrandi ſacramenta, ordinandi miniſtros Eccleſiæ, & quædã alia, quæ non ſunt inſtituti noſtri, poteſtatem habent aliquas veluti leges condendi de ceremoniis, & aliis id genus, vt omnia decenter & ordine fiant. Item de rebus in religione obſcurioribus iudicium faciunt: ac ſi quæ dubitatio emerſerit, eorum cognitio eſt, nõ magiſtratuum ciuilium*[l]. *Cauſam enim fidei in Eccleſia agendam quis abnuat? inquit Ambroſius*[m]. *Præterea iuriſdictionẽ aliquam, & coercitionem habẽt in Eccleſia, quoniam abſque diſciplina aliqua munus ſuum tueri non poſſunt. Ea autem diſciplina duplex eſt: Vna populi, altera cleri. Nam populum ſibi commiſſum, corripiendi caſtigandíque, & à ſacra communione arcendi ius habent, ob graue ſcilicet delictum & cõtumaciã, quæ noceat Eccleſiæ*[n]. *Quæ poteſtas nihil detrahit imperio magiſtratus, quia nihilominus coercere, & legitimis ſuppliciis delinquentes afficere ei licet*[o]. *Poteſt & ſacerdotibus obſiſtere, ſi temerè & ob alias cauſas, quàm quæ canonibus expreſſæ ſint,*

[l] *l. omni innouatione. C. de ſac. eccl.*

[m] *c. cõuenior. 23 q. 8.*

[n] *ca. Nouit. de iudic.*

[o] *l 1. C de ſum. trin. l. placet. C. de ſacr. eccl.*

quempiam à cõmunione summouerint[p], vt paulò pòst docebimus. Ad hæc delicta quædam sunt, quæ legibus non puniuntur: vt Vsura, concubinatus, periurium, &c. correctioni tamen Ecclesiæ sunt obnoxia, & ideo crimina ecclesiastica appellãtur. Hæc de causis criminalibus. Causæ verò ciuiles laïcorum in Ecclesia non iudicantur, nisi quæstio aliqua de fide, aut re alia spiritali occurrat[q], aut nisi cõsentiant litigatores[r]. Non ignoro Theodosiũ imperatorem Romanũ legem promulgasse, qua cautũ erat, vt lites omnes & controuersiæ forenses ad iudicium Ecclesiæ remitterentur, si alteruter litigatorum id postularet. Quæ lex à Carolo Magno posteà renouata, confirmatáque fuit[ſ]. Sed mutatis episcoporum moribus, in desuetudinẽ abiit, vt credibile est, vtraque constitutio. Nec verò dubiũ est, quin sacerdotibus reges omnes ac principes in huiusmodi rebus cedere, séque eis subiectos agnoscere debeãt[t]. Quamobrẽ Valẽtinianus imperator, cùm de episcopi cuiusdã electione ageretur, ita locutus est sa-
,, *cerdotibus: Talem in pontificali constituite sede, cui &*
,, *nos, qui gubernamus imperiũ, syncerè capita nostra sum-*
,, *mittamus, & cuius monita, dum tanquã homines deli-*
,, *querimus, necessariò veluti curantis medicamenta susci-*
,, *piamus. & Constantinus ad episcopos conuentus Ni-*
,, *ceni: Deus, inquit, vos cõstituit sacerdotes, & potestatem*
vobis dedit de nobis quoque iudicandi[x]. Proinde Innocent. pont. Rom. Arcadium imperatorem à sacra communione summouit, quia consenserat, vt Ioannes Chrysosto. à sua sede pelleretur[y]. Et Ambrosius Valẽtiniano

p No.123.
q d. ca. conuenior. d. l. omni ĩnouatiõe.
r l. si qui ex cõsensu. C. de ep. aud.
ſ c. quæcũque. 11. q. 1. c. nouit. de iud.
t c. quoniã. 18. distin. c. quis dubitet. c. duo sunt. 96. dist.
x histo. eccle. lib. 10.
y d. c. duo sunt.

Imperatori fortiter obſtitit iubenti, vt templũ ſedémque ſuã Arrianis cederet. Sed nihil eſt ea hiſtoria memorabilius, quã Theodoritus lib. 5. deſcribit de Theodoſio Imp. quem idem Ambroſius cum Mediolanenſis epiſcopus eſſet, non ſolum excluſit à communione & ingreſſu templi: ſed etiam ad publicam pœnitentiam depoſita purpura, omníque regio ornatu, adegit: quòd apud Theſſalonicam aliquot millia hominum indicta cauſa, ipſius iuſſu trucidata eſſent: vt neſcias, maiorémne epiſcopi libertas, an Imperatoris obediẽtia animíque demiſsio admirationem mereatur[a]. *Ac vt eius rei perpetuum ſupereſſet monumentum, pleniórque eſſet ſatisfactio, ſuis monitis & exhortationibus perfecit quoque Ambroſius, vt legem promulgaret Imperator, quæ etiamnum in Codice Iuſtiniani inter cõſtitutiones Imperatoris extat*[b]. *Eadem humilitate ac deiectione vſus eſt Federicus primus, qui AEnobarbus eſt appellatus, in Alexandrum* III. *pontif. Ro. ſed vi & armis, ne dicam tyrannide pontificis coactus, qui Imperatorem pro templi foribus humi proſtratũ pedibus calcaſſe fertur, ac illud ex ſacris literis pronunciari iuſsiſſe:* ,, *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, conculcabis leonem & draconem.* ,, *Nec verò aliorum principum neceſſaria eſt cõmemoratio, qui à pontificibus Rom. excommunicati ſunt & anathemate notati: cùm in manibus omnium ſint hiſtoriæ, & quæ adduximus exempla, ad id quod inſtituimus demonſtrandum ſufficiant. Quod ad diſciplinam clericorum attinet, notandũ eſt, ob quaſcunque cauſas laïci caſtigantur ab Eccleſia, multò magis*

a c. cum apud. 11. q. 3.

b tit. de pœnis. l. ſi vindicari.

eos puniendos esse. Sed magistratus nihilo secius in eos animaduertunt, postquã à suis antistitibus depositi, ac de gradu suo deiecti fuerint: nisi crimina sint ecclesiastica[c]. *Ecclesiastica voco nõ ea tantum, de quibus locuti sumus, concubinatũ, periurium, &c. sed etiam venationem, bellum, aut negotiorum sæcularium tractationem, aliáve id genus, quæ clericis interdicta sunt, cæteris non item. Nam de iis non cognoscunt magistratus*[d]. *De causis verò ciuilibus clericorum non sacerdotes olim, sed præsides & magistratus cognoscebant*[e]. *Sed ne auocarentur à ministerio suo, & vt promptius lites finirentur, Iustinianus ciuilium quarundam causarum cognitionem eis permisit: sed ita vt liberum esset victo, sententiæ contradicere, & ad ciuilem magistratum prouocare*[f]. *Verùm constitutiones Romanorũ pontificum huic iuri non parum derogauerunt: quibus cautum est, non solum vt clerici ad magistratus tribunal inuiti non trahantur, sed vt ne volentes quidem iurisdictioni magistratus se subiicere possint, siue ciuilis sit, siue criminalis causa*[g]. *Qua de re videnda sunt, quæ Gratianus ex variis authoribus collegit quæstione prima causæ siue hypotheseos vndecimæ.*

c *Nouel. 83. & 123.*

d *d. nou. 83. & 123.*

e *l. cum clericis. l. omnes. l. Iubemus C. de ep. & cle.*

f *d. No. 83. & 123. c. si quis. 11. q. 1.*

g *c significasti c. si diligẽti. de form. cõp.*

De pœnis & coercitionibus ecclesiasticis. Cap. 3.

QVOD *autem diximus* de coercitione, *quam habent sacerdotes tum in clerum, tum in populum, id paulo longiorem explicationem desiderat: quia nondũ satis demonstratum est, quo genere coercitionis possint vti &*

varia commemorantur pœnarum genera in antiquis, recentioribúſque canonibus, quarũ vt grauiſsima, ita etiam vſitatiſsima fuit olim exterminatio illa, quam canones ἀφορισμὸν, *&* ἀνάθημα, *nos excommunicationem vulgò appellamus. Eáque vti aduerſus quenquã non licebat, niſi ex graui aliqua cauſa, propter quam canones id fieri iuberent, vt ait Iuſtinianus*[h]. *Nam is qui excommunicatus* h Nou. 123.
& anathema factus eſt, non ſolùm à ſacris ſummouetur, verùm etiam ab hominum conſortio, quaſi aqua & igni quodammodo interdictum ei ſit. Eſtque hoc pœnæ genus illi non diſsimile quo Druydes ſacerdotes Gallorum olim vſos fuiſſe teſtatur Cæſar[i] *his verbis: Si quis aut priuatus, aut publicus eorũ decreto nõ ſtetit, ſacrificiis interdicunt. Hæc pœna apud eos eſt grauiſsima. Quibus eſt interdictum, ij numero impiorum ac ſceleratorum habentur, iis omnes decedunt, aditum ſermonémque defugiunt, ne quid ex contagione incõmodi accipiant: neque iis petentibus ius redditur, neque locus vllus communicatur. Solebãt quoque Græci* εἴργεσθαι τῆς ἀγορᾶς, καὶ τῶν ἱερῶν, *id eſt, foro & ſacris arcere. Cuius pœnæ pleraque in Græcis authoribus exempla reperiuntur. Sed & Plinius*[l] *teſtatur, regem Arabum morte multari, nullo interimente, auerſantibus cunctis, & cõmercia etiam ſermonis negantibus. Magnus autem eſt huius excommunicationis vſus propter diſciplinam eccleſiæ & excõmunicati emendationem. Eſt enim neruus eccleſiaſticæ diſciplinæ, vt verè Innocentius quartus ait*[m]. *Nec vt pereat quis, ideo excommunicatur, ſed vt pudore ſuffuſus reſipiſcat tandem,*

i lib. 6. de bel. Gal.

l lib. 6. c. 22.

m c. Cũ inter. de conſue.

& ad frugem bonam redeat. Quod cum acciderit, absoluitur & ad sacram communionem admittitur[n]. & hæ sunt claues regni cælorum, potestásque ligandi & soluendi, quam Christus apostolis suis eorúmque successoribus concessit[o]. Quod est accipiendum, si quis simpliciter excommunicatus fuerit. Si enim inter sacros homines, & vt Græci dicũt ἀναθήματα habitus sit authoritate Ecclesiæ propter atrocissimum fortè scelus aliquod, omnis ei spes veniæ vt plurimum adimitur[p]. Sed quo grauior est pœna, eo apud Deũ futurus est acceptior, si Ecclesiæ iudicium æquo animo ferat, hócque commodo seueritas cõdemnationis compensatur & mitigatur. Verùm animaduertendum est non temerè quenquã olim absolui consueuisse absque castigatione aliqua propter exemplũ, vt dixi, & vt exploratum esset, eum seriò ad ecclesiam redire. Itaque vt satisfaceret Ecclesiæ quã læserat, & simul pœnitentiæ suæ, ac mutatæ voluntatis clarum documentum præberet, plorans & sordidatus publicè absolutionem petere cogebatur[q]. Sed hæc satisfactio ex causa aliqua honesta aliquando remittebatur, sicut & pleræque aliæ pœnæ ecclesiastica authoritate alicui inflictæ. Eáque remissio quæ indulgentia vulgò appellatur, res est apud nos hodie frequentissima[r]. Præter hanc excommunicationem, quæ tam clericis quàm laïcis varias ob causas irrogatur, aliæ sunt pœnæ ecclesiasticæ, quibus clerici præcipuè affici solent. Nam ministerio, officióque suo vel ad tempus[s], vel in perpetuum iis interdicitur[t]. Fitque interdum hæc interdictio simpliciter & sine adiunctione, interdum

n ca. inter hæc. 33. q. 2.

o c. audiuimus. c. quodcũque. 24. q. 1.

p c. Engeltrudam. 3. q. 6. c. nemo. 11. q. 3. c. si quis suadente. 17. q. 4.

q c. cũ aliquis. 11. q. 3.

r not. ĩ c. quod autem. de pœ. & remis.

s c. presbyter. 2. q. 5.

t c. si quis viduã. 50. dist. c. si quis amodo. 81. distin.

adiicitur, vt nudum honoris gradúsque sui nomen retineat absque administratione. Qua pœna Melitiũ episcopum aliquãdo multatũ fuisse scribit Theodoritus[v]. Aliquando etiam augendæ pœnæ causa exprimitur, vt in monasterium cõiiciatur & includatur[x]. Est & pœna carceris iure pontificio recepta[y]. Quãuis à iuris ciuilis authoribus non probetur[a]. Sed & curiis olim tradi solebant, eisdem seruituri, ac ex clericis fiebant curiales, quorum in iure ciuili crebra est mentio[b]. Verùm curiã interpretati sunt quidam pontifices potestatem ciuilem, & magistratũ, cui traduntur solenni exauthoratione præcedente, quam degradationem vocãt, vt magistratus in eos animaduertat[c]. Quod non eò dico, vt huiusmodi exauthorationem improbem, aut magistratus animaduersionem in criminibus, quæ ecclesiastica nõ sunt. Cuius etiam meminit Iustinianus in locis suprà adductis: sed morem in Ecclesia receptum nocentes clericos tradendi suppliciis afficiendos, veteribus cognitum fuisse vix mihi persuadeo. Huius autem pœnæ exemplum est apud Iustinianum[d], cum iubet presbyteros aut diaconos, qui post ordinationem vxorem ducunt, curiæ cum bonis suis tradi. Meminit & Theodoritus[e]. Sed notandum est eos, qui ita cõdemnati essent, honore & priuilegiis curialium siue decurionum frui solitos non fuisse, quanuis onera omnia curialia subirent, vt ex nouella Iustiniani XLV. de Iudæis, Samaritanis & hæreticis facilè colligitur. Ac de iis curialibus, quos Maiorianus in quadam constitutione seruos Reip. vocat, multa apud Gratianum legun-

c. i.

v lib. 1. c. 9. tri par. lib. 2. c. 12. c. presbyter. 28. distin. c presbyteros. 50. dist.

x c. si episcopus. 50. dist.

y c. quanuis. de pœ. in 6.

a l. Aut dãnũ. de pœnis.

b c. clericus. 3. q. 4. c. si quis sacerdotium. c. statuimus. 11. q. 1.

c c. ad falsariorũ. de cri. fal. c. nouimus. de ver. sig. c degradatio. de pœ. in 6.

d No. 123.

e lib. 4. c. 22. trip. hist. lib. 7. c. vlt.

f 33.51.53.distinct.

tur f, quæ à proposito nostro alieniora sunt & aliàs fortè à nobis explicabuntur. Reperitur & *inediæ siue ieiunij pœna in iure pontificio*[g]. *Item infamiæ atque adeò supplicij corporis*[θ]. *De exilio, & deportatione loquitur Gregorius in quadam epistola decretali*[h]. *Ex quo apparet iudicia ecclesiastica à magistratuum animaduersione non multum differre, si recentiorum canonum sine delectu ratio habeatur*[i]. *Sed magistratus nostri vsquequaque non permittunt, vt à veterum canonum præscripto hîc recedatur. Ac memoria repeto damnatū fuisse nō ita pridē iudicio curiæ centumuiralis archiepiscopū Biturigum, quòd sacerdotes aliquot liburnicarum siue triremiū præfecto vinciendos & remigio mancipādos tradidisset. De multa seu pœna pecuniaria, quæ hodie quorundam antistitum ærarium non mediocriter augere solet, quæstio agitata est, & sanè propter auaritiæ suspicionem ab eo sacerdotes abstinere decet*[l]. *Idq́ue exēplo Theodosij Imperatoris, qui se hoc cauere ait, ne in iis quæ ad morum correctionem spectant, fisci rationem habere videatur*[m]. *Quatenus autem eam pœnam irrogare liceat, copiose docet Felinus*[n]. *Sed instituti nostri est in hoc exordio capita rerum attingere, non ea sigillatim pertractare, quæ propriam disputationem requirunt.*

g c. presbyter. 82. distin.

θ c. ante omnia 35. dist. c. cōspirationum. 11. q. 1. c. 1. 23. q. 5.

h c. 1. de calum.

i not. in. c. qualiter. de accus.

l c. licet. de pœnis.

m l. 1. C. de secun. nup.

n in ca. Irrefragabili. de offic. ordin.

An ius gladij habeat Ecclesia. Cap. 4.

EX *his constat sacerdotes iurisdictionem aliquā tam in populum, quàm in clerum semper habuisse: sed olim moderatius aliquanto exercebatur, nulla vi corporali*

adhibita. Cuius rei vel illud argumentum est, quod Eugenius secundus instituisse carceres & vincula ad clericos coercendos primus omnium fertur. Sed incorruptius ac syncerius & magis ex vsu, vt arbitror, Ecclesiæ. Nunc ea pœnarũ genera excogitata & vsitata sunt, vt iurisdictio ecclesiastica à gladij potestate non multum discrepet: cùm tamen nullo vnquã tempore tanta fuerit morũ corruptio in Ecclesia. Sed nec ea iurisdictio ab episcopis ipsis nunc exercetur, quod olim non solum magna cum grauitate, & decore, sed etiam lenitate ac simplicitate fiebat, sed à vicariis quibusdã iuridicis, qui officiales vulgò dicuntur. Quorum auditoria calumnijs, imposturis ac strophis forensibus quæcunque regia ac prophana tribunalia longè superant. Gladij igitur ius & imperium non habent sacerdotes, sed magistratus ciuilis, vt clarè testatur

» *Christus, cùm ait: Regnum meum non est de hoc mundo,*

» *&: Reges gentium dominantur eis. Vos autem non sic. Nam & Petrus præcipit eis, vt pascant gregem nõ dominãtes. Inde Hieronymus ad Nepot. Episcopi, inquit, sciant se sacerdotes esse, non dominos*[o]. *Itaque dicuntur non habere territorium, nec prehendendi, summouendique facultatem*[p], *magistratibus quibusdam Romanis non dißimiles, qui vt Gellius ait*[q], *vocationem habebãt, non prehensionem. Nam & Iustinianus noster episcopos non dominos, vt hodie vulgò appellari solent, sed spiritales patres vocat*[r]. *Nec nos mouere debet, quòd plerosque sacerdotes, atque ecclesias imperium illud, quod à iureconsultis dicitur merum, omnémque iurisdictionem*

o c. esto. 95. distinct.

p l. pupillus. §. territoriũ. de verb. sig.

q lib. 12.

r Nou. 81.

exercere videamus. Ea siquidem potestate non vt sacerdotes, sed vt Duces, Comites, ac domini vtuntur. Quod non videtur vsquequaque improbandum esse, modò ea gubernatio à spiritali procuratione eos nõ auertat. Nam sicut prædia sibi donata à principibus aut aliis propria habere ac retinere possunt: ita & iurisdictionẽ, quæ cum prædiorum donatione transfertur. Præterea quid vetat dominum ac principem ciuitatis alicuius, aut prouinciæ, si idoneus reperiatur, episcopum creari? Quod si vsu venerit, nemo dixerit, opinor, eum facultates ac patrimonium suum deserere oportere: quasi id retinendo, episcopali munere fungi nõ poßit. Certè apud Theodoritum[s] *cuiusdã Iacobi mentio est, qui eiusdem ciuitatis & princeps & episcopus fuit. Sed ea iurisdictio nihil commune cum sacerdotis officio habet. Ideóque cùm eam exercet sacerdos, aut eius nomine alius, duplicem gerere personam intelligitur. Itaque ab eorũ iudiciis non synodi, nõ episcopi, non archiepiscopi, non denique Romani pontifices: sed rex tantum, ac iudices regij appellantur. Hinc etiã vulgò traditum est, secundum leges ciuiles & regias eam iurisdictionem exerceri debere*[t]. *Nolim tamen episcopos neglecta propria functione prophana tractare negotia, nisi fortè neceßitas aliqua vrgeat. Idque Eusebij illius exemplo, quem Theodoritus*[v] *scribit militari ornatu & thyara capiti imposita Syriam circumeuntem presbyteros & diaconos creasse. Sed plerique sunt nostro tempore à religione & sacris, quàm quiuis Satrapæ & principes prophani longè alieniores. Nec aliud eis curæ est,*

s lib. 2. c. 30.

t gl. in c. vlt. de præscr. c. quo iure. 8. distin.

v lib. 4. c. 13.

quàm vt ditionem & poſſeßiones ſuas quo iure quáque iniuria tueantur & augeant. Similes enim planè ſunt Demadi illi Athenienſi, qui nolentibus Athenienſibus diuinos honores Alexandro decernere, Videte, inquit, ne dum cælum cuſtoditis, terram amittatis. Ac mihi nunc venit in mentem fabellæ, quã Fulgoſius ille, qui Ligurum imperio deiectus fuit, lib. ſexto ſuorum collectaneorũ re-
» *fert in hanc ſententiam: Cùm archiepiſcopus, idémque*
» *dux Coloniæ Agrippinæ in Germania per quendam pa*
» *gum iter faceret, & ingens armatorum numerus more*
» *gentis eum proſequeretur, forte fortuna bubulcus neſcio*
» *quis eum aſpiciens, vehementius ridere cæpit. Ac inter-*
» *rogatus quænam tanti riſus cauſa eſſet, reſpondit valdè*
» *ſibi ridiculum videri, quòd Petrus apoſtolus ſacerdotalis*
» *ordinis princeps, in tanta inopia vitam egiſſet, vt eius*
» *ſucceſſores adeò locupletarentur, & regibus ſatrapíſque*
» *pares fierent. Obiiciente verò archiepiſcopo perſonam ſe*
» *duplicem ſuſtinere, ducis ſcilicet, & epiſcopi: & tum du-*
» *cis munere fungi, cùm armatus, ſatellitióque ſtipatus in-*
» *cedit, in ſacra autem æde epiſcopum ac ſacerdotem age-*
» *re, multo maiorem cachinnũ ſuſtulit ruſticus. Denuo igi-*
» *tur cauſam rogatus, Velim, inquit, hoc vnum abs te doce-*
» *ri, cum hunc ducem cuius perſonam geris, iam fato fun-*
» *ctum cacodæmones ad inferos rapient, quônam iturum*
» *eſſe epiſcopum exiſtimas? Excipitur tamen põtifex Romanus cõſtitutione Bonifaciana, quaſi ius gladij habeat in omnes Chriſtianos, ſed vſum & executionem ſponte regibus concedat, negotiis ſpiritalibus nimis ſcilicet diſtri-*

ctus & occupatus[x]. Itaque conferendi regna totius orbis Christiani, & eadem auferendi potestatem sibi vindicat[y]. Et certum est Chilpericũ regem Francorum hominem minimè malum ac simplicem à Zacharia pontifice deiectum regno, & Pipinum in locum eius suffectum fuisse[a]. Alius quoque põtifex nomine Leo Carolũ Magnum creauit Imperatorem, & imperiũ ex Græcia Romam transtulit. & Innocentius quartus habito conuentu Lugduni Federicum secundum, Imperatorem Romanum abdicauit imperio[b]. Quibus exẽplis admonemur pontificem Romanum tanquam monarcha sit, in omnes imperatores ac reges imperium exercere, & quicquid habent imperij ac maiestatis reges ac imperatores, id ab Ecclesia Romana omnino pendere. Quod & Clemens quintus in concilio Viennensi constituit[c]. Sed ea constitutio sic displicuit nobili iurisconsulto Cyno Pistoriensi, vt eam quasi ex pontificiorum errore profectam notare ac eleuare non dubitauerit. Atque ita senserunt plerique alij non cõtemnendæ authoritatis iureconsulti. Bartolus verò eam perfunctoriè & dicis causa, vt ita loquar, tueri videtur magis, quàm verè & ex animo. Idque apparet primùm ex eo quòd fluctuat ille contra morem suum, nec certam profert sententiam. Deinde quia non obscurè significat ideo se eam constitutionem defendere, quod in loco Ecclesiæ Romanæ subiecto maneat[d]. Extat sanè constitutio Clementis V. qua Bonifacianam sic interpretatur, vt Francorũ regem non aliter pontifici Romano subiectum esse dicat, quàm ante eam constitutionem fuerat.

x extrau. Vnã sanctam. de ma. & obed.

y c. venerabilem. de elect. c. ad apostolicæ. de re iud. in 6. cle. Romani. de Iureiu.

a c. alius. 16. q. 6.

b d. c. ad apostolicæ.

c clem. pastoralis. de re iudic.

d Bar. in l. 1. de req. reis.

Id'que in Philippi Pulchri Francorum regis gratiam se facere testatur, qui grauem ea de re contentionem cum Bonifacio habuerat[e]*. Quale verò hoc beneficium pontificis in regem fuerit, alij viderint. Ego certè neminem paulo saniorem, eruditiorémque hoc tēpore esse arbitror, cui incœptum illud Bonifacij probari poßit. Ac maximè verendū est, si tales esse pergant reliqui, ne D. Bernardi vaticinium tandem verum esse cōperiamus, qui ad Eugenium pōtificem Rom. scribens de vtroque gladio: Vtrunque, inquit, habere si voles, vtrūque perdes*[f]*. Traditum est in Meroë, Iouis sacerdotes adeò superstitione implesse animos, vt nonnunquā misso nuntio necem regi AEthiopiæ demandarent nullo detrectante, aut mandatū iußionémve abnegante: donec ad Erganem regem peruentum est, qui omnes occidit & sacerdotiū sustulit. Alex. lib. 2.*

e *extrau. meruit. tit. de priuil.*

f *lib. 2. de consid. ad Eug.*

De ciuili gubernatione. Cap. 5.

POLITICA *gubernatio magistratus, à Deo perinde constituta est ac sacerdotium ipsum, vt antè diximus*[g]*. Quod adeò verum est, vt ita senserint ethnici. Inter quos Homerus disertè ait regis imperium à Ioue proficisci. Versus eius hi sunt, lib. 1. Iliad.* ἐπεὶ οὔποθ' ὁμοίης ἔμμορε τιμῆς σκηπτοῦχος βασιλεὺς ᾧτε Ζεὺς κῦδος ἔδωκεν. *Et lib. 2.* θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέος βασιλῆος. τιμὴ δ' ἐκ Διός ἐστι. φιλεῖ δέ ἑ μητίετα Ζεύς. *Id enim natura est insitum hominibus, authore Aristotele. Quare cùm id ius naturale sit, id est, à Deo naturaliter mentibus nostris inditum, necesse est, vt & diuinum quoque dicatur. Id docet Pau-*

g *c. quæsitum. 23. q. 4.*

b Roma. 13.

lus[h], *cùm ait, Omnem hominem potestatibus excellentibus subditum esse debere, nec magistratū sine causa gladium gestare, cùm ad vindicāda scelera Dei minister sit. Quos enim doctrina & exhortatio sacerdotis cōpescere ac meliores efficere nequit, hi metu suppliciorum abstinere à flagitiis per magistratum coguntur*[i]. *Petrus quoque nos admonet, vt regem honore prosequamur, vtq́ue non tantum ei, sed etiam præsidibus ab eo missis ad nocentium vindictam & laudem rectè agentiū pareamus. Magnum igitur Dei donum est, & non mediocris vsus inter homines hæc potestas, quæ rerum omnium ad incolumitatem status publici spectantium gubernationem cōplectitur. Sola enim sacerdotibus relinquitur Ecclesiæ rerúmque ecclesiasticarum ac spiritalium curatio*[l]. *Sed potestas hæc ciuilis vtcunque delibata primùm à sacerdotibus, deinde sensim ac pedetentim adeò imminuta est, vt ad extremum penè in ordinem redacta sit. quod iam à nobis demonstratum est. Illud præcipuè hîc tractandum occurrit, an principes seu magistratus in Ecclesiam, résque aut personas ecclesiasticas imperiū aliquod & potestatem habeant, & sciendū est verbis tam Petri, quàm Pauli suprà recitatis, quia generalia sunt, etiam clericos & personas ecclesiasticas contineri*[m]. *De Romanis pontificibus aliquid suprà attigimus, quorum aliqui Imperatorem dominū suum nominare haudquaquā veriti sunt*[n]. *Alij etiam ipsius iudicium libenter, aut æquo certè animo subierunt*[o]. *Sed hoc nimis sanè odiosum hac tempestate argumentum omittamus. Notandum est præterea*

i c. non frustra. 23. q. 5. l. 1. de Iust. & iur.

l c. te quidem. 11. q. 1.

m c. magnum. 11. q. 1.

n c. sacerdotibus. 11. q. 1. c. Salonitana. 63. dist. c. quoties. 1. q. 7.

o c. vos si incōpetēter. 2. q. 7.

magistratum siue principem non modo corporis substantiæque nostræ custodem esse, quasi ad vim atque iniuriam prohibendam tantum constitutus sit: sed etiam religionis & cultus diuini, quod ad externam disciplinam attinet. Quamuis enim legibus ciuilibus, ea præcipuè contineantur, quæ ad arcendam iniuriam tuendámque pacem pertinent: tamen & de plerisque aliis rebus ad honestatem aliquã, & maximè ad religionem spectãtibus leges fiunt. Quarum omnium custodem esse magistratum Aristoteles ait. Tria siquidem iuris præcepta sunt, quorum primum est honestè viuere. eiúsque præcepti multa exempla sunt in iure ciuili, de quibus alibi diximus. Nec me latet de rebus sacris ac spiritalibus iudiciũ esse ipsius Ecclesiæ. Nam synodi episcoporum ac presbyterorum de rebus sacris rectius, quàm prophani homines iudicare possunt[p]. Quod satis animaduertit Alexander Rom. imperator, quamuis Christianæ religioni addictus non esset. Sic enim de eo scribit Lampridius: Pontificibus tantum detulit & quindecim viris, atque auguribus, vt quasdam causas sacrorum à se finitas iterari & aliter distingui pateretur. Nec alienũ est à proposito, quod de Leontio Tripolitano episcopo à scriptoribus ecclesiasticis memoriæ proditum est. Cùm enim Constantius Imperator in conuentu episcoporum de ecclesiasticis multa verba faceret, & promulgaret constitutiones, omnibus aliis approbantibus, hic solus obstinatè tacuit. Ac sciscitante imperatore cur ipse loquentibus cæteris solus taceret, respondit se cogitabundum mirari apud se, quòd

p d l. omni innouatione. C. de sac. eccle. d. c. cõuenior.

à propriis negotiis tantum ei ſupereſſet otij, aliena vt curaret. Quanuis autem de rebus ſacris iudicium ſit Eccleſiæ, vt diximus: tamen vbi ſemel conſtituta ſunt ac iudicata, magiſtratus officium eſt Eccleſiæ iudicia & decreta tueri & conſeruare, ſi id neceſſariũ eſſe perſpexerit. Itaque blaſphemias, hæreſes, & omnem impietatem externam punit & vindicat[q]*. Sacerdotes item in officio continet magiſtratus, diſciplinam eccleſiaſticam conſtituit ac reformat*[r]*. Quorſum enim tot conſtitutiones principum editæ ſunt de officio ſacerdotum & diſciplina eccleſiaſtica, niſi eas executioni mandare poſſint? Quales permultæ ſunt Romanorũ imperatorum lib. 1. C. Iuſtinia. & lib.* τῶν νεαρῶν. *Sed multo plures extant principum Galliæ antiquorum, & Caroli Magni præſertim, breui, vt ſpero, in lucem exituræ, vt de recentioribus taceam, quæ nemini non hodie in Gallia cognitæ ſunt. Ex quibus facilè perſpici poteſt, principem leges condere poſſe, quibus epiſcopi cæteríque omnes Eccleſiæ miniſtri ad canonum eccleſiaſticorum, veteriſque diſciplinæ obſeruationem in regno ac ditione ſua compellantur. Eóque iure atque authoritate poſt hominum memoriam vſi ferè ſunt reges noſtri, non tantum in Galliæ ſuæ epiſcopos, ſed in ipſos etiam pontifices Rom. ſi quid in finibus Galliæ aduerſus canones & diſciplinam eccleſiaſticam moliri viderentur. Huiuſque libertatis expreſsiſsima quotidie veſtigia conſpiciuntur in ſummis tribunalibus, cùm à reſcriptis Romani pontificis appellationes interponũtur. Nam etſi ab executione eiuſmodi reſcriptorum appellari*

q c. quãdo. 23. q. 4. c. de Liguribꝰ. c. quali. 23. q. 5.

r c. filius. 16. q. 7.

soleat magis, quàm à rescriptis: tamen effectu hæc appellandi genera non differunt. & videtur hic mos ex[s] errore interpretis ortum habere, qui rescriptum D. Pij apud Vlpianum è Græco in Latinum malè conuertit, & quoties præsens rerum status mutationem aliquam in spiritalibus poscere credebatur, habito conuentu episcoporum Ecclesiæ Gallicæ, quod tempori visum erat cõuenire constituebatur. Ac tantum abest, vt Romani põtificis vllum interueniret decretum, vt is etiam interdum in ordinem cogi soleret[t]. Exemplorum pleni sunt annales nostri & acta monumentáque curiæ Parisiensis de Clodoueo, Carolo Magno, Ludouico Pio, Philippo Augusto, sancto Ludouico, Philippo Pulchro, Carolo quinto, Carolo sexto, Carolo septimo, & aliis regibus perpetuæ memoriæ causa diligẽtissimè perscripta. & vulgo circunfertur libellus curiæ Parisiensis ad Ludouicũ vndecimum Francorũ regem missus, in quo miserabilis illa Ecclesiæ confusio, ac perturbatio demonstrata est, quæ ex Rom. curiæ nundinatione tum nascebatur, & simul Regum nostrorum ac magistratuum in asserenda libertate Ecclesiæ Gallicæ aduersus pontificem Roma. virtus, & constantia. Suffragatur nobis Isidorus apud Gratianum. Cuius hæc verba sunt: Principes sæculi nonnunquã intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. & paulò post: Cognoscunt, inquit, se deo reddituros esse rationem propter Ecclesiã, quam à Christo tuendam suscipiũt. Nam siue augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles princi-

s c. 1. de app.

t c. de capitulis. 10. dist.

pes, siue soluatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit[v]. *Principes enim sunt religionis & Ecclesiæ defensores, ac, vt Esaias loquitur, nutritij*[x]. *Id quod Iustinianus noster expendisse videtur, cum ait se nihilo minorem Ecclesiæ, quàm vitæ suæ curam habere*[y]. *Eôdem pertinet Ioadis regis exemplum memoria dignum, quod imitari coguntur aliquando reges magistratúsque nostri. Nam cùm suspectos haberet sacerdotes, ne pecuniam interuerterent, quæ offerebatur à populo ad tutelam templi, eam primùm in arcam clausam inferri, deinde scriba suo præsente fabris ac cementariis erogari iußit*[a]. *Porrò ex iam dictis satis colligi potest, non omnino alienum à vero esse, quod plerique asserunt, concilium, siue conuentũ Ecclesiæ principis iussu & imperio cõuocari posse. Nam etsi de põtificis Ro. authoritate cõtendere hîc nolim: tamẽ si officio in hac re suo nõ fungatur, nec cæteri fortè eius cõsiliarij & collegæ, Cardinales vulgò appellati: sed canones omnes, quod abominor, & disciplinã ecclesiasticam cõtemnant, ac pro nihilo ducant: boni certè principis est eius negotij curã suscipere, nisi malit Ecclesiæ desertor ac proditor verius, q̃ tutor haberi. Quod non modo Constantinum, sed plerosque etiam alios imperatores Rom. fecisse veteres testantur historiæ*[b].

v c. principes. 23. q. 5.

x c. 49.

y Nou. 3.

a 4. Reg. c. 12.

b c. sexta. 16 distin. c. Adrianus. 63. dist.

Quam potestatem habeat princeps circa ministeria ecclesiæ. Cap. 6.

DE *clericorum ac ministrorum Ecclesiæ ordinatione loco magis idoneo disputaturi sumus. Sed interim animad*

uertendum est, quanuis sacra res & maximè spiritalis habeatur, nihilominus regem nostrum in eam plurimum iuris atque authoritatis meritò sibi vindicare. Nam episcoporum & archimandritarum creatio ferè ex eius nutu pendet sublata canonicorũ atque monachorum electione. Quod ægrè admodum fert hodie vniuersa ecclesiasticorum hominum natio, queruntúrque vulgò ex aulicorum fece prophanos abiectißimósque homines sibi antistites dari solere. Verùm eos cogitare & expendere imprimis decet, cùm eorum cupiditas & corruptio tanta esset, vt nulla veterum canonum habita ratione indignissimos quosque promouerent, vt in re prorsus alioqui desperata, hoc veluti cauterium quoddam necessarium visum fuisse. Deinde non ita de his rebus princeps decernit, vt incommodis, si quæ sunt, vitiísque medendi facultas Ecclesiæ aut eis qui se κορυφαίους eius esse & capita dictitant, omnino erepta sit. In consecrationibus enim & solennibus ordinationibus liberum est eis, sine graui morum, ætatis, doctrinæ examinatione neminem in clerum recipere, & tales consecrare sacerdotes, qui idonei sint ad quãcunque functionem Ecclesiæ, quam princeps ipsis cõmittere voluerit. Nam princeps impositionem manuum, consecrationem, inquisitionem ecclesiasticis viris nunquã ademit, sine qua nemo ecclesiis præficitur. Huc accedit, quòd cùm princeps patronus sit ecclesiarum, ac monasteriorum, non permittunt canones eum hoc iure fraudari: quod nihil planè aliud est, quàm præsentatio quædam, seu nominatio: adeò vt pontificibus oblatum nomina-

tumque, si idoneus non videatur, reiicere & aliter ecclesijs consulere liceat. Ac certo certius est, nullo vnquam tempore siue canonicos siue monachos tantum potuisse, vt sine permissu regis electionem aliquam celebrare ipsis liceret. Eodémque iure imperatores ac reges alios plerosque vsos fuisse constat etiam in electione Rom. pontificis. Qua de re multa Gratianus collegit, ad quē lectores remitto c. Optarem sanè à principibus maiorem haberi delectum personarum. Attamen res eiusmodi est, vt ecclesiastici viri de se magis, quàm de principe, qui patroni tantum, non etiam ordinatoris officio fungitur, conqueri debeant. Quod si culpam conferant in pontificem Rom. vt plerosque eorum crebrò facere audio, quòd probationē ac examinationē sibi retinere, & legibus omnibus ac canonibus, quoscunque paßim soluere cōsueuerit, ipse me nihil interpono. Penes alios esto hac de re iudiciū. Illud vnum verè ingenuéque dico, nihil Reipub. ecclesiæque Gallicæ mihi videri vtilius, quàm authoritate regis pastores præfici ecclesijs, si à pontifice Rom. obtinere poßint episcopi, vt ordinatio, inquisitio, ac confirmatio secundum veteres canones libera ipsis relinquatur, modò ipsi officij sui meminisse velint. Quis enim est adeò imperitus rerum, vt Rom. curiæ artes non norit, & quantum ea hirudo gallici exorbeat sanguinis quotidie, non satis intelligat? Dicam, quod à viris peritißimis, ac diu in Rep. versatis non semel accepi, quanquā incredibile videtur, quotannis variorum diplomatum à pontifice obtentorū nomine ad septingenta aut eo amplius aureorum millia Romam hinc

c c. Adrianus. c. in synodo. c. cum longè. c. Reatina. 63 distin. c. hinc etia. 16. q. 1.

exportari ſolere, quæ ita illic velut capta vinctáque detineantur & cuſtodiantur, vt nullo vnquam poſtliminio ad nos redeant. Quid multa? In prouerbium abiit iandudum Romana permutatio, plumbi videlicet cum auro, non minus, quàm illa Diomedis & Glauci apud Homerum: cuius & Vlpianus noſter meminit[d]. *Nec cauſari poſſunt epiſcopi huius regni liberam non fore ordinationem, ſi regis authoritas neceſſariò accedat. Eſt enim ad frænandam nõ paucorũ cupiditatem ſummè vtilis ac neceſſaria, qualis fuit olim populi conſenſus, ſine quo non poterãt miniſtri Eccleſiæ ab epiſcopis ordinari. Idque poteſt iis obiici, quibus abſurdum videtur ius, quod regaliorum à noſtratibus vulgò appellatur, regem noſtrũ in quaſdam ſui regni eccleſias habere. Quid enim aliud hîc agit Rex, ſi pauca quædã excipias, q̃ quòd à ciuibus cuiuſque ciuitatis & plebe quondã fieri ſolebat? cuius cõſenſu, vt dixi, paſtores eccleſiarũ ordinabantur. Nam ipſam ordinationem, & inquiſitionem, quæ cum beneficij collatione cõiuncta antiquitus erat, nunquã ſibi attribuit. Populo autem propter tumultus & diſsidia veriſimile eſt hoc ius ademptum, ac in principem tranſlatũ eſſe. Nam ſcinditur incertum ſtudia in contraria vulgus. Quo tamen iure nec ſemper, nec in omnibus eccleſijs princeps vtitur. Sed de his omnibus infra copioſius diſſeremus*[e].

d l. 1. de con. emp.

e lib. 3. c. vlt.

De Hierarchia, & variis adminiſtrationibus Eccleſiæ. Cap. 7.

QVÆ *ſit poteſtas eccleſiaſtica, & quemadmodum à politica differat, ſatis pro inſtituto diſſeruimus. Nunc*

de iis videndum est, per quos ecclesiasticæ res procurantur & administrantur. Quorũ varij sunt gradus. Nam, vt Petrus apostolus in epistola Clementis ait, Ecclesia magnæ cuipiam naui similis esse videtur, in qua præter vectores seu epibatas, gubernatore, proreta, nauta, & ministris quibusdam aliis opus est. Populus enim in Ecclesia vectoribus, episcopus proretæ, presbyteri nautis, diaconi & alij qui clerici dicuntur reliquo nauis ministerio comparantur. Horum igitur alij parent, nullóque munere ecclesiastico funguntur: & hi verbo Græco laïci, quasi populares vulgò dici solent. Alij imperant, & principatum quendã in cæteros habent, qui hierarchia à Græcis appellatur. Quanquam eo verbo rarißimè vsos fuisse veteres existimo. Hi enim ministri aliorum, quàm domini aut principes vocari maluerunt. Quod eorum singulari modestiæ & sanctitati ascribendũ esse putamus. Sed de nomine, modò vt rem teneamus, minus est laborandum. Vt igitur tota res commodius explicetur, ministerium doctrinæ diuinæ, quod Lucas vocat διακονίαν τοῦ λόγου à cæteris ministeriis distinguemus. Circa ministerium doctrinæ animaduertendum est, Christi legatos, siue apostolos initio exorientis Ecclesiæ per singulas ciuitates, in quibus Christus colebatur, administratores quosdam instituisse, qui gubernarent ecclesias, ipsisque præessent. Hos vocarunt sacerdotes, quòd sacrorum curationem haberent, & presbyteros, id est, seniores, quòd prudentia & grauitate venerabiliores essent cæteris. Nam hoc Græcum verbum non ad ætatem, sed ad dignitatem

quandam potius refertur[f]. Idque multis exẽplis demonstrat Budæus noster. Quam loquendi formam nostrates imitantur, seignores vulgò appellantes eos, quos honore aliquo dignos iudicant[g]. Dicuntur præterea ministri, vt ait Chrysostomus[h], & pastores quòd ministrent magis, quàm dominentur cæteris, & gregem sibi commissum pascant. Quod verbum iis conuenire, qui alios gubernandos susceperunt, indicat Homerus, cùm Agamemnonem subinde vocat ποιμένα λαῶν. Sed & episcopi quoque, quasi speculatores atque inspectores sunt appellati. Quo ferè sensu episcopi ab Arcadio iureconsulto vocantur, qui pani cæterisque rebus vænalibus præsunt[i]. Nam Paulus in epistolis vtraque appellatione, presbyteri nempe & episcopi, promiscuè vtitur. Idque Chrysost. August. Hierony. & plerique alij annotauerunt[l]. Verùm communis illa administratio presbyterorum visa est incommoda propter dißidia & cõtentiones, quas pariebat. Quare ne vnusquisque ad se trahens Christi ecclesiam rumperet, vt inquit Hierony. operæpretium duxerunt in singulis ciuitatibus vnum ex presbyterorum ordine cæteris præficere, ita vt cum eorum consilio omnia gereret, atque administraret. Huic vni nomen episcopi quod antè omnibus erat cõmune, attributum: vt insigni aliqua propriáque appellatione à cæteris facilius discerni posset[m]. Proinde ex eo tẽpore reliqui presbyteri, nunquã episcopi sunt appellati[n]. Quanuis episcopi presbyterorũ nomen non respuerint[o]. & notandum est in singulis ciuitatibus horum presbyterorũ collegium quoddã fuisse, cui præerat

f c. cleros. 21. distinct.

g c. 1. de cens.

h hom. 2. in epist. ad Philip.

i vlt. de mune. & hono.

l d. c. cleros. c. olim. 95. dist.

m c. legimus. 93. distin.

n Euseb. lib. 6. c. 33. hist. eccle. & trip. hist. lib. 4. c. 24.

o Euseb. lib. 5. c. 24.

d. i.

episcopus. Cuiusmodi est hodie canonicorum collegium, qui in eorum locum successisse videntur. & hunc cœtum presbyterorum vocat senatum Ecclesiæ Hieronymus[p].

p c.ecclesia.16.q.1.

Nondum enim presbyteri separatas habebāt ecclesias in quibus docerent, & sacramenta administrarent. Quod vel Sozomenus demonstrat, cùm ait, consuetudinē fuisse in Alexandria tempore suo, vt vno existente super omnes episcopo, presbyteri seorsum ecclesias obtinerent, & populus in eis collectas solenniter celebrarent[q]. Sed crescente numero Christianorū cum passim cōstructæ essent basilicæ seu Ecclesiæ nō in ciuitatibus modo, sed etiā in vicis atque pagis, tandē inter presbyteros cōfusionis discordiæque vitandæ causa vbique terrarū diuisæ sunt regionibus, ita vt vnusquisque sua ecclesia regionéque cōtentus ab aliena omnino abstineret. Cuius rei author fuisse dicitur Dionysius vrbis Romæ episcopus, vt ex ipsius epistola ad Seuerinum episcopū Cordubēsem scripta colligitur, quæ integra apud Gratianum non extat[r]. De ecclesiis, inquit, parochianis, vnde apostolicam sedem cōsulere voluisti, qualiter sint custodiendæ per Cordubensem prouinciā, ac diuidendæ sacerdotibus, nihil tuæ charitati melius nobis videtur intimare, q̄ vt sequaris, quod nos in Rom. Ecclesia nuper egisse cognoscitur. Ecclesias verò singulas singulis presbyteris dedimus, parochias & cœmeteria eis diuisimus. Sed vnicuiq; ius propriū habere statuimus, ita videlicet vt nullus alterius parochiæ terminos, aut ius inuadat: sed vnusquisq; suis terminis sit cōtentus, & taliter Ecclesiā & plebem sibi cōmissam custodiat, vt ante tribunal æterni iudi-

q trip.hist.lib.1.c.19.

r c.1.15.q.1.

cis ex omnibus sibi cõmißis rationem reddat, & non iudicium, sed gloriã pro suis actibus accipiat. Hãc quoq; normam, charißime, te & omnes episcopos sequi cõuenit, & quod tibi scribitur, omnibus quibuscũque potueris, notũ facias, vt nõ specialis, sed generalis fiat ista praeceptio. Anacletum autem idem decreuisse apud Gratianum legimus, quod Dionysius Romae factum fuisse refert. Presbyteri, inquit, per castella & modicas ciuitates atque villas debent ab episcopis ordinari & poni: singuli tamen per singulos, titulos suos [s], &c. Historiographi [t]. diuisionem quandam titulorum & diaecesium in vrbe Euaristo atque Marcello aßcribunt. Sed cuius inuentum hoc fuerit, non multum arbitror ad rem pertinere. Paraecias autem appellarunt veteres fana illa & ecclesias, quae singulis aßignantur presbyteris in cuiusque episcopi diaecesi. Sed paulatim corrupto vocabulo parochiae appellari coeperunt [v]. Quanquã pro tota illa diaecesi ipsius episcopi, quae in varias regiones distributa est, frequenter hoc verbum accipitur, vt postea dicemus. Sciendum est praeterea post hanc ecclesiarũ partitionem & distributionẽ episcopi in magna illa diaecesi sua & presbyterorũ in suis ecclesijs parem non fuisse potestatem atque authoritatem: cùm ordinatio presbyterorũ, caeterorúmque ministrorum Ecclesiae, basilicarum consecratio, & quaedam alia episcopo tantũ permissa sint, non etiam presbyteris inferioribus [x].

s c. episcopi. 80. distin.
t vt Platina.
v tit. de paro.
x c. perlectis. 25. dist.

De variis presbyterorũ generibus. Cap. 8.

PRESBYTERI, *quos episcopo subesse diximus, non omnes eiusdem gradus, dignitatis, atque authorita-*

tis sunt. Nam archipresbyteri inter eos reperiuntur: sicut & inter episcopos archiepiscopi[a]. Sunt autem archipresbyterorum duo genera: quorum vrbani quidam dicuntur, alij vicani. Vrbani dicuntur, qui in vrbe & in maiore Ecclesia officio suo funguntur. Cùm enim episcopus propter absentiã fortè vel occupationes suas, non possit omnia episcopi munia vel solus, vel vnà cum presbyteris obire, sed curas suas cum eis partiri necesse habeat: vtilius visum est ex presbyteris vnum cæteris præponere, qui ea quæ ad presbyterorũ officium pertinent, partim ipse exequatur, partim aliis facienda præscribat: q̃ omnibus simul presbyteris id committere, ne contentio aliqua inter ipsos ex communione administrationis oriretur[b]. Itaque archipresbyter vrbanus eam potestatem habet in maiore Ecclesia, quam quiuis presbyter in paræcia sibi aßignata habere dicitur. Sed & cæteris quoque eiusdem Ecclesiæ presbyteris, qui cardinales, id est, primarij & præcipui dicuntur ad differentiam eorum qui in inferioribus ecclesijs sunt constituti, haud dubie præest[c]. Archipresbyteri vicani nullam in vrbe potestatem, nullum ministerium, sed in maioribus celebrioribúsque pagis constituuntur. Ac singulis præter Ecclesiæ propriæ curationem, certarum ecclesiarum, certorúmque presbyterorum, qui videlicet per minores titulos habitant, inspectio, obseruatióque cõmittitur[d]. Hactenus de presbyteris episcopo inferioribus. Nunc de episcopis est videndum, quorum varij quoque gradus reperiuntur.

a Grat. in dec. 60. dist. c. 1. de æt. & qual.

b c officium de offi. archipres. d. c. perlectis. 25. distin.

c c. 2. de off. archip.

d c. vlt. de off. archip.

De episcopis, qui gradus sint episcoporum, & quæ potestas olim fuerit eorum, qui chorepiscopi dicebantur. Cap. 9.

EPISCOPORVM *varij sunt gradus. Quidam enim præsunt vni alicui ciuitati, & vicis, qui illi ciuitati subsunt. Et hi simpliciter episcopi appellantur. Alij non tantum ciuitati, sed etiam prouinciæ quæ multas ciuitates cõplectitur, præsident, & dicuntur archiepiscopi. quòd episcopis superiores sint. Metropolitani autem ideò vocantur, quia in metropoli aliqua, id est, matrice ciuitate iam olim constituti sunt. Alij non vni prouinciæ, sed multis præfecti sunt: & in omnes non solùm episcopos, sed etiam archiepiscopos potestatem habent. Ideóque primates, seu patriarchæ dicti sunt*[e]. *Hi sunt numero quatuor (præter Romanum episcopum, qui vertex omnium, & princeps esse dicitur, de quo mox videbimus) Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus*[f]. *Quibus & alij quidam veluti minorum gentium patriarchæ adiecti sunt, Aquileiensis, Cantuariensis, Biturigensis & Grandensis. Ideò autem instituta est potissimum hæc hierarchia, vt augustæ illius ac diuinæ ciuitatis, quam nos Ecclesiam vocamus, vnitas ac tranquillitas melius conseruetur. Nam Ecclesia vna est, inquit Cyprianus, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur. Quomodo solis multi radij, sed lumen vnum: & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum*[g]. *Deinde huius ordinis hierarchici ingens in eo cõspicitur vtilitas, quòd sicut episcopus*

[e] c. cleros. 21. distin. c. vrbes. 80. distinct. c. prouinciæ: 99. dist.

[f] c. antiqua. de priui. c. sacrosanctæ. c. cõstãtinop. c. renouãtes. c. diffinimus. 22. distin.

[g] c. loquitur. 24. q. 1.

conuocat presbyteros ſuæ ciuitatis & vicorum ciuitati ſubiectorum, vt eorum conſilio res eccleſiaſticas adminiſtret, & controuerſias dirimat: ſic archiepiſcopus, aut patriarcha ſuæ prouinciæ aut nationis antiſtites cogit & congregat, quò grauiora negotia in ampliori maiorique conuentu tractari ac definiri poßint, & quæ perperàm ac iniuſtè decreta, vel iudicata ſunt, ad maius iudicium gradatim referãtur[h]. Nam huius rei gratia ſynodi tam ciuitatum, quàm prouinciarum, atque nationum ſingulis annis indici ſolebant[i]. Quod & conſtitutione quadam præcipit Iuſtinianus[l]. Illud prætermittendum non eſt, antiquitus cum epiſcopi otio, vt veriſimile eſt, ſuo conſulere vellent, vicarios quoſdam epiſcopos ordinare ſolitos fuiſſe, qui vulgò chorepiſcopi dicebãtur, authore Damaſo in verboſa quadam epiſtola, quaſi χωρικοὶ, id eſt, ruſtici epiſcopi: quia non in ciuitate, ſed per vicos & pagos munus epiſcopi quadãtenus gerebant. Nam lectores, exorciſtas, ceteróſq; inferioris ordinis clericos ordinare ipſis licebat, quãuis presbyteros, aut diaconos ordinare nõ poſſent[m]. Verùm hoc prætextu, quòd epiſcopalem honorem ſibi inſolenter arrogarent tandẽ, nec vlla ſatis bona ratio eorũ inſtitutionis appareret, id munus omnino ſublatum atque antiquatũ eſt[n], & facilè mihi perſuadeo, archipreſbyteros, de quibus antè locuti ſumus, in eorũ locum ſucceſſiſſe, quibus neq; epiſcopi nomen attributũ eſt, neque aliud quicquam eorum, quæ epiſcoporũ propria ſunt: ne fortaſſe ipſis audaciæ atque inſolentiæ illius, propter quam deiecti fuerant minuti iſti epiſcopi, occaſio præberetur.

h 6.q.3. & 4.

i 18. diſt. c. ſicut olim. de accuſ.

l No. de ſanct. epiſ.

m conc. Ancyr. c.13. cõ. Neocæſ. c.13. con. Antioch. c.8. & 10. c. eccleſiis. 68. diſt.

n c. quamuis. c. chorepiſcopi. 68. diſt.

De episcopo Romano, ac de eius amplitudine & authoritate, tum de nominibus variis, quibus appellari solet. Cap. 10.

EPISCOPVS *Romanæ vrbis, quin primus patriarcharum olim habitus sit, dubium non est. Id enim variis conciliis & principum sanctionibus est constitutum*[n]. *Vnde in historia ecclesiastica nõ semel legimus ius conuocandi vniuersalis cõcilij ad ipsum pertinere. Quam potestatem à Christo acceperit, nécne, meum diffinire non est, sed theologiæ professorum. Ego etenim, qui me iurisconsultum profiteor, de his rebus tanquam politici cuiusdam ordinis causa hominum consensu institutis, ita dissero: veritus scilicet, ne theologi nostri temporis aut interdicto mecum contendant, aut me ex iure manu consertum vocent, quod temerè in proprias ipsorum possessiones irruerim. Siue igitur hoc datum est vrbi, quæ caput imperij erat, siue apostoli Petri memoriæ, qui primus in ea sedisse dicitur, aut denique ipsius Christi institutioni, vt vulgò receptum est, constat vetustis temporibus, primam, præcipuámque sedem episcoporũ in Ecclesia Rom. fuisse. Quo honore atque dignitate initio moderatè admodum vsi sunt, adeò vt cæteros episcopos fratrum, collegarúmque loco semper habuerint, nec imperium exercere in eos regum ac principum more vnquã in animum induxerint. Id quod ex epistolis Hieronymi ad Nepotianum & Euagrium facilè perspici potest. Nam & cõcilio Carthaginensi* III. *capite* XXVI. *vetitum fuerat, ne quis princeps sacerdotũ, aut summus sacerdos: sed tantum*

[n] Nou. Iust. 131

o c.primæ sedis. 99.dist.

primæ sedis episcopus appellaretur [o]. Itaque quod de summo Romanæ vrbis pontificatu legitur in nouel. Iustiniani, qua de præscriptione centum annorum loquitur, quibusdam valde suspectum est, nec in Græco Iustiniani codice τῶν νεαρῶν reperitur ea constitutio. Hinc Gregorius pontifex Rom. Ioanni episcopo Constantinopolitanæ vrbis, quæ noua tunc Roma propter translationem imperij dicebatur, vehementer obstitit, cùm imperatoris Mauritij authoritate fretus episcopum se vniuersalem Ecclesiæ esse contenderet. & extat eiusdem Gregorij in Gratiani collectaneis epistola ad Eulogium patriarcham Alexandrinum scripta, qua episcopi vniuersalis titulum, quasi superbam insolentémque appellationem respuit [p]. Verùm non ita multò pòst Bonifacius tertius magna contentione à Phoca imperatore obtinuit, vt episcopus œcumenicus & vniuersalis fieret: eámque authoritatem cæteri eius successores non solùm mordicus retinuerunt, sed mirabiliter auxerunt etiam: præsertim à Pipini & Caroli Magni Franciæ regum temporibus, qui studio incredibili Ecclesiam Romanam sunt prosecuti, adeò vt regium excedat fastigium pontificatus, & magnitudine sua nunc laborare videatur. Admirati sunt veteres sacerdotem Commanorum in Ponto, cui vt à Strabone literis proditum est, regum Ponticorum tempore maximus secundum regem honos habebatur, & regium diadema gestare licebat. Commana etiam imperio eius suberat, cum sacris seruis, qui hieroduli dicebantur, non pauciores sex millibus, in quos omnem potestatem habebat, dempta solùm

p c.ecce 99.distinct.

vendendi facultate. Nec eo inferior perhibetur Commanorũ sacerdos in Cappadocia, de quo multa idem author scribit. Fuerunt & alij, quorum splendor & magnitudo multum celebratur. Verùm ea est Pontificis Romani amplitudo & maiestas, vt omnes, quotquot vsquam fuerunt pontifices ac sacerdotes longo post se interuallo reliquerit. & hæc, vt ita dixerim, monarchia magno consensu Christianorum ideo recepta est, opinor, quia tot tantáque inter episcopos erant dissidia, tam discrepantes sententiæ & voluntates, vt in illa iam propemodum ferrea ætate nullum aliud præsentius remediũ ad conseruandam Ecclesiæ vnitatem superesse videretur. Scitũ etenim est illud Homeri: οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς. Quid quod naturales dicuntur esse conuersiones Rerump. vt mirum non sit Aristocratiam aliquando in Monarchiam commutari, & rursus Monarchiam in aliud gubernandi genus, cùm vel hæc in Tyrannidem, vel illa in Oligarchiam degenerat. Etenim Hierarchia hæc de qua loquimur, ecclesiastica eò euasit, vt non abs re quis ciuili cuipiam gubernationi eam cõparauerit: tametsi longè dignior augustiórque habeatur. Nec sanè me fugit quid Christus ipse de muneris ecclesiastici, & principatus atque imperij discrimine Apostolos suos docuerit, quídque Petrus ea de re scripserit in graui illa epistola, qua episcopi officium ab eo describitur. Sed hæc theologis libenter discutienda relinquimus. Quæsitum est à plerisque, cur episcopus Rom. Ecclesiæ Papa appelletur, quasi hoc vocabulum cæteris episcopis commune non

ſit. Verùm illi magnopere falluntur, cùm ex antiquis ſcriptoribus conſtet, omnes epiſcopos ac presbyteros, qui ſanctitate vitæ & doctrina commendarentur, honoris cauſa ſic nuncupari olim conſueuiſſe[q]. *Pauca ex infinitis exempla hic proferam. Hieronymus in epiſtolis, Auguſtinum epiſcopum Hipponenſem ſubinde Papam vocat. Apud eundem Athanaſius, Epiphanius, Euagrius, Alypius, Chromatius, Theophilus Papæ dicũtur, Martinus epiſcopus Bracarenſis paſsim apud Gratianũ Papa vocatur, & ſæpe concilium Martini Papæ commemoratur ab eodem*[r]. *Sic enim ferè librum vocant, quem is ex variis Græcorum ſynodis excerpſit atque collegit. Cyprianus quoque Papa crebrò appellatur in iure pontificio*[ſ]. *Nam* πάππας *Græcum nomen à veteribus vſurpatũ patrem ſignificat, vel Suida authore. Hinc Arrianus in Bithyniacis ſcribit, Ioue᷉ à Bithyniis* πάππαν *appellari ſolitum fuiſſe. Sed vulgò receptum eſt, vt vni Romano pontifici hoc vocabulũ attribuatur. Illud quoque proprium eſſe Romani pontificis nonnulli tradunt, vt ſeruus ſeruorum Dei nuncupetur*[t]. *Quò pertinent vulgares nec omnino inſulſi verſus, quos Decretorum Gratiani interpres refert*[v].

Roma tibi quondam ſuberant domini dominorum:
Seruorum ſerui nunc tibi ſunt domini.

Verùm hæc vt otioſa omnino, aut certè non admodum vſui futura iam omittimus.

q not. i᷉ c. ſi Papa. 40. diſt.

r c. epiſcopo. 8. q. 1. cũ ſimil.

ſ c. abſit. 50. diſtin. c. omnis. de conſ. diſt. 1. c. 1. de conſe. diſt. 2.

t not. in pro. Decret.

v gl. in c. quoties. 1. q. 7.

De conuentibus eccleſiaſticis quas Synodos vocant. Cap. II.

DE *Synodis iam aliquid attigimus ſuperiori capite. Sed ea res pleniorem diſcuſsionem requirit. Sunt autem Synodorum tria genera: Vnum eſt carũ quæ à cuiuſque ciuitatis epiſcopo celebrantur. Nam epiſcopus ſacerdotes ac presbyteros parœciæ ſuæ quotannis conuocare ſolet*[a]*. Sed quoties, aut quo tempore anni iure pontificio non ſatis expreſſum eſt. Itaque hic ſpectanda erit conſuetudo. Niceenſis enim concilij canon quo certum tempus definitum eſt, de prouincialibus conciliis loquitur, de quibus mox dicturi ſumus*[b]*. Quod à pleriſque animaduerſum non eſt*[c]*. Ac tametſi ſolenne ordinariúmque ſit, ſacerdotes qui eccleſias regunt ad Synodum conuocare, non etiam cæteros clericos & archimandritas ſeu monaſteriorum præſules: tamen ſi iuſta aliqua cauſa epiſcopũ moueat, his etiam mandare poteſt vt ad ſynodũ accedant*[d]*. De ſodalibus mendicantibus aliquando dubitatum fuit. Verùm Gregorius pontifex conſtituit eos ab epiſcopis cogendos nõ eſſe vt ſolẽnibus ſynodis adſint*[e]*. Illud animaduerſione dignum eſt, eos qui ad ſynodum ire non compelluntur, canonibus in ſynodo editis obtemperare nihilominus debere. Olim hi cõuentus indicebantur vt epiſcopus ſimul cum presbyteris de diſciplina cleri, de cauſsis eccleſiaſticis, de doctrina diuina deliberaret. Nihil enim quod paulò grauius eſſet epiſcopi abſque eo cœtu, ac veluti ſenatu quodam facile decernebant*[f]*. Sed huius honeſtiſsimi inſtituti vix vmbrã hodie retinemus. Synodus*

a c.annis.15.diſtin. c.Sicut olim.de accu.

b ca.habeatur.18.diſt.

c gloſ prag.

d c.quod ſuper hus. de maio. & obe. c.eps. c.vltimo.18. diſtin. c.vlt. 28.q.2.not.in c.dilectis. de off.ordi. c.ex ore.de priuil.

e cap.nimis.de exceſ.præla.

f 15.q.7.in decre.

prouincialis eſt conuentus epiſcoporum cuiuſque prouinciæ, qui à metropolitano aut patriarcha conuocatur[g]. Addit Gratianus authoritate etiam Romani pontificis præſente ipſius legato concilia prouincialia celebrari[h]. Quanuis autem hic conuentus præcipuè epiſcoporum ſit: tamen ab Innocentio tertio conſtitutum eſt, collegia eccleſiaſtica, quæ vulgò Capitula vocamus, etiam conuocari debere[i]. Quod tamen pleriſque iuris pontificij doctoribus parum probatur[lx]. Archimandritas inuitos adeſſe non cogi, vulgò receptum eſt, quod ſinguli epiſcopi poſteà ipſis exponant, quæ in concilio geſta, conſtitutáque ſunt[l]. Sed verius eſt, non hos tantum, ſed interdũ etiam laïcos homines adeſſe debere: quòd vel eorum interſit fortaſsis, vel neceſſarium ſit eorum conſilium[m]. Nec aliter hoc definiri poſſe videtur, cùm ex varietate cauſarũ pendeat. Et animaduertendum eſt huiuſmodi ſynodos ſecundum veteres canones bis in anno aut ſaltem ſemel celebrari[n]. Ac in eo conuentu tractantur & iudicantur cauſæ eccleſiaſticæ, totiúſque cleri mores reformantur, & corriguntur, vt ſcribit Iuſtinianus[o], & ſynodus Antiochena conſtituit[p]. Cuius rei gratia teſtes, qui dicuntur ſynodales, conſtitui moris eſt ſicut & in cuiuſque epiſcopi ſynodo[q]. Nam ſiquid grauius occurrat in cõuentu epiſcopi, & presbyterorum quod maioris & amplioris conuentus iudicium poſtulet, aut ſi quis ab eo iniuria ſe affectũ conqueratur, ad concilium prouinciale id deferendum eſt[r]. Illud quæſitum eſt an epiſcopus in eo conuentu deponi ac de gradu ſuo deiici poſsit. Et certum eſt priſcis tempo-

g c.regula.3.diſt. & tota.18.diſt.
h d.c.regula.
i c.vlt.de his quæ fiunt à præl.
lx nota.ĩ c.graue.de præb.
l c.decernimus.18.diſt.
m not.in dic.c.graue.c.ad ſedẽ.35.diſt.
n c.habeatur.& ſeq.c.quoniam.18.diſt.
o nouel.123.de ſanct.epiſ.
p c.propter.18.diſtinct.
q c.epiſcopus in ſynodo.35.q.6.c.præterea, de teſtib.cog.
r c.ſi quis à proprio.21.q.5.

ribus id vsitatum fuisse[s]. *Sed pontificiis quibusdam decretis talis condemnatio prohibita est, inconsulto Romano pontifice*[t]. *Sed & Gratianus ait huiusmodi concilia ad corrigendum, non etiam ad constituendum, vel diffiniendum efficacia esse*[v]. *Verùm hanc Gratiani sententiam improbant multi existimantes synodum prouincialem canones constituere posse, qui intra prouinciæ fines vim habeant*[x]. *Cuius rei pleraque exempla ex veterum monumentis proferre licet. Sanè in iudicandis causis ecclesiasticis antiquitus multum Romanæ sedi tributum est, adeò vt plerunque eius sedis arbitrio iudicia episcoporum atque adeò cõciliorum prouincialium vel infirmarentur, vel rata manerent. Quod vel ex canonibus Sardicensis concilij perspici potest*[y] *Ac tametsi magna sæpe fuerit hac de re contentio, & canonibus concilij Mileuitani ab episcopis prohibitæ fuerint huiusmodi prouocationes*[a], *quas etiam magnopere detestatur Bernardus libro 3. de consid. Romani pontifices ad extremum obtinuerunt, vt eorum iudicio cæteri omnes episcopi subessent, vtque ipsi nullius censuræ essent obnoxij*[b]. *Quod ad causas tamen attinet in quibus ad Romanam sedem hodie interponitur appellatio, decreta Basiliensis concilij in Gallia ferè obseruantur, nec discutitur aut iudicatur Romæ negotiũ, sed in qua diœcesi lis cœpta est, in ea iudices dantur*[c]. *Superest vt de synodo vniuersali & œcumenica aliquid dicamus. Ac imprimis quæritur, qui interesse huic synodo debeant: quod Panormit. fatetur nullo iure expressum esse*[d]. *Et sanè magna canonũ decretorúmque pon-*

s concilio Antiocheno, c. 12. c. si quis à proprio. 21. q. 5.
t c. accusat. & sequen. 3. q. 6. not. in cap. ex tuæ. de cler. non resid.
v 18. distin. in princip.
x glos. ibid.
y c. si quis episcopus. 2. q. 6.
a c. placuit. 2. q. 6.
b c. cuncta per mundũ 9. q. 3 c. nemini. 7. q. 4.
c tit. de causis. in prag. & in concord.
d in c. grãue. de præb.

tificiorũ varietas hîc reperitur. De episcopis orbis Christiani minus dubitatur, & extat in decretalibus formula & conceptio iurisiurandi, qua obstringuntur omnes episcopi, vt ad synodum veniant[e]. De monasteriorum antistitibus, presbyteris, & quibusdã aliis clericis aliquot exempla leguntur in iure pontificio[f]. Reges præterea ac Imperatores, non adfuisse tantum synodo, sed & præfuisse legimus[g]. Sed & alios quoque laïcos homines interdum concilio adhibitos fuisse constat[h]. Verùm illud scrupulum plerisque iniicit, quod immensa illa quorumlibet clericorum turba non videtur absque magno incommodo, & confusione ad hunc conuentum admitti posse. Deinde alienũ videtur ab ecclesiastica disciplina, vt laïci de ecclesiasticis negotiis iudicium faciant[i]. Confusio autem vitari potest, si ex singulis prouinciis moderatus aliquis numerus eruditiorum ac probatiorum eligatur, & ad synodum mittatur. Nam & alioqui pastoribus destitutæ manerent Ecclesiæ. De laïcis verò nihil aliud respondendum nunc occurrit, quàm quod Nicolaus Pont. scribit ad Micha. imperatorem[lx]. Vbinam legistis, in-
„ quit, imperatores antecessores vestros synodalibus cõuen-
„ tibus interfuisse, nisi fortè in quibusdam vbi de fide tra-
„ ctatum est quæ vniuersalis est, quæ omnium communis,
„ quæ non solum ad clericos, verùm etiam ad laïcos, & o-
„ mnes omnino pertinet Christianos? Quãuis enim iudicia ecclesiastica soli excerceant sacerdotes & clerici[l], tamen vbi de eo negotio agitur quod ad Ecclesiam vniuersalem pertinet, quæ non solum ex clericis, sed etiam ex laïcis

e c. ego. de iureiur.

f c. ĩ nomine domini. 23. dist. c. Adrianus. 63. dist.

g c. futuram. 12. q. 1. c. nos ad finem. 96. dist. c. si quis ingenuus. 29 q. 2. c. Adrianus. 2. 63. distinct.

h c. ad sedem. 35. distin.

i c. bene quidẽ. 96. dist. c. non placuit. 15. q. 7.

lx 96. distin.

l d. c. bene quidem.

constat[m]: æquum non est laïcos ab huiusmodi deliberationibus summoueri, sed cõmuni potius decreto omnia diffiniri, quod & ab ipsis Christi apostolis obseruatũ fuisse satis Lucæ testatur historia[n]. Atque ita celeberrimi iuris pontificij doctores senserunt[o]: tametsi Panormitanus in libro quæstionum laïcis deliberationem & consiliũ permittens, iudiciũ ac diffiniendi facultatem adimat. Nolim tamen in hunc conuentum quoslibet laïcos passim recipi, sed cum regibus & principibus eos qui in quaque prouincia insignis alicuius doctrinæ, & sanctitatis nomine celebrantur[p]. Idque si vnquam aliàs, maximè hoc seculo necessarium est, quo episcopatus & sacerdotia indoctissimis hominibus & à religione alienis deferri solent. Priscis temporibus rarum ac prodigio simile habebatur aliquem Ecclesiæ præfici, qui diuinarum literarum doctor non esset, nec ideò laïcorum contemnebatur iudicium. Cùm igitur hodie episcopi nostri paucis exceptis, sacrarum literarũ scientia cæteris ex populo longè inferiores sint, quonam ore soli de rebus diuinis iudicium sibi arrogabunt?

m *c. Ecclesiæ. de cõse. dist. 3.*
n *Acto. 15.*
o *gl. c. Adrianus. 1. 63. distin. gl. c. vlt. de his quæ fiunt à prel.*
q *dic. c. ad sedem.*

De Diaconis, Hypodiaconis, & aliis inferioris ordinis & gradus clericis. Cap. 12.

HVCVSQVE *de iis ecclesiarum administratoribus tractauimus, qui ministri doctrinæ diuinæ dicuntur: iam de cæteris est videndũ, id est, Diaconis, Hypodiaconis, &c. Dicuntur autẽ Diaconi verbo Græco episcoporum ministri, nec episcoporũ modò, sed etiam presbyte-*

q c.37. c. diaconi. 93. dist.

rorum, vt cõcilio Carthaginiensi quarto[q] sancitum est. Et quanuis Diaconi seu ministri vocabulũ episcopis quoque ac presbyteris cõueniat magis quàm principis aut domini, atque ita olim vsurpatum sit, tamen iis de quibus loquimur propriè id tributum est, vt facilior esset eorum à cæteris distinctio. Appellantur & læuitæ aliquando, propter similitudinem ministerij: lege siquidem Mosaica instituti sunt læuitæ, vt Aaroni sacerdoti inseruirent, ac ministrarent[r]. Quamobrem in cœtu sacerdotũ, aut coram sacerdote aliquo diaconis sedere vetitum est[s]. Institutio autem eorum orta est ab apostolis, quanuis presbyteri seu episcopi à Christo ipso instituti sint, vt ait Cyprianus[t] Cùm enim apostoli in diuina doctrina occupati ministrare non possent mensis, quæ pauperibus tum parari solebant, septem Diaconos, siue ministros eius operis gratia constituerunt[v]. Eorum igitur officium olim in cura pauperum præcipuè, & rerum earum quæ Ecclesiæ offerebantur, pauperum clericorúmque alendorum gratia versabatur[x]. Hinc fit vt hodie in Ecclesia oblationes ad altare factas recipiant, cum hypodiaconis suis[y]. Proinde quidam iuris pontificij consultus non leuis apud nostrates authoritatis, Diaconus, inquit, hospitalitatis nomen est, presbyter ætatis[a]. Sed posteà id munus auctum est, vt Clementis & Euaristi rescripta indicant. Ait enim Clemens, Diaconi Ecclesiæ sint tanquã oculi episcopi oberrantes, & circunlustrantes cum verecundia actus totius Ecclesiæ, perscrutantes diligentius si quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximum esse peccato, vt

r 21. dist. c. 1.

s c. peruenit. c. nõ oportet. 93 distin.

t c. dominus. 93. distin.

v Act. 6. c.

x c. præcipim⁹. 12. q. 1. c. in sancta. 92. distinct.

y c. cleros. 21. dist. c. perlectus. 25. dist.

a gl. prag. tit. de æta. & qual. card. verb. cardinales.

referat hoc ad episcopum & ita episcopo suggerere, quæ ad cultum Ecclesiæ & disciplinam eius pertinent, diaconis cura sit[b]. Et Euaristus, Diaconi, inquit, qui quasi oculi videntur esse episcopi, in vnaquaque ciuitate septem debent esse, qui custodiant episcopũ prædicantem, ne ipse episcopus ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut lædatur à suis, aut verba diuina detrahendo, aut insidiando polluantur, vel despiciantur, sed veritas spirituali redoleat feruore, & pax prædicata labiis cum voluntate animi concordet[c]. Hieronymus quoque ad Rusticum de Diaconis ita loquitur, vt magnum fuisse eorum munus in Ecclesia facilè appareat. Diaconi, inquit, sunt quos in Apocalypsi legimus, septem angeli ecclesiarum, hi sunt septem candelabra aurea: hi sunt voces tonitruorum, virtutum operatione præclari, humilitate præditi, quieti, humiles, euangelizantes pacem, annuntiantes bona, dissensiones & rixas & scandala resecantes: docentes, soli deo colloquentes in templo, nihil penitus de mundo cogitantes: dicentes patri & matri, Non noui vos: & filios suos non agnoscentes. Sine his sacerdos nomen non habet, ortum non habet, officium non habet. hic minister Dei dicitur: quia scriptum est: Maior est qui ministrat, quàm cui ministratur. & sicut est in sacerdote ministratio, ita in ministro sacramenti dispensatio. Sacerdotibus etiam propter præsumptionem non licet de mensa domini calicem tollere, nisi eis traditus fuerit à diaconis. ita enim dominus noster omnipotens vniuersa disposuit, vt qui maiorem se esse crediderit, minor esset: & qui minor videre-

[b] c. diaconi. 93. dist.

[c] c. diaconi 2. 93. dist.

,, tur, maior existeret. Denique quàm hoc verum sit, ipse
,, perpende. Læuitæ componunt mensam domini: læuitæ sa
,, cerdotibus cùm sacramenta benedicunt aßistunt: læuitæ
,, ante sacerdotes orant: vt si distinctio locorum creditur
,, in mundo, etiam in altari Dei videant sibi episcopi qui
,, superbi sunt, diaconos anteponi. si humilitatem diligunt,
,, & diaconi maiores se esse in eo quod sunt humiles, reco-
,, gnoscant. tunc demum vt aures habeamus ad Deum,
,, diaconus acclamat, ipse prædicat, ipse hortatur, ipse etiam
,, commouet astantibus sacerdotibus, ne leuiter hanc vocem
,, qua loquitur hæc, & pacem annuntiat, audiant, aut ne-
,, gligenter aspiciant. Sufficit huic ordini, tantum fuisse per
,, Deum concessum, vt non solus sacerdos in templo Dei
solum agere & implere videatur[d]. Ex quibus locis planum vt arbitror factum est, tum doctrinam diuinam & sacrorum procurationem, tum disciplinam ecclesiasticam ad diaconorum munus & functionem aliquatenus pertinere, quanuis non solum episcopis, sed etiam presbyteris inferiores sint. Extiterunt sane nonnulli quondam adeò vecordes, vt eos presbyteris anteponendos, nedũ exæquandos esse contenderent, aduersus quos acriter inuehuntur Hieronymus[e], & Augustinus[f]. Et hanc scribit Hieronymus causam fuisse tantæ insolentiæ & supercilij, quia diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles faciebat. De Diaconis Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus vulgò appellatis, qui moribus nostris episcopos omnes non modo presbyteros antecedunt, paulò pòst differemus. Hypodiaconi longo post Diaconos tempore

d c.diaconi.5. 93.dist.

e in epist. ad Euag. c. legimus. 93.distinct.

f in quæstio. vet. & noui testa.9.101.

instituti sunt, quòd diaconi omnia quæcunque ad ministerium suum pertinent obire & exequi præ multitudine negotiorum non possent, nondum videlicet institutis ordinibus, qui inferiores dicuntur. Subest ergo Hypodiaconus diacono, vt presbytero diaconus iuxta vetus prouerbium δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου, idque vox ipsa satis indicat[g]. Archidiaconi ex corpore diaconorum creari primùm soliti sunt eadem ratione qua & Archipresbyteri ex presbyterorum ordine, de quibus suprà locuti sumus[h]: nempe vt quæ ad diaconorum officium spectant, tam ipsi exæquerentur, quàm à diaconis exequenda perficiendáque curarent ac iuberent[i]. Horúmque institutionem nouam nõ esse, ex eo constat, quòd Hieronymus eorum meminerit ad Nepo. & veterum alij plerique[lx]. Tradunt & historicorum nonnulli Laurentium martyrem sub Sixto Pont. Romano hoc munere functum, & pecuniæ ecclesiasticæ custodiam habuisse. Porrò huic diaconorum cœtui qui sub episcopo oblationum omnium obuentionúmque ecclesiasticarum curam habebant, cùm valde excreuissent ecclesiasticæ possessiones ac reditus, adiuncti sunt œconomi, vel potius in œconomos hoc onus reiectum est[l]: vt liberius possent diaconi presbyteris sacramenta dispensantibus in Ecclesia assistere & ministrare: & ne prædiorum possessionúmque procuratio variæque lites, quæ earum rerum nomine moueri solent, à sacro spiritalique munere eos auocarent[m]. Horum crebra mentio est in constitutionibus Iustiniani. Tametsi autem presbyterorũ gradus quàm diaconorum

g c. cleros. 21. distin.

h dic. c. legim⁹.

i c. perlectis. 25. dist. c. volumus. 89. dist. & 94. dist. cap. si quis. c. vlti.

lx histo. trip. lib 5. c. 48. Theod. lib. 2. c. 31.

l c. quoniam. c. in noua. 16. q. 7.

m conc Chalce. c. 26. & hist. 2. c. 9.

longè sublimior nunquam non habitus sit, & cōtradicentium ambitiosa temeritas grauissimorum virorum authoritate repressa semper ac damnata: illud tamen obtineri ad extremum non potuit, vt archidiaconi in presbyteros, atque adeò in archipresbyteros ipsos potestatem non haberent. Idque excusatur hoc prætextu, quòd Archidiaconi non modo inspectionem & obseruationem, vt olim, sed coercitionem etiam iurisdictionémque habeant, & veluti quodā magistratu fungantur[n]. *Maximæ autem dignationis hoc munus fuisse superioribus seculis in Gallia, vel illud argumento est, quòd nostrorū annalium scriptores memoriæ prodiderint, Ludouici Craßi Francorum regis filium in Ecclesia Parisiensi hoc munere functum fuisse. Quanquā id alia etiam ratione factum dici fortasse potest.*

n *c. 1. de offic. archip. c. per lectis. 25. dist.*

De Cardinalibus Romanæ Ecclesiæ, cur ita vocentur & vnde ortum habuerint. Cap. 13.

ORDO *postulare videbatur vt post Pōtificem Romanum de amplißimo purpuratorum collegio qui Cardinalium nomine censentur, dissereremus: sed quia inter eos episcopi quidam sunt, alij presbyteri, alij diaconi, melius esse duximus & ad docendum accōmodatius de diaconis aliquid prius attingere. Et videntur Cardinales appellati quasi præcipui atque primarij, cæterisque episcopis, presbyteris, & diaconis digniores ac præstantiores, non aliter ac magistri quidam militum dicuntur Cardi-*

nales in vetere indice ciuiliũ, militariúmque officiorum, qui absque vllius authoris nomine editus est. Nã episcopo Romano ad tantæ maiestatis fastigium euecto, par erat non solùm episcopos vrbi vicinos, à quibus cõsecrabatur, sed presbyteros & diaconos quoque eiusdem vrbis simul cum capite suo paulatim crescere, cùm præsertim horum consilio vt quiuis episcopus siue archiepiscopus in Ecclesia regenda ab initio vteretur, vt ex iam dictis perspicuum est. Non enim videntur presbyteri vrbis Romæ aut diaconi multo maioris olim dignationis, quam aliarum ecclesiarum fuisse. Idque Hieronymus Ecclesiæ Romanæ presbyter & ipse crebrò affirmat. Cuius temporibus Cardinalis appellationem in vsu nondũ fuisse verisimile est, cùm nusquam ea vox in scriptis eius reperiatur. Deducitur autem à Cardine, nisi fallor, quo sustinentur & voluuntur ostia siue ianuæ. Eorum siquidem consilio, nutu & authoritate totus orbis Christianus, moueri, volui, sustentaríque creditur. Inde apud Latinos authores hæ loquendi formulæ manarunt, In eo rei cardo vertitur, id est, ex eo tota res pendet: & Cardinem causæ in aliquo ponere, id est, summam litis constituere.
" Quintil. Hic causæ cardinem ponit, in quo si victus fue-
" rit etiam in sequentibus ruit. Quanuis igitur vsitatum non fuerit apud veteres Cardinalis vocabulũ, tamen ratio probabilis ostensa est, quamobrem summa illa Ecclesiæ columina nunc ita appellentur. Sed omittendũ non est aliquanto latius olim acceptũ fuisse vocabulum ab iis qui illud fabrefecerunt atque vsurparunt. Nam Gregorius

magnus sæpenumero in epistolarum volumine de episcopis loquens sacerdotes cardinales eos appellat, quòd presbyteris, vt suprà diximus, maiores & excellentiores sint[o]. *Et Leo*[p] *presbyteros cardinales meo iudicio vocat, non quosuis presbyteros, sed qui in maiore Ecclesia, quam cathedralem dicimus, rem diuinam simul cum episcopo suo faciunt: Canonici hodie vulgò appellati. Mitto quod in quibusdam ciuitatibus, cuiusmodi Rauenna est & Compostella, etiamnum sacerdotes quidam præcipui hoc nomen retinent. Sed splendor amplitudóque Senatus illius Romani, qui ex cardinalibus constat, facit vt hodie in cæteris ecclesiis, excepta Romana, ludibriis obnoxia sit nõ minus quàm Iuetotij regis apud nos ista appellatio*[q]. *Hi enim à regio non longè absunt fastigio, eorúmque insigne est ruber pileus. Cuius vsum Innocentius* IIII. *ornandi eius ordinis causa ipsis concessit. Ex his facile est colligere quod interpres Decret. quodã in loco scribit, Episcopi cuiusque ciuitatis maiorem quàm diaconi aut presbyteri Romanæ Ecclesiæ cardinalis dignitatem esse. Quod vel authoritate Augustini confirmatur in quadam ad Hieronymum Romanæ Ecclesiæ presbyterum epistola. Quanquam, inquit, secundum vocabula quæ vsus obtinuit, episcopatus sit presbyterio maior: Augustinus tamen Hieronymo minor est*[r]. *Nec aliã esse causam presbyterorum aut diaconorũ vrbis Romæ, quàm cuiuscunque alterius ciuitatis demonstrat Hierony. in epistola ad Euag.*[s] *Quod quidem sacrosanctæ potestatis eleuandæ gratia nunc à me dictum nolim quisquam existimet, sed*

o c. relatio. c. illud. 21. q. 5. c. pastoralis. 7. q. 5.

p c. 2 de off. archipres. lib. 5. decret.

q gl. c. pudor. 32. q. 2.

r c. quanquam. 2. q. 7. vbi gl.

s c. legimus. 93. dist. vbi glos.

vt fons & origo eiusdem magis innotescat. Verùm hæc inualuit consuetudo, quæ speciosis quibusdã rationibus vulgò defendi solet, vt tam presbyteri quàm diaconi Romanæ Ecclesiæ cardinales longo interuallo omnes alios episcopos ac presbyteros antecedãt[t]. *Ac tametsi ad dignitatem episcopalem promoueri eos quotidie videamus, certũ tamen atque exploratum est, contra veteres canones & instituta maiorũ id fieri, cùm assidui in Ecclesia paræciáque sibi commissa more aliorum cuiusque diœceseos presbyterorum, aut diaconorũ esse debeant*[v]. *Itaque veniam eis & gratiam canonum impetrare necesse est.*

t *glo. in prag. sanct. in verbo. legitime. tit. de nu. & qual. card.*

v *c. 2. de cleri. non residen.*

Qui fuerint olim Ostiarij, Lectores, Exorcistæ, Acoluthi, & cæteri omnes qui clerici appellantur: vnde mos tondendi capitis ortus sit, atque item consuetudo canendi in sacris ædibus. Cap. 14.

IN VETERI *Ecclesia non erat hæc munerũ distinctio, quæ posteà in vsum venit, vt alij Ostiarij dicerentur, alij Lectores, Exorcistæ, aut Acoluthi, sed Diaconorũ Hypodiaconorúmq; muneri cõiuncta erant hæc omnia*[x]. *Huius rei locuples testis est Hieronymus*[y], *qui ordines quinque ac veluti classes totius Ecclesiæ describens post episcopos, presbyteros, & diaconos, nec ostiariorum, nec lectorum, aut acoluthorum mentionem vllam facit: sed fideles omnes in quarto ordine locat, & catechumenos in postremo. Verùm procedente tempore vnum idémque munus in plura dispertitum est, ídque à* Caio Pontifice

x *c. 1. 21. distin. c nullus. 60. distin.*

y *in 19. c. Esaiæ.*

Romano primùm, vt quidam ſcribunt: eiúſque partitionis faciendæ magna oblata eſt occaſio. Nam vt ſeminarium quoddam eſſet eorum, qui epiſcopis, presbyteris & diaconis ſuccederent, alebatur ſumptu publico magnus iuuenum numerus Eccleſiæ miniſterio conſecratorum, qui interim non ſolum inſtituebantur in ſtudio literarum, ſed portio aliqua etiam munerum eccleſiaſticorum ipſis committebatur. Eorum nempe quæ leuiora minoriſque momenti eſſent, quæque antea à diaconis obiri ſolebant, vt his veluti rudimentis quibuſdam ad maiora grauioráque obeunda præpararentur. Ac ne qua confuſio perturbatióque eam functionem impediret, diſtincta ſunt diuiſáque inter ipſos officia, ita vt vnuſquiſque ſuo muneri bona fide incumbens, de alieno ſolicitus non eſſet. In qua diſtributione gradus quidam ideò conſtituti ſunt, quòd eorum munerum alia aliis digniora videbantur. Nec poterat quiſquam ad maius promoueri, qui in minore anteà verſatus non fuiſſet. Sed de his gradibus conſtituendis, ac diſcernendis, quia non conuenit inter iuris Pontificij Theologiæque doctores, & ſubdifficilis eſt explicatio propter varietatem locorum ac temporum, quæ authorum locis, qui de ea re ſcripſerunt, nonnihil tenebrarum obduxit: ſequar diſtinctionem ordinémque traditum à Gelaſio Syluestróque pontificibus Romanis apud Gratianum [a], qui quatuor claſſes ponunt, oſtiariorum, lectorum, exorciſtarum, acoluthorum, nec diſsimilis eſt enumeratio Leonis Pontificis [b], niſi quòd iis omnibus præponit clericos, ſicut & ſynodus Carthagin. pſaltas [c], quaſi

[a] c. illud. 77. diſt. c. à ſubdiacono. 93. diſtin.
[b] c ſeriatim. 32. diſt.
[c] c. pſalmiſta. 23. diſtin.

psaltarum aut clericorũ distinctus sit à cæteris ordo, isque infimus omnium. Nam Isidori descriptiones non moror, in quibus mihi non videtur vsquequaque ordinis rationem habuisse[d]. *Primus igitur gradus, vt ab infimis incipiamus, eorum est, qui Græce* πύλωροι, *Latinè ostiarij dicuntur, quibus aperiendi & claudendi tẽpli cura mandatur, eósque repellendi & excludendi, quibus sacra communione interdictum est*[e]. *Hi numero centum fuerunt in Ecclesia Constantinopolitana authore Iustiniano*[f]. *Secundus gradus est eorum, qui sacras scripturas ex suggesto in Ecclesia recitant, & hi* ἀναγνωσταὶ, *id est, lectores dicuntur*[θ]. *Quo munere aliquando functũ fuisse in Ecclesia Iulianũ imperatorem testis est Theodoritus*[g]. *Author est etiam Socrates in Alexandrina Ecclesia nõ solum fideles, sed etiam catechumenos huic ministerio adhiberi solitos fuisse, cùm in cæteris ecclesiis id minimè obseruaretur*[h]. *Tertius gradus est Exorcistarum, quorum officium erat cathecumenis & energumenis, qui à cacodæmone vexabãtur, manus imponere, & solennibus quibusdam imprecationibus, & obsecrationibus dæmones fugare*[i]. *Vlpianus noster exorcizare verbum impostorum esse scribit*[lx]. *Nec mirum est ab Vlpiano Christianæ religionis hoste acerrimo impostores fuisse ministros Ecclesiæ appellatos, cùm & Christo ipsi idem aliquãdo obiectũ fuerit*[l]. *Nam Vlpianus (vt obiter id referã quod de eo Lactantius scribit) rescripta principũ contra Christianos lib. 5. de Offic. procons. collegit, vt doceret quibus pœnis affici oporteret eos qui se cultores Dei cõfiterentur.*

d c. cleros. 25. dist. c. perlectis. 25. dist.
e dict. c. perlectis.
f Nouel. 3.
θ d. c. perlectis.
g lib. 3.
h Tripar. lib. 9 c. 38.
i dict. c. perlectis.
lx l. 1. ff. de extra. cognit.
l Matth. 27.

Horum exorcistarum non meminit Iustinianus in lib. τῶν νεαρῶν, quod in Ecclesia Constantinopolitana, vt existimo, vsitatum non esset hoc ministerij genus, sed meminit Valentinianus [m]. Quartus gradus est eorum qui Acoluthi Græcè dicebantur, id est, comites seu ministri, ideò fortaßis quia episcopũ comitabãtur quocunque proficisci vellet. Nã episcopus magno famulitio stipatus iam olim incedebat, vt author est Iustinianus [n]. Et extat rescriptum cuiusdã Pontificis apud Gratianum, quo præcipitur episcopis vt comites semper aliquos secum ducant famæ suspicionísque vitandæ causa [o]. Vel ideò Acoluthi appellati sunt, quòd funus vnà cum canonicarũ & ascetriarum cœtu comitarentur. Nam eos id munus obire solitos fuisse satis perspicuum est ex constitutione Iustiniani [p]. Sed nescio quo modo tandem factum est vt hoc munus in luminariorum curam posteà cõuersum sit, & doctores nostri paßim acoluthos ceroferarios interpretentur [q]. An autem cantores propriam classem ordinémque distinctum à cæteris habuerint, nécne, quæri solet, & hoc sensisse videtur Isidorus [r], cuius sententia authoritate Iustiniani vtcunque iuuatur [s]. Et fortasse aliquo tempore, & aliquibus in ecclesiis ita obseruatũ est. Ego autem puto omnium ordinum ac præsertim inferiorum, de quibus antè diximus, commune fuisse psallendi officium [t]. Mouet me quod Pontifices, quorum suprà meminimus, in ordinum catalogo hunc non recenseant [v]. Ideò autem Leo Ponti. in primo ordine posuit clericos, eósque ostiariis præposuit: & synodus Carthaginiensis psaltas, siue

m l. presbyteros. C. de episco. & cler.
n Nouel. 6.
o c. illud. de cõsec. dist. 1.
p nouel. 59.
q dict. c. perlectus.
r dict. cap. perlectus.
s nouel. 3.
t c. in sancta, 92. dist.
v c. illud. 77. dist. c. à subdiacono. 93. dist.

cantores: quia recens cooptatis in clerum non statim proprium concedebatur officium, quanuis permitteretur eis vnà cum cæteris in choro psallere, idque sine vlla episcopi ordinatione[x]. *Verùm quia nihil habebant quod cæterorum cõmune non esset, quanuis & psaltæ, & clerici verè dicerentur, in certam classem eos non retulit Gelasius. Vtcunque se res habeat, certum est eos non minus inter clericos, quàm cæteros de quibus suprà diximus numerandos esse cum diuino cultui addicti mancipatique sint*[θ]. *Nam quanuis appellatione* τῶν κλήρων *in sacris libris fidelium grex contineatur, qui cuique episcopo siue presbytero fortè obtigit gubernandus*[y]: *tamen peculiariter his hoc nomen tribuitur consuetudine loquendi vulgò recepta, qui sacro ministerio Ecclesiæ dediti deuotique sunt, ideò fortaßis, quia olim sorte eligi solebant, vel quod eos Deus velut sorte quadã in suos elegisse videatur*[a]. *Specialiter autem hoc nomine designari solent ij qui raso tonsoque capite in clerum recepti nullo adhuc proprio ministerio funguntur, nec aliud nomen proprium habent. vnde autem hic mos tondendi radendique ortum habuerit, vix certò cognosci potest. Quidam exemplo Nazaræorum Mosaicæ legis inductum id putant, de quorum instituto mentio est in libro Numerorum*[b]. *Nazaræi verò dicebantur, vt quidam eruditi interpretantur, qui vt liberius vacarent legi discendæ & expendendæ benignitati Dei, aliorum commercio se abdicabant ad tempus, & Domino se totos dedebant, Vel qui cùm profusius vino, & reliquis corporis deliciis vsi fuissent, posteà se-*

x dict. c. psalmista.

θ c. duo sunt. 12. q. 1.

y 1 Petri. c. 5.

a c. duo sunt. 12. q. 1.

b cap. 6.

ueriori vitæ generi se mancipabant, vt corpus affligerent. Alij à sacerdotibus AEgyptiis id ortum asserunt, quorum meminit Herodotus[c]. Alij hunc fuisse morem antiquum testantur, vt ij demùm comam nutrirent, qui elegantiæ, ornatus & lauticiæ studiosiores essent. Ideóque vt clerici inanis cuiuscunque apparatus, & splendoris se contemptores profiterentur, statutum fuisse ne quis in clerum nisi vertice raso admitteretur[λ]. Et huic sententiæ maximè suffragatur quod AEmilius, & alij quidam nõ leues authores scribunt, olim in Longobardia capillum barbámque ponere, sanctioris cuiusdam deditionis argumentũ fuisse[d]. Nam & apud Francos, vt idem ait[e], promissa barba intonsusque capillus Regiæ nobilitatis insigne habebatur. Adde quod apud Lacedæmonios quondam ingenui tantùm comam alebant. Inde illud Aristophanis[f], cuius meminerunt Paræmiographi. δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις, Seruus cum sis, comam habes. Curiositatem verò & delicias veterum Romanorum in coma & capillis insectatur Seneca[g]. „ Quid illos ociosos vocas, quibus apud tonsorem multæ horæ transmittuntur, „ dum decerpitur siquid proxima nocte succreuit, dum de „ singulis capillis in consilium itur, dum aut disiecta coma „ restituitur, aut deficiens hinc atque illinc in frontem com„ pellitur? Quomodo irascuntur si tonsor paulò negligen„ tior fuit, tanquam viuum tonderet? Quomodo excan„ descunt, si quid ex iuba sua decisum est? si quid extra or„ dinem iacuit, nisi omnia sua in annulos suos reciderunt? „ Quis est istorum qui non malit Rempub. suam turbari,

c in Euterpe.

λ Aug. de op. monac. ad finem. & in re tract.

d AEmil. in Caro. Magno.

e AEmil. in Clodo. & Clota. 2.

f in Auib.

g lib. de breuit. vitæ. c. 12.

" quàm comam? qui non solicitior sit de capitis sui deco-
" re, quàm de salute? qui non comptior esse malit, quàm
" honestior? Hos tu ociosos vocas, inter pectinem specu-
" lúmque occupatos, &c. Ego in plerisque constitutionibus obseruaui tonsurã pœnæ genus, idque graue & ignominiosum fuisse, quarum nonnullæ quæ Principum Romanorum sunt, apud Harmenopulum extant, aliæ inter constitutiones Caroli Magni, & quorundam aliorum Franciæ regum referuntur. Tantus erat hominum eius temporis in comam suam affectus. Sed & Paulus in epistola ad Corinth. indecorum ait viros comatos esse, idque naturam ipsam satis nos docere scribit[i]. Quæ Pauli admonitio huius clericorũ instituti fortè causa fuit[lx]. Verùm vt ad cantiones reuertamur, sciendum est hunc canendi morem longè antiquißimum, & iam inde ab apostolorum temporibus in Ecclesia vsitatum fuisse. Quod vel ex Epistolis Pauli facilè animaduerti potest. Testatur id ipsum & Plinius Cæcilius in quadam ad Traia-
" num epistola, in qua de Christianis ita loquitur: Affir-
" mabant hanc fuisse summã vel culpæ suæ, vel erroris, quòd
" essent soliti stato die ante lucem conuenire, carménque
" Christo quasi Deo, secum dicere inuicem, &c. Sobria enim illa musica & pronuntiationi vicinior quàm cantui, quã in Alexandrina Ecclesia fertur instituisse Athanasius[l]: facit vt verborum sensus efficacius influant in animos auditorum, non illa operosa & theatrica quæ hoc tempore in Ecclesia frequentatur. In plerisque sanè ecclesiis serò admodum ritus canendi receptus est, cùm Au-

i 1. Corin. 11. c.

lx c. prohibete. 24. dist.

l August. lib. 10. confes.

m in lib. 9. cõfeſ. c. 7.

guſtinus[m] ſcribat tempore Ambroſij primùm in Eccleſia Mediolanenſi inſtitutum, ac inde in alias occidentales eccleſias perductum fuiſſe. Et Theodoritus author eſt[n] Flauianum, & Diodorum in Eccleſia Antiochena morem Dauidicos pſalmos decantandi in duas partes, diuiſis canentium cœtibus, induxiſſe. Hodie ſic iſta modulatio vbique probatur, vt inter omnia Eccleſiæ miniſteria tanquam præcipuum maximéque neceſſarium habeatur, celebretúrque. Nulliúſque rei tutela maior eſt ac ſumptuoſior in ſacris ædibus. Nec tantum iis cantionibus vacant inferiorum ordinum clerici, quibus hæc cura olim mandabatur, ſed ſacerdotes etiam & diaconi, quibus officio cantandi aliquando interdixit Gregorius, ne vel hi à pauperum cura, vel illi à doctrina diuina propter hoc pſallendi onus auerterentur[o]. Adde quod ſicut ex ordine presbyterorum & diaconorum antiquitus creati ſunt archipresbyteri & archidiaconi, ſic cantorum choro hodie præſidet vnus, præcentor vulgò appellatus. penes quē eſt auſpicatus melodiæ, quod Græci ἐνδόσιμον vocāt[p]. Quo in munere plurimũ ineſſe dignitatis creditur, adeò vt vel archipresbyteris ipſis, niſi fallor, præponi ſoleant.

n lib. 2. ca. 24.

o c. in ſancta. 92. diſtin.

p c. cleros. 21. diſtinct.

De ſcholæ eccleſiaſticæ magiſtris & doctoribus. Cap. 15.

QVANVIS epiſcopi officium ſit populum in Eccleſia docere, tamen apud Paulum doctores à ceteris Eccleſiæ miniſtris & paſtoribus diſtinguuntur[q]. Fuerunt enim antiquitus eccleſiaſticæ ſcholæ, ad clericorũ & alio-

q Ephe. 4.

rum egentium eruditionem institutæ: quibus scholis præficiebantur magistri, qui nõ literas modo sacras, sed grammaticam etiam & liberales disciplinas docerent. Erat igitur hoc munus à pastoris officio distinctum & separatum. Qua ratione Gregorius episcopum quendam obiurgat, quòd grammaticam profiteatur[r]. *Et veteris huius consuetudinis in Alexandrina Ecclesia meminit Eusebius*[s]: *in qua Ecclesia functos eo munere fuisse Pantenum, Origenem, & Achillam viros doctissimos refert*[t]. *Idémque de Didymo Alexandrino scribit Ruffinus*[v]. *Recentioribus verò canonibus statutum est, vt non solum in maioribus seu cathedralibus ecclesiis, sed in cæteris etiã inferioribus magistri doctorésque liberalium artium iuuentutis erudiendæ gratia ab episcopo & collegio ecclesiastico constituantur*[x]. *Sed inualuit consuetudo, vt ab episcopo, scholarchus quidam omnibus his scholis ecclesiasticis præficiatur, qui magistros deligat, & cætera quæ ad scholarũ tutelã necessaria sunt, procuret & exequatur.*

r *c. turbat. 37. dist. c. cũ multa. 86. dist.*

s *lib. 5. eccle. histo. c. 10.*

t *lib. 6. c. 3. lib. 7. c. 29.*

v *lib. 11. eccle. hist. c. 7.*

x *c. de quibusdam. 37. dist. c. 1. c. quia nõ nullis. de magist.*

De sacris ordinationibus, & cur olim absolutè quenquam ordinari vetitum sit. Cap. 16.

PRESBYTER, *Diaconus, Hypodiaconus, Lector, &c. nomina quondam fuerunt certorum ministeriorum, ac onerum in quaque ecclesia, nec vllus horum erat qui munus illud suum non exequeretur. Nam quia absolutè & sine titulo ordinationes fieri vetabantur, certum erat ministeriũ cuiusque siue presbyteri, siue diaconi,*

ſiue lectoris, &c. & cuique certus locus aßignabatur, cui velut mancipatus adſtrictúſque erat[y]. *Verba concilij Calchedonenſis hanc prohibentis ordinationem hæc ſunt,*

[y] gl. c. vlt. 66. diſtin.

„ Μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διά-
„ κονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τάγματι, εἰ μὴ ἰδι-
„ κῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονού-
„ μενος ἐπικηρύττοιτο, &c. *Quæ verba refert Gratianus* LXX. *diſt. vbi poſſeßionis legitur, pro, pagi, ſed fortaßis interpres* νόμης *legit, non* κώμης. *Huic conſentaneũ eſt, & quod*
„ *ibidem ex concilio Placentino recitatur: Sanctorum ca-*
„ *nonum ſtatutis conſona ſanctione decernimus, vt ſine ti-*
„ *tulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua Eccleſia*
„ *quis intitulatus eſt, in ea perpetuò perſeueret*[b]. *Poſteriores verò conſtitutiones Pontificum huic iuri derogauerunt, quibus conſtitutum eſt, vt irrita non ſit ordinatio, ſed is qui ordinauit, ordinatum, ſi egens ſit, interim alere cogatur, dum certus ei titulus aßignatus fuerit*[c]. *Quæ conſtitutiones confuſionem incredibilem & dedecus attulerunt Eccleſiæ. Id'que ſatis proſpexerat futurum Iuſtinianus, vt ex nouel.* III. *facile colligitur. Sed ad rem. Quia igitur reditus ferè aliquis, ſiue, vt loquimur, beneficium cum miniſterio coniunctum erat, ſimul cum miniſterio & beneficium ipſum conferebatur. Non aliter ac hodie cùm Princeps magiſtratum creat, annonas & ſtipendia illi magiſtratui attributas concedere eadem opera intelligitur. Hinc factum eſt, vt omnes clerici tutelæ, cæterorúmque munerum perſonalium vacationem habeant, ne videlicet ob munera publica à functione mi-*

[b] c. ſanctorum. 70. diſt.

[c] c. 2. c. epiſcopus. c. cum ſecũdũ. de præbend.

nisterióque suo auocentur[d]. *Argumento illud est, quòd iis demum hæc vacatio tribuitur qui in ministerio suo occupati sunt*[e]. *Hodie nec diaconis, nec aliis inferioribus clericis vllus locus est in Ecclesia, vllumve ministerium, aut munus quod exequantur. Sed quia priscis canonibus statutum est, vt nemo presbyter ordinetur nisi per omnes gradus inferiores ascenderit, ideò dicis caussa, vt ita dicam, gradatim ordinari solent, idque certo quodam solennique ritu, vt ad honorẽ presbyterij, aut quẽuis alium sublimiorem capessendum idonei reddantur. Potéstque dici imaginaria hæc ordinatio, quomodo olim imaginaria militia dicebatur sine vllo labore & exercitione. Presbyteri autem ordinãtur certo etiam ritu ac ceremonia, non vt ecclesiam certam regant, certúmve populum, vt olim fiebat, sed vt si fortè contingat eos ad curationem alicuius Ecclesiæ promoueri, ij quasi iam consecrati atque initiati eam suscipere, beneficióque illi coniuncto frui poßint. Ac interim missas paßim celebrare eis permittitur, vel gratis, quod perrarò fit, vel accepta ab aliquo leui tenuique mercede. Itaque Vtopienses presbyteri non insulse fortaßis nec ineptè dici poterunt, vt à germanis illis presbyteris qui certas ecclesias regunt, discernantur. Septem verò huiusmodi ordinationum gradus vulgò esse dicuntur, totidémque sacramenta, quanquam de numero controuersia est inter iuris pontificij theologiæque doctores. Primus est Presbyterorum secundus Diaconorum, Tertius Hypodiaconorum, & sic deinceps. Proinde tam onus procurationis Ecclesiæ, rerúmque ecclesiasticarum,*

d l. presbyteros. C. de episc. & cleric.

e l generaliter. C. de episc. & cler. c. generaliter. 16. q. 1

quàm emolumentũ beneficiúmque illi cohærens ab ordinatione moribus nostris ita separatur, vt ordinatio absque iniuncto onere beneficióque collato fiat[f]. Et hæc quidem verbi significatio hodie vulgò probatur, nec eam improbare volo. Ego autẽ latius hoc vocabulũ in tota hac disputatione ferè accipio, nempe pro quacũque ad ministerium ecclesiasticum promotione. Et hoc sensu Archiepiscopi, episcopi, archipresbyteri, archidiaconi, præpositi, decani, œconomi, archimandritæ rectè dicũtur ordinari, cùm eliguntur, creãtur, instituuntur. Estq́; hæc significatio apud iuris põtificij quoque authores vsitata[g]. Nam & apud veteres Latinos ordinari dicebatur is, qui ad honorẽ magistratúmve aliquẽ prouehebatur. Tranquillus in Vespas. Quendam è charis ministris dispensationẽ cuidam quasi fratri petentem cùm distulisset, ipsum candidatum ad se vocauit, exactáque pecunia quantam is cum suffragatore suo pepigerat, sine mora ordinauit. Idem in Domiti. Auditus est certè dum ex eo quærit ecquid sciret, & quid sibi visum esset ordinatione proxima AEgypto præficere Metium Rufum. Hinc consequitur presbyteri duplicem ordinationem esse. Vna est cum solenni ritu consecratur, & idoneus redditur ad Ecclesiæ gubernationem, quanuis nulla ei Ecclesia tum aßignetur quã regere possit. Altera est cùm ei certa Ecclesia committitur regenda, certúmque beneficium confertur sine vllo ritu, ac ceremonia: etenim verbo ordinationis vtitur Gratianus in vtraque significatione.[h]

f c. cum secundum, de præbend.

g 60. distinct. c. 1. 2. 3. c abbatem. c. nullum. 18. q. 2.

h c. adiicimus. 16. q. 1. vide c. pastoralis. 7. q. 1.

De pseudoclericis. Cap. 17.

DIXIMVS *in superiori capite veteres canones hodie frigere & negligi, quibus cautum erat vt nemo absolutè clericus ordinaretur. Qua ex re plurimum incommodi natum est in Ecclesia Christiana. Nam quia nulli certo muneri destinātur, qui vulgò ordinari solent, & rasum habere verticem satis est, vix vllus reperitur, qui ad sacrum illum ordinem nō adspiret, vt eius ordinis priuilegiis atque immunitatibus fruatur. Cùm autem nemini ferè hæc initiatio negetur ab antistitibus, qui fortaßis è re sua credunt esse quāplurimos sibi obstrictos, subiectósque homines habere, nunc perditißimus quisque ac profligatißimæ vitæ in eum ordinem cooptatur, & ad illud veluti impunitatis asylum confugit. Quondam ij demùm clerici habebantur, qui munere suo fungebantur in Ecclesia, nec alius quisquā priuilegia istius ordinis sibi vindicare audebat*[i]. *Sed hodie inualuit ea consuetudo aut corruptio maxima potius, vt ad seueritatem iudiciorū publicorum eludendā, detonsum caput cum antistitis nescio cuius elogio, id est grauißimorū scelerum impunitatis symbolo quodam, iudicibus ostendere sufficiat. Atque hinc fit vt principum atque magistratuum in tanta támque manifesta indignitate conniuentiam satis admirari non poßim. Sed de hoc genere clericorum, aut pseudoclericorum potius, aliis in locis infra differemus.*

i not. in c. vlt. de vita. & honest. cler. l. generaliter. C. de episc. & cleric.

De canonicorum collegio. Cap. 18.

DE *canonicis satis ante dictum videtur ea parte qua de presbyteris & aliis quibusdā Ecclesiæ ministris disse-*

ruimus. Nam canonicorum collegium quod veluti senatus quidam est Ecclesiæ, vt verbis vtar Hieronymi[lx], ex his conflatum est. Dicti autem videntur canonici à canone siue regula, quia communem quandam vitæ regulam, institutúmque obseruant, ideóque canonicè viuere dicuntur à Gregorio[l]. Quo sensu canonicas quasdam mulieres à Iustiniano dictas arbitror[m]. Nam ecclesiarum ministri antiquitùs certis se votis obstringebant, ferè non aliter ac monachi de quibus mox dicturi sumus. Nec eorum vitæ ratio à monachorum instituto multum discrepabat. Sed posteaquam horum sodalitiorum nonnulla iis vinculis soluta liberatáque sunt: factum est vt cæteri ab imperitis qui vim Græci verbi parum assequebantur, non simpliciter canonici, sed canonici regulares vulgò dicerentur, quasi diuersa esset vtriusque vocis significatio. Quod si quis à canone dictos potius esse contendat, id est, pensione, siue annona quæ ipsis distribuebatur velut pro stipendio & mercede, equidem non repugno. Canonicam enim ordinariámque ac certam pensionem ij tantum accipiebant fortè qui in id collegium cooptabantur: cæteris Ecclesiæ ministris siue clericis pro cuiusque merito aliquid erogari solebat, ex oblationibus incertis, quæ fiebant in Ecclesia. Nam ea est ferè eius verbi significatio apud veteres[n]. Vnde videtur & canonica illa portio nomen accepisse, cuius mentio crebra est in iure pontificio[o]. Quanuis Innocentius III. satis probabiliter canonicam legitimam interpretetur[p]. Habent hæc canonicorum collegia suos quosdam præfectos,

lx c. Ecclesiæ. 16. q. 1.

l c. quoniam. 12 q. 1.

m Nouel. 59.

n l. placet. C. de sacros. eccle. l. 1. C. de indict. tit. c. de cano. fruen. vrb. Romæ. & lib. τῶν νεαρῶν cōst. 128.

o c. vlt. de testa.

p c. officij. de testa.

qui vel præpositi vel decani secundum cuiusque Ecclesiæ consuetudinem dicuntur.

De ministris Ecclesiæ qui clerici non sunt. Cap. 19.

QVIDAM *sunt ministri in ecclesiis, qui laïci atque adeò plebeij nonnunquam magis quàm clerici censentur. Huiusmodi sunt œconomi qui dispensationem facultatum ecclesiasticarum sub episcopo habent, quorũ meminit sæpe Iustinianus*[q]. *Item syndici siue defensores & apocrisiarij siue responsales, qui causis forensibus nomine Ecclesiæ & legationibus dant operam*[r]. *Hi quoque qui nolarum æneari pulsatione & campano sonitu conuocant populum, Ecclesiæ ministrant atque inseruiunt. Sed nemo horum ideo clericus esse intelligitur. Eadem est causa eorum qui ad ægrotantium curam adhiberi olim consueuerant, & Parabolani ideò fortaßis dicebãtur, quia* παράϐολον ἔργον, *id est, rem periculi ac discriminis plenã tractabant*[s]. *His annumerãdi sunt & decani de quibus loquitur Theodosius*[t] *Nam hos in numerũ clericorũ non referri satis apertè ostendũt Iustiniani cõstitutiones quibus eorum officiũ describitur*[v]. *Quanuis nonnulli decanos pro clericis & canonicis accipiant*[x]. *Sed cur inter clericos non numerantur, dixerit aliquis: sicut ostiarij & acoluthi, quorum munus non magis spiritale quàm istorum esse videtur*[y]? *Respondeo ostiarios, acoluthos, & alios huiusmodi de quibus suprà dictum est, ideò clericos censeri, quia in clerum recipiantur vt aliquãdo spiritalia*

q *sub. tit de sacro. Eccles. & tit. de epis. & cler.*
r *tit. de Synd.*
s *l. placet. C. de episc. & cle. & l. parabolani.*
t *l. non plures. l. qui sub prætextu. C. de sacros. eccl.*
v *Nouel. 43. & 59.*
x *Alc. in dict. ll.*
y *glos. in c. 1. 1. q. 3.*

tractent, & presbyterorũ atque episcoporum officio fungantur: Sed onus claudendi templi vel aliud simile, vt interim se exerceant, & ad sacram functionem se præparent, ipsis iniungitur. Alij verò qui spiritali administrationi dicati consecratíque non sunt, quanuis Ecclesiæ inseruiant ac ministrent, inter clericos non sunt habendi. Constitutionibus tamen plerisque cautum est, vt non nisi ex clericorum cœtu ad tractanda Ecclesiæ negotia quisquam assumatur [a]. *Quod ius aliquam vtilitatem habet, si opera quædam sordida seruiliáque demas, & earum rerum procurationem quæ ab instituto clericorum abhorrent, cuiusmodi sunt forenses cõtrouersiæ* [b]. *Nam laïcorum opera & labore in talibus negotiis vti magis decet.*

a c. indicatũ. 89. dist. c. in noua. 16. q. 7. c. decernimus, de Iudic.

b l. repetita. C. de episco. & cler.

De monasteriis & monachis, eorúmque statu, cõuersatione, & instituto. Cap. 20.

ABSOLVTO *tractatu de clericis ac ministris Ecclesiæ, optimum iudicauimus & de monachis eorúmque officio & instituto aliquid attingere, quandoquidem eius rei cognitio valde vtilis & necessaria est in re beneficiaria. Dicebantur autem olim monachi verbo Græco homines à cæterorum consortio segregati, & quietam tacitámque vitam durißimè & laboriosißimè in montibus, saltibus, ac speluncis degentes, idque certis legibus ac institutis, de quibus mox videbimus. Iidem & Eremitæ & Anachoretæ, & hesycastæ vocari solebant authore Iustiniano* [b]. *Hinc Hieronymus ad Paulinũ:* » *Si cupis,* » *inquit, esse quod diceris, monachus, id est, solus, quid facis*

b Nouel. 5.

» *in vrbibus, quæ vtique non sunt solorum habitacula, sed*
» *multorum*[c]? *Et Pelagius Pontifex Romanus de eorum* c c. si cupis. 16. q. 1.
officio differens, hæc tria ipsis attribuit, quietem, oratio-
nem, & laborem manuum[d]. *Labore enim suo mona-* d c. de præsentium. 16. q. 1.
chi olim victum sibi aliisque egenis parabant, vt Chryso-
sto. Augusti. aliique veteres tradunt, adeò vt celebretur
in ecclesiastica historia cuiusdam monachi apophthegma,
» *Monachus qui non operatur, latroni par iudicãdus est*[e]. e tripar. histo. lib. 8. cap. 1.
» *Quapropter Iustinianus*[f], *Duabus, inquit, potissimum* f Nouel. 133.
» *in rebus operam & diligentiam reponere oportet Mo-*
» *nachos, vt aut sacris vacent scripturis, aut quas manua-*
» *rias vocare solent, artes monachos decentes meditentur*
» *exerceántque: siquidẽ mens inerti otio dedita haudqua-*
» *quam sanè quicquam bonorum pepererit. Ac illud qui-*
dem ex Hieronymi aliorúmq; scriptis liquet, literis præ-
sertim sacris operam eos dare solitos fuisse, vt non mo-
rum probitate vitæque sanctimonia tantum excellerent
cæteris, sed etiam doctrina[g]. *Itaque mirum videri non* g c. sic viue. c. si clericatus. 16. q. 1.
debet quòd vitam monasticam Iustinianus vt rem sacram
ac diuinam tantopere commendet[h]: *cùm ij non tantum* h Nouel. 133.
sibi, sed etiam vniuerso generi humano, precibus suis apud
Deum, exemplo, doctrina, labore & industria multum
prodessent. Non enim natura abhorrebant ab hominum
congressu, quod Aristoteles non immeritò damnat, tales
improbos esse dicens, aut homine præstantiores. Nec ita
ocio dediti erant, more pseudomonachorum nostri tempo-
ris, vt nihil in commune conferrent, & se homines esse,
id est, ad societatem hominum iuuandam natos non re-

cordarentur. Non ignoro quosdam in eo grege repertos fuisse, quorũ superstitio nemini sano probari queat. Nam
m lib.4.c.28. *Theodoritus*[m] *scribit monachũ quendam sexaginta annos neque locutum cum vllo, neque à quoquam conspectum fuisse. Sed rara admodum fuisse hæc prodigia compertum est. Proinde ex monasteriis velut ex quodam seminario legi, & assumi consueuerant ad munera ecclesiastica, qui probatissimæ inter ipsos vitæ & eruditionis habebantur: Vt Augustinus cum alibi sæpe, tum maximè ad Aurelianum scribens testatur*[n]. *In qua quidem promotione & graduum ratio habebatur, de quibus antè disseruimus*[o]: *& eorum antistitis seu archimandritæ consensus erat necessarius*[p]. *Et quoties ad ministeria Ecclesiæ eos vocari contingebat, monasticum institutum officiúmque deserere cogebãtur, vt maiore præstantiorique fungerentur munere, quia simul vtrũque obire & exequi non poterant. Sicut & clerici cùm vitam monasticam amplectebantur, militiam suam, vt ait Gregorius, munúsque clerici amittebant*[q]. *Officium enim clerici est docere & pascere populũ, monachus verò, vt ait Hieronymus, non doctoris, sed plangentis habet officium*[r]. *Quam ob causam nulli in monasteriis reperiebantur sacerdotes, aut clerici*[s]: *sed tanquã cæteri ex populo qui laïci Græcè dicuntur, ad communem omnium ædem sacram, percipiendorum sacramentorũ causa se conferebant*[t]. *Quod & Iustinianus satis apertè ostendit*[v]. *Sed & sacerdotem accersebant interdum qui ipsis liturgiæ, quammissam vocamus, solennia celebraret, vt à monachis Scythiæ*

n c.nos autem. c.legi.16.q.1.
o c monachos. 16.q.1.
p c.monachi. c.cũ pro vtilitate.16.q.1.
q c.nemo.c.presbyteros. c. ne pro cuiuslibet. 16.q.1.
r c.monachus. ca.alia.c.hĩc est.16.q.1.
s not.c.non est. de regula.
t Panor.in c.dilectus. de capel.mona.
v Nouel.133.

factum aliquando fuisse refert Hieronymus[x]. Ac idcirco suberant tam monachi, quàm eorum antistites, Ecclesiæ presbyteris & clericis[y], ipsisq; longè inferiores habebantur[a]. Verùm vt hac molestia liberarentur monachi, posteà cœperunt ex his aliqui in suis monasteriis presbyteri ordinari, sed ita vt in cœtu tantum suo sacramenta administrarent, & veluti quandã ecclesiam inter se constituerẽt, nec ad alias ecclesias amplius accedere, aut alienos presbyteros aduocare cogerentur[b]. Atque ita ratio excogitata est qua idem & presbyteri, id est, pastoris atque doctoris, & monachi officio fungeretur sine vllo vt videbatur incommodo. Cuius instituti mentio est in historia tripertita[c]. Quare cùm quidam episcopus prohiberet in certo monasterio liturgiam celebrari, acriter eo nomine increpauit eum Gregorius[d]. Idémque Bonifacius fecisse legitur[e]. Hac via patefacta omnes monachi paßim sine vllius Ecclesiæ gubernatione sacerdotes creari cœperunt, quanuis ea turba monasterio fortaßis nõ adeò necessaria esset, credo vt ea re maiorem sibi dignitatem conciliarent. Nam vt suprà diximus, monachorum ordo gradu clericorum erat inferior. Præterea variis constitutionibus posteà sancitum est, non ideò monachum ab instituto, vitáque monastica recedere posse, quòd in aliena Ecclesia clericus ordinatus sit, non quòd simul cum ecclesiastica procuratione monastica obire munia vsquequaque compellatur, quod vtique fieri nequit, sed vt habitum monasticũ retineat, cæteráq; huiusmodi obseruet, quorum executionem Ecclesiæ ministeriũ non impedit[f]. Quanuis

x c.hinc etiam. 16.q.1.
y not. in dict. c.cũ dilectus.
a c.à subdiacono. 93.distin. c.generaliter. 16.q.1.
b c.1. c.peruenit. c.interdicimus. 16.q.1.
c lib.8.
d c.Agapitus. 16.q.1.
e c.sunt nonnulli. 16.q.1.
f c.de monachis. c. hinc etiam. 16.q.1.

autem ſuprà dictum ſit, monachos in cœtu ſuo tantũ ſacramenta adminiſtrare, nec populum eos regere poſſe: tamen ſi intra monaſterium Eccleſia aliqua ſit, in eóque populus regi ſoleat, conſtitutum eſt abſque eorum conſilio presbyterum illi Eccleſiæ ab epiſcopo præficiendum non eſſe[g]. *Nam veriſimile eſt ibi Eccleſiam initio inſtitutam eſſe, vt populus fidelis à viris ſanctis & eruditis, quales ferè tum monachi erant, priuatim doceri & admoneri commodius poſſet, tametſi palàm docendi & concionandi ad populum facultatem non haberent, vt antè docuimus. Poteſt & alia huius conſtitutionis ratio adduci, ſed ea ex his quæ mox dicentur ſatis eluceſcet. Fuerunt poſtea & aliquæ extra monaſteria Eccleſiæ, hodiéque ſunt ita ſubiectæ & obnoxiæ monaſteriis, vt ab ipſis aut certe ipſorum arbitrio & voluntate presbyteri in eis ordinentur atque inſtituantur. Idque accidit, vel quia in monaſterij prædiis constructæ ſunt fortaßis ædes ſacræ, in quas populus ſacramentorum cauſa conuenit: vel quia à dominis prædiorum monaſterio id ius poſteà conceſſum eſt, & aliis quibuſdam modis, de quibus ſuo loco diſſeremus*[h]. *Et harum quidem eccleſiarum duo ſunt genera: Quædam enim à monachis tantum reguntur, aliæ à quibuſcunque aliis ſacerdotibus, quia ſic ab initio inſtitutum eſt, vel conſuetudine longa introductum*[i]. *Ex his perſpicuum eſt quantum iuris & authoritatis monachorum natio in populum & Eccleſias paulatim ſibi vindicarit & acquiſierit.*

g cap. 1. de capel. mona.

h c. illud. c. cum paſt. ralis. c. cum ſeculum. de iure patro. not. ĩ c. de monachis. de præbend. c. paſtoralis. de donatio

i c. poſſeßiones. de reb. eccl. nõ alie. c. cum de benefic. de præben. in 6. cle. quia regulares. de ſup. neg. prælat.

De monachorum ſectis. Cap. 21.

MONACHORVM variæ ſectæ & profeßiones ſunt, ſed eos tantum perſequi in animo eſt, qui ad inſtitutum noſtrum conferunt, & ad rem beneficiariam maximè pertinent, cuiuſmodi ſunt Benedictini omnium, vt fertur, antiquißimi, & qui Canonici regulares vulgò appellantur. Cùm primùm igitur exoriri cœperũt monachi, idque in AEgypto, congruentẽ nomini ſuo vitam, id eſt, ſolitariam agebant, Et quanquã ſtatis horis ferè in vnum locum eos conuenire moris eſſet, tamen ſimul non commorabantur, ſed domunculas ſparſim per montes & ſaltus extructas habebant, vnde non ſolum monachi, ſed etiam Eremitæ & Anachoretæ meritò dicebantur. Sed poſteà viſum eſt cõducibilius ac decentius in eiſdem ædibus eos habitare & viuere, omnia habentes inter ſe communia, & paupertatis, caſtitatis, obedientiæque votis obſtrictos, quàm Timoniano quodã more in ſpeluncis deliteſcere[lx]. Quod & Iuſtinianus cõſtituit[l]: & concilio Agathen.[m] & Aurelian.[n] confirmatũ eſt[o]. Cœnobia tunc ea loca à communione vitæ, verius quàm monaſteria à ſolitudine appellata ſunt[p]. Sed monachi appellationem nihilo ſecius hi retinuerunt, quòd ea conuerſatio non multũ adhuc abeſſet à ſolitudine. Et Benedictini ſunt appellati quòd vir ſanctimonia clarus Benedictus honeſtorum inter eos quorundam inſtitutorum author fuiſſet. Deinde cùm in vrbibus & celebribus locis manentes viri eccleſiaſtici horum monachorum vitam & inſtitutum ſequi in animum inducerent excepta ſolitudine, quia conuerſari

lx c. ſi clericatus. 16. q. 1.
l Nouel. 133.
m cap. 38.
n cap. 18.
o ca. monachũ. 20. q. 4.
p dict. nou. 133.

cum populo & multitudine propter ecclesiasticum ministerium cogebãtur, canonicorũ regularium nomen aptius eisdem & accõmodatius visum est, quàm monachorum. Quod institutum æmulati sunt & alij ministerio nulli ecclesiastico addicti[q]. *Nam & nostra patrúmque memoria in plerisque cathedralibus ecclesiis sacerdotes & clerici qui nunc canonici simpliciter & sine adiunctione dicuntur, simul cum episcopo suo huic monasticæ vitæ generi erant addicti. Et aliquas huiusmodi ecclesias adhuc superesse existimo*[r]. *Itaque dicebãtur non simpliciter vt nunc canonici, sed regulares ab illo peculiari instituto, ac regula quam amplectebantur, & hoc modo discrimen inter eos designabatur, & aliarum ecclesiarum canonicos, qui huiusmodi se votis non alligauerant, idque supra à nobis ostensum est. Hæc secta cuius author Augustinus perhibetur cùm Hipponẽsis episcopus esset, latè Christianum orbem peruagata est, adeò vt eorum cœnobia hodie in quibus locis monachorum nomen deletum non est nusquam non reperiantur. Sed effectu à cæteris monachis differre non videntur*[f]: *quanuis plerique asserant in odiosis monachos eos habendos non esse*[t].

[q] *not. in c. caussam quæ, de iudic.*

[r] *c. si quis. 58. distin. c. quorundam. 78. distin. not in dict. c. causã quæ. & c. qđ Dei timorẽ. de sta. monacho.*

[f] *c. 2. de postul.*

[t] *nota. in dict. cap. quod Dei timorem. de sta. mona.*

De monachorum gradibus & officiis. Cap. 22.

INTER *monachos atque eos qui regulares dicuntur non minus quàm inter clericos, gradus officiorum & administrationum hodie reperiuntur, quorum insigniores & præcipuos cæteris omissis breuiter hîc perstringemus.*

Nam ſicut clericis cuiuſque Eccleſiæ præeſt epiſcopus, ita ſingulis monaſteriis præſidet vnus qui à Iuſtiniano & pleriſque veterum archimandrita, & cœnobiarcha, à cæteris vulgò Abbas appellatur. Hic intra monaſterij ſui ſepta præfectum quendã, ſiue vt loquuntur, Priorem clauſtralem conſtituit: cuius vicaria vtatur opera vigilantiáque in his, quæ ad ſodalitatis gubernationem ſpectant. Et quia plerunque extra monaſterium minores aliqui conuentus, & ſodalitia monachorum ſunt eidem archimandritæ ſubdita: alij quidam præfecti eò cum libera poteſtate & authoritate dimittuntur, quos Priores conuentuales appellant. In quibus autem locis conuentus ille deſyderatur, quem veriſimile eſt olim nuſquam defuiſſe, hi præfecti alia atque alia nomina ſortiuntur, de quibus hîc non eſt magnoperè laborandũ. Omnibus autem non ſolum præfectis, ſed etiam archimandritis præſidet vnus, qui à Iuſtiniano Exarchus vocatur[x]. Ac haud ſcio an is ſit quem ἀρχιστράτηγον vocat Hieronymus ad Pammach. Sed certæ tantum ſectæ monachorum hos ſummos antiſtites nouerunt[x]. Et notandum eſt quanuis in pleriſque cœnobiis & monaſteriis hodie votis illis ſolennibus & religioſis alligari non ſoleant, de quibus paulò antè diximus, ſed more clericorum viuant qui ſeculares dicuntur, priſtinam tamen appellationem adhuc retinent. Quod ideò adieci, ne quem fortè admiratio teneat, cùm in abbatiarum aut prioratuum ſecularium mentionem inciderit.

x Nouel. 133.

x not. in c. ne religioſi. de regul.

De mendicantium sodalitate. Cap. 23.

SODALES *mendicantes ideò à monachis separauimus, quoniam ab eis differre videntur. Monachorum enim propria est solitudo, & secessus quidam à cæterorum hominum consortio: à quo hi multũ abhorrent, cùm palàm docere euangeliũ, & ad populum concionari soleant. Itaque fratres sodalésque dictitantur magis quàm monachi*[y]. *Eisdem tamen votis & aliquanto grauioribus obstringuntur quàm monachi, cùm nec singuli, nec vniuersi quicquam proprium habere queant: & votiuam mendicitatem, nedum paupertatem, quæ illius germana est, vt apud Aristopha. Chremylus ait, si minus re, at certè verbis profiteantur*[a]. *Discrimen autẽ* πενίας καὶ πτωχείας, *id est, paupertatis & mendicitatis docet Aristopha. cuius hi sunt versus in Pluto.*

y Panor. in c. causam quæ, de iudici.

a c. exiit. de verb. signif. in 6.

„ Πτωχοῦ μὲν γὰρ βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἐστὶ μηδὲν ἔχοντα,
„ τοῦ δὲ πένητος ζῆν φειδόμενον καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα.
„ περιγίνεσθαι δ' αὐτῷ μηδὲν, μὴ μέντοι μηδ' ἐπιλείπειν.

Porrò hi mendicorum cœtus suos habent præfectos, custodes siue obseruatores, & administros, tam vniuersales quàm prouinciales, per quos velut quædam Respublica inter eos regitur, & administratur exemplo monachorum de quibus iam diximus.

De Monialibus. Cap. 24.

NON *solum viri, sed mulieres etiam apostolorum, Christi tempore ministerio Ecclesiæ addicebantur, vt cõstat ex epistola Pauli ad Timotheum. Et harum mulie-*

rum quæ diaconissæ dicebantur, crebra in iure tum pontificio, tum ciuili est mentio. Eúmque morem quasdã Ecclesias retinere etiam nunc accepimus. Verùm procedente tempore instituta sunt collegia, siue monasteria virginum Deo consecratarum, & solennibus votis obstrictarum, vt de monachis antè dictum est. Quod genus monialium vetus vt existimo non nouit Ecclesia, ac ne canonicarum quidem, quarum meminit Iustinianus[b]. Hæ in singulis parthenonibus suis, suas habent antistitas exemplo monachorum, quibus nihilominus parent quàm monachi archimandritis suis. De his autem aliquot extant constitutiones Iustiniani, quibus vetat ne duplicia monasteria, id est, virorum simul & mulierũ vsquam sint, & vt eunuchi in singulis monasteriis constituantur, qui ipsarum negotia gerant[c]. Sed quicquid ad harum monialium institutum & vitæ regulam pertinet Bonifaciana constitutione, & Clementina plenius continetur[d].

b Nouel. 59.

c Nouel. 123. & 133.

d c. periculoso. de sta. reg. in 6. cle. attendentes. de sta. mona.

De sacerdotiis veterum Romanorum ante Christianismum. Cap. 25.

IN *iuris pontificij libris mentio reperitur Põtificum, Flaminum, Augurũ, aliorúmque huiusmodi sacerdotum, qui apud priscos Romanos ante Christianismum in vsu fuere[d]. Nec veteris illius sacerdotij cum nostro inutilis videtur esse collatio, cùm præsertim Latinè scribenda pleraque vocabula inde mutuemur. Itaque de eo pauca quædam ex multis hic dicturus sum, quæ ad nostrũ institutum magis spectare existimaui. Fuerunt autem hæc ferè sa-*

d c. cleros. 20. dist. c. in illis. 80. distin. & 26. q. 3. q. 5.

cerdotum genera: Pontifices, Augures, Flamines, Curiones, Feciales, Vestales, Salij, Duces celerum, &c. Pontifices omnibus sacris ac ceremoniis præerant, & sacerdotum omnium erant maximi ac supremi, id quod ostendit Cicero in Orat. pro domo sua, & lib. II. de Legib. *Hinc Pontificum collegio qui præerat, Pontifex Maximus dicebatur, cuius officium & authoritatem describit Liuius*[f] *de Numa Pompilio loquens his verbis: Omnia publica priuatáque sacra Pontificis scitis subiecit, vt esset quò consultum plebs veniret, ne quid diuini iuris (negligendo patrios ritus, peregrinósque asciscendo,) turbaretur. Nec cælestes modo ceremonias, sed iusta quoque funebria placandósque manes, vt idem Pontifex edoceret, &c. De eorum etiã munere, authoritate, dignitatéque plura scribit Halicarnasseus*[g]*: & nos ex Pãdectis iuris ciuilis quædam loca obseruauimus, vt cùm dicitur, Pontificem, dum sacra facit, in ius vocari non posse*[h]*. Pontificali authoritate compelli hæredes ad monumentum ædificandum*[i]*. Pontificem de religiosis locis consulendum esse*[k]*. Pontificem à quibusdam muneribus non excusari*[l]*. Sed longe eorum maxima authoritas in legum actionibus conspicitur, quas scribit Pomponius apud collegium pontificum fuisse*[m]*. Nam vt Valerius ait, Ius ciuile per multa secula inter sacra ceremoniásque deorum immortaliũ abditum, solisque pontificibus notum fuit. Quanta autem huius pontificatus dignatio fuerit, vel hinc æstimare licet, quòd Imperatores Romani, vt augustiores essent, ferè eo sacerdotio fungebantur. Sed cur hi summi sacerdotes*

f lib. 1.
g lib. 2.
h l. 2. de in ius vocan.
i l. hæreditas. de peti. hæredit.
k l. vlt. de mortuo infer.
l l. vlt. de mune. & hono.
m l. 2. de orig. iur.

ita appellati ſint inter veteres tum Græcos, tum Latinos authores non cõuenit. Scæuola, vt refert Varro[n], dicebat pontifices dici à poſſe & facere. Nam verbum facere apud Plautum, Ciceronem, Virgilium, & alios ſcriptores probatos, pro ſacrificare accipitur, ſicut ῥέζειν ἀντὶ τοῦ θύειν apud antiquos, vt docet Athenæus[o]. Sed idē Varro à ponte eos dici mauult, quòd ab eis ſublicius pons factus primum, ac ſæpè reſtitutus ſit. Plutarchus in Numa aliã etymologiam adfert. Verùm hanc inueſtigationem, quæ non eſt magni vſus, libenter miſſam facimus. Augures qui à Græcis οἰωνοπόλοι dicuntur, auſpiciis præerant, vt ſacris pontifices[p]. Erant enim artis diuinandi periti, & ſigna à diis miſſa interpretabantur, vt Halicarnaſſeus ait, quanuis ab vna ſpecie, id eſt, ab auium garritu nomen acceperint. Tantum autem venerationis, & authoritatis eorum collegio acceſsit, vt nihil publicè ſine auſpiciis, nec domi, nec militiæ gereretur[q]. Vt non immeritò ſcribat Cicero[r] authoritatem rerum bene gerendarũ augurio contineri. Itaque nobiliſsimis quibuſque & lectiſsimis ciuitatis Romanæ viris hoc ſacerdotium deferebatur: erátque perpetuum, adeò vt nemo quamlibet flagitioſus eo ſeſe abdicare cogeretur[ſ]. Quanta verò horum Augurum authoritas fuerit in Republica, docet Cicero[t]:
,, Cuius hæc verba ſunt, Maximum & præſtantiſsimum
,, in Republica ius eſt Augurum, & cum authoritate con-
,, iunctum. Neque verò hoc, quia ſum ipſe augur, ita ſen-
,, tio: ſed quia ſic exiſtimare nos eſt neceſſe. Quid enim
,, maius eſt, ſi de iure quærimus, quàm poſſe à ſummis im-

n lib. 10. de ling. Latina.

o lib. 14.

p Cic. lib. 1. de natura deorũ.

q Cic. lib. 1. de Diuina.

r in Orat. de Aruſp.

ſ Plutarchus in problem.

t lib. 2. de Leg.

" *periis, & summis potestatibus, comitatus & consilia, vel*
" *instituta dimittere, vel habita rescindere? Quid grauius,*
" *quàm rem susceptã dirimi, si vnus Augur alium dixerit?*
" *Quid magnificentius, quàm posse decernere vt magistratu se*
" *abdicent cõsules? Quid religiosius, quàm cum populo, cum ple*
" *be agendi ius aut dare, aut non dare? quid leges non iure*
" *rogatas tollere? nihil domi, nihil militiæ per magistratus*
" *gestum sine eorum authoritate posse cuiquã probari?* Ac *huius authoritatis memorabile exemplum refert Plutarchus*[v], *in hanc sententiam:* Cùm *Augures comitiis con*
" *sularibus vitio creatos consules renunciassent, confestim*
" *senatus literis ab exercitu eos reuocauit, quatenus depo-*
" *sito consulatu hostibus vt consules bellum non inferrent.*
" Flaminius *acceptas literas non antè aperuit, quàm col-*
" *lata pugna versisque in fugã Barbaris, in agrum eorum*
" *excursionem fecisset.* Redeunti *igitur & multa referenti*
" *spolia, non processit obuiam populus, quia reuocatus non*
" *continuò mãdatis paruerat: sed tam is, quàm ipsius collega*
" *consulatu se abdicare coacti sunt.* Flamines, *quos* Dionysius Græcè στεφανοφόρους *vocat, diis singulis erant attributi*[x], *à quibus cognomina habebant, authore* Varrone[y]: *vt flamen* Dialis, *Martialis,* Quirinalis, Carmentalis, Pomonalis, *&c. & quia inter* Deos *qui colebantur, aliquod discrimen erat, non omnium flaminum par erat dignitas, vt* Festus *ait.* Proinde *is qui sacra* Ioui *faciebat, id est,* Dialis, *maximæ dignationis habebatur, de quo mul ta annotauit* Gell. *Maiorum minorúmque flaminum meminit* Festus, *& archiflaminum* Gratianus *in rhapsodia*

v in Marcel.

x Cic. lib. 2. de Legib.

y lib. 4. de ling. latina.

ſua. Sed & flaminicarum, id eſt, mulierum, quæ hoc ſacerdotio ſicut viri fungebantur, mentionem apud veteres quoque comperimus. Verùm omnia ſigillatim hîc perſequi ab inſtituto noſtro eſt alienũ, qui hæc veluti πάρεργα quædam breuiter perſtringere voluimus. Curiones ſingulis erant aſcripti curiis, quæ numero XXX. *erant Romæ, vt Dionyſius ſcribit, & pro curialibus ſacra faciebant. Horum verò nec genus ſacrificandi, nec inſignia deſcribuntur ab eodem, quibus rebus maximè à Flaminibus differebant. Illud ex Feſto didicimus, quod minimè prætereundũ hîc eſt, Curionem maximum à veteribus eum dici, cuius authoritate curiæ, & curiones omnes regebantur. Huiúſque meminit præter Liuium & alios*
„ veteres Arnobius[a]: Sedent, inquit, in ſpectaculis publi- „ cis ſacerdotũ omnium, magiſtratuúmq; collegia, Pontifi- „ ces maximi, & maximi Curiones, ſedent quindecim viri „ laureati, & Diales cum apicibus Flamines, ſedent au- „ gures interpretes diuinæ mentis & voluntatis, necnon & „ caſtæ virgines perpetui nutrices & conſeruatrices ignis. Quem locum ideò hîc referre volui, quia ſacerdotiorum Romanorum breuem deſcriptionem cõtinet. Fœcialium, quos εἰρηνοδίκας appellat Dionyſius, collegium belli cauſa inſtitutum fuit. Cùm enim religioſus vir, ac quietis publicæ ſtudioſus Numa animaduerteret bellũ, quod abſq; iuſta cauſa infertur, nihil aliud, quàm latrocinium eſſe, totam eam rem ex arbitrio ſacerdotum ac religioſorum hominum pendere voluit. Non enim licebat Romæ bellum mouere, niſi cognita cauſa fœciales id iuſtum eſſe pro-

a *lib. 4. aduer. gent.*

nuntiaſſent. Itaque fœlicitatem & ſucceſſum Romanorum in bello, huic inſtituto & religioni quidam aſſcribere non dubitauerunt. Quænam autem fuerit horum fœcialium authoritas, & qui ritus præter eundem Dionyſium Plutarchus docet in Numa. Veſtales erant virgines, quæ Veſtæ deæ ſacra faciebant, & ſacrum ac ſempiternum cuſtodiebant ignem. De quarum inſtitutione, ritu, cooptatione, caſtitate videnda ſunt quæ Dionyſius, Plutarchus, Gellius, & quidam alij memoriæ prodiderunt. Hæc enim, quæ vulgaria ſunt & protrita accuratius hîc deſcribere inſtituti noſtri ratio non ſinit. Præter hos ſacerdotes commemorantur & Salij, qui Marti ſacra facientes choræis & ſaltationibus dabant operam, ὑμνηταὶ τῶν ἐνοπλίων θεῶν, *vt Dionyſius ait. Erant & duces Celerum, qui tametſi milites eſſent & regum cuſtodes: tamen ſtata quædam ſolenniáque ſacrificia celebrabant. nec vllos alios commemorat Dionyſius, diligentiſsime omnia perſecutus ſacerdotia, quæ à Numa inſtituta fuerunt. Ait enim leges ſacrorum Numam ita libro vno cõplexum fuiſſe, vt tota ea deſcriptione in octo partes diſtributa, de ſingulis ſacerdotiis, quorum erant totitem genera, ſeparatim diſſereret. Reperitur tamen aliorum apud authores ſacerdotum mentio, cuiuſmodi ſunt Fratres aruales, Rex ſacrificulus, duumuiri & decemuiri ſacrorum Galli, Epulones, & qui Titij ſodales dicuntur. Quorum ſacerdotiorum explicatio, & cognitio ex Tito Liuio & aliis veteribus petenda eſt. Extat & Pomp. Læti non inutilis ea de re libellus. Quod verò titulo Fe-*

nestellæ circunfertur eiusdem argumenti opusculum, recentissimi scriptoris esse nemo dubitat, qui alicuius sit in re literaria iudicij. Vnum supradictis adiiciendum est, quod à cæteris prætermissum esse miror, priscos Romanos non modo sacerdotes habuisse, qui Diis sacra facerent: sed etiam ministros quosdam sacrorum ac sacerdotum iis non absimiles, quos in sacris nostris Diaconos appellamus. Eósque Camillos tum dictos fuisse testes sunt Dionysius[b] *, Plutarchus*[c]*, Festus & Seruius, cum plerisque aliis. Et hactenus de sacerdotiis vrbis Romæ, quibus similia quædam in prouinciis atque municipiis fuisse dubium non est, quorum in iure ciuili crebra est mentio*[d]*. Nam Phœniciarchia, & Syriarchia in constitutione quadam Imp. Constantini, nomina sunt prouincialium sacerdotiorũ*[e]*. & Martianus*[f] *vetat Flamini municipali & sacerdoti prouinciæ ne vxorem ducat ancillam, scenicam, tabernariam, &c.*

b lib. 2.
c in Numa.
d l. 1. ad. l. Iul. de am. l. in honorib. de vac. mun.
e l. 1. C. de nat. lib.
f tit. de mat. Senat.

LIBER SECVNDVS DE ORIGINE, DIFFINITIONE, AC DIVISIONE BENEFICIORVM.

ARGVMENTVM.

Superiore libro de ministeriis officiisque ecclesiasticis, propter quæ beneficia conferuntur, satis copiose disputatum fuit. Iam de beneficiis ipsis tractandum est, & ab origine eorundem, diffinitionibúsque ac diuisionibus incipiendum.

De facultatibus Ecclesiæ, earúmque origine & processu. Cap. 1.

T BONORVM, *quæ Ecclesia possidet, origo, finis & vsus rectius intelligatur, à Christi vsque ac legatorum eius siue apostolorum temporibus repetenda est nostra oratio. Ac imprimis constat ex sacra historia Christũ facultates aliquas, quãuis pertenues habuisse: nec ita vixisse eum, vt nihil proprium obtinens mendicare cogeretur, quod nonnulli asserere non dubitarunt aliquando, sed meritò eorum opinio damnata est*[a]. *Mendicitas enim in valentibus & otiosis res est minimè toleranda, & furti speciem habet*[b]. *Oblatam enim sibi pecuniam, aut quocunque modo quæsitã Christus diligenter custodire solitus fuit, ex qua victum vestitúmq; tam sibi quàm*

a c.4.5. de verbo. sig in extra. Ioan.22.

b C. de mend. val. & in auth. de quæsto.

ſectatoribus & comitibus ſuis compararet[c]. *Hinc Au-* c Ioan.13.
,, *guſtinus, Habebat dominus loculos à fidelib. oblata con*
,, *ſeruans & ſuorum neceßitatibus, & aliis indigentibus*
,, *tribuebat. Tunc primùm eccleſiaſticæ pecuniæ forma eſt inſtituta, & vt intelligeremus quod præcipit non eſſe cogitandum de craſtino, non ad hoc fuiſſe præceptum, vt nihil pecuniæ ſeruetur à ſanctis, ſed ne Deo propter iſta ſeruiatur, & propter inopiæ timorem iuſtitia deſeratur*[d]. d c. habebat. 12. q. 1.
Mortuo atque ſublato in cælum Chriſto, apoſtoli diſcipulique & cultores eiuſdem non mediocrem pecuniæ vim poſſediſſe leguntur, adeò vt quãuis ingens eſſet eorum numerus, tamen nemo inter eos egens reperiretur. Nã vt ſcri
,, *bit Lucas de fidelibus Chriſtianis, qui tunc Hieroſoly-*
,, *mis erant: Multitudinis credentiũ erat cor vnum & ani-*
,, *ma vna, nec quiſquã eorum quæ poßidebat, aliquid ſuum*
,, *eſſe dicebat, ſed erant illis omnia cõmunia. Et quotquot*
,, *erant poſſeſſores agrorum aut domorum, vendentes affe-*
,, *rebant pretia, & ponebãt ante pedes apoſtolorum, diui-*
,, *debatúrque ſingulis, prout cuique opus erat. Eadem referuntur à Clemente, qui illis temporibus fuiſſe creditur in epiſtola, qua fratres & cõdiſcipulos ſuos ad bonorum communicationem hortatur & incitat*[e]. *Quòd autẽ ex prædiorũ venditione pecuniã conficere maluerint, quàm ea retinere, & ex eorum fructibus ſe ipſos alere, Melchiades id factum ideó ſcribit, quia cùm futuram Eccleſiam in gentibus viderent, prædia poſſeßionéſque adipiſci in Iudæa vtile non putauerunt*[f]. *Sed notandum eſt eos ad communicationem bonorum neminem inuitum com-*

e c. dilectis. 12. q. 1.
f c. futuram. 12. q. 1.

pulisse, quòd satis intelligerent eam à Christo non fuisse præceptam, & proprietatem distinctionémque dominiorum, quæ consensu hominum naturalem rationem sequentium recepta est, iuri diuino, Christianæque religioni repugnantem non esse: ea siquidem est hominum corruptio & improbitas, vt societas humana commodè retineri & conseruari nequeat, si quis Platonicam cõmunionem inter homines indiscriminatim constituere velit. Si qui tamen mutuo illo affectu & charitate, quam nobis vnicè commendauit præcepitque Christus, cõstantissimè ita ducantur, vt vltrò non modo facultates, sed operã quoque suam, laborem, industriam bona fide & citra fraudem vllam in commune conferant, non dubito quin vita eorum in hac æquabilitate & cõmunicatione rerum omnium, & iucundissima, & fœlicissima futura sit. Scitè enim à veteribus illud dictũ est, si quis id ciuiliter interpretari magis quam calũniari velit: Quietissime victuros homines si hæc duo verba Meum & Tuum de medio tollerentur. Quod & sensit haud dubiè Clemens in epistola, cuius paulò antè meminimus [g]. *Ideò autem proprietas & distinctio dominiorum probatur iure gentium, cui religio nostra minimè refragatur, quia obtineri ab hominibus non posse creditur in tantis eorum vitiis, vt sine fraude & discordia in ea cõmunione perseuerent. Proinde cùm Ananias agri venditi pretium retinuisset, parte tantũ ad Apostolos delata, Petrus eo nomine illum non dãnauit, sed*
» *quod dolo, simulatione ac mendacio vsus esset. Anania,*
» *inquit, cur impleuit Sathanas cor tuũ, vt mentireris spiritui*

g gl. in d. c. dilectissimis.

„ *sancto, & fraudares de pretio agri? Nõne prorsus tibi ma*
„ *nebat, & vænũdatus erat in tua potestate*[h]*? Hæc omnia* h Act.c.5.
satis demõstrant, qualis fuerit status atque vsus bonorum Ecclesiæ tempore apostolorum. Post eorum verò tempora cum viderent sacerdotes & læuitæ, & reliqui fideles per vniuersum orbem dispersi, vtilius fore si hæreditates & agros, quos vendebant, ecclesiis quibus præsidebant episcopi, traderent, eò quòd ex sumptibus eorũ tam præsentibus quàm futuris temporibus plura & elegantiora ministrare possent fidelibus communem vitam ducentibus, quàm ex pretio ipsorum, cœperunt prædia & agros quos vendere solebant, matricibus ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum viuere. Hæc totidem ferè verbis ex Vrbano transcripsimus[i]*. à quo id quoque decretũ fuisse* i c.videntes. 12.q.1.
scribunt Platina & quidam alij eum secuti, vt sacerdotibus liceret prædia ac fundos à cultoribus religionis oblatos recipere. Sed falluntur illi meo quidem iudicio, cùm inter Vrbani decreta, quæ extant, excepto eo quod recitauimus, nihil reperiatur quod ad hanc rem pertineat. Ex eo igitur tempore certatim vnusquisque pius & fidelis prædia possessionésque dabat Ecclesiæ: ex quorum fructibus non ministri tantum, sed quicunque etiam alij egentes alerentur. Et hinc perspicuum est, quod & suprà admonuimus, veteres Christianæ religionis cultores non ita paupertatem affectasse, vt opes nullas sibi parare atque asseruare vellent, quãuis imperator Iulianus inde ansam arripuerit ecclesias fortunis suis spoliandi. Ecclesiarũ enim bona auferens dicebat maximo se beneficio

Christianos afficere, nimirum vt pauperes facti citius regnum cælorum intrarent. Qua arte in philosophos quoque nostri iuris authores vsos fuisse aliquando animaduerti[l]. *Ac præ cæteris Constantini celebratur liberalitas in ecclesiam*[m]. *Et extat eiusdem constitutio in codice Iustiniani, qua permittit vnicuique bona sua Ecclesiæ relinquere. Licinia quoque diues & potens matrona, bona sua Ecclesiæ Romanæ testamento reliquit, Marcello sedente, vt scriptores ecclesiastici literis prodiderũt. Sed nulli plus contulerunt Ecclesiæ Romanæ, nec magis potentiam eius auxerũt, quàm Pipinus, Carolus, & Ludouicus Francorum reges. Quid ingentia hîc cõmemorem beneficia in cæteras totius orbis ecclesias vndiq; à piis hominibus collata, cùm iustum volumen descriptio eius rei desyderet? Quale illud est quod de Hilario Arelatẽsi episcopo Prosper memoriæ mandauit, nempe eum acceptis fideliũ numerosis hæreditatibus ecclesiam mirũ in modum locupletasse*[n], *ex quo de cæteris coniectura fieri potest. Ac præter eos reditus, prætérque decimã partem, non modo fructuum, sed etiam negociationis, quæstus & lucri, de qua mox differemus, & alias quasdam largitiones, quotidie in sacro ipso conuentu fiebant oblationes ad altare*[o]. *Vt mirum non sit, quod nunc omnibus testatum & manifestum est, opes Ecclesiæ in immensum excreuisse. De oblationibus Ecclesiæ Romanæ loquitur Marcellinus*[p]: *cuius verba quia huius tractatus nostri loca etiã alia quædam illustrant, hîc subiicere volui:*
" *Damasus, inquit, &*
" *Vrsicinus supra modum humanum ad rapiendam episco-*

l l. in honorib. de vac. mun.

m c. Constantinus, 96 dist. c. futurã. 12. q. 1. Tripart. lib. 1. c. 9.

n c. expedit. 12. q. 1.

o Theodor. lib. 5. c. 18. c. oĩs. de consec. distin. 1.

p lib. 27.

» *palem sedem ardentes, scissis studiis asperrimè conflicta-*
» *bantur, adusque mortis vulnerúmque discrimina adiu-*
» *mentis vtriusque progressis, quæ nec corrigere sufficiens*
» *Viuentius, nec mollire, vi magna coactus secessit in sub-*
» *urbanum, & in concertatione superauerat Damasus,*
» *parte, quæ ei fauebat, instante. Cõstátque in basilica Si-*
» *cenini vbi ritus Christiani est conuenticulũ vno die cen-*
» *tum triginta septem cadauera reperta, peremptorũ, effe-*
» *ratámque diu plebem, ægrè posteà delinitam. Neque ego*
» *abnuo, ostentationem rerum cõsyderans vrbanarũ, huius*
» *rei cupidos ob impetrandum quod appetunt, omni con-*
» *tentione laterum iurgari debere, cùm id adepti futuri sint*
» *ita securi, vt ditentur oblationibus matronarum, proce-*
» *dántque vehiculis insidentes, circunspecte vestiti, epulas*
» *curantes profusas, adeò vt eorum conuiuia regales supe-*
» *rent mensas, qui esse poterant beati reuera, si magnitudi-*
» *ne vrbis despecta, quam vitiis opponunt, ad imitationem*
» *antistitum quorundã prouincialiũ viuerent, quos tenui-*
» *tas edendi potãdique parcissimè, vilitas etiã indumento-*
» *rum, & supercilia humũ spectantia perpetuò, numini ve-*
» *rísque eius cultoribus vt puros cõmendant & verecun-*
» *dos. Omnes autem huiusmodi obuentiones, reditus ac*
oblationes in sua potestate habebat episcopus, vt præci-
piunt canones apostolorum[q]. *Sed ita tamen vt eas res*
non dispensaret ipse ac administraret, sed diaconis, hypo-
diaconis, œconomis ac defensoribus earum dispensationem
distributionémque committeret, qui rationem posteà to-
tius administrationis suæ ipsi redderent[r]. *Fiebátque hæc*

q *c. præcipim⁹. 12.q.1. c. peruenit. 16.q.7.*

r *c. episcopus. 12 q.1. c. nobis. 12.q.2.*

distributio clericis & ministris ecclesiarum[s], quorum erat plurimum cõmunis vita & conuersatio[t]. quanuis ad eam communionem inuiti nequaquã cogerentur[v]. Sed præcipuum locum in hac largitione merito tenebant pauperes, quorum ingentem numerum alere solebat Ecclesia. Nec enim vlla res vnquam maiori curæ priscis Christianis fuit, quàm pauperum sustentatio, vt plerisque in locis testatur Eusebius. Ac tot tantæque opes eo potißimum consilio in ecclesiam conferebantur, vt inde nutrirentur pauperes, eáque cura mandabatur episcopis, quòd eorum erga pauperes studiũ omnibus perspectum esset[x]. Quare bona Ecclesiæ paßim in veteribus canonibus dicũtur patrimonia pauperum[y]. Qua ratione Augustinus eos qui decimas Ecclesiæ non persoluunt, tot homicidiorum reos futuros ait, quot pauperes fame mortui fuerint, quia rem à Deo pauperibus delegatã suis vsibus reseruent[a]. Proferre hîc possem & alia præclara veterum dicta in hanc sententiam, sed aliquot præcipua tantum referam. nam omnia persequi infinitum esset. Ambrosius, Aurum Ecclesia habet, non vt seruet, sed vt eroget, & subueniat in neceßitatibus. Quid est opus custodire quod nihil adiuuat? An ignoramus quantum auri atque argenti de templo domini Assyrij sustulerunt? Nónne melius conflat sacerdos pro alimonia pauperum, si aliqua subsidia desunt, quàm si sacrilegus contaminat & asportat hostis? Nónne dicturus est dominus, cur passus es tot inopes fame mori? certè habebas aurum vnde ministrasses alimoniam, &c[b]. Hieronymus ad Nepot. Gloria episcopi est

s d. c. peruenit.
c. quia tua.
c. scimus. c. nolo. c. non dicatis. 12. q. 1.
v c. certe. 12. q. 1.
x l. 1. C. de epis. aud.
y c. quia iuxta. 16. q. 1.
a c. decimæ. 16. q 1.
b c. aurum. 12. q. 1.

pauperum opibus prouidere. Ignominia ſacerdotis eſt proprijs ſtudere diuitiis. Idem, Amico rapere quidpiam furtum eſt, eccleſiam fraudare ſacrilegium eſt: accepiſſe pauperibus erogandum, & eſurientibus plurimis illud reſeruare, vel cautum, vel timidum eſt, aut quod apertiſſimi ſceleris eſt, exinde aliquid ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat[c]*. Idem, Clericos autem illos conuenit Eccleſiæ ſtipendiis ſuſtentari, quibus parentum & amicorum nulla ſuffragantur ſtipendia. Qui autem bonis parentum & opibus ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt accipiunt, ſacrilegium profectò incurrunt & committunt*[d]*. Ex his apparet diſpenſationem facultatum eccleſiaſticarum epiſcoporum arbitrio commiſſam fuiſſe. Verùm ob cupiditatem quorundã parum rectè ac ſincerè adminiſtrantium, canones veteres modum rationémque diſpenſandi ipſis præſcripſerunt, nempe vt quatuor partes tam oblationũ quam aliarum quarumcunque obuentionum fiant: quarum vna pauperibus diſtribuatur: altera clericis: tertia in ædificationem templi impendatur: quartam epiſcopus retineat hoſpitalitatis exercendæ cauſa*[e]*. Sed vt eſt rerum humanarum conditio in eodem ſtatu nunquã permanentium, hæc communium rerum diſtributio ad extremũ antiquata prorſus & ſublata eſt, ac ſingulis miniſteriis certi reditus adiuncti & aßignati, quibus miniſtri tanquam re propria fruantur: eóſque ipſi arbitrio ſuo diſpenſent atque adminiſtrent ſine vllius aut diaconi opera, aut epiſcopi authoritate: & hos reditus miniſteriis attributos hodie vulgò Beneficia*

c c.gloria. 12. q.2.

d 16.q.1.c.vlt.

e c.vobis.c.vulterane.c.conceſſo. c. quatuor, & ſequẽtibus. 12. q.2. c.præſulum.16.q.3.

appellamus. cuius verbi significatio & origo plenius infrà discutietur: Quam partem abstulerunt pauperes in hoc, vt ita dicam, familiæ herciscũdæ iudicio, mihi nondum planè compertum est, tametsi quid ipsis hìc acciderit, & quàm humaniter accepti sint, satis suspicor. Sed hac de re aliâs erit opportunior dicendi locus.

De vulgari diuisione bonorũ ecclesiasticorum in temporalia & spiritalia. Cap. 2.

BONORVM *ecclesiasticorum quædam temporalia dicuntur: alia verò spiritalia. Temporalia vocant prædia illa & possessiones, quæ ex principum aliorúmque liberalitate obuenerunt. Spiritalia, decimas & alia id genus, quæ à fidelibus Ecclesiæ offeruntur. Nam decimas primitiásque, aut quæ loco primitiarum offerri solent, arbitrantur iuris pontificij doctores diuino iure sacerdotum & Ecclesiæ ministrorũ esse, quòd lex Mosaica eas exolui præcipiat. Itaq; res diuinæ dicũtur, quòd eas vnius Dei benignitati, non cuiusquã hominis munificentiæ acceptas referamus. Sacræ verò & spiritales, quòd huiusmodi oblationes Deo præcipuè consecrentur, & animæ spirituíque nostro maximè existimentur conferre. Reliquæ autem possessiones, quas non à Deo, sed ab hominibus accepit Ecclesia, prophanæ omníque religione puræ habentur, ideóque temporales vulgò appellatæ sunt. Nam quæ diuina sunt ac spiritalia, eadem perpetua esse & nunquam interitura creduntur: cætera omnia caduca, fluxa & temporaria. Hinc ea videtur fluxisse appellatio.*

Sed vt ingenuè dicam quod ſentio, diuina & ſacra aliquanto rectius & ſignificantius appellari poſſe mihi videntur, quæ ſpiritalia vocant, vt non incommodè ſic efferatur diuiſio. Bonorum eccleſiaſticorum quædam diuina ſacráque ſunt: alia humana ac prophana. Huius ergo diuiſionis, quam iuris pontificij conſulti probant, fundamentum eſt lex Moſaïca: de quo quid ſentiendũ ſit, viderint alij. Certè ſi Thomæ aliorúmque theologorum opinionem ſequamur, vereor vt conſiſtere poſſit[f]*. Exiſtimant enim illi decimas nõ idcirco deberi ſacerdotibus, quòd lege Moſaïca id præcipiatur, cùm ea lege non aſtringamur, niſi quatenus præceptum aliquod morale iuríſque naturalis continet*[g]*. Naturalis enim lex, quam, vt Paulus ait, gentes habent ſcriptam in cordibus ſuis, nunquam abrogatur. Itaque quãuis honeſtum piúmque ſit, ac iuri naturæ conſentaneum, quo benemerentes de nobis remunerari iubemur, miniſtros Eccleſiæ & paſtores alere ac fouere. Determinatio tamen certæ quãtitatis eo nomine præſtandæ, puta octauæ vel decimæ partis bonorum, &c. non tam iuris naturalis eſt, quàm Moſaïci, id eſt quod Deus per Moſem Iudæis tantum, non etiam aliis gentibus & populis ad tẽpus conſtituit. Quæ ſententia ſi vera eſt, equidem non video cur potius decimæ q̃ alij reditus Eccleſiæ, ſiue diuini, ſiue ſpiritales dici debeant. Verùm vtcunque theologi ſuam tueantur ſententiã, inficiari nemo poterit, vetuſtiſsimam eſſe conſuetudinem de ſoluendis decimis in Eccleſia, quam ſanctiſsimi & doctiſsimi quique veterum maximè comprobarunt atque commendarunt*[h]*.*

f not. in c. in aliquibus de decim.

g c. tranſlato, de conſtit.

h c. reuertimini. c. decimæ, 16. q. 1.

Vnde dicatur beneficium. Cap. 3.

DE *origine facultatum ecclesiasticarũ admirabilique earum incremento, & vt possessiones omnes ac reditus, qui antè communes erant, diuisi sint, & certis ministeriis aßignati, satis demõstrasse videmur superiori capite. Cur autem Beneficium appelletur certa illa redituum portio, quæ cuique ministerio obtigit, videndum est. Nam plerique hanc vocem vt barbaram omnino & ineptam refugiunt, & sacerdotia malunt quam beneficia hos reditus appellare. Verùm, nisi fallor, sacerdotium pro munere ac dignitate magis quàm pro reditu aut obuentione accipi videtur apud Latinos authores. Et constat hæc sacra stipendia nõ tantum sacerdotibus, sed aliis etiam ministris concedi. Animaduertendũ igitur est, moris fuisse veteribus prædia quædam ac possessiones militibus tribuere, vt hoc beneficio deuincti animosiores ad Remp. tutandam redderentur. Id factum ab Alexandro Seuero testis est Lampridius, quem & alij imperatores ante Iustinianũ secuti sunt, vt ex eorum cõstitutionibus apparet*[i]. *Meminit & prædiorũ huiuscemodi militarium Cõstantinus quidã imperator apud Harmenopulum*[l], *eáque* στρατιωτικὰ κτήματα & στρατιωτικοὺς τόπους *vocat. Quibus perquam affinia sunt ea, quæ ob fidem & obsequium fruenda conceduntur, moribus non Longobardorum modo, à quibus hoc prædiorum fruendorũ genus manasse ad nos videtur, sed etiam nostris, & omnium propè totius Europæ populorum ac gentium. Et hæc quidem prædia non ineptè beneficia à quibusdã appellata sunt: & beneficiarij*

i C. de fund. limitro.
l lib. 1.

qui ea poſsident. Nam & beneficiariorũ militum mentio eſt apud Cæſarem in Comment. ſenſu haud omnino diſsimili, & apud pleroſque alios authores, quorum pura Latináque eſt oratio. Hunc verò morem qui in rebus prophanis receptus erat, imitati ſunt eccleſiaſtici viri, & prædia poſſeſsionéſque ob miniſterium Eccleſiæ ſingulis miniſtris adſcriptas Beneficia vocauerunt, (quæ vtinam veneficia pleriſque hodie non ſint) quia poſt eam, de qua iam diximus, diuiſionem hi reditus eccleſiaſtici magnam cum illis militaribus prophaníſque beneficiis affinitatem habere credebantur, id quod alio in loco oſtenſurus ſum. Itaque non tantum de miniſteriis, ſed etiam de beneficiis eccleſiaſticis hoc noſtrum σύνταγμα inſcribere voluimus, vt veterem ſimul & nouam loquendi conſuetudinem in Eccleſia titulus indicaret. Nam ita hoc argumentũ apud veteres tractatum offendimus, vt miniſterij ferè mentio fiat, non prouentus aut ſtipendij alicuius. At poſtquã honos non onus affectari cœpit, & quæſtus eſt habita ratio magis quàm muneris atque officij, vnà cum moribus hominum mutata eſt loquendi ratio. Vt exempli gratia: ſolebant ita diſputare antiquiores, vt quærerent, quis Eccleſiæ miniſtrum ordinare, & quis ordinari deberet. Recentiorum verò quæſtiones hæ ſunt vulgò vſitatæ, quis beneficium conferre, cui conferri poſsit, &c. Quod igitur primarium ac præcipuum meritò habebatur quondam, id nunc acceſsionis cuiuſdam locum vix obtinet. qua in re tanta eſt indignitas, vt eam diſsimulare nemo bonus poſſit. Nam ſi Plinius ſuo tempore cõqueſtus eſt ex gemmis

confici vaſa in quibus aurum acceßio eſſet, cùm gemmæ vaſis aureis accedere ſoleant, quanto iuſtior hac de re futura eſt bonorum virorum querela? Hoc autem ideò hìc adiicere volui, vt oſtenderem veteres canones de miniſteriis loquentes, quanuis ætatem, vt ita dixerim, nõ ferant, & magna ex parte antiquati ſint, tamen ad hanc diſputationem de beneficiis plerunque trahi poſſe. Hinc natæ ſunt illæ theſes: Qui poteſt ordinare, poteſt beneficiũ conferre. Qui poteſt ordinari, poteſt beneficium capere, & contra: Qui non poteſt ordinare, non poteſt beneficium conferre. Qui non poteſt ordinari, non poteſt beneficium capere[m]. Ordinationẽ verò hìc latè accipimus, pro quacunque ad ſacrum miniſterium aliquod, aut munus eccleſiaſticum promotione, vt ante explicatum fuit.

[m] *gloſ. c. ſi eo tẽpore. de reſcript. in 6. glo. c. de his. 28. diſtin.*

Quid ſit beneficium, beneficij eccleſiaſtici dominium, vſusfructuſve cuius ſit, & an penſiones annuæ atque hoſpitalia beneficij appellatione contineantur. Cap. 4.

EXPLICATIO *verborum qua iam vſi ſumus, ſufficere poſſe videtur iis qui ſimplicitatem amant in iuris interpretatione, attamen vt iis quoque faciamus ſatis qui hac ſimplicitate non contenti ſubtiliorem & accuratiorem interpretationem requirunt, trademus definitionem beneficij, non perfectam quidem illam fortaßis, & omnibus Dialecticæ legibus inſeruientem, ſed quæ quantum rei natura patitur, ab earum legum præſcripto non*

longè recedat . Sit igitur hæc definitio : Beneficium est res ecclesiastica quæ sacerdoti vel clerico ob sacrum ministerium vtenda imperpetuum concedatur. Cuius definitionis singula verba ἀμαθέστερον, vt dicitur καὶ σαφέστερον hîc explicanda sunt. Ac imprimis dicitur res, quoniam non ministerium ipsum siue officium , sed commodum potius inde proueniens beneficium appellatur. Proinde is qui dignitate ecclesiastica ornatus est sine reditu ac prouentu, cuiusmodi sunt Archidiaconi quidam, quos imaginarios & honorarios vocare soleo, is beneficiarius dicendus non est. Dicitur ecclesiastica, quòd ea bona Deo & Ecclesiæ dicata consecratáque sint, ex quibus huiusmodi reditus constant[n]. Dicitur Sacerdoti, &c. quoniã si quid fruendum concedi soleat laïcis hominibus ex bonis Ecclesiæ, quales sunt ij de quibus diximus XIX. capite primi libri, id beneficiũ propriè non dicetur. Dicitur ob sacrum ministeriũ, quia sicut beneficia militaria ac prophana militibus ac prophanis hominibus ob fidem & obsequiũ dantur, ita hæc sacra beneficia Deo cõsecratis ob sacram spiritalémque functionem conceduntur. Itaque hæc beneficia sacra spiritaliáque quodammodo esse dicuntur, quia tametsi prouentus sacri non sint, sed prophani, tamen sacro ita cohærent muneri, vt separationem nõ recipiant[o]. Nec vlli conceduntur, qui ad munus illud obeundũ idoneus non sit, puta sacerdoti aut clerico, vt iam dixi. Nam licet ostiarij, aut acoluthi munus prophanum fortè quibusdam videri poßit: quia sacræ ædis ostia claudere , & alia id genus exequi etiam laïcus potest, ídque nos quo-

n *c. res Ecclesiæ. 1. q. 3.*

o *c. 1. c. si quis obiecerit. 1. q. 3. c. ad nostrã, de simo. c. vlt. de rescrip. in 6.*

tidie fieri videmus, & experimur, tamen considerandum est, quod supra admonuimus, clericos eos dici, qui sacris initiati sunt, & ad sacram functionem delecti ac destinati, sed in leuioribus muneribus institutionis cuiusdam causa adhuc occupantur & exercentur, nec eis aßignantur potißimum reditus ecclesiastici, vt ostia claudant, sed vt interim alantur ac instituantur, & sacerdotũ episcoporúmque perpetuum extet seminarium. Proinde annonæ siue præbendæ ecclesiasticæ laïcis hominibus & in canonicorum collegium minimè cooptatis solitæ concedi ob nolarum æneArum pulsationem, aut aliud huic simile ministerium, beneficia ecclesiastica propriè non dicuntur, sed abusiuè, & latißima significatione[p]*. Spiritalia autem officia quæ sint, facilè ex his que diximus in superiore libro, perspici potest, veluti doctrina euangelij, administratio sacramentorum, ordinatio ministrorum Ecclesiæ, excommunicatio, absolutio, dedicatio ecclesiarum, & alia id genus quæ episcoporum, presbyterorum, & diaconorum propria sunt*[q]*. Et quoties dubitatur an reditus, de quibus hìc loquimur, ad spiritale sacrúmq; ministerium cõstituti destinatiq; sint, nécne: quia facti quæstio est magis quàm iuris, vulgò traditũ est ad signa, notas & cõiecturas recurrendum esse. Itaque si basilica siue ædes sacra, altare, tintinabula, cœmeterium, & alia id genus, in eo de quo quæritur loco, reperiantur, sacrum ac spiritale beneficium esse iudicabimus, nisi contrariũ appareat. Dicitur Vtenda: quia dominium & proprietas clericorum non est, sed quàm diu viuunt, & munere suo*

p *not. in c. cum M. de Const. & in c. dilecto. de præbẽ.*

q *Sel. 1. par. q. 7.*

funguntur, fructibus perceptis ad alendũ se familiámque suam, vtuntur. Quòd si præter victum vestitúmque necessarium aliquid supersit, id alienare tanquã domini non possunt, sed egentibus erogare debent, extátque hac de re constitutio cuiusdam synodi, quam vir quidam eruditus diram vocat[r]. *Cui alia similis reperitur concilij Antiocheni*[s]. *Contendit enim eos vsumfructũ beneficiorum suorum habere, & fructus tanquam stipendium aliquod mercedémque sui laboris capere. Quod nec ratione, nec æquitate caret. Sed puto maiores nostros satis animaduertisse, nihil Ecclesiæ exitialius pestilentiúsq; esse, quàm ministrorum eius nimiam opulentiam, id quod euentus, qui non modo stultorum magister est, vt ait Liuius, sed etiam prudentissimi nonnunquam & perspicacissimi cuiusque, satis docuit. vt meritò illud è Satyra nũc dici posse videatur: Nullum crimen abest, facinúsque libidinis, ex quo Paupertas Romana perit. Res enim ipsa loquitur, Immensam principum quorundam munificentiã, vtcunque pius esset eorum affectus, tantum virus in Ecclesiam sparsisse, vt ex pixide illa Pandoræ à poëtis decantata, non plus malorum inter homines, & calamitatũ exiliisse videatur. Initio ægrè admodum hoc datum est Ecclesiæ, vt prædia possessionésque sibi relictas aut donatas retineret. Et satis constat ex epistola Hieronymi ad Nepot. legibus Christianorum principum aliquando prohibitum fuisse clericis, ne hæreditates caperent. Nam vt in omni genere mediocritas illa, quam optimus poëta auream vocat, meritò cõmendatur, ita modus facultatũ summopere*

r c. episcopus. 10. q. 2.

s c. episcopus. c. vlt. 12. q. 1.

hìc neceſſarius eſt. Bonifacius martyr aliquando interrogatus, an liceret ligneis calicibus in ſacris vti, ita reſpondiſſe fertur: Olim aurei ſacerdotes ligneis vaſis, nunc lignei aureis vtuntur. Haud dubiè ſentiens immodicis opibus facilè ſacerdotes & gubernatores eccleſiarũ corrumpi[t]. Quæ ratio impulit veteres illos, vt clericis præter victum neceſſariũ nihil permitterent ex facultatibus eccleſiaſticis ſumere, nec puto quicquã ſalubrius potuiſſe conſtitui ad cohibendã eorum cupiditatem, & πλεονεξίαν, *non quòd hæc ad viuum, vt dicitur, reſecanda, & ſummo iure cum eis agendum exiſtimem, quod nec canones exigunt opinor: ſed quia veriſsimum eſt illud Satyrici poëtæ: Nemo ſatis credit tantum delinquere, quantum Permittes, adeò indulgent ſibi latius ipſi. Legimus in hiſtoria tripartita, epiſcopum quendam Cõſtantinop. nomine Chryſanthũ, nihil ex reditibus eccleſiaſticis capere ſolitũ fuiſſe, niſi dominico die panes duos. nec deſunt alia huiuſmodi exempla in ſcriptoribus eccleſiaſticis: ex quibus apparet quænam fuerit veterũ de bonis eccleſiaſticis earúmq; vſu & adminiſtratione, ſententia. Nec verò diſsimile fuit quorundam politicorum hominum in Rep. iudiciũ, idque ſatis oſtendit Anaxander, qui interrogatus cur Spartani pecunias in ærarium publicum nõ colligerent, Ne, inquit, earum cuſtodes corrumpãtur. Itaque beneficiarios vſuariis magis quam vſufructuariis comparandos eſſe non vno in loco Panormit. docet[v]. Nec vllum arbitror canonem eſſe, cui repugnet hæc ſententia, quamuis ea moribus noſtris recepta non ſit[x]. Dicitur imperpetuum, quia cùm*

t c. vaſa, de cõſecra. diſt. 1.

v in c. vlt. de pecul. cler. & in rep. c. cum eſſes de teſta. c. illud. 16. q. 6

x gloſſ pragm. tit. de anna. in verbo. acquiſitos.

ad tempus minister Ecclesiæ ordinari non poßit, necesse est beneficium ipsum, quod ministerio coniunctum est, perpetuum esse[a]. *Nam & de beneficiis militaribus ac prophanis idem constitutũ est, quibus hæc perquam vicina similiáque esse iam admonuimus*[b]. *Excipitur tamen Romanus pontifex, qui velut legibus canonibúsque solutus beneficia ad tempus cõferre posse dicitur*[c]. *Inde consequitur præfecturas illas monasteriorũ, quas vulgò Prioratus claustrales vocant, beneficiis non annumerari: quia perpetuæ non sunt, sed precariæ tantum ac temporariæ administrationes*[d]. *Hactenus de diffinitione Beneficij: cuius vt magis elucescat vsus, tractanctæ hìc sunt duæ vulgares quæstiones: quarum vna est de Annuis siue pensionibus: altera de hospitalibus ædibus: an scilicet appellatione Beneficij cõtineantur. Nam contingit aliquando, vt ex reditibus beneficij certa portio quotãnis alicui pendatur authoritate Romani pontificis, vel alterius episcopi ob certas causas, de quibus alibi disseremus*[e]. *Sed huiusmodi pensio, quæ Annuum genere neutro propriè ac Latinè dici posse nobis videtur, beneficiũ non est*[f]. *Cùm enim ob nullum in Ecclesia sacrum ministerium constituatur, & non tantum clerico, sed etiam laïco competere poßit, satis perspicuum est definitioni quam tradidimus, non conuenire*[g]. *Sed de his infrà plenius. Quòd ad secundam quæstionem attinet, sciendum est, studium ingens Christianorum in omnes egenos, debiles, senes, peregrinos ac pupillos semper extitisse, adeò vt omnes paßim Ecclesiæ nosocomia sua, xenodochia, brephotrophia, orphano-*

a c. 1. de cap. mo. in 6.

b tit. in quib. caus. feud. amitta. §. vlt. in vsib feudo.

c not. in c. veniens, de fil. presbyt. c. si gratiose, de rescript. in 5.

d Host. in c. de multa. de præbend. Sel. q. 21 par. 3.

e c. nisi essent, de præbend.

f c. quanuis, de rescript. in 6. not. in c. ad audientiã, 2. de rescrip.

g c. possesßiones 16. q. 1. not. in c. præterea. 1. & 2. de trãs. act. glo prag. tit. de collatio §. item quod vniuersitates, in verb beneficiorum.

trophia, gerontocomia, ptochotrophia haberent. quorum mentio eſt apud Iuſtin[h]. *Et omnia quos hodie hoſpitalia vocare ſolemus, quæ vox apud veteres Latinos in vſu fuit, pro ea parte domus, quã opulentiores hoſpitibus aduenientibus inſtruebant, eáque vtitur noſter Vlpianus*[i].

h tit. de epiſ. & cler. Theodor. lib. 5. eccl. hiſtor. c. 18. Sozome lib. 6. tripar. c. 29.

i l. ſi verò, de his qui deiec. vel effud. Vitru. lib. 6.

Sed quæritur an huiuſmodi Hoſpitalia in numerũ beneficiorum referenda ſint. Et conſtat ex diffinitione Beneficij, ſi ab homine priuato propria authoritate inſtituta ſint, Beneficia non eſſe: quia res eccleſiaſticæ nõ ſunt. Quod ſi in ea inſtitutione epiſcopi authoritas interuenerit, ne hoc quidẽ caſu beneficium dici meretur[l]. *quia eorum redituum procuratio & adminiſtratio non clericis, ſed quibuſcũque iuris probis & idoneis mandari ſolet, qui adminiſtrationis ſuæ rationem exemplo tutorum & curatorum reddere coguntur. Et hæc ita accipienda ſunt, niſi ex ipſa inſtitutione, aut vt loquimur, fundatione, contrariũ appareat. Quod in ſynodo Viennenſi Clemens* V. *conſtituit*[m]. *Nam contingere poteſt vt beneficiũ ſacerdoti attributũ ſit, ita vt præter ſacerdotalem functionem, onus quoq; pauperes alẽdi ſubeat. Certè apud Nicephorũ in eccleſiaſtica hiſtoria, Euphemij cuiuſdam mentio reperitur, qui ſimul & ptochotrophus & presbyter fuit.*

l cle. 2. de præbend.

m cle. quia contingit, de religio. do. l. orphanotrophos C. de epiſc. & cler. Fel. in c. de quarta, de præſcriptio. & c. in noſtra, de reſcr.

Beneficiorum diuiſio & qualitas. Cap. 5.

EXPLICATA *diffinitione, aliquot diuiſiones beneficiorum docendæ ſunt, ad noſtri temporis mores accommodatæ: quarum in forenſibus controuerſiis hodie magnus eſt vſus. Ac ſumma quidẽ diuiſio hæc eſt: Quædam*

Beneficia titulum habent dignitatis: vt episcopatus, archidiaconatus, &c. Quædam habent curam animarũ sine dignitate, vt parœcia. Alia neque dignitatis titulum habent, neque curam animarum, sed simplicia nudáque beneficia sunt. Inter hæc tamen aliqua differentia reperitur. Nam quædam aliquid eminentiæ, ornamenti, & decoris habent, vt canonicorum præbendæ. Quædã infima sunt atq; humilia, de quibus omnibus sigillatim hîc differemus.

Quæ sint dignitates ecclesiasticæ, & quot modis accipiantur. Cap. 6.

IN *Rebuspublicis honores distinguuntur à muneribus*[n]*. Et diffinitur honor, administratio Reipub. cum dignitatis gradu. Munus verò, administratio Reip. sine titulo dignitatis*[o]*. An autem administratio dignitatem habeat nécne, ex consuetudine & hominum existimatione iudicari solet*[p]*. Similiter in rebus ecclesiasticis quædam administrationes titulum dignitatis habent, & Dignitates à pontificibus appellantur*[q]*. ídque ferè accidit quoties administratio cum iurisdictione aliqua & potestate coniuncta est*[r]*. Sed hæc exẽplis illustriora fient. Episcopus summam in Ecclesia dignitatem habet, & quanuis alius alij præponatur, veluti archiepiscopus episcopo, archiepiscopo patriarcha, & his omnibus Pontifex, siue episcopus vrbis Romæ: idem nihilominus ordo horum omnium esse dicitur. Vnde omnes episcopi fratres à Pontifice Rom. vocari solent*[s]*. Archimandritæ siue cœnobiarchæ, qui & Abbates dicuntur, proximum episcopis*

n *tit. de muner. & honor.*
o *l. honor, de mun. & honor.*
p *l. vlt. de mune. & ho.*
q *tit. de præb. & dig.*
r *glos. in c. 1. de consuet. in 6. Panor. & alij in c. de multa, de præbẽd.*
s *c. quam graui de crimin. fal.*

locum hodie obtinent, quanuis olim, vt suprà diximus, omnibus clericis postponerentur[t]. Archidiaconi quoque, Archipresbyteri, primicerij dignitatẽ habent in Ecclesia, eorúmque munus anteà nobis descriptum explanatúmq; est, de quibus speciales extãt tituli lib. 1. Decret. Decani non quorum meminit Iustinianus, sed qui vulgò sic appellantur, hoc tempore, item Præcentores, præpositi & cæteri similes, de quorum officio perscriptũ nihil est in pontificio iure, dignitate præditi sunt, si consuetudo ecclesiarũ, quæ maximè hìc spectatur, in numerum dignitatum officia huiusmodi referat. Id quod nominatim de Decano scriptum reliquit Bernardus[v]. Sed notandum est hæc ministeria, de quibus postremò locuti sumus, propriè & vsitatè dignitates appellari in pontificio iure. Itaque specialius hìc accipitur dignitas, quàm suprà diximus, vt videlicet episcopatum non comprehendat[x]. Quæri solet an præfectus monastici conuentus, qui Prior conuentualis dicitur, aut sodalium mendicantiũ siue præfectus, siue custos & obseruator dignitatem habeat. Et receptum est eos habere, quoniam appellatione prælatorum continentur, & iurisdictionem aliquam habent[a]. Idem traditum est de vicario generali episcopi, non de eo qui extra ciuitatem in aliqua diœcesis regione constituitur, quem foraneum vocant[b]. His exceptis nullus clericus in Ecclesia dignitatem habere dicitur, nisi generaliter hoc verbum accipias. Nam àdeò latè patet aliquando huius verbi significatio, vt omnes clerici dignitatem habere dicantur[c]. Atque hinc colligi potest, triplicem

t c si quis deinceps. 16. q. 7. c. 1. de æta. & qual. c. 2. de iud. vbi not.

v in c. ex parte, de cler. nõ resid.

x c. dilectus, de conc. præb.

a not. in c. edoceri, de rescr. cle. 1. eo. titu. glos in cle. dudũ, de sepult. Fel. in c insuper, de testib.

b not. in cle. etsi prĩcipalis, de rescrip.

c c deniq; 4. distin. c. reperiuntur, 1. q. 1. c si quis post, 51. dist.

huius vocis significationem esse. I. Nam imprimis generaliter omnẽ gradum ecclesiasticũ significat. II. Omnem administrationem, cum qua coniuncta est iurisdictio. III. Archidiaconatum, & alia huiusmodi officia, de quibus iam diximus. Hinc existit quæstio, cùm sit tam varia huius vocabuli significatio, quo sensu accipi debeat. Sed ex locis communibus de interpretatione definiri potest, ac imprimis subiecta materia, & mens disponentis spectari debet. Itaque in materia odiosa, quæ interpretatione adiuuari non debet, sed potius restringi appellatione dignitatis, non continetur episcopatus, veluti si de gratia legis, siue canonis facienda agatur[d].

d *Panor. in c. cum Vinton. de elect. Sel. in 1. par. q. 3.*

De curatione animorum. Cap. 7.

ORDO *postulat vt de beneficiis, quæ propter curam animorum dantur absque vllo dignitatis titulo, aliquid dicamus. Hæc autem beneficia habere dicuntur presbyteri, quibus Ecclesia aliqua parochialis curanda regendáque committitur. Nam ea diœceseos pars, cuius curationem habent singuli presbyteri sub episcopo parochia, aut fortasse rectius parœcia appellatur*[e]. *Budæus noster iamdudum admonuit hæc aliter Latinè exprimi posse, vt curia dicatur, quam nos parochiam vocamus. Curiales verò parochiani ipsi, & Curio presbyter, qui parochianorum curationem ac gubernationem habet. Non me latet parochiã vsurpari pro tota diœcesi episcopi, quæ multas complectitur ecclesias*[f]. *Sed hìc aliter accipitur. Cura autẽ presbyteri, siue Curionis in ligatione animarum,*

e *c. omnes basilicæ, c. nullus, 16. q. 7.*

f *c. bonæ rei, 12. q. 2. c. apostolicæ, de donatio.*

vt ſcriptura loquitur, & earum abſolutione præcipuè verſatur. Sicut enim noxios à ſacra communione arcet, ita veniam poſcentes abſoluit, vt ſuprà docuimus. Itaque iuriſdictionem quandam ſpiritalem exercet, quæ pœnitentialis fori poteſtas vulgò dicitur. Sunt & alij qui diſciplinam & contentioſam exercent iuriſdictionem, & cauſas forenſes iudicant, quæ iudicia ad Eccleſiam aliquando pertinere ſupra admonuimus. Et quia ſpiritalis eſt ea iuriſdictio, eam exercens dicitur etiam curam animarum habere, quanuis fortè nulli curiæ ſeu parœciæ præfectus ſit[g].

g Innocēt. in c. cum ſatis, de off. archid. c. dudū, 2. de elect. extr. execrabilis. ad finem de præbend.

Simplicia beneficia quæ ſint, & præbendarum vocabulo quid ſignificetur. Cap. 8.

INTER *beneficia ſimplicia, quæ nec titulum dignitatis habent, nec curam animorum, primum gradum tenent canonicorum præbendæ. Nam ea maioris cuiuſdam dignationis ſplendoriſque exiſtimātur, quàm cætera, propter ius ſuffragij, quod habent in collegio honoratiſſimo, adeò vt ſeparatim de his tractare commodius videatur*[h]. *Præbenda autem vulgò dicitur annona quædam ſodalibus ſiue canonicis alicuius Eccleſiæ in cōpenſationem miniſterij ſui præſtari ſolita*[i]. *Vtitúrque hoc verbo Caſſiodorus*[l]. *Præbenda aliquāto rectius &* Latinius πληθυντικῶς *quis vocauerit, exemplo veterum linguæ Latinæ ſcriptorum, à quibus eam vocem vſurpatam eſſe animaduertimus*[m]. *Sed & canon ea quoque præſtatio dici poterit, vt antè diximus. Huiuſmodi autem annonæ ſiue*

h Panor. in c. vlt. de præbē.

i c. ſi monach⁹. 16. q. 1.

l lib. 5. variarū, in epiſtola ad Ampeliū quendam ſcripta.

m l. inuiti, de teſt. Cel. lib. 5 c. 4.

præbenda ideò sacra spiritaliáque existimãtur[n], *quòd sodalibus tantum siue canonicis Ecclesiæ dicata sint, quos sacris initiatos esse necesse est: quorúmque sacra spiritalísque functio habetur, quãuis animarum curationẽ, quam olim habebant, nunc deseruerint*[o]. *Nihil tamen prohibet ex reditibus Ecclesiæ communibus partem aliquam, quæ canonicis adscripta non sit, laïcis hominibus vt laboris industriæque suæ mercedem largiri, vt puta æditui, aut iis quibus campani tinnitus cura mandatur. Quod genus erogationis per me licet vt præbenda siue præbendam quisquis voluerit appellet, sed quia nihil sacri spiritalísque habet, multum differt ab ea, de qua hîc disseritur, quã muneri sacro spiritalíque dicatam esse dicimus*[p]. *Et quia Canonicorũ corpus & sodalitium ex variis Ecclesiæ ministris conflatum est, quorum aliqui sacerdotes sunt, alij inferiorum ordinum clerici: item alij doctores Theologiæ, alij magistri & professores literarum, magna hinc præbendarũ diuersitas nata est. Nam quædam sacerdotales dicuntur, quarum nemo capax est, nisi sacerdos: aliæ inferiorum ordinum clericis conferri possunt, & hæc varietas in quibusdã ecclesiis obseruatur*[q]. *Præterea quædam Theologales sunt appellatæ, quæ Theologiæ doctoribus tantùm in cathedralibus ecclesiis aßignantur. Sunt & magistrales dictæ, quæ literarum magistris & præceptoribus attribuuntur*[r]. *Sed hæc omnia accuratius infrà disputabuntur. Ex iam dictis facilè apparet, quænam sint reliqua beneficia, quæ simplicia appellantur. Nam ideò simplicia dicuntur, quia beneficia tantũ sunt,*

n c. dilecto, de præbend.

o c. 2. de institutio.

p not. in c. cum M. de constitutio.

q c. cui de non sacerdotali. c. ei cui de præbend. in 6.

r c. quia nõnullis, de mag. & in pragm. sanct.

nec eis vlla qualitas inest, ex iis quas supra commemorauimus. Quoties igitur beneficium tale est, vt beneficiarius curam alterius non habeat, sed aliter diuinæ rei incumbendo munere suo defungatur, simplex beneficiũ vocari solet. Exempla paßim obuia sunt.

Beneficiorum diuisio in regularia & sæcularia. Cap. 9.

SECVNDA *diuisio beneficiorũ hæc est, cuius explicatio ex iis quæ superiore libro disseruimus de monachis, omnino pendet. Beneficiorum quædam Regularia dicuntur: alia verò sæcularia. Regularia sunt, quæ monachis & regularibus tantum acquiri possunt. Secularia, quæ clericis etiam secularibus, id est, monastico voto reguláque nõ obstrictis. Cuiusmodi censenda sunt omnia beneficia, nisi contrarium ostendatur. Nam si constet ita institutam fuisse ecclesiam, vt à monachis siue regularibus gubernetur, Regulare beneficium dicendũ erit*[f]*. Verùm spatio temporis, nempe* XL.*annorum, status beneficij potest mutari, vt ex regulari seculare, aut contra ex seculari regulare fiat*[t]*.*

[f] glos. prag. tit. de collatio. §. item quod ad dictas.

[t] c. cùm de beneficio, de præben. in 6. cle. 1 de sup. neg. prælato.

LIBER TERTIVS DE HIS QVI POSSVNT BENEFICIA CONFERRE.

ARGVMENTVM.

Post diffinitiones diuisionésque beneficiorũ ecclesiasticorum proximus locus est de iis qui beneficia conferre ac distribuere possunt. Et quia frequentes de ea re incidunt controuersiæ, propterea quod varij non solum sacerdotes, pontifices, episcopi, antistites, sed alij etiam prophani homines hoc ius vt fructuosum valde, ne quæstuosum dicam, certatim sibi vendicent, hic locus separatim hic tractandus fuit.

Quorum beneficiorum distributionem habeat Romanus Pontifex, & quemadmodum is ordinari eligíque debeat. Cap. I.

E HIS *qui beneficia conferre possunt tractaturi à Pontifice Romano incipiemus, qui primus episcoporum, primámque sedem occupare dicitur. Et huius quidẽ disputationis nostræ duæ sunt præcipuæ quæstiones. Vna de potestate Romani episcopi in beneficia & ministeria Ecclesiæ. Altera de promotione ipsius atque ordinatione. Quod ad primum attinet, sciendum est eum priscis temporibus nullum ius nullámque potestatem ordinandorum sacerdotum aut clericorum extra propriam diœcesin*

ſibi vindicaſſe. Nam veteribus canonibus epiſcopus à metropolitano & aliis qui ſunt in prouincia epiſcopis iubetur ordinari electione cleri, ac plebis conſenſu hanc ordinationem antecedente[a]*. Cæteri verò clerici ab epiſcopo ſuo ordinantur, non à Romano epiſcopo, ſed cum aſſenſu plebis & ciuium, vt de epiſcopo iam dictum eſt*[b]*. Cùm ergo pontifex Romanus ſecundum antiquos canones in alienis eccleſiis neminem ordinare, id eſt, ad miniſterium Eccleſiæ promouere poſsit, ſatis perſpicuum eſt ex his, quæ ſecundi libri cap.* III. *diximus, Eccleſiaſtica beneficia totius orbis ab eo conferri non poſſe. Nec verò dubium eſt, quin vetuſtiores ſanctioréſque vrbis Romæ epiſcopi ſede Eccleſiáque propria contenti, reliquis epiſcopis eccleſiarum ipſis cõmiſſarum liberam adminiſtrationem reliquerint, quaſi vrbis vnius magis quàm orbis epiſcopi, vt antè annotauimus. Quæ ratio fortè epiſcopũ neſcio quem mouit, cuius meminit AEmylius*[c]*, vt paulò liberius Gregorio vndecimo pontifici Romano reſpõderet. Cùm enim Gregorius tum Auenione ſedens, ab eo ſciſcitaretur, cur ſedem ſuam non inuiſeret: Si quis, inquit, te roget cur vrbem tuam Romam tandiu ab epiſcopis ſuis deſertam non adeas, multò minus habeas quod reſpõſurus ſis quàm ego. Poſteriores verò pontifices ſeſe intra hos fines non continuerunt, ſed velut domini regéſque omnia pro poteſtate agere, ac vniuerſalis Eccleſiæ gubernationem ſibi arrogare non dubitarunt. Itaque dicitur Pontifex Romanus plenam, liberam, nulliſque legum vinculis adſtrictã diſpoſitionem omnium beneficiorum habere, & cum omnibus*

a 62. 63. 64. 66. diſt.

b 67. diſt.

c lib. 9. de reb. geſt. Fran.

episcopis quoties ei libuerit cõcurrere, eósque omnes præuenire vacuum beneficium conferendo, & anteuertere posse, idque cõstitutionibus aliquot expressum est[d]*. Quæ quidem ipsæ satis tolerabiles essent, si nihil grauius inde consecutum fuisset. Non enim facilis erat Romanis pontificibus in tot prouinciis, quot habet Christianus orbis longissimè ab vrbe Roma distantes, ea præuentio & occupatio. Ideóque non multum incommodi seu publicè seu priuatim, poterat afferre. Verùm hac via patefacta, mox ratio excogitata est aliquanto certior & expeditior, qua cæteris episcopis conferendorum beneficiorum facultatem adimerent. Inualuit enim mos, antiquis omnino incognitus, diplomatum expediendorũ, quibus beneficia nondum vacantia mandantur certis personis conferri, cùm ea vacare contigerit. Gratiæ expectatiuæ vulgò dicuntur, & mandata de prouidendo, de quibus infra. Hæc de priore quæstione. Nunc de Romani episcopi ordinatione tractandum est, quæ quidem olim à cæterorum episcoporum electione non multum differebat. Vicini etenim episcopi, qui Cardinales dicebantur, clericis cardinalibus Romanæ Ecclesiæ conuocatis, de ordinatione cum eis tractabant ac deliberabant. Deinde requisito non solum reliqui cleri, sed etiam populi consensu, Pontifex ab ipsis ordinabatur & consecrabatur, vt sexta Synodus statuit*[e]*. Quòd si diuersa fortè essent suffragia, vincebat sententia plurimorum*[f]*. Eligebatur verò presbyter, aut diaconus Ecclesiæ Romanæ, qui per omnes gradus inferiores ascenderat*[g]*. Aliarum ecclesiarum episcopi etiam Cardinales*

d *c. cuncta per mundũ. 11. q. 3. c. proposuit, de conc. præb. c. ad honorẽ, de autho. & vsu pal. c. 2. c. dudum, de præb. in 6. cle. 1. vt lite pẽd. glos. pragm. tit de electio. in verb. reseruationes.*

e *c. in nomine domini, 23. distin.*

f *c. si transitus. 79. dist.*

g *c. nullus. 79. distinct.*

ideò non eligebantur, opinor, quia vetitum erat canonibus, ne episcopus vnius Ecclesiæ ad aliam transiret. Quoniam autem multitudinis cõsensus videbatur necessarius, par erat & principis voluntatem non negligi: & eò magis quòd ad compescendam furentis plerunque populi temeritatem eius authoritas ac maiestas plurimum valeret. Itaq; sine Imperatoris Romani cõsensu & authoritate nõ solebat antiquitus Romæ põtifex ordinari[h]. Eadémque ferè potestate singuli reges in ecclesias regni sui vtebantur[i]. Sed non ideò ius eligendi clero ademptũ erat. Verùm posteà Carolo Magno & Othoni imperatoribus vltrò ius eligendi pontificis Romani omnino concessum ac permissum est[l]. Quod cum videretur cleri populiq; Romani libertatem infringere, tandem instantibus Romanis pontificibus, sese non amplius eo iure vsuros confirmarũt, atque iurarunt[m]. Forma autem iurisiurandi, quæ apud Gratianum hodie legitur, authoritatẽ & consensum imperatoris, qui antè adhibebatur, ipsi fortaßis non aufert, sed plenam illam potestatem arbitrio suo eligendi, quæ Carolo concessa fuerat. Qua tamen in re amplius deliberandũ est[n]. Hæc ferè ex Gratiano decerpsimus, quibus posteriores aliquot constitutiones Romanorum pontificum addendæ sunt. Vna est Alexandri tertij: in qua id præcipuum reperitur, quòd electionem à duabus partibus Cardinalium fieri necesse est, cum antea maioris partis sententia sufficeret[o]. Altera est Gregorij noni in concilio Lugdunensi, quæ formam electionis præscribit. & disertè ea cautũ est, Cardinales absentes decem dierum

h c. Agatho. c. vota. c. quia sancta, 63. distinct.

i c. cum longè, 63. distinct.

l c. Adrianus. c. in synodo, 63. dist.

m c. ego Ludouicus, cũ c. seque. 63. dist.

n c. cũ Adrianus, 63. dist.

o c. licet, de electio.

ſpatio tantummodo expectandos eſſe[p]. *Tertia eſt Clementis quinti in cõcilio Viennenſi edita, quæ pauca Gregorianæ addidit conſtitutioni, non multum digna quæ hic referantur*[q].

p c. vbi periculum, de elect. in 6.

q cle. ne Romani, de electio.

An concilium œcumenicum beneficia conferat, & an ei ſubſit Romanus pontifex. Cap. 2.

TRACTATVR *quæſtio, an ſynodus œcumenica, ſiue vt loquimur, concilium vniuerſale Eccleſiæ, beneficia poßit conferre. Quæſtionem facit, quòd pontifex Romanus, cui hoc ius competit, ſubeſſe dicitur concilio, & eo inferior eſſe. Quod an verum ſit, ante omnia diſcutiendum eſt. Et videtur hoc imprimis iuri diuino conſentaneum eſſe, vt Eccleſia quam repreſentat ſynodus, poteſtatem omnimodã habeat, vtque pontifex ſe ei ſubiectum agnoſcat. Non enim vni Petro, cuius dicitur ſucceſſor pontifex Romanus, data eſt à Chriſto poteſtas ligandi & ſoluendi, ſed toti Eccleſiæ*[a]. *Quanquam inficias non eo cæteris apoſtolis eum præpoſitum fuiſſe. Hinc temporibus apoſtolorum, quoties ordinandus fuit aliquis, ſiue epiſcopus, ſiue diaconus: vel aliquid decernendum, quod ad Eccleſiam pertineret, nunquã id ſibi ſumpſit Petrus, ſed toti Eccleſiæ permiſit. Illud fuit in eo præcipuũ, quòd cæteros conuocare tanquam princeps apoſtolorum, & de his quæ agenda forent, apud eos orationem habere ſolitus fuit*[b]. *Sicut hodie apud nos curiæ parlamentaris præſes ſenatum cogit, primus in ſenatu, cum opus eſt, verba facit,*

a Matth. 18. c. quodcũque. 24. q. 1.

b Acto. cap. 1. 6. 15.

multáque alia exequitur, quæ præſtantiam quandã perſonæ quam gerit, facilè oſtendant. Non ideò tamen maior aut ſuperior tota curia eſt, nec poteſtatem in vniuerſos Senatores, aut contra eorum iudicia quicquam decernendi habet. Quinimo ipſius curiæ, cuius caput eſſe præſes dicitur, de controuerſiis omnibus iudiciũ eſt, non præſidis. Adde quod curia in ipſum, ſi res exigat, vt in quẽuis alium ius dicit, & animaduertit. Et hæc quidem olim ita ſe habuerunt. Verùm neſcio quo modo tandem factum eſt, vt ſummum in omnes Chriſtianos imperium vni ſit tributum, vtq́ue legibus omnibus, canonibúſque ſynodalibus imperatorum exemplo ſolutus ſit. Nam Paſchalis decretali epiſtola diſertè cautum expreſſúmque eſt, nulla concilia Romanæ Eccleſiæ legem præfigere poſſe [c]. & in decretis quibuſdam ſynodalibus Romani pontificis excepta reperitur authoritas [d]. Quæ varietas diu magnam in Eccleſia perturbationem diſſenſionémq; peperit [e]. Sed Conſtantienſis ſynodus hanc dirimere voluit controuerſiam, ſtatuitque in iis, quæ ad fidem religionémque pertinent, aut Eccleſiæ tam in capite quàm in membris conſtitutionem & reformationẽ, concilio pontificem ſubeſſe, eíque obtemperare oportere. Id quod veteribus quibuſdam canonibus ſatis cõuenit [f], & ſynodo Baſilienſi poſteà confirmatum eſt [g]. Vt igitur ad propoſitam quæſtionem redeamus, nec ius quo nũc vtimur, nec mores, qui vt Plautus ait, optimas leges perducunt aliquando in poteſtatem ſuam, videntur permittere, vt ſynodus vniuerſalis beneficiorum conferendorũ poteſtatem ſibi vindicet, cũ epiſco-

c c ſignificaſti, de electio.

d c. ideo. 25. q. 1

e Panormit. in prima ſuarũ quæſtionũ, & in tractatu de concil. Baſil.

f c. Anaſtaſi⁹, 19. diſtin. c ſi papa. 40. diſtinct.

g tit. de po. ſa. con. in prag.

patus distincti sint, & certis personis hæc potestas attributa. Nec veterum exemplo carere videtur vsquequaque hæc sententia, cum Theodoritus scribat[h], Nectarium in concilio generali episcopum Constantinop. ordinatum fuisse, sed non sine clericorum omnium ciuiúmq; approbatione. Ac tametsi non inuitus fatear authoritate Romani pontificis synodum conuocari[i], quod ex Eusebio, Socrate, Theodorito, cæterisque scriptoribus ecclesiasticis discere licet, id tamen parum ad rem pertinere existimo, multúmque ab iis dissentio, qui in eo firmamentũ suæ opinionis constituunt. Non enim hîc quærimus an pontificis totiúsq; synodi consensu facta collatio valeat nécne, quod indubitatum est, sed an quod synodus de ea re decreuerit, vel maior pars synodi etiam dissentiente pontifice ratum sit.

h lib.5.c.9.

i c.multis, 17. distin.

De legato Romani pontificis. Cap. 3.

QVANVIS *Romanus pontifex, vt iam diximus, concurrat cum omnibus ordinariis in beneficiorum collatione, legatus tamen ipsius in prouincia sibi commissa eodem iure non vtitur, nisi sit Cardinalis. Nam si pontifex ex collegio cardinalium aliquem sibi legauerit, qui vulgò legatus à latere dicitur, hoc præuentionis siue occupationis ius ei competit[k]. Potest & beneficia nondum vacantia reseruare certæ personæ, ita vt secuta, deinde vacatione ordinarius ea conferre non poßit[l]. Ad beneficia tamen vacatura ius concedere ei non licet[m]. Nam mandata quibus hoc ius tribuitur, odiosiora sunt reser-*

k c.1. de offi. leg. in 6.

l c. præsenti, de off. lega in 6.

m c. dilectus, de præben.

uationibus, & maiorem captandæ mortis alienæ occasionem præbent. Reseruatio enim non impedit, quo minus vacans posteà beneficium, ab eo qui reseruauit, cuiuis pro ipsius arbitrio conferatur[u]. *Sed notandum est beneficia quædam esse, in quæ legatus quanuis Cardinalis sit, nullum ius habet. Cuiusmodi sunt ampliora beneficia ac dignitates, de quibus in quadam constitutione loquitur Bonifacius*[o]. *Item beneficia ad patroni laïci præsentationem spectātia.*[p] *Nam patroni clerici alia causa est*[q], *vt suo loco demonstrabimus.*

u glos. in c. 1. de offi. leg. in 6.
o c. de liberatione, de off. lega. in 6.
p c. cū dilect⁹, de iur. patro.
q c. dilectus, de off. leg. in antiq.

De episcopis cæterisque, qui ordinarij collatores dicuntur. Cap. 4.

BENEFICIORVM *collatio non nisi extra ordinem Romano pōtifici competit, vt iam diximus. Nunc videndum de iis, qui ordinario quodā iure beneficia conferre possunt. Qua in re sic distinguendū videtur. Quoties vacat episcopalis sedes, collegium eius Ecclesiæ futurum episcopum eligit*[a]. *quam electionem confirmat Metropolitanus*[b]. *Idem obseruatur in Metropolitani ipsius electione, quem ab vniuersis collegis electum confirmat Patriarcha, sicut & patriarcham ipsum confirmat pontifex Romanus*[c]. *Non dissimilis est causa abbatis. Is enim à monachis eligi*[d], *& ab episcopo confirmari solet*[e]. *Præbendas autē Ecclesiæ cathedralis, ac dignitates eiusdem receptius est ab episcopo conferri, sed totius collegij ecclesiastici consensu accedente, nisi consuetudo contraria ostendatur*[f]. *In ecclesiis verò inferioribus, quæ collegij*

a c. 1. de elect.
b c. cùm dilectus, de elect.
c c. antiqua, de priuileg.
d c. vlt. 16. q. 7 c. abbatem, 18. q. 2.
e c. 2. 18. q. 2.
f c. ea noscitur, de his quæ fiūt à præla. not. in c. cum ecclesia vulterana, de electio.

nomine & titulo insignitæ sunt, præsentatio quidem ad prælatum collegiúmq; ipsius Ecclesiæ pertinet, sed episcopi tanquam superioris est institutio[g]. *Cætera beneficia quæ nomine collegij non censentur, confert episcopus, sed in hac collatione cleri collegijque consensus siue consilium requiritur*[h]. *Et notandum est simul atque quis electus est & confirmatus, ius beneficiorum conferendorum ei competere, licet nondum consecratus sit*[i]. *Quod adeò verum est, vt ne inductio quidem vlla in possessionem sit necessaria, nisi beneficium ab alio prius occupatum sit*[lx]. *Sed & sine confirmatione vlla interdum hoc iure vti potest: veluti si episcopus aliquis cis Alpes electus sit, cuius confirmatio à Romano pontifice pendeat. Nam interim ei deneganda non est administratio, si totius collegij suffragia meruerit*[l]. *Item Antistita monialium post electionem statim administrare incipit*[m]. *De fiduciariis antistitibus, id est, quibus velut fiducia cõtracta, commendantur Ecclesiæ moribus nostris, lib. V. dicemus.*

g c.nullus, 16. q.7. not. in d. c. cũ ecclesia.

h c. nouit. c. quanto, de his quæ fiunt à præla.

i c. nosti. c. trãsmissã. c. qualiter, de elect. c. auaritiæ. eod. tit. in 6.

lx c. eum qui, de preb. in 6.

l c. nihil, de electio.

m c. indẽnitatibus. § si verò, de electio. in 6.

De curatore dato episcopo, quem vulgò coadiutorem appellamus. Cap. 5.

CV'M *episcopus ob morbũ animi vel corporis, aliámve huiusmodi causam fungi munere suo non potest, durum inhumanúmque visum est, eum episcopatu suo deiicere, sed ne Ecclesia pastore destituta maneat, datur ei adiutor atque dispensator rerum ecclesiasticarum, quem nos & curatorem possumus appellare. qua de re multa leguntur apud Gratianum*[n]. *Huius rei exemplum est apud Eu-*

n 7. q. 1.

o lib.6. eccleſ. hiſto. c.9.

ſebium[o] de Alexandro, qui adiutor datus eſt Narciſſo Hieroſolymorum epiſcopo, quòd is iam ſenio fractus pontificis munia obire non poßit. Et conuenit inter omnes, ſi quaſi non ſanæ mentis homini datus ſit huiuſmodi curator, eum poſſe beneficia conferre, quia plenam adminiſtrationem habet[p]. & incertum eſt, an & quãdo epiſcopus ad ſanitatem mentis reuerſurus ſit[q]. Si verò propter ſenium vel morbum corporis, qui vſque ad animum non penetret, datus fuerit curator, crebrior opinio eſt, collationem beneficiorum nihilominus ad epiſcopum ipſum pertinere[r]. idque exemplo minoris, qui ſine authoritate ſui curatoris contrahit matrimoniũ[ſ]. Sed mihi videtur alia cauſa eſſe matrimonij quàm beneficiorũ collationis. Nam curator minoris rerum ipſius tantùm adminiſtrationẽ habet, non etiam perſonæ. itaque mirum nõ eſt, ſi in nuptiis contrahendis minimè requiratur eius conſenſus. Cùm autem generaliter datur hîc curator, rerum eccleſiaſticarum diſpenſationem ſiue adminiſtrationẽ habet[t]. Itaque non video cur beneficiorum conferendorum facultas hac generali conceßione non cõtineatur. Fateor tamen hoc caſu æquum eſſe ita curatorem dari ab initio, vt epiſcopo libera conferendorum beneficiorum facultas relinquatur: aliáq; huiuſmodi ſalua ei maneant, quorũ executionẽ morbus ſenectúſve nõ impedit. Sed de his alibi copioſius[v].

p l. inter bonorũ, de admi. tut.
q l. ambiguitatem. C. de vſufr.
r gloſ. pragm. tit. de collat.
ſ l. in copulandis. C. de nupt.
t c. quanuis. 7. q.1.
v tit. de cler. ægrot. in 6. c. grãdi, de ſup. neg. blat. ĩ 6. c.15. cui, de elect. ĩ 6 c. venerabili, de offi. deleg. in antiq.

De collegio eccleſiaſtico vacante ſede epiſcopali. Cap. 6.

PAVLO *antè diximus collationem beneficiorũ iure quodam ordinario ad epiſcopum ſpectare, niſi mentis*

compos non fuerit, &c. Nunc quæritur mortuo episcopo, & vacante sede episcopali, quis poßit beneficia conferre. Et iure cautum est collegium ipsius Ecclesiæ, quod vulgò Capitulum appellatur, interim conferre non posse, sed collationem futuro episcopo integram relinquere debere[a]*. Quod est accipiendum, nisi collatio ad collegium ipsum cum episcopo communiter pertineat. Hæc enim communio efficit, vt deficiente vno potestas cõferendi ad alterum deuoluatur*[b]*. Potest sanè collegiũ electiones cõfirmare, & præsentatos à patronis instituere*[c]*, quoniam ea res futuro successori non adeò grauis est, vt beneficiorum collatio. Nam tametsi beneficia principaliter conferantur, vt ecclesiis cõsulatur, non personis, tamen episcopus cui vult gratificatur conferendo, & ita viros probos sibi conciliat, ac deuinctos reddit, adeò vt collatio beneficiorum in fructibus ipsius episcopatus numerari soleat*[d]*.*

a c.2. ne sede vac.
b eo. tit. in 6.
c c. cum olim, de maio. & ob.
d not. in d. c. cũ olim.

Receptum *quoque est interim dum vacat episcopatus licere collegio Ecclesiam cõmendare, & viro idoneo administrationem concedere, donec eligendus episcopus ministrum pastorémque ei præfecerit*[e]*. Illud animaduertendum est quanuis collegium ecclesiasticum beneficia non conferat, ea tamen quæ iurisdictionis sunt expedire & exequi posse*[f]*.*

e not. in d. c. cũ olim, & c. bonæ, de appel.
f tit. de maio. & ob. in 6. not. in d. c. cũ olim.

De Propontifice, qui Vicarius appellatur. Cap. 7.

CERTI *iuris est vicarium generalem episcopi beneficiorum conferendorum ius non habere*[g]*. Potest tamen*

g c. vlt. de off. vica.

ſpecialiter ea facultas ei concedi ab epiſcopo, nec cuiquam alij qui vicarius generalis non ſit[h]*. Quo caſu beneficia vacantia quibuſcũque perſonis idoneis rectè confert, præterquam ipſi epiſcopo, cuius vice fungitur*[i]*. Cùm enim vna & eadem perſona eſſe intelligantur, inter dantem ac recipientem beneficiũ nihil intereſſet, quod abſurdum videtur*[l]*. Verùm ſi vicarius qui poteſtatem ſubſtituendi ab epiſcopo accepit, aliquem ſibi ſubſtituerit, non prohibetur ſubſtitutus vicario beneficiũ conferre, cum ab epiſcopo magis quàm à vicario ſubſtitutus intelligatur*[m]*. Quanuis autem beneficia non conferat vicarius generalis, confirmare tamen electos & præſentatos à patronis inſtituere poſſe creditur*[n]*. Tractari ſolet an epiſcopus vicario ſuo certi tantum beneficij cõferendi facultatem concedere poßit. Quod dubitationem non habet, ſi de beneficio iam vacante loquamur. Sed ſi nondum vacet beneficium, vulgò traditum eſt hanc facultatem ne vicario quidem concedi poſſe*[o]*, ne fraus fiat Lateranenſi concilio, quo beneficiorum nondum vacantiũ collatio tanquam inducens votum captandæ mortis alienæ prohibetur*[p]*.*

h not. in d. c. vlt. c. de liberatione. §. vlt. de offi. lega. in 6. c. ſtatutum, de præbend. eo lib.
i c. 2. de conſ. in 6.
l c. vlt. de inſt.
m l. itẽ eorũ. ff. quod cu. vni. vo.
n c. ex frequentib. de conc. præb. c. dilecto, de præb.
o c. conſtitutus, de conc. præb.
p c. nulla, de conc. præb.

De conductore. Cap. 8.

CONDVCTOR *redituũ obuentionúmq; epiſcopalium, an poßit beneficia conferre quæſitum eſt. Solent enim antiſtites noſtri tẽporis nouo more ac veteribus incognito, muneris ſui vacatione impetrata eccleſiarum ſibi creditarũ reditus omnes fruendos locare, vt lib.* VIII. *dicemus. Et videtur non poſſe, cùm id ne vicario quidem*

ipsi liceat, vt suprà diximus. Ius tamen præsentandi habet, vt ex Alexandri rescripto colligitur, quòd nonnulli interpretatione ita restringunt, vt de conductione ad non modicum tempus facta intelligatur[q].

q c.ex literis, de iure patro.

De possessore. Cap. 9.

QVI *ius non habet conferendi beneficia, si bonæ fidei possessor sit, nihilominus conferre potest. Quod adeò verum est, vt ea collatio proprietarij ipsius collatione prior habeatur*[a]. *Nam collatio beneficiorum, vt antè admonuimus, fructuum pars esse intelligitur: & constat bonæ fidei possessorem fructus consumptos lucrari*[b]. *Proinde si malæ fidei possessor contulerit beneficium, irrita est ea collatio. Et quorundam sententia est, hoc casu collationem à proprietario, qui non possidet, factam valere. Sed opinio contraria verior est, cùm propria authoritate inuasorem spoliare non debuerit*[c].

a c. cum olim, de cau. poss. c. querelam, de elect. c. cõsultationibus, de iure patro.

b §. si quis à nõ domino, inst. de re diuis. c. grauis, de restit. spol.

c c. in literis, de rest. spo. Panor. in d. c. cõsultationib.

Sequestrum beneficia cõferre posse: & obiter explicata duo loca, quæ inuicem pugnare videbantur, Iuliani scilicet & Florentini iureconsultorum, aduersus aliorum sententiam. Cap. 10.

QVÆSTIO *est controuersi iuris, an sequester beneficia conferre posit. Sequestrem vocamus eum, apud quem res controuersa deponitur, vt finita lite & controuersia, restituatur victori*[d]. *Et probabilior mihi videtur eorum opinio, qui existimant eum conferendi ius ha-*

d l. sequester, de verb. sig. l. ei apud quem. l. propriè. l. licet, depos.

e Innocēt. in c. examinata, de iud. Fel. in c. cū Bertoldus, de re iud.

bere[e], non quòd poßideat: nam & poſſeſſor eſſe, & non eſſe poteſt. Qua de re magna eſt inter iuris Doctores contentio, nec ſatis conuenit quando poßidere dicendus ſit. Ego autem ita ſentio, ſi ea mente ſequeſtratio fiat, vt ipſa poſſeßio, de qua exiſtit controuerſia, dimittatur, ſequeſtrem poßidere, aliàs cuſtodiam rei tantùm ei commiſſam videri. Sed ſi incertum ſit, qua mente id factum fuerit, poſſeßionem in eum tranſlatam minimè interpretabimur: id quod ex Iuliani verbis apertißimè colligitur[f]. Nec me mouet quod Florentinus ſcribit[g]. Rei depoſitæ proprietas apud deponentem manet, ſed & poſſeſſio, niſi apud ſequeſtrum depoſita. Nam tùnc demum ſequeſter poßidet, &c. Quibus verbis ſignificare videtur ſequeſtrum ſemper poßidere, quanuis depoſitarius nō poſſideat. Hæc enim verba non rectè meo iudicio ab interpretibus vulgò accipiūtur, ſed mihi videtur is ſenſus eſſe, rei depoſitæ poſſeßionem apud deponentē manere, niſi ipſa poſſeßio depoſita eſt, id eſt, niſi res animo dimittendæ poſſeßionis tradita eſt, vt Iulianus ait[h]. Nā deponere verbum dimittere ſignificat, vnde imperium deponere, magiſtratum deponere, & ſimiles locutiones. Cui intepretationi mirum in modum congruunt & ſequentia eiuſdem Florentini verba: Nam tunc demum ſequeſter poßidet, id eſt, eo tantum caſu poßidet ſequeſter, cū poſſeßio apud ipſum dimiſſa depoſitáq; eſt. Et ſubiicitur ratio: Id enim agitur ea depoſitione, vt neutrius interim poſſeßionis tempus procedat. Dixerit aliquis: Nihil ergo opus erat ſequeſtri mentionem facere, ſed generaliter excipere ſuffi-

f l. intereſſe, de acquir. poß.

g l. licet, depoſ.

h d. l. intereſſe.

ciebat, nisi deposita est possessio, id est, dimissa. Respondeo sequestri mentionem ideò factam esse à Florent. quòd penes depositarium non soleat possessio dimitti, nisi sequester sit. Vt igitur ad propositã quæstionem reuertamur, quanuis sequester fortaßis non poßideat, eum nihilominus beneficia conferre posse arbitror. Nemo siquidem inficiari potest, quin administrationem habeat non temporalium modo, sed etiam spiritalium[i]. Itaque fructuum collectio ad eum pertinet, in quibus & beneficiorum collatio numeratur. Adde quod vtilitas exigit, vt primo quoque tempore ecclesiis vacantibus prouideatur[lx]. Non obstat huic sententiæ quòd fructus rei sequestratæ debent restitui victori, quos sequester consumere hîc videtur[l]. Nam id accipiendum est de fructibus, qui conseruari possunt: at collationem beneficiorum differre, donec finem acceperit controuersia, fauor Ecclesiæ non permittit. nec vlla est alia horum fructuum restituendorum ratio. Taceo quòd tametsi viros bonos cõferendis beneficiis demereri fructus non exiguus merito habeatur, quo non temerè quenquam priuari oportet[m], nimis tamen præfractè hoc ius defendere haud scio an sacerdotem deceat: suspicionem certè πλεονεξίας cuiusdam, atque adeò turpis quæstus effugere vix potest, qui tanti hoc ius facit, vt pro eo sibi asserendo tanquam pro reditu quouis cõmodóque pecuniario dimicandum putet. Nibilomagis obstat quod sequester nomine tantum alieno administrat, & creditori similis videtur, quem constat ob ius patronatus, quod cum vniuersitate ei obligatum est, præsentare ad beneficium obtinen-

i cle. de seq pos.

lx c. ne pro defectu, de electio.

l cle. de seq. pos.

m glos. c. cum, de ma. & obed.

n c.cũ Berthol dus, de re iud.

dum neminem posse[n]. *Cessat enim hîc ratio, cuius antè meminimus, cum patronus, idémq; debitor interim præsentare queat. nullus autem litigatorum, quandiu res sequestrata est, eius rei nomine quicquam exequi potest.*

Ius conferendorum beneficiorum in Gallia regem habere, & vnde id ius quod Regalia dicimus, ortum habuerit. Cap. II.

QVÆDAM *sunt in* Gallia *cathedrales seu episcopales Ecclesiæ, quibus rectore pastoréque destitutis, si quæ beneficia interim vacauerint, dũ aliquis in demortui pontificis locum suffectus fuerit, rex noster iure suo, sed certo quodam modo ea confert ac distribuit. Nam quæ beneficia pontifex ipse viuus ac superstes conferret (exceptis, quæ parochiales dicuntur, ecclesiis) eorum collatio interim principis est. Idque ius* Regalia *vulgò appellatum, singularia quædam præcepta habet: de quibus variis in locis huius tractatus nostri disseremus*[a]. *Nec dubitandum est, quin hoc ius regi competat, saltem ob temporis vetustatem, quæ hominum memoriã excedit*[b]. *Sed quia collatio beneficiorum res sacra spiritalisque esse dicitur, ideóque à laicis prophanisque hominibus aliena*[c]. *Sunt qui hanc consuetudinem ex errore magis, quàm ratione profectam esse contendant*[d]. *Cuius opinionis refellendæ gratia non dicam quod* Marsilius Patauinus *ante annos ducentos ad* Ludouicum IIII. *Imperatorem Romanorum scripsit, nempe beneficiorum distributionem rem omnino prophanam temporalémque iudicandam esse, quæ prin-*

a c generali, de elect. i 6 glos. pragm. tit. de annat.
b c. 1. de præscr. in 6.
c c. decernimus, de iud.
d Archid. in c. imperium, 10. distin.

cipibus ac magistratibus prophanis magis quàm episcopis conueniat. Quæ res fortè quondã ex regibus nostris nonnullos impulit, vt proceres ac milites prophanos monasteriis præficerent, eisque monasteriorum opes fruendas „ largirentur. De quibus ita scribit AEmylius [e]*, Summi „ proceres prophani locupletißimorum cœnobiorũ opes be- „ neficio regum acceperant, ac monachis tantum in sum- „ ptum suppeditabant, quantum necessarius vsus postula- „ bat, ex eisque ipsi deligebant, qui non Abba (nam id sibi „ nomen velut amplißimũ arrogabant) sed decurio vocita- „ retur. Per multas ætates is mos tenuerat, iam episcopo- „ rum iura inuadebant. Simplex coacto concilio diuitias „ pontificum sanctas esse constituit. Cœnobiorum libertas „ sanciri nondũ poterat, quòd eorum facultatibus Robertus „ magister equitum ac Vgo fratres militem alebant, ac iam „ cum factionis suæ hominibus ad occupandum regni ius „ enitebantur. Idem lib. V, Cœnobiorũ opes prophanis pro- „ ceribus attributas in Frãcia, ostendimus. Robertus Fran „ cus rex eum morem soluit. Henricus rex paternæ san- „ ctitatis ea in re fuit æmulus. Quãuis igitur beneficia ecclesiastica Marsilius non minus prophana esse censuerit, quàm quæuis alia prædia, & reges Franciæ prophanis hominibus ea erogare non dubitauerint, tamen nec ratione, nec exemplis huiusmodi ius Regaliorum tueri velim. Illud dicam quod lib. I. iam attigi, & cuiuis mediocriter docto homini, facilè me probaturũ spero, in his Regalibus nihil esse, quod à Christi apostolorúmque doctrina, & veterum Ecclesiæ patrum canonibus & institutis*

e lib. 3. in Carolo Simplice.

magis diſcrepet, quàm in pontificia beneficiorum collatione. Nam ſi ad priſcorum inſtitutorum normam omnia exigere velimus, nullum eſt in Gallia beneficium, nullum Eccleſiæ miniſteriũ, quod abſque regis conſenſu cuiquam deferri poſsit. Conſtat enim ſecundum veteres canones in eligendis Eccleſiæ miniſtris non ſolum cleri, ſed etiam populi conſenſum maximè requiri. Idq́ue ab apoſtolis etiã ipſis obſeruatum fuiſſe poſteà docebimus lib. V. Cùm igitur princeps non modo vnus è populo, ſed totius populi κορυφαῖος ſit, in quem omne ius quod populus habet, aut poteſt habere, transfuſum eſt, ſatis liquet veteribus canonibus hoc ius ei ablatum non eſſe. Adempta ſiquidem populo ob tumultus fortè ac ſeditiones eligendi facultate, magna ratio ſuadet vt in principes populi ac magiſtratus, magis quàm in ſacerdotes tranſlata ea poteſtas intelligatur. Dixerit aliquis, principem ius omne quod clerus olim habebat hìc ſibi vindicare, adeò vt nullum clero, antiſtitibúſque ſuffragiũ relinquat. Quod vtique perquam abſurdum eſſe videtur. Nam etſi nominationem illam, qua principes velut eccleſiarum ac monaſteriorum patroni, vtuntur, de qua ſuo loco dicemus, tolerabilem eſſe fateantur plerique, quòd clero ſuum ius hìc ſaluum maneat, nulla tamen ratione fieri aiunt, vt plenum ius miniſteria beneficiáque eccleſiaſtica deferendi principes habeant. Verùm admonuimus lib. I. ordinationem, conſecrationem ac probationem miniſtrorũ Eccleſiæ, quæ olim cum beneficij collatione coniuncta erat, regem ſibi nõ arrogare, ſed antiſtitibus liberam omnino atque integram

dimitterem. Videant igitur antiſtites ne vllos ordinent clericos abſolutè & ſine certa functione in Eccleſia, vt concilio Chalcedonẽſi præcipitur, cuius lib. 1. meminimus, vel ne quenquam ordinent, qui miniſterio Eccleſiæ dignus non ſit, cui rex eum præficere voluerit. Hoc ſi facere in animum induxerint, nec paſsim quoſlibet canonibus eccleſiaſticis ſoluere, vt fieri hoc tempore ſolet, confirmare auſim hoc ius Regaliorum à nominatione illa, quæ fundatoribus patroniſque eccleſiarum recepto iure competit, non multum differre. Itaque meritò antiſtitibus, qui grauiter eo nomine de regibus cõqueruntur, obiici poteſt vetus prouerbium, δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ. *Ex iam dictis perſpicuum eſt, ſi vetuſtiſsimorum canonum atque inſtitutorum ratio habeatur, principem in omnia Eccleſiæ miniſteria atque beneficia plurimũ iuris & authoritatis habere: tantum abeſt vt ius Regaliorum, quo nunc vtitur in quibuſdam tantum eccleſiis, nulla authoritate aut ratione in mores perductum dici debeat. Poſteriora verò decreta Romanorum pontificum, item ſynodi eccleſiaſticæ, quantum regibus ac imperatoribus hac in re tribuant, vel ex Gratiani rhapſodia ſatis notum eſt, ex qua nos quæ ſequuntur excerpſimus*[f]. *Adrianus pontifex Romanus cum vniuerſa ſynodo Romæ congregata Carolo Magno ius conceſsit Romanum pontificem creandi. Præterea ſtatuit, vt archiepiſcopi & epiſcopi per ſingulas prouincias ab eo inueſtituram acciperent, vtque aliter cõſecrari non poſſent*[g]. *Nec verò iſta conceſsio, vt priuilegium aliquod ex mera pontificis gratia & liberalitate profectum accipi*

f 63. diſt.

g c. Adrianus ead. diſtin.

debet, si vera sunt quæ antè diximus, sed tanquam hominis vltrò bonam fidem agnoscentis confeßio. Leo pontifex Romanus cū toto clero ac Romano populo Othoni Imperatori idem ius cōceßit[h]. Concilium Toletanū XII. apertè decreuit episcoporum creationem regij iuris esse[i]. Leo pontifex Romanus quadam epistola Lotharium & Ludouicum imperatores rogat, vt Reatinæ Ecclesiæ gubernationem cuidam diacono concedat[k]. Apud Gregorium mentio est cuiusdam monasterij, quod in finibus erat Franciæ, præcipitúrque ne Abbas in eo absque Regali prouisione constituatur[l]. Possem & alia quædam non leuiora his testimonia proferre. sed quia volumen illud Gratiani ita vulgò probatum est, vt pars iuris pontificij hodie habeatur, libenter feci vt authoritatibus ex eo sumptis vterer. Non sum autem nescius quanta fuerit posteà inter pontifices & imperatores quosdam de huiusmodi inuestituris contentio. Quod vel ex AEmylio rerum Gallicarum scriptore luculentißimo cognosci potest. Sic enim scribit lib. V. Dum bellum sacrum in Asia
» geritur, & in Europa summus pontificatus cum imperio
» Cæsaribúsque decertabat, quod vetusta iam consuetudine
» Augusti scipionem sacrum annulúmq; pastoralem episco-
» pis cæterisque patribus dabant, eámque sacrarum digni-
» tatum vestituram iuráque regia appellabant, contende-
» bántque illa Carolo Magno à pōtifice maximo Adriano
» cum patritiatu, & à Leone cum imperio data penes se
» esse. Idem eod. lib. de Henrico imperatore loquens: Pa-
» schali necesse fuit caput hostis sui corona exornare, ac ius

h c. in synodo, ead. dist.

i c. cum longè, ead. dist.

k c. Reatina. ead. dist.

l c. hinc etiam, 16. q. 1.

» sacrarum vestiturarum fando illi permittere. Discessus
» Cæsaris pontifex habita synodo decretum vi factum in-
» duxit. Eod. lib. Vestituræ ecclesiasticæ baculique sacri ac
» annuli dandi iuri cessit Augustus. Et legatus Romanus
» in gratiam consortionémque piorum recepit: & ius litui
» dandi ea ratione restituit, vt id priuilegium foret, ac ho-
» mini datum ad posteros non valeret, nec exemplo habe-
» retur. Eod. lib. Philippo primùm ac deinde Crasso regi-
» bus mirum est, quantum incrementi res sacræ ceperint.
» Imprimis abrogatum est ius Cæsaribus locupletissima sa-
» cerdotia, quibus videretur, dandi, quæ res multum virium
» illorum maiestati detraxit in animis popularium. Causa
» imperatorum victa, indignatio tamen manebat & que-
» rela. Fuit etiam de ea re cõtrouersia non mediocris inter Philippum Pulchrum Francorum regem & Bonifacium VIII. cuius meminit idem AEmilius lib. VIII. Post tantas igitur, tanque diutinas concertationes, hoc ius, quod Regaliorum appellatur, in sacra beneficia solum retinuerunt reges nostri, & credibile est eos ita decidisse ac veluti transegisse cum Romanis pontificibus, cùm totum obtinere quod petebant, ipsis non liceret. Certè illud ius concilio Lugdunensi primùm, cui Bonifacius VIII. præfuit[n], deinde Basiliensi probatum atque confirmatũ est[o]. De hoc autem iure melius erit fortassis pauca quædam obiter subiicere ad forensem vsum necessaria, quanuis ea disputatio ab huius libri argumento paulo alienior esse videatur. Ac imprimis sciendum est, hoc ius non solum in distributione beneficiorum, sed etiam in perceptione fru-

n c. generali, de cler. in 6.

o §. item quod dicto, de annat. in prag.

ctuum consistere. Nam princeps quandiu vacat episcopalis sedes, prædiorũ omnium administrationem suscipit, ipsisque arbitrio suo vtitur ac fruitur: idque existimant nonnulli ex clientelarum, seu vt nunc loquimur, feudorum lege ortum esse, quod à vero non abhorret Nec sanè multũ refert, quomodo vacet Ecclesia episcopalis, an morte, an promotione ad aliud munus ecclesiasticum aliisve modis, de quibus lib. VIII. *tractabimus. De eo qui in cardinalium Romanæ Ecclesiæ ordinem & collegiũ cooptatur, quæstio agitari solita est. Verùm ex iis quæ scripsimus lib.* I. *satis apparet Cardinalis Romani officium huiusmodi esse, vt alterius ciuitatis episcopo id exequi non liceat*[p]*. Proinde is qui ad eum dignitatis gradum prouehitur, nõ immeritò dicitur episcopalem honorem amittere. Atque ita sæpe iudicatum est in curia centumuirali, cuius propria ac peculiaris est de Regalibus cognitio*[q]*. Vt autẽ vacare desinat episcopalis sedes, quædã requiruntur, quæ vulgari illa cõstitutione, cuius initium est,* DVM *episcopus, disertè expressa sunt. Primùm enim nouum antistitem ritè ac legitimè creatum lectúmve esse oportet. Deinde eum vt regis clientem iureiurando in ipsius verba adactum esse, & literas regias iurisiurandi huius solennis nomine apud præfecturam ratiociniorum receptas perscriptásque esse necesse est. Hoc amplius aliis literis opus est, quibus præfecti ratiociniorum regio fundorum episcopalium dispensatori mandent, vt nouum antistitem eisdem frui sinat. Nec antè desinit rex iure suo vti, quàm administrator ille, seu dispensator huiusmodi li-*

p *Panor. in c. bonæ, de post. prælato.*

q *1361. 20. Nouẽb. 1384. 2. Iul. 1363. 20. Ianua.*

teras acceperit. Et quia sæpenumero quæri solet, in quas episcopales ecclesias hoc ius Regaliorũ rex sibi vendicet, apponam hîc catalogũ, qui apud præfecturã ratiociniorum perscriptus reperitur, in hũc ferè modũ: In tota prouincia Senonẽsi, excepta diœcesi Antißiodorẽsi Regalia locũ habent: In prouincia Rhemẽsi, excepta diœcesi Cameracẽsi: In prouincia Bituricẽsi, excepta Lemouicensi, Caturcensi, Ruthenensi, Albiẽsi, Mimatensi: In prouincia Turonẽsi, excepta Maclouiensi, Venetensi, & aliis Britãniæ ecclesiis. In archiepiscopatu Burdegalensi solũ, non etiã in aliis eiusdẽ prouinciæ. De Pictauensi, quia dubitabatur, præcepit rex vt inquireretur, &c. In tota Normania Regalia locũ habẽt. Superest vt ex præceptis Regaliorũ singularibus quædã hîc perstringamus. Nã omnia persequi nõ est huius loci neq; instituti. Ac præcipua quidẽ eorũ præceptorũ ad vacãtia beneficia pertinẽt, quæ Regaliorũ iure rex distribuit, tãtisper dum sedes episcopalis vacat. Quæritur enim quãdiu vacantia iudicari debeãt, vt rex ea cõferre poßit. & an ea quæ vacare cœperũt ob mortẽ, delictũ, aut aliam huiusmodi causam ante Regaliorũ incœptorũ tempus, collato alicui beneficio, vacare desinãt. Et receptũ est, quanuis beneficiũ ante id tẽpus collatũ sit à pontifice, si tamen possesßio nondũ fuerit eo tẽpore apprehensa, liberũ sit regi beneficiũ vt vacans, arbitrio suo cõferre. Dupliciter enim hîc dicitur vacare beneficium. I. Cùm nemini ante tẽpus Regaliorũ ita collatum est, vt ius aliquod adhuc ei quæsitum sit. II. Cùm is cui fortè collatũ est, nõ poßidet, tametsi iure cõmuni possesßionis ratio haberi non soleat. Siue

igitur vtroque modo beneficiũ, siue altero tantum vacet, collatio regis est iure singulari: idq; Philippina constitutione nominatim cautũ est. Sed & quorundam opinio est, durante lite, quæ possessionis nomine mota est sine fraude, adhuc vacare beneficiũ, donec vindiciæ alterutri adiudicatæ fuerint, quãuis fortè quis corpore incumbat possessioni. Secundũ quam opinionem iudicatũ est, anno 1387. die 18. Ianua. Idémque dicendũ putant aliqui, & si quis per procuratorem tantum possessionem beneficij adeptus fuerit. Quia constitutio Philippina veram requirit possessionem, nec vllam iuris fictionem admittit. Sed hæc sententia scrupulo non caret, vt aliàs demonstraturi sumus. Adde quod si quis in canonicorum collegium lectus & cooptatus sit, receptio & in possessionem inductio, quæ ab eodem collegio peti solet, adeò necessaria est, vt de ca re collegium appellasse, & omnem diligentiam adhibuisse non sufficiat, vt iudicatum est anno 1380. die 27. Nouemb. Aliud ius singulare in Regalibus reperitur, quia pendente lite possessio quam statum vocant, interim regia liberalitate subnixo adiudicari, nec aduersarius rem controuersam sequestrari postulãs audiri cõsueuit. Quinimo si triennij continui possessionem alleget, ne hac quidem præscriptione regis beneficiarius summouebitur, cui sola XXX. annorũ exceptio obstare poterit, vt Ludouici XII. constitutione sancitum est. Sed vereor ne cancellos, quos mihi ipse circundedi, iam nimium egredi videar. Itaque finem hic facio, reliqua paulo commodius suis quæque locis explicaturus.

LIBER QVARTVS.

QVIBVS POSSINT BENEFICIA CONFERRI.

ARGVMENTVM.

Sequens locus est de personis quibus beneficia possunt distribui, quo nullus est in tota hac disputatione tractatu dignior. Non enim Isocrati assentimur qui ad Nicoclem scribens ait: Non sicut sacerdotiũ, ita & regnum cuiusuis hominis esse, cum in his beneficiis cõferendis, morum, eruditionis, ætatis, natalium, coniugij, aliarúmque huiusmodi rerum maximè sit habenda ratio, ne parum idonei ad honores ecclesiasticos promoueantur. De quibus sigillatim in hoc libro differere, & à moribus promouendorum exordiri instituimus.

Quibus præditum moribus, & à quibus vitiis alienum esse eum oporteat, cui beneficium confertur. Cap. 1.

IN EVM *qui ordinandus est, & ad sacrum ministerium promouendus sic inquirendũ esse canones præcipiunt, vt morum & vitæ anteactæ potissimum habeatur ratio*[a]. *Nam sicut constitutio imperatoria magistros & professores artium primùm vult excellere moribus, deinde facundia*[b], *ita à sacerdote morum grauitatem & honestatem præcipuè efflagitamus. Scitum etenim illud est: Quales in rebuspublicis principes sunt, tales & reliquos*

a c.cũ in cunctis, de elect. c. si quis viduã, 50. dist. c. qui in aliquo, 51. dist. c. priscis, 55. dist.

b l. magistros. C. de profes. & med.

solere esse ciues. Quod & ad Ecclesiæ præfectos ac ministros pertinere dubium non est. Quomodo enim potest, inquit D. Hieronymus, præses Ecclesiæ auferre malum de medio eius, qui in delictum simile corruit? aut qua libertate peccantem corripere potest, cum tacitus ipse sibi respõdeat, eadem se admisisse quæ corripit[c]? Sed & aliam rationem affert Iustinianus noster[d]: Si hi, inquit, quorum munus est orare pro populo, indigni ministerio Dei inuenti fecerint, quomodo pro populi delictis placare Deum poterunt[e]? Et cõstat hunc morem iam inde ab initio fuisse in Ecclesia obseruatũ, vt nemo ad sacerdotium seu ministerium Ecclesiæ reciperetur, nisi publicè in eius mores inquisitione facta. Quod vel Lamprid. testatur. in Alexand. Seuero his verbis: Vbi aliquis voluisset vel rectores prouinciis dare, vel præpositos facere, vel procuratores, id est rationales ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, vt si quis quid haberet criminis probaret manifestis rebus, si non probasset, subiret pœnã capitis. Dicebátque graue esse cum id Christiani & Iudæi facerent in ordinandis sacerdotibus, non fieri in prouinciarum rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur & capita. Ob quæ autem vitia arceatur quis à sacro illo ministerio, Paulus ipse non vno in loco docet ac demonstrat[f]. Ex quo ferè sumpta sunt ea quæ diffusißimè tractantur à Gratiano, à XXV. dist. ad L. Suorum collectaneorum. Ait enim Paulus eum eligi episcopũ seu presbyterũ debere, qui sit νηφάλιος, id est vigilãs, σώφρων, id est sobrius, κόσμιος, id est modestus, φιλόξενος, id est ho-

c c. vlt. 25. dist.
d nouel. 123.
e 49. dist. ĩ pr.
f 1. ad Timoth. c. 3. ad Titum c. 1.

ſpitalis, μὴ πάροινος, id eſt nō vino deditus, μὴ πλήκτης. i. non percuſſor, μὴ αἰσχροκερδής, id eſt non turpis lucri cupidus, ἄμαχος, id eſt, à pugna & contentione alienus, ἀφιλάργυρος, id eſt pecuniæ non auidus, μὴ αὐθάδης, id eſt, non ſuperbus nec præfractus, μὴ ὀργίλος, id eſt non iracundus. φιλάγαθος, id eſt bonarum rerum ſtudioſus δίκαιος, id eſt iuſtus, ὅσιος, id eſt pius ſiue ſanctus, ἐγκρατής, id eſt, temperans. Hoc autem ita accipi debet, non vt epiſcopus is demum eligatur, in quo nihil horum vitiorū penitus inſit. res enim contra naturam penè eſt, (inquit Hieronymus) ſine peccato aliquem eſſe, ſed egregium & animi dotibus virtutibuſque præcellentem multitudini eſſe oportet, vt eius comparatione (quod idem ait) cæteri grex dicantur[g]. Maximè verò illud cauendum eſt, ne quid accuſatione iudiciali criminationéque dignum ab eo perpetratū ſit. Quod ſatis oſtēdit Paulus cum ait eum ἀνέγκλητον, aut quod idem eſt, ἀνεπίληπτον eſſe debere. Et quanquam Paulus in eo loco de epiſcopis loquitur, tamen de cæteris omnibus presbyteris dubium non eſt, quin ea verba accipi debeant, cùm eo tempore ijdem & presbyteri & epiſcopi appellarentur, vt Chryſoſtomus & Hieronymus aiunt. De diaconis verò ſeu miniſtris eccleſiarū, qui preſbyteri nondum creati ſunt, paulò pòſt ita loquitur Paulus, vt facilè appareat eum non minorem vitæ integritatem puritatémque ab illis, quàm à presbyteris exigere. Hinc à noſtris traditū eſt ob crimen hæreſeos[h], ſchiſmatis[i], ambitus[l], maieſtatis[m], ſacrilegij[n], falſi[o], periurij[p], homicidij[q], & alia huiuſmodi crimina hominē beneficij

g c. vnum, 25. diſt.

h c. odit, 1. q. 1.

i c. inter hæreſim, 24. q. 3.

l l. ſi quenq̄. C. de epiſc. c. nobis, de ſimo. c. cum clerici, de pact.

m c. fœlicis, de pœn. in 6.

n c. venerabilem, de elect.

o c. ad falſariorum, de cri. fal.

p c. querelā, de iureiur.

q c. accedens, de accuſat. c. ad aures, de æta. & qual. c. vlti. de tēp. ord.

incapacem reddi. Et obſeruandi hìc ſunt canones atque conſtitutiones, quæ cauſas continent, propter quas amittitur beneficium, de quibus poſteà aliquanto plenius diſſeremus. Nam ob eaſdem cauſas multo magis beneficium adipiſci quis prohibebitur[r]. *Adde ſupradictis eum, cui nota aliqua infamiæ inuſta eſt, & cuius apud bonos & graues viros grauata eſt exiſtimatio, beneficium conſequi nõ poſſe*[s]. *Quod & in eo locum habet, qui reus alicuius delicti poſtulatus eſt, quamuis fortè damnatus nondum ſit*[t]. *Idem de eo eſt dicendum, cui vel ſacra cõmunione, vel officio miniſterióq; ſuo interdictum eſt*[v]. *Hæc autem omnia ſic accipienda ſunt, niſi veniam reſtitutionémque impetrauerit beneficiarius vel à ſummo pontifice, cuius pleniſsima eſt in hac re poteſtas ac libertas: vel ab alio inferiore epiſcopo, cui interdum & gratiam canonis facere permittitur*[x].

r c.vlt. 15. q. 1. c. ſuper his, de accuſ.

s c. laici. 33. diſtin. c. vl. de furt.

t c. vlt. de teſti c. omnipotens, de accuſa.

v c. poſtulatis, de cler excõ. c. cũ bonæ, de æta. & qual. c. cũ dilectus, de conſuet.

x c. 2. de cler. non ord. miniſt. c. 2. de cler. pug. in duel. vbi not.

Quarum literarum atque linguarum cognitione inſtructus debeat eſſe beneficiarius. Cap. 2.

IMPERITIS *literarum beneficia cõferenda non eſſe certi iuris eſt*[a], *adeò vt irrita cenſeatur huiuſmodi collatio authore Innocentio, quem & Felinus ſequitur*[b]. *Proinde ſi quis fortè literarum ignarus ad ſacrum miniſterium obrepſiſſe deprehendatur, is confeſtim ab eo remouendus eſt*[c]. *Nam ſi laicis prophaniſque hominibus doctrina neceſſaria eſt, in iis profectò qui cæteris præſunt & ſe doctores aliorum profitentur, intolerabilis eſt, nec*

a c. illiteratos, 37. diſt. c pœnitẽtes, 55. diſtin. c. cum in cunctis, de elect. c. vlt. de tẽp. ord. in 6.

b Innocent. in c. cum noſtris, de con. prab. Feli. in c per tuas, de ſimo.

c c. vlt. de æta. & qual.

vllam veniam meretur inscitia[d]. Hinc legitur Osee 4. c. „ Quia tu scientiam repulisti, ego te repellam ne sacerdo- „ tio fungaris mihi[e]. Et Mal. 2. Labia sacerdotis custo- „ diunt scientiam, & legem exquirunt de ore eius[f]. Quibus locis admonentur sacerdotes, vt ignorantiam veluti pestem quandam, vt ait Isidorus, & vt legitur in concilio Toletano, matrem cunctorũ errorum à se abiiciant[g]. Sacerdotis enim partes sunt, non solum docere verbũ Dei, sed etiam contradicentes refellere, ac vt Paulus ad Titum scribit[h], ἐπιστομίζειν. Et rationem omni poscenti de fide sua eos reddere iubet Petrus[i]. Quæ omnia absque doctrina & eruditione præstari non possunt[lx], periculum siquidem est, ne si cæcus cæco dux fuerit ambo in foueam cadant[l]. Verùm ad hanc eruditionem sibi parandam, studio, labore, vigiliis, meditatione opus est. Cuius rei quodnam locupletius testimoniũ esse potest, quàm quod Paulus ad pedes Gamalielis legem & prophetas se didicisse testatur[m]? quódque Timotheum ac Titum ad studiũ & lectionem tantopere hortatur & stimulat[n]? Qua ratione cõstitutum est, vt beneficiarius studiorum causa absens integros sui beneficij fructus percipiat[o]. Nec nos mouere debet quòd nostræ religionis Coryphæi literas non didicerint, cum omnia spiritus sanctus ipsis suggereret, vt ait Hieronymus, essentq; vt loquitur Esaias[p] Theodidacti. Nec verò sacras tantùm literas, id est, vetus & nouum Testamentũ intelligere sacerdotem oportet, sed canones quoque qui dogmata & disciplinam ecclesiasticam cõtinent, nosse debet[q]. ac præsertim episcopus, cui ad dirimendas

d c. si in laicis, 38. dist.
e c. cõs, 38. dist. c. nisi cum pridem, de renũc.
f c. sit rector. 43. dist.
g c. ideo, 37. distin. c. 1. 38 dist.
h c. 1.
i 1. Pet. c. 3.
lx c. qui ecclesiasticis, 36. dist.
l c. ideo, 37. distin. c. quæ ipsis, 38. dist. c. cũ sit de ætat. & qual.
m Acto. 22.
n 1. ad Timot. 4. ad Titum c. 1. 38. dist. c. 1
o c. 2. de priuil. in 6.
p c. 54.
q c. nulli, 38. dist.

de matrimoniis aliisque huiusmodi negotiis controuersias canonici iuris scientia perquã necessaria est[r]*. Alia causa videtur esse iuris ciuilis, cuius studiũ beneficiariis quibusdam Honorius tertius pontifex interdixit*[s]*. His etenim opprobriũ est, inquit Iustinia. si peritos se velint ostendere forensium disceptationum*[t]*. Si tamen ius ciuile sacerdos velit legere, nõ vt in foro versetur, & causas agat, sed vt ex illo æquitatis iustitiæque vberrimo fonte aliquid hauriat ac degustet, quod ad professionẽ suam cõferat, minimè id improbandũ reor. Nam vt de illo doctrinarum orbe taceam, qui à Græcis* ἐγκυκλοπαιδεία *dicitur, ius canonicum siue pontificiũ saltem id, quo nũc vtimur, magna ex parte cum iure ciuili coniunctũ est, vt absque eo cõmodè tractari nequeat. Quæ ratio fortassis mouit Alexãdrum cum tota synodo Lugdunensi, vt nõ modò iuris ciuilis studium permitteret beneficiariis, sed vacationes quoque & immunitates studiosis largiretur*[v]*. De Honorio sanè nobis affirmare religio est, quod iuris pontificij interpres Goffredus Beneuentanus in literas retulit, ignorantiam iuris in pontifice notans, nempe Honorium non aliter ac vulpem fecisse, quæ cum vuas proceræ cuiusdam vitis decerpere frustrà diu conata esset, tandem eas contempsit ac damnauit, quòd sibi acerbiores viderentur. Allusit opinor ad illud Gabriæ poëtæ Græci tetrastichum:*

" Κερδὼ βότρυων βλέπουσα μακρᾶς ἀμπέλου
" Πρὸς ὕψος ἦρτο, καὶ καμοῦσα πολλάκις
" Ἑλεῖν, ἀπεῖπε πρὸς δ᾽ ἑαυτὴν ταῦτ᾽ ἔφη:
" Μὴ κάμνε, ῥαγὲς ὀμφακίζουσιν μάλα.

r c. 1. de consang. vbi not.

s c. super specula ne cler. vel mo.

t l. repetita. C. de episco.

v c. 2. de priuileg. in 6.

Verùm de his iam plus ſatis. Studium medicinæ, ſeu vt loquuntur, phyſicæ eadem Honorij conſtitutione non aliter ac ius ciuile prohibitum eſt. Nam medicos rudi illo ſeculo phyſicos fuiſſe appellatos multis teſtimoniis argumentiſque compertum habemus[x]. *Videndum tamen eſt meo iudicio quorſum hoc medicinæ ſtudium amplectantur, vt de iure ciuili diximus. Quod enim præfatur Honorius de amplificando theologiæ ſtudio, ſatis oſtendit cõſtitutionem de his accipiendam non eſſe, qui eo conſilio ſtudent medicinæ, vt theologiam commodius ac fœlicius tum diſcere, tum docere queant. Conſtat enim plurimum commodi atque ornamenti ex medicina, ſicut & ex reliqua philoſophia, theologiæ ſtudio accedere poſſe. Vt mittam quod Galenus doctrinã anatomicam theologiæ initium eſſe ſcribit, & aditum ad agnitionem Dei. Id quod ſatis probaſſe videtur ſynodus Baſilienſis, quæ profeſſores medicinæ à ſacris beneficiis minimè arcendos eſſe voluit*[a]. *Ac vt ſummatim omnia complectar, nulla eſt liberalium diſciplinarum, quãuis fortè ethnicorũ libris contineatur, quæ ſacerdoti admodum vtilis ac neceſſaria non ſit, ſi modum in ea re adhibeat, & ad eum, de quo iam dixi, ſcopum ſtudia ſua conferat*[b]. *Qua de re Baſilius magnus in homilia, cui titulus eſt, De vtilitate capienda ex Gentilium authorum libris, copoſiſsimè diſſerit. Nec aliter veteres illos patres ſenſiſſe veriſimile eſt in ſynodo Carthag. cum epiſcopo præcipiunt ne gentilium libros legat*[c]: *niſi quis eorum nimiæ ſimplicitati ne dicam ſuperſtitioni id adſcribere malit. Paulus epiſcopum* διδακτικὸν

x c. ad aures, de æta. & qual.

a tit. de colla. §. inſup. in prag.

b c. turbat, 37. diſt.

c c. 1. 37. diſt.

esse vult, id est aptum idoneúmque ad docendũ. id enim est episcopi munus præcipuum [d]. At docere & explicare commodè non potest, qui in veterum authorum lectione diu versatus magnam ac variam doctrinam sibi non comparauerit. Quamobrem Iulianus imperator, qui dictus est Apostata, quòd à religione Christiana defecisset ad Hellenismũ, scholas Grãmaticorum, Rhetorum, ac Philosophorum Christianis, quos Galilæos vocabat, interdixit, futurum sperans vt absque liberali eruditione religionem tueri suam non possent. Author est Amianus Marcellinus [e]. Et Theodoritus [f] his eũ verbis vsum fuisse refert: Propriis pennis configimur. ex nostris enim libris arma capiunt, quibus in bello aduersus nos vtantur [g].

De peregrinis linguis, quibus theologiæ fontes cõtinentur, extat Clementis V. constitutio in concilio Vien. edita, quæ nemini non iuris põtificij studioso hodie nota est [h]. Et Augustinus in quadam epistola: Vt veterum, inquit, librorum fides examinanda est, ita nouorũ veritas Græci sermonis normam desyderat [i]. De libris ethnicorum pulchrè loquitur Beda, cuius verba hìc subiecimus: Turbat acumen legentium, & deficere cogit, qui eos à legendis secularibus libris omnibus modis existimat prohibendos, in quibus si qua inuenta sunt vtilia, quasi sua sumere licet, alioqui Moses & Daniel sapientia & literis AEgyptiorúmque Chaldæorúmque nõ paterentur erudiri, quorum tamen superstitiones simul & delicias horrebãt. Nec etiam ipse magister gentium aliquot versus poëtarum suis vel scripturis vel dictis indidisset [k]. Sed, vt iam admonui,

d c. inter cætera, de off. ord.

e lib. 22. & 25.

f ecclesiastica historia lib. 3

g vide eundem lib. 4. c. 29. & Tripar. histo. lib. 6. c. 17

h cle. 2. de mag.

i c. vt veterũ, 9. dist.

k c. turbat, 37 dist.

,, *etiam atque etiam videndum est, ne huiusmodi Sirenes*
,, *ab instituto itinere nos auertant, & τὸ πάρεργον, vt est in*
,, *prouerbio, ἔργον fiat. Si quis (inquit Hieronymus, enar-*
,, *rans epistolam ad Titum) artem nouerit Grammaticam*
,, *vel Dialecticam, vt rectè loquendi rationem habeat, &*
,, *inter falsa & vera diiudicet, non improbamus*[l]. *Idem* l c.si quis artē, 37.dist.
,, *alibi, Nonne vobis videtur in vanitate sensus & obscu-*
ritate mentis ingredi, qui diebus ac noctibus in dialecti-
ca arte torquetur? &c[m]. *Et Gratianus refert à Gre-* m c nonne, 37. dist.
gorio quondam episcopum reprehensum fuisse, non quia
seculares, vt vocant, literas didicerat, sed quia contra epi-
scopale officium pro lectione euangelica grammaticã po-
pulo exponebat[n]. *Quæ hactenus à nobis dicta sunt de* n c.turbat, 37. dist.
beneficiariorum eruditione, ea de episcopis accipi volu-
mus, & cæteris animarum curatoribus, quorum mu-
nus in docendo consistit. Nam cæteri clerici ordinum in-
feriorum, puta, lectores aut cantores, quanuis literarum
expertes esse non debeãt, vt scribit Iustinia[o]. *eorum ta-* o Nouel.6. & 123.
men inscitia nõ adeò Ecclesiæ perniciosa est, toleratúrque
in eis qualiscunque literatura, modò vt psallendi ac legen
di periti sint, aut aliàs ad munus suum obeundum instru-
cti[p]. *At enim nimium seueri censores ac rigidi plerisque* p not. in d.c. cū in cunctis. & in d.c. illiteratos.
fortaßis videbimur, qui rerum omniũ tam humanarum,
quàm diuinarum scientiam à sacerdote exigamus, cùm
vel in vna aliqua arte ac disciplina excellere difficillimum
sit. Sed quid mirum nos in Theologo ac sacerdote idem
requirere, quod in Oratore Cicero, in architecto Vitru-
uius. Est enim artium omniũ vt præstantißima, ita longè

operosissima ac periculosissima, quæ ad curam animarum pertinet[q]. Nec verò perfectam illam omnibúsque numeris absolutam rerum cognitionem, quæ nusquam fortassis reperitur, ita desydero, vt non hic mediocritatem amplectendam esse censeam, & nos homines esse, id est in magna caligine & rerum ignoratione versari, obliuiscar. In his enim tenebris beneficio sacróque ministerio dignus is iudicari potest, qui mediocrem earum rerum, de quibus diximus, scientiam est assecutus, quique talis est quales vulgò homines eruditos appellare solemus[r]. Nec discrepat ab hac sententia, quod de suo architecto scribit Vitruuius in hunc modum: Non debet, nec potest architectus grammaticus vt Aristarchus, sed non agrãmatos: nec musicus vt Aristoxenus, sed nec amusos: nec pictor vt Apelles, sed graphidos nõ imperitus: nec plastes quemadmodum Myron seu Polycletus, sed rationis plasticæ non ignarus: nec medicus vt Hippocrates, sed non aniatrologetos, nec in cæteris doctrinis singulariter excellens, sed in his non imperitus, &c. Verùm ad hanc perfectæ eruditionis ideam respicere debet is qui alium ordinat, & beneficium ei confert: ac eo digniorem existimare, quo propius ad eam perfectionem accesserit. Nec enim vlla certa regula aut constitutione id definiri potest, sed eius arbitrio tanquam viri boni ac prudentis id committitur, vt magnitudine muneris seu ministerij perpensa, cæterisque circunstantiis omnibus diligenter consideratis, de doctrina & eruditione iudiciũ faciat. Et si qui sint à studio literarum penitus alieni, & patinis magis quàm paginis

q c. ante, 40. distin. c. cum sit, de æta. & qual.

r c. cũ nobis olim, de elect. c. nisi cũ pridẽ § pro defectu, de renũc. l. sciẽdũ. ff. de ædil. edict.

incumbentes, cuiusmodi nostra fert ætas quamplurimos, quod vtinã verè ne dicerem, eos ceu pestem quandã auersetur, nec ad vllum beneficium ministeriúmve admittat[f]. *Hæc autem eo libentius hîc explanare volui populariter quidẽ, & crassa, vt aiunt, Minerua, sed nisi fallor vtiliter, quòd vulgaris illa scientiæ diuisio in eminentem, mediocrem, & sufficientem parum commodè ac eruditè ab interpretibus tradita tractatáque nobis videatur*[t].

f glos. prag. tit. de elec. §. deinde.

t not. in d. c. cũ in cunctis, de elect.

An ob vitium corporis à sacro ministerio beneficióque repelli quis debeat. Cap. 3.

CVM *quæritur an ob vitium aliquod corporis debeat quis repelli à sacerdotio, multum refert an quis hoc malo se affecerit, afficiendúmve curauerit, an violentia, aut natura id ipsi contigerit: & hi casus distinguendi atque separandi sunt. Quod ad primum attinet, præcipiunt canones apostolorum*[a], *vt* ἀκρωτηριάζων, *id est, vt vulgò interpretantur, qui sibi ipsi virilia amputauit, clericus minimè efficiatur, quòd sui ipsius homicida sit, & inimicus creationi Dei*[b]. *Nam is neque virorum, neque mulierũ numero habendus esse videtur, vt olim Romæ in causa Genutij cuiusdam decretum fuit, cuius meminit Valerius*[c]. *Eadémque causa eius est, qui sponte digitũ aliúdve membrum huiusmodi sibi absciderit, tanquam inimicus creaturæ Dei, vt diximus*[d]. *quod Ammonio monacho quondam accidisse ferunt*[e], *qui aurem dexteram sibi amputauit, ne episcopus ordinaretur. Nam verbi* ἀκρωτηριάζων, *quo canon vtitur, latior videtur esse significatio, quàm vt de*

a c.21.

b c. si quis absciderit. c. hi qui. c. si quis pro ægritudine, 55. dist. c significante, de corpo vit.

c lib.7.c.7.

d c. qui partẽ, 55. dist.

e histo. tripar. lib.8.

virilium amputatione tantum intelligatur. Excusatur sanè is qui valetudinis causa secari se à medicis passus est. Nam quanuis id consultò factum fuerit, nec absoluta fuerit hæc necessitas, tamen valetudinis ratio & instans periculum, quod vitare voluit, veniã meretur[f]. Si quis autem superstitione, vel impatientia libidinis ductus, aut malæ alicuius suspicionis vitandæ causa seipsum castrauerit, vt quondam Origenes fecisse traditur ab Eusebio[g]. & alius quidam nomine Leontius, cuius apud Theod. mentio est[h]: si quis inquam sibi ob huiusmodi causam genitalia exciderit, sacro ministerio indignus iudicatur[i]. Grati sunt enim deo eunuchi, quos castrauit voluntas, non necessitas, vt inquit Hieronymus[lx], Sed de his iam satis. Ad eos qui non sponte & consultò mutilati sunt veniamus. Si quis igitur per vim à barbaris ac latronibus, puta eunuchus factus est, aut ita natus, is ordinari non prohibetur, vt habet vicesimus canon apostolorũ, & canon primus Nicenæ synodi[l]. Proinde Dorotheum Antiochiæ episcopum fuisse scribit Euseb[m]. quanuis natus eunuchus esset. Idem dicendum est, & si casu aliquo fortuito id acciderit[n]. Si quis tamen aliquod membrum, aut partem corporis amiserit, quæ ad ministerium functionémque ecclesiasticam necessaria sit, tametsi casu & sine culpa sua, is ordinari prohibetur, non quia læso corpore est, inquit canon apostol[o]. sed ne ministerium ecclesiasticum impediatur. Quod si fortè claudicet tantum, vel oculo defectus sit, sed ita vt munus suum exequi nihilominus valeat, canones eum non arcent à ministerio. Non enim

f c. si quis à medicis. 55. dist. c. ex parte, de corp. vit.

g lib. 6. eccle. histo.

h lib. 2.

i c. hi qui, 55. dist.

lx c. qui sitit, 33. q. 5.

l c. eunuchus, 55. dist. c. ex parte, de corp. vit.

m lib. 7. eccles. histo. c. 28.

n c. præcepta, 55. dist.

o 77.

» *vt inquit canon[p] aposto. mutilatio corporis ipsum polluit,* [p] 76.
» *sed inquinatio animæ. Posterioribus tamen decretis pontificum ministerio excluditur altero carens oculo, aut aliter læsus, si ea res magnam ei deformitatem afferat[q]. Quod ex cacozelia quadam legis Mosaicæ profectum videri potest[r], vtcunque eam legem Theologi allegoricè interpretentur[θ].*

[q] *c. si euangelica, 55. dist. c. presbyterũ, de cler. ægrot.*

[r] *Leuit 21. c. vsque adeò. 33. dist.*

[θ] *canone hinc etenĩ. 49. dist.*

De morbis corporis, qui hominem ministerij beneficiíque ecclesiastici incapacem reddunt. item qui dicantur energumeni & engastrimythi in iure pontificio. Cap. 4.

QVISQVIS *graui morbo laborat, vt ad sacrum munus obeundum non sit idoneus, is beneficij capax non censetur, quanuis nec eruditio, nec morum probitas, nec aliæ dotes animi in eo desyderentur[a]. Quid enim si morbo comitiali corripiatur, quem Græci* ἐπιληψίαν *vocant? Nam qui subitò concidit, cuius ex ore spumæ mouentur, vt inquit Celsus, cum membrorum ac neruorum distentione, is ad rem diuinam in Ecclesia faciendam vtilis iudicandus non est[b]. Idémque de aliis huiusmodi morbis est statuendum, tametsi eum qui iam ordinatus promotusque est, non deiiciant[c]. Maniaci autem ac fanatici, qui à cacodæmone vexari existimantur, quin ad hunc locum pertineant, minimè dubito, quanuis Vlpiano is morbus animi, magis quàm corporis esse videatur[d]. Nã & hi à sacerdotio repellũtur veteribus canonibus[e]. Et animad-*

[a] *c. cũ inter canonicos, de elect.*

[b] *c. cõmuniter, 33. dist.*

[c] *tit de cler. ægrot.*

[d] *l. 1. de ædil. edi.*

[e] *78. c. apost. c. maritũ. c. cõmuniter. c. clerici. c. vsque adeò, 33. dist.*

uertendum est variis nominibus eos appellari solere: dicuntur enim energumeni, quasi lunatici, vt quidam interpretantur: de quibus sic statuit synodus Carthag. IIII.
» *Vt exorcistæ energumenis manus imponant, vt energu-*
» *meni pauimenta domorum Dei verrant, vt energume-*
» *nis assidentibus in domo Dei victus quotidianus per ex-*
» *orcistas opportuno tempore ministretur*[f]. *Vocantur & ἐγγαστρίμυθοι, cuius vocis mentio est apud Aristophanem, quasi dicas ventriloqui. Sic enim eos Latinè vocat Augustinus*[g], *qui spiritũ pythonem habere dicuntur*[h]. *quòd malus quispiam genius, (immotis nempe labiis) ipsorum in ventre inclusus loquatur credatur.*

f c. exorcista, 23. dist c. omni die, de consec. dist. 5.
g c. illud, 26. q. 2.
h Acto. 16. c.

Eos qui ex iustis nuptiis procreati non sunt, ad ministerium ac beneficium ecclesiasticum admitti non debere, & qua ratione id constitutum sit. Cap. 5.

QVI *ex iustis legitimísque nuptiis procreati nõ sunt, cuiusmodi sunt spurij seu nothi, & quos naturales appellamus, ij ad ministerium ecclesiasticum admitti prohibentur*[a]. *Sunt qui authoritate legis Mosaïcæ id confirmare nitantur, propterea quòd in Deuteronomio scri-*
» *ptum sit*[b]: *Non ingredietur Manser, id est ex scorto na-*
» *tus, in ecclesiam domini. Sed viri eruditi ingredi ecclesiam domini interpretantur habere cõmercium cum populo Dei, & habere ius ducendi Israëlitidem. Quare ad rem ille locus nõ multum pertinet. Ratio autem huius prohibitionis triplex affertur: Vna, est metus incõtinentiæ*

a 56. distin & c. 1. de fil. presbyte.
b c. 23.

paternæ. quoniam ſæpe accidit vt mores patris ſectetur filius, ſitque non corporis tantum paterni, ſed etiam animi quædam imago. Hinc illud tritum apud Græcos prouerbium, κακοῦ κόρακος κακὸν ὦον[c]. Fortes enim creantur fortibus, &c. Huc pertinet quod Honorius in quadam constitutione de filiis eorum, qui perduellionis rei ſunt, loquens, ſcriptum reliquit: Paterno deberent perire ſupplicio in quibus paterni, hoc eſt hæreditarij criminis exempla metuuntur[d]. Quòd ſi quis mihi aut Herculem ex adulterio natum obiiciat, cuius maximè virtus enituit, aut eos pontifices, quos Damaſus apud Gratianum recenſet[e], aut ſi qui ſint alij ſimiles, quibus arte benigna, & meliore luto finxit præcordia Titan: huic reſpondeo ex Theophraſti ſententia, quæ raro accidunt, ea cõtemni à legiſlatoribus[f]. Altera prohibitionis ratio eſt, vt hoc etiam pœnæ genere plectatur ac vindicetur crimen paternum, quanuis nihil admiſerint filij, & reuera alieno laborent vitio[g]. Nam verum eſt quod ſcribit Paulus Iureconſultus[h], tantum eſſe affectum patris in filium, vt pœna moleſtiáque filij magis quàm ſua terreatur & excrucietur. Qua ratione inductum eſt, vt libera non ſit cum filiis naturalibus teſtamenti factio, nec poſſit eis pater quantum voluerit, relinquere[i]. Vnde ob crimen perduellionis, filij quanquã inſontes & nulli affines culpæ, puniuntur[lx]. Qua de re ſic loquitur Cicero in quadam
„ ad Brutum epiſtola: Nec verò me fugit, quàm ſit acer-
„ bum parentum ſcelera filiorum pœnis lui, ſed hoc præcla-
„ rè legibus cõparatum eſt, vt charitas liberorum amiciores

c c. ſi gens Anglorũ, 56. diſtinct.
d l. quiſquis. C. ad l. Iul. maie.
e c. Oſius, 56. diſtinct.
f l. iura. ff. de legib.
g l. ſpurij ff. de decurio. l. legem. C. de natur. lib. c. naſci. 56. diſt.
h l. iſti quidẽ, ff de eo quod met. cau.
i l. vlt. C. de natu. lib.
lx d. l. quiſquis.

" *parentes reipublicæ redderet. Et alibi: Illud videtur esse*
" *crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna per-*
" *uenit, sed id & antiquum est, & omnium ciuitatũ. Huic non dissimile est, quod statuit Constantinus, de muliere, quæ se proprio seruo iunxit, nempe vt filij, quos ex ea coniunctione habuerit, exuti omnibus dignitatis insignibus, in nuda maneant libertate*[l]. *Tertia ratio est, eorum qui ita nati sunt probrum quoddam & ignominia ob quam indigni tanto munere iudicantur. Nam etsi prætoris edicto notati non sint, nec inter infames habiti, tamen ea est ferè hominum de ipsis opinio, is contemptus, vt non immeritò macula quapiam aspersi quibusdam videantur*[m]. *Cuius rei argumentũ illud est, quòd nemo est quin tali appellatione vt turpi ac contumeliosa offendatur, receptúmque est eo nomine actionem iniuriarum competere*[n]. *Itaque quanuis spuriis iure ciuili Rempub. capescere liceat, præsertim si necessitas, & hominũ penuria id flagitet*[o]. *tamen alia causa est sacri huius ministerij, quod publicis omnibus, ciuilibúsq; muneribus longè præstat. Nam & Aristoteles*[p]. *censet viliores humilioré́sque personas ad sacerdotium admitti non debere propter honorem qui Deo & religioni à ciuibus est impendendus. Id enim maiestati Dei indulgetur (vt verbis Pauli Iureconsulti vtar) cuius sacris vacare sacerdotes oportet*[q]. *Non me mouet quod à quibusdam dicitur spurij nomen apud veteres ignominiosum non fuisse, cùm Homerus*[r] *Teucrum alloquens, eúmque laudibus extollens, νόθον nihilominus appellet:*

l C. de mul. quæ se pro. ser.

m Azo ĩ sum. Cod. titu. ex quib. cau. ir. inf. arg. d. c si gẽs Anglorũ.

n l. 3. vbi not. ff. de lib. & postu.

o l. generaliter, l. spurij. ff. de decurio.

p lib. 7. polit.

q l. non distinguemus. §. sacerdotio. ff. de recep. arb.

r lib. Iliad. 8.

καί σε νόθον περ ἐόντα κομίζετο ᾧ ἐνὶ οἴκῳ

Sed nec Euripidis versus ab hac sententia nos dimouere possunt, quibus ostendere nititur legitimis liberis nothos inferiores non esse. ita nanque scribit in Antigone:

ὀνόματι μεμπτὸν τὸ νόθον, ἡ φύσις δ' ἴση.

Et in Euristheo:

Μάτην δὲ θνητοὶ τοὺς νόθους φεύγουσ' ἄρα
παῖδας φυτεύειν· ὃς γὰρ ἂν χρηστὸς φύῃ,
οὐ τοὔνομ' αὐτοῦ τὴν φύσιν διαφθερεῖ.

Et in Andromeda:

ἐγὼ δὲ παῖδας οὐκ ἐῶ νόθους λαβεῖν,
τῶν γνησίων γὰρ οὐδὲν ὄντες ἐνδεεῖς
νόμῳ νοσοῦσιν, &c.

Non enim veterum hîc Græcorum mores respicimus, apud quos non ita magno in pretio pudicitia fuit, sed nostros Romanorúmque tantum, qui nihil antiquius castitate & pudicitia vnquam habuerunt. Cùm igitur hæc ita se habeant, ponendum est, & pro certa firmáque regula constituendum, eum qui ex iusto matrimonio editus non est, nullum beneficium consequi posse[s]*. Idque potissimum in sacerdotũ filiis locum habet, cùm ne filij quidem eorum iusti ac legitimi beneficium paternum capere possint. Paternum vocamus, quod pater* ἀμέσως, *& nulla media intercedente persona possedit*[t]*. Regula suprascripta sic accipienda est, nisi quis natalibus restitutus, aut vt vulgo loquimur, legitimatus sit*[v]*. Nam hæc restitutio naturales filios iustis & legitimis omnino exæquat, vt ait Iustin*[x]*. Præterea professio monastica hanc macu-*

s c. cũ in cũctis. c. innotuit, de elect. c. 1. de fil. presby.

t c. ad extirpandas. c. ex ex transmissa, de fil. presby.

v c. per venerabilem, qui fil. sint leg.

x Nouel. 74. tit. quib. mod. nat. eff. su.

lam ex natalibus contractam quadãtenus abstergere dicitur[a]. Nam ordinari potest monachus, quanuis nothus sit, sed nullam dignitatem, seu præfecturam ecclesiasticam cõsequi potest[b]. Sed etsi gratiam canonis spurio facere visum fuerit summo pontifici (quod interdum expedit & necessarium est, ne summũ ius, quod dicitur, summa fiat iniuria) is quodcunque beneficium adipisci poterit[c]. Plenam siquidem & liberam quidlibet statuendi, permittendi, decernendi facultatem habet Ro. Pontifex in re beneficiaria, quasi legibus omnibus canonibúsque omnino solutus sit, vt suprà admonuimus. Eadem causa videtur eius esse, cui pontifex ipse sciens & prudens beneficiũ contulit cùm eo casu voluntas eius obscura non sit, eáque tanquam principis pro ratione habeatur[d]. Sed an hæc iuris scripti mitigatio ac moderatio cæteris quoque pontificibus & episcopis in sua cuique diœcesi permissa sit, quæritur. Et vulgò recepta est hæc distinctio: Si de eo quæratur, qui ad beneficium paternum aspirat, gratia summi pontificis necessaria est, non modo si spurius, sed etiam si verus legitimúsque filius sit[e]. Sin autem de alio quopiam beneficio, non de paterno agatur, quod spurius nancisci velit, ad constitutionem Bonifacianam recurrendum est, quam ex recentioribus scriptoribus quidam legisse non videtur. Ea autem constitutio omnem faciendæ gratiæ facultatem, nisi circa minores ordines beneficiáque simplicia, quibus animarum cura non cohæret, episcopis ademit, & summo pontifici attribuit[f].

a Nouel. Iustinia. 5. tit. de mona. c. non liceat. 19. q. 3.

b c. 1. 56. dist. c. 1. de fil. presby. glos. c. vlt. eo. tit.

c c. innotuit, de elect. c. vlt. de fil. presb.

d arg. l. quidã ff. de re iud.

e c. dilectus, de fil. presb.

f c. 1. de fil. presby. in 6.

Quibus ſacris initiatum eſſe eum oporteat, qui ad ſacrum beneficiũ promouetur. Cap. 6.

NEMINI *poteſt ſacrum beneficium conferri, niſi ſacris initiatus ſit*[g]. *Proinde ſi cui nondum manus impoſita eſt, quanuis fortè clericus fieri, & in numeros, vt ita dicam, ſacræ militiæ referri mox cupiat, rata non eſt beneficij collatio*[h]. *Idem dicendum eſt & de eo qui clericorum more & ritu viuit, nec tonſura, nec veſte, nec cæteris rebus quibuſcũque ab eiſdem differens*[i]. *Hinc conſequens eſt, ſi quis obtento iam beneficio clericus effectus fuerit, irritam nihilominus beneficij collationẽ eſſe: quia quod initio non valuit, tractu temporis conualeſcere non poteſt*[k]. *Verùm imprimis videndum eſt, vt ea ordinatio manuúmque impoſitio rectè atque ordine fiat. Aliàs beneficij collatio tanquam laïco prophanóque homini facta nullius momenti plerunque iudicabitur*[l]. *Exemplis, vt res dilucidior ſit, hoc demonſtrabimus. Beneficij quod cum animarum curatione coniunctum eſt, quiſquam capax non eſt, niſi ad presbyterij vſque gradum promotus fuerit, nec enim clericum eſſe hìc ſufficit*[m]. *Sed gradatim ad hũc presbyterij honorem aſcendiſſe oportet. Nam is, cuius virtus in minoribus leuioribúſque officiis probata non eſt, vt ad maiores amplioréſque honores non tam aſcendat, quàm proſiliat, nec ratio, nec vetus diſciplina eccleſiaſtica patitur*[n]. *Nam & Paulus vetat ne* νεόφυτος *epiſcopus ordinetur, id eſt qui recens Chriſtianæ militiæ nomen dedit*[o]. *Quid enim abſurdius quàm ei gubernacula tradere, qui remum tenere non nouit? vt verbis vtar*

g c. cum adeò, de reſcrip. c. ex literis, de tranſac. c. 2. de inſtit.

h arg. l. ex eo, de milit. teſt. not. in d. c. 2. de. inſtit.

i not. in d. c. 2. Sel. 3. part. q. 6.

k l. quod ĩ initio, de reg. iur not. in d. c. 2.

l glo. prag. tit. de elect. §. deinde verb. ordinibus.

m c. licet canõ, de elect. in 6.

n 52. 59. diſtin. & 61. tit. de cler. per ſal. pro. l. vt gradatĩ, de mun. & hono.

o 1. ad Timoth. c. 3. & in decret. 48. diſt.

p c. ante, 40. dist.

Augustini ad Valerium[p]. Itaque is qui beneficium huiusmodi petit, non tantum se sacerdotem seu presbyterum esse, sed gradatim & progrediendo per omnes inferiores ordines eò prouectum docere debet. Et quanquã hic rigor interdum laxatus legitur, vt cùm Nicolaus etiamnum laïcus ad episcopatum promotus est: Seuerus ex lanificio vocatus est ad archiepiscopatũ: Ambrosius nondum sacra tinctus aqua archiepiscopus est electus[q]. tamẽ nouorum, vt ait poeta, factorũ exempla contra veteres canones ecclesiasticámq; disciplinam non temerè ad consequentiam trahi debent[r]. Hinc tractatur quæstio, si quis non à suo, sed alterius ciuitatis antistite ordinatus sit, an ea ordinatio valeat. Et imprimis cõstat, simulátq; inter alicuius Ecclesiæ clericos quis receptus est, non posse eum ab alterius Ecclesiæ episcopo ordinari. Id enim concilio Sardicensi ideò vetitũ est, quòd discordia inter episcopos inde nasci soleret: cautúmq; est nominatim ac disertè, vt irrita sit ordinatio. Graue siquidem erat episcopo, qui iuuenem instituere & erudire in sua Ecclesia cœperat, sperans sibi & toti Ecclesiæ imposterũ vsui fore, ob alterius episcopi solicitationem fortaßis eo commodo priuari[s]. Itaque quo casu ea ordinatio ad consequendum beneficium iure pontificio necessaria est, ita ordinatum beneficij incapacem esse arbitror. Verùm is qui nondum in Ecclesia aliqua facto, vt ita dicam, tyrocinio, ad alienam ecclesiam se contulit, & ibidem ordinatus est, videtur tanquam sacris rectè initiatus beneficium capere posse, cùm ratio suprascripta hîc cesset. Nec me latet constitutionibus pontificum

q c. statuimus, 61. dist. Theodor. lib. 4. eccle. histo. c. 6.

r l. 1. de const. prin. c. nõ exemplo, 26. q. 2 Vide cano. apost. 79.

s c. 1. 71. dist.

posterioribus, atque adeò conciliis generaliter prohibitum esse, ne quis ab alienæ ciuitatis episcopo ordinetur, quòd perditißimi quique, quorum in patrio solo mores cogniti essent, ad alienam ciuitatem confugere, & ad sacrum munus obrepere solerent[t]. *Sed nusquam statutum reperio, vt irrita nulliúsq; momenti sit talis ordinatio*[v]. *Etenim pleraque in iure tum ciuili, tum pontificio facta tenent, quãuis ea fieri prohibeantur*[x]. *Quæri potest, quomodo probet quis se ordinatum & sacris initiatum esse, si fortaßis ea de re controuersia oriatur. Et videtur* Theodosij *imperatoris constitutio nullam probationem, nisi quæ literis episcopi fiat, admittere*[a]. *At iure pontificio à clericis peregrinantibus literæ probationis huius gratia minimè exiguntur, sed testes aut etiam argumenta sufficiunt*[b].

t c. 1. c. eos, de tẽp. ord. in 6.

v Guid. pá. q. 449.

x l. 1. §. biduũ quan. ap. l. relegatorũ. §. ad tempus, de interd. & releg.

a l. si qua per calumniã. C. de episc. & cler.

b c. 2. 3. de cler. pereg.

An cœlibatus beneficiariis necessarius sit. Cap. 8.

VT *intelligamus an coniugati beneficiorum capaces sint, altius repetenda est disputatio nostra, videndúmque est non modo quid recentioribus constitutionibus pontificum, sed etiam quid priscis canonibus de ea re statutum fuerit. Igitur vetus* Ecclesia *coniugatos à sacerdotio non summouebat, modo vnius vxoris mariti essent. Sic enim habet canon Aposto.* V. *Episcopus aut presbyter aut diaconus vxorem suam prætextu religionis non abiicito: si abiicit segregator à communione: si perseuerat, deponitor. Non enim idonea hæc causa visa est ma-*

trimonij dissoluendi, tametsi ea Iureconsultis veteribus probetur[c]. Idem & synodo Gangrensi, & sexta synodo sancitũ est[d]. Sed & Nicena synodo id quoque comprobatum est. Nam vt scribit Sozomenus, cum in Nicena synodo vellent aliqui episcopis, presbyteris & diaconis vxorum suarum vsum interdicere, exurgens quidam nomine Paphnutius cõtradixit, honestam rem coniugium esse contendens, & castitatem cum propria vxore concubitum. Cuius sententiam synodus laudauit & amplexa est[e]. Sed & ipsi Apostoli Christi, Petrus, Philippus, Paulus, leguntur vxores habuisse[f]. Hinc Iustinianus[g], Epiphanium patriarcham œcumenicum laudat, quòd ex sacerdotibus genus & originem ducat. Et Harmenopulus[h] de lege clericis matrimonium interdicente disserens verbo ἀκριβείας vtitur, περὶ ἀκριβείας νόμου, inquit, περὶ κληρικῶν, id est, de rigore legis, quæ de clericis lata est, quandoquidem legislator θεομαχεῖν, vt puto, & cum natura pugnare ipsi videbatur. Nec aliter sensisse Chrysippum opinor, qui ducendã vxorem sapienti præcipit, ne Iouem Gamelium & Genethlium violet. quanquam id ridiculum notat Hiero. in Iouin. Ex his autem qui cælibes in clerum peruenerant, id est qui ante ordinationem matrimonium non cõtraxerant, Canon apostolorum XXV. iubet vt lectores tantum & cantores, si velint vxorem ducant, cæteris puta diaconis & presbyteris, id nõ permittit. Constitutũ tamen fuit synodo Ancyrana, vt diaconi tantum, nam de presbyteris nulla mentio est, si in ipsa ordinatione protestati fuissent, se velle

c l. vitricus, de donat. inter vir.
d c. si quis docuerit. c. si qs discernit. 28. dist. c. quoniam. 31. dist.
e c. Nicena, 31. dist.
f lib. 3. eccles. histo. c. 30.
g Nouel. 3.
h lib. 4. procl.

matrimonium contrahere, nec posse se continere, postea vxorem ducere possent, & nihilominus in ministerio manere[i]. *Adde quod presbyteri, quãuis aduersus votum in ordinatione factum, & expressam professionem vxorem duxissent, excõmunicabantur tantum, nisi gratiã eis episcopus facere voluisset, vt habetur c.XVI.con. Chalcedo. aut à ministerio sacerdotióque summouebantur, vt scribit Iustinianus*[lx], *& habetur in cano.1.Neocæsar.conc.nec ideo dirimebatur matrimonium*[l]. *Hodie autem ita ius constitutum est, vt coniugati nullo modo ordinentur, nec ad beneficia aut dignitates ecclesiasticas aspirent, id quod de presbyteris sanxit Iustinianus, nouel.123.*[θ] *Veriti sunt fortè istius iuris authores ne grauissima matrimonij onera functionem muneris ecclesiastici impediant, nec immeritó. Negotium habere qui volet, inquit Plautus, Nauem & mulierem, hæc duo sibi comparato. Hinc Cicero rogatus ab Hircio, vt post repudium Terentiæ sororem eius duceret, omnino facere supersedit, dicens non posse se vxori & philosophiæ pariter operam dare*[m]. *Coniugatos accipimus, qui verbis in præsens tempus conceptis nuptias contraxerunt, quanuis fortasse secutus non fuerit concubitus*[n]. *Orientalis tamen Ecclesia hanc constitutionem tanquam moribus populi parum cõgruentem non recepit, sed veteres adhuc canones seruat*[p]. *Quod ad eos attinet qui cælibes in clerum admittuntur, hoc iure vtimur, vt lectores, cantores & qui in inferioribus ordinibus sunt constituti, nec ad subdiaconatum vsque conscenderunt, vxorem ducere poßint, tenétque matrimonium*

i c.diaconi, 28. dist.

lx Nouel. 22. de his qui nuptias iterant.

l c.nuptiarum, 27.q.1.c.quidam.27.dist.

θ c.2.c.cum decorem, de cler. coniug.

m author Hiero. in Iouin.

n extra. antiquæ, de vot. in c.1. de cler.coniug.

p c.cũ olim, de cler. coniug.

quod ita contractum est, nisi alia causa obsistat, beneficia verò sua minimè retinent, sed statim vacare dicuntur [q]. *id quod nonnulli accipiunt etiamsi matrimonium ob aliquod impedimentum efficax non sit: sed hoc inferius disputabitur. Cæteris omnibus, puta hypodiaconis, diaconis, presbyteris, episcopis vxorem ducere fas non est, nullúmque est matrimonium, quod ab ipsis cõtrahitur: præterea beneficiorum suorum amißione mulctantur* [r]: *nec protestatio diaconorum recipitur, cuius paulò antè meminimus, quoniam episcopi nullos ordinare iubentur, nisi se perpetuò cælibes victuros promiserint* [s]. *Sed an statim ac nuptiæ contractæ sunt, beneficia vacent, an verò priuatio condemnatióque sit necessaria, controuersi iuris est quæstio, de qua suo loco differemus* [t].

q *c.1. vbi glos. c. diuersis, de cler. coniug.*

r *c. vt lex, 27. q.1. c.1.&.4. de cler. coniug. c. pen. 27. distinct.*

s *c.1. 28. distin. nouel. Iustin. 123.*

t *not. in c.1. de cler. coniug.*

Digamum à sacerdotio & beneficio ecclesiastico summoueri, & qua ratione id canonibus sancitum sit. Cap. 8.

QVANVIS *coniugatus ad sacerdotium veteribus canonibus admittatur, vti diximus, digamus tamen omnino repellitur. Digamum vocamus non qui eodem tempore duas habet, habuitve vxores, quod nunquam in ecclesia orthodoxa permissum, Romano autem iure semper vetitum fuit* [a]. *sed qui diuersis temporibus. Sic enim*
» *habet canon qui dicitur Apostolorum* XVI. *Qui post ba-*
» *ptismum duabus implicitus fuit nuptiis, aut concubinam*
» *habuit, is episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut de-*
» *nique in consortio sacerdotali esse non potest. Cui con-*

a *l.2. C. de incest. nupt.*

ſentaneæ ſunt cōſtitutiones Iuſtiniani[b]. *Id'que ſumptum ex Paulo videtur, qui ad Timotheum & Titum ſcribens, epiſcopos & diaconos vnius vxoris viros eſſe vult*[c]. *Idem ad Timoth. Vidua, inquit, deligatur, quæ vnius viri vxor fuerit*[d]. *Quorum verborū interpretatio apud Gratianū extat*[e]. *Sic apud veteres Romanos ante Chriſtianiſmum, & alias item gentes, digami à ſacerdotio repellebantur. Hiero. ad Gerontiam: Hierophanta apud Athenas euiratur, & æterna debilitate fit caſtus. Flamen vnius vxoris ad ſacerdotiū admittitur. Flaminea quoque vnius mariti eligitur vxor. Ad tauri AEgyptij ſacra ſemel maritus aſſumitur. Nam etſi polygamia humano diuinóque iure permiſſa ſit, vitandæ incontinentiæ cauſa, tamen à veteribus patribus non ſatis honeſta iudicata eſt, quòd immodicæ cuiuſdam incontinentiæ argumentum eſſe videretur: adeò vt non dubitauerit Chryſoſtomus coniunctionem huiuſmodi ſcortationem appellare. Et ſanè Paulus, vt ab eo, cuius ſumma ſacroſanctáque eſt apud nos authoritas, incipiā, hortator eſt virginitatis ac cœlibatus*[f]. *Præterea ſatis conſtat, his omnibus qui plures nuptias cōtraherent, quanquā laïcis, pœnam olim impoſitā fuiſſe. Sic enim legitur in canone* III. *Neocæſar. conc. De his, qui frequenter vxores ducūt, & de his quæ ſæpius nubunt, tempus quidem pœnitentia iis conſtitutum, manifeſtum eſt, ſed conuerſatio & fides eorum tempus abbreuiat, &c*[g]. *Item Chryſoſtomus apud Gratianum, Hac ratione, inquit, & apoſtoli præceperunt ſecundas adire nuptias propter incontinentiā hominum.*

b *Nouel. 6. nouel. 22. nouel. 123.*

c *1. ad Timoth. c. 3. & ad Titum, c. 1.*

d *1. ad Timot. c. 5.*

e *25. diſt.*

f *1. ad Corinth. c. 7.*

g *c. de his, 31. q. 1.*

Nam secundam quidem accipere secundum præceptum apostoli licitum est, secundum autem veritatis rationem verè scortatio est, &c[h]. Et Augustin. Nec contra humanæ verecundiæ sensum audeo dicere, vt quoties voluerint, nubant, nec ex corde meo quotaslibet nuptias condemnare[i]. Hæc ratio mouit antiquos iuris pontificij conditores, vt Digamos ad sacerdotium non admitterent. Quomodo enim potest hortator esse viduitatis apud populum, qui & ipse coniugia frequentauerit? vt inquit Ambrosius[l]. Nec verò tantum à sacerdotio, sed ab aliis etiam inferioribus ordinibus eos summouendos esse putauerunt[m]. Quod si fortè ordinationem eorũ sequuta fuerit digamia, vt si fortè in inferioribus ordinibus constitutus, alteram vxorem duxerit, statim irrita fit ordinatio, digamique omni priuilegio nudati esse intelliguntur, adeò vt à laïcis hominibus, & qui nunquã ordinati fuere, non differant, idque nouo iure pontificio expressum est[n]. Veteri siquidem iure hac pœna tantum afficiebantur clerici, vt ad sublimiores ordines non pateret eis ascensus. Diaconi verò presbyterique à ministerio summouebantur, vt ex Iustiniano colligere licet[o]. Quod autem nouo iure matrimoniũ huiusmodi cum sacerdotibus, diaconisue contractum non teneat, nemini dubium esse potest[p], cùm ne monogamia quidem ipsis vllo modo concessa sit post ordinationẽ, vt ex iam dictis apparet. Quod autem diximus humano ciuilique iure polygamiam iis qui initiati non sunt, permissam esse de iure ciuili, quod in libros Iustiniani relatum est, accipi volo. Nam apud

h c. hac ratione. 31. q. 1.
i c. vlt. 31. q. 1.
l in lib. de off. c. vna, 26. distinct.
m c. si quis viduã. c. cognoscamus 34. distin. c. maritum, 33. dist.
n tit. de biga. in 6.
o Nouel. 22. de his qui nupt. iterant. c. seriatim, 32. distinct.
p c. à nobis, de biga. nõ ord.

Harmenopulum Græcum authorem[q] *constitutio cuiusdam Imperatoris legitur, quæ quartas nuptias interdicit omnino, & irritas esse iubet. Quod de digamis hactenus dictum est, in iis quoque qui viduam duxerunt, locum habet*[r]. *Nam hos canon apostolorum* XVII. *digamis omnino cõparat, hac vt arbitror ratione, quia digamiam vxoris, quam ducunt, probare videntur, eiúsque digamiæ, occasionem eis præbere. Nam digamia mulierem non minus, imò magis q̃ virum dedecere videtur. Quare Portia cum laudaretur apud eam (inquit Hiero. in Iouin.) quædã bene morata, quæ secundum habebat maritum, respõdit, Fœlix & pudica nunquã præterquam semel nubit. Itaque lege Mosaïca præceptum fuit, vt Pontifex virginem tantum vxorem ducere posset*[s]. *Adde si lubet, quod ridicula vulgò res est, & cauillis hominũ obnoxia, vxorem viduam ducere, quod vel tritum apud iuris ciuilis doctores dicteriũ, Bulgari iureconsulti discipulorũ in præceptorem satis ostendit*[t]. *Sed & Verrius Flaccus, vt refert Varro iuris pontificij peritißimus, eos qui viduas ducerent, veteres fossas tergentibus cõparare perquam facetè solitus fuit. Hæc enim fuisse eius sententia fertur, quia feriis tergere veteres fossas liceret, nouas facere ius non esset: ideò magis viduis, quàm virginibus idoneas esse ferias ad nubendum*[v]. *Quamobrem non immeritò præcipit Hesiodus, virginem ducendam esse, vt gratis moribus imbui poßit*[x].

Παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ὥς κ' ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς.

Eiusdémque sententiæ est Aristot[a]. *Porrò idem ius esse*

q lib. 4. tit. 7.

r c. 3. c. debitũ, de biga. c. si quis viduam, 34. dist.

s Leuit. 21.

t glos. l. rem nõ nouam. C. de iud.

v Macrob. lib. 1. Satur. c. 15.

x lib. 2. ἔργων καὶ ἡμερ.

a lib. 1. œcono.

in meretrice, quod in vidua satis perspicuum est, ex canone apostolorum cuius supra mentionem habuimus[b]. *Qui viduam, inquit, duxit aut diuortio separatam à viro, aut meretricem, aut ancillam, &c*[c]. *Meretrix autem quam canon Græcè* ἑταίραν *vocat, accipienda est authore Hieronymo, quæ multorũ libidini patet*[d], *vel vt Augustinus ait, cuius publicè vænalis turpitudo est*[e]. *Quæ igitur cum vno aut altero se miscuit, meretricis appellatione non cõtinetur*[f]. *Veruntamen ad hanc quoque canon productus est, vt quisquis talem duxerit, à sacro ministerio arceatur*[g]. *Id'que Toletano concilio disertè cautum atque expressum est*[θ]. *De eo autem qui vxorem adulteram retinuit, quid iudicandũ sit, malo synodi ipsius verbis quàm meis referre. Verba synodi Neocæsar. c. 8. hæc sunt:* ›› *Si cuius vxorem adulterium commisisse, cùm* ›› *esset laïcus, euidenter fuerit probatum, hic ad ministe-* ›› *rium ecclesiasticum admitti non potest. Quod si in cle-* ›› *ricatu eo iam constituto adulterauit, dato repudio dimit-* ›› *tere eam debet. Si verò retinere eius consortium velit, non* ›› *potest suscepto ministerio perfrui*[h].

b c.17.
c c. si quis viduã, 34. dist.
d c. vidua. 34. dist.
e c. meretrices. 32. q. 4.
f l. palam, de rit. nup.
g c. curandum. c. præcipim⁹, 34. distin. c. qualis. 30. q. 5
θ c. qui in aliquo. 51. dist.
h c. si cuius, 34. dist.

De beneficiariorũ ætate, & legibus annalibus: Item de iis, qui plura aduersus canones beneficia impetrauerunt. Cap. 9.

ÆTATIS *quoque habenda est ratio in beneficiis conferendis. Id'que nos docet Paulus cùm Timotheo præcipit, vt nemini citò manum imponat*[a]. *Sed & Christus Ioanni, quem maximè charum habebat, ideò prætulisse*

a 1. ad Timot. c. 5. c. quid est. 78. dist.

Petrum fertur, quod hic ſenex, ille iuuenis admodũ eſſet. Paulus tamen Timotheum adhuc adoleſcentem Eccleſiæ præfecit, cum nulla adhuc regnaret ambitio in Eccleſia, & eum prudentia ſenili, eximiáque pietate & doctrina eſſe intelligeret. Nam ſicut veteres Romani, authore Cicerone leges annales non habuerunt, quas attulit ambitio, vt gradus eſſent petitionis inter æquales: ſic videntur canones eccleſiaſtici miniſtrorum ætatem definientes ex hominum vitiis profecti eſſe. Leges ēgregiæ, inquit Tacitus, honeſta exempla apud bonos ex delictis aliorum gignuntur. Sic oratorum licentia Cinciam rogationem, candidatorum ambitus Iulias leges, magiſtratuum auaritia Calphurnia ſcita pepererunt. Horum igitur canonum conſtitutio & obſeruatio perutilis Eccleſiæ ac neceſſaria non immeritò viſa eſt, in iis præſertim muneribus, quæ grauiora maioríſque momenti ſunt. Ratio enim vtilitáſque ſuadet, vt ſenex aliquis iam maturus, ac vt Homerus ait, παλαιά τε πολλά τε εἰδώς potius quàm iuuenis rerum imperitus, clauum Eccleſiæ teneat. Idque in omni parte Reipublicæ præceptum maximè tenendum, nec vnquam ſine graui neceſſitate violandum eſt. Quare Sylla de Mario iuniore dicebat, debere iuuenem prius remo, quàm gubernaculo admoueri. Ac tametſi tribunatum militum puero delatum aliquando atque adeò conſulatum apud iuris ciuilis authores legamus[b], tamen arbitror nullam id ætatis hominibus adminiſtrationem legibus conceſſam fuiſſe, & iuris authores de tribunatu cõſulatúue honorario ſiue imaginario tantum loqui, quo

[b] *l. nemo. C. de religioſ. l. vlt. C. de milit. teſta.*

m. ij.

titulo tenus & absque vlla administratione fungebantur. Nam & militiæ huius imaginariæ apud Ciceronem & Tranquil. mentio est. Videamus igitur quæ ætas legibus & canonibus definita sit. Et imprimis episcopus prohibetur eligi, nisi qui XXX. *annum excesserit. Idq́ue concilio primum Agathensi, deinde Lateranensi constitutum est*[c], *quamuis Iustinia. in nouel.* XXXV. *annorum tempus statuat*[d]. *Archimandrita siue abbas cuius ætatis esse debeat, nusquam certo iure definitum expreßúmque reperitur. Quare ad canonem de dignitatibus episcopali inferioribus generaliter editum, cuius mox à nobis mentio fiet, meritò hunc referemus*[e]. *Mulieri sanè monialium curam gerenti, quæ abbatissa dicitur, præstituti sunt anni* XXX.[f] *Sed eam cõstitutionem interpretatione ad viros porrigere & extendere dißimilitudo rationis non patitur: cùm præsertim exemplo turpe esse dicant Iureconsulti fœmineo vocabulo masculos contineri*[g]. *In dignitatibus conferendis cuiusmodi sunt, decanatus, archidiaconatus, &c. tempus* XXV. *annorum spectatur. Quod non solum in archimandrita locum habet, vti diximus, sed in præfectis etiam illis monasticorum conuentuum, qui priores conuentuales appellantur*[h]. *In presbytero ætas* XXXV. *annorum, aut saltem* XXX. *annorum requirebatur priscis canonibus*[i]. *Quod etiam Iustinianus constituit*[lx]. *Presbyterúmque intelligebant veteres, qui curationem animarum habebat, cuique certæ alicuius Ecclesiæ cõmittebatur gubernatio. Sed hodie breuius aliquanto temporis spatium, nempe* XXV. *annorum definitum*

c c. episcopus, 77. dist. c. cũ in cunctis, de electio.
d Nouel. 123.
e d. c. cũ in cunctis. §. inferiora.
f c. indẽnitatibus, de elect. in 6.
g l. si ita scriptũ, de leg. 2.
h cle. ne ĩ agro. §. cæterum, de sta. mo.
i c. presbyter. 78. dist.
lx Nouel. 123. c. nemo, 78. dist.

eſt[l]. *Quo tempore diaconi, ſubdiaconi, acoluthi & cæteri inferiores clerici ordinari debeant in re beneficiaria, quam hîc tractamus, parum refert. Nam ceremonialis eſt & imaginaria tantum hæc ordinatio ſine vllo onere ac beneficio, quanuis olim promotio eſſet ad certum miniſterium, & cum beneficij collatione coniuncta. Quum igitur ordinationes fiebant ad certum miniſterium beneficiúmque, non vt nunc abſolutè cõtra Calchedonenſe concilium, alia ætas ordinationi ſeu miniſterio, alia beneficij, quod illi miniſterio coniunctum erat, collationi præſcripta non erat. De præbendis canonicorum nihil ſatis expreſſum offendimus in iure pontificio, ſed vulgò receptum eſt* XIIII. *annorum tempus, vt minimum requiri*[m]. *Aliqui ſeptem annos ſufficere putant*[n]: *quorum opinio in ſimplicibus leuioribúſque beneficiis ſine curatione animarum, & dignitate vlla, defendi poteſt, cùm ſit veriſimile non alio conſilio clericis inferioribus hæc aſſignata eſſe, quàm vt ex eis ali, & ad miniſterium Eccleſiæ inſtitui poßint*[o]. *Tempus ergo quo poteſt clericus ordinari, id eſt ſeptem annorum, hîc inſpicitur*[p]. *Hæc de legibus Eccleſiæ annalibus breuiter dicenda putaui, quibus illud præterea adiiciendum eſt, ſolere pontifices Romanos pro poteſtate paßim harum legum gratiam facere, vt telæ quædam aranearum, vt Anacharſis dicebat, eſſe videantur. Cæteris verò epiſcopis ita demum permittitur hæc relaxatio, ſi animarum curationem beneficium non habeat*[q]. *De huiuſcemodi gratia, quod ſcribit alicubi Budæus noſter, continere me non potui, quin hîc*

l d.c. cũ in cunctis. §. inferiora.

m Panor. in c. ſuper inordinata, de præben.

n c. ſi eo tempore, de reſcr. in 6. c. ex eo, de elect. eo. lib.

o not. in d. c. ſuper inordinata. d. c. ſi eo tempore.

p c. de his, 28. diſt. c. in ſingulis. 77. diſtin. c. vlt. de tẽp. ord. in 6. not. ĩ c. ei cui, de præb. in 6. cle. vlt. de æta. & qual.

q c. 1. de æta. & qual. in 6.

„ *adscriberem : Translatitium, inquit, esse iandiu cœpit,*
„ *interpretatione iuris Mercurialis eos, qui nondum tu-*
„ *telæ suorum bonorum facti sunt, imò verò qui necdum*
„ *in suam tutelam venerunt, ad annos venisse fingi tutelæ*
„ *animarum annalium legum solutione.* De iis qui ob multitudinem beneficiorum canonibus prohibitam, beneficiorum minimè capaces esse dicuntur, libro octauo differemus.

LIBER QVINTVS.

QVIBVS MODIS ACQVIRANTVR BENEFICIA, ET ECCLESIAE *ministri ordinentur.*

ARGVMENTVM.

Ne homines non idonei ad ministeria honorésve ecclesiasticos aut irrepere aut irrumpere possint, editi sunt varij canones, quibus ratio munerum huiusmodi distribuendorum cōtinetur. quam hoc libro accuratè ac diffuse exequemur & explicabimus. Nam mores hominum variis ætatibus ac seculis subinde mutati effecerunt, vt ex vno genere honores ecclesiasticos deferendi tandem multa exorirentur, Electio videlicet, Postulatio, Translatio, Coniunctio, Fiducia, Mandatū apostolicum, Reseruatio, Nominatio, & cætera quæ singulis capitibus hîc describuntur.

Quæ sit forma & ratio eligendi ministros Ecclesiæ, tam vetus quàm noua: quidque inter ea beneficia intersit, quæ vulgò collatiua & electiua dicuntur. Cap. I.

E RATIONE *& forma ordinandi ministros Ecclesiæ, nullum in sacra scriptura præceptū extare arbitror, sed ritus ab apostolis obseruatus, quorum exemplum vice cuiusdam præcepti nobis esse debet, ex aliquot scriptorum sacrorum locis cognosci potest, quæ nos*

a Acto. c.1. hîc adſcripſimus. Ac primum omnium Lucas ſcribit[a], apoſtolos hortante Petro, in locum Iudæ proditoris Matthiam ſuffeciſſe, ſed conuocatis prius omnibus diſcipulis, quorum communi conſenſu id factum eſt. Cùm enim duo ipſis ſacro munere digni viderentur, Ioſephus & Matthias, quos in conſpectu omnium ſtatuerant, tandem precibus apud Deum fuſis, & facta ſortitione, in eorum cœtum Matthias cooptatus eſt. In hac igitur creatione quãuis interuenerit ſors, tamen electio aliqua iudiciúmque anteceſsit. Idem in creandis diaconis ſorte vſos fuiſſe apoſtolos nequaquam ait, ſed vnà cum diſcipulis, cõmuni conſenſu elegiſſe ſeptem, quibus coram tota multitudine

b Acto. c.6. poſt precationẽ manus impoſuerunt[b]. Idem in cooptatione Barnabæ & Sauli, quæ facta eſt Antiochiæ, poſt preces & ieiunium adhibitam fuiſſe manuum impoſitio-

c Acto. c.13. nem refert[c]. Idem presbyteros per ſingulas ciuitates à Paulo & Barnaba conſtitutos fuiſſe ait, facta precatio-

d Acto. c.14. ne cum ieiunio[d]. Ex quo loco ſunt qui colligant, ſuffragio populi creatos fuiſſe, quod verbum Græcum χειροτονεῖν, quo vſus eſt Lucas, non ſimpliciter creare ſignificat, ſed ſuffragio & conſenſu populi tantum, quæ manuum eleuatione ſignificetur. Sed hæc ſententia apud me dubia adhuc eſt, cùm id verbum ad alia transferri plerunque ſoleat. Ex authoribus alis qui ſacri non habentur, Cle-

e eccleſ. hiſto. lib.2.c.1. mens apud Euſebium ſcribit[e], Iacobum fratrem domini à Petro, Ioanne & Iacobo apoſtolis creatum fuiſſe epi-

f c. porro. 66. diſtin. ſcopum, ſed is nullius certi ritus meminit[f]. Teſtatur &

g lib. 3. eiuſdẽ hiſtoriæ, c.11. Euſebius[g], vita functo Iacobo, omnes apoſtolos ac diſci-

pulos domini, qui tunc superstites erant, ex variis locis in vnum conuenisse, & communicato consilio Symeonem episcopum elegisse. Nec aliud praeterea adiicit. De epistola Clementis, qua se Petri successorẽ in Ecclesia Romana delectum ab eodem fuisse asserit, postea videbimus. Post apostolorũ tempora editi sunt varij canones de episcoporum & aliorum Ecclesiæ ministrorum ordinatione. Nam canones qui dicuntur apostolorum, à Clemente, vt fertur, conscripti, statuunt, vt episcopus à duobus aut tribus episcopis, presbyter, diaconus, & cæteri clerici ab vno episcopo ordinentur. Nam eo tempore cœperat in singulis ciuitatibus vnus episcopus, qui presbyteris omnibus præesset, constitui, eiúsque erat ordinatio & manuum impositio, non presbyterorum. Creatis archiepiscopis & Metropolitanis constitutum est, vt episcopus ab omnibus suæ prouinciæ episcopis, si commodè congregari posint, ordinetur, in eóque negotio primas partes obtineat Metropolitanus, eiúsque præcipua sit authoritas. Sic enim Synodi Nicenæ Græcum canonem interpretor, qui de cõfirmatione apud nos vsitata nõ loquitur[h]. Nam præsentibus tam Metropolitana, quàm cæteris episcopis, fiebat episcopi electio, quanuis hodie post electionem adiri soleant: cuius rei testis est Cyprianus[i]. Cæteri verò ministri, præsente episcopo, qui eos ordinabat, eligebantur. Ac suffragia non tantum cleri, sed etiam populi erant in huiusmodi electionibus[l]. Quod verisimile est & apostolorum temporibus obseruatum fuisse, licet non satis exploratum id sit. Vnde Leo pontifex, Nulla, inquit, ratio

h c. episcopi. 64. dist.

i lib. 5. epist. 4.

l c. episcop⁹, 24 distin. & 63. 67. distin.

„ ſinit vt inter epiſcopos habeantur, qui nec à clericis ſunt „ electi, nec à plebibus ſunt expetiti, nec à cõprouincialibus „ epiſcopis cum Metropolitani iudicio conſecrati[m]. Idem, „ Vota ciuium, teſtimonia populorum, honoratorum arbi- „ trium, electio clericorũ in ordinationibus ſacerdotũ con- „ ſtituantur, &c[n]. Ipſi etiam principes cum opus erat, authoritatem ſuam interponebant. Nec ſanè æquum erat eos deterioris conditionis, quàm cæteros ciues haberi. Ac ſimilis propemodũ fuit ratio creandorum ſacerdotũ apud veteres Romanos ante Chriſtianiſmũ, vt teſtatur Cicero[o], „ his verbis: Ne hoc quidẽ vidit maiores noſtros tam fuiſſe „ populares, vt quod per populum creari fas non erat pro- „ pter religionem ſacrorum, in eo tamen propter amplitu- „ dinem ſacerdotij noluerũt populo ſupplicari. Atque hoc idem de cæteris ſacerdotiis Cn. Domitius tribunus plebis vir clariſsimus tulit, quòd populis per religionẽ ſacerdotia mandare nõ poterat, vt minor pars populi vocaretur. ab ea parte qui eſſet factus, is à collegio cooptaretur. Rectè tum conſtitutũ fuit in concilio Laodiceno[p], vt multitudini & plebi nõ permittatur electio[q]: quæ, vt ait Hieronymus, ſæpe clamoribus aut gratia, aut pretio excitata moueri ſolet[r]. Quanquã enim populo inuito non dabatur epiſcopus, tamen immoderatã eius cupiditatẽ clerus non cogebatur ſequi, quaſi ex populi arbitrio penderet electio, ſed eos docere ac admonere debebãt, & grauitate pruden tiáq; ſua ab incœpto reuocare[ſ]. Electio igitur tam à clero, quàm populo celebrabatur, epiſcopo vno præſente vel pluribus epiſcopis, vt iam diximus, inquirebatúrq; in mo-

m c. nulla, 62. diſt.

n c. nota. 63. diſt.

o In 2. oratio. de lege agra. cõtra Rullũ.

p c. 13.

q c. non eſt. 63. diſt.

r c ſi ergo. 8. q. 1

ſ c. docendus, 62. diſt.

res, doctrinam, ætatem, natales, & cætera, de quibus integro libro disseruimus supra. Ac si nulla nota aspersus reperiebatur, propter quam reiici deberet, statim ab episcopo vel episcopis manus ei imponebantur. Nec absque ea inquisitione consecrari ordinarive poterat [t]. Et plerique authores sunt, palam proponi solita fuisse nomina ordinandorũ, facta omnibus potestate quicquid vellent eis obiiciendi [v]. Hæc fuit vetus forma ordinandorum Ecclesiæ ministrorum. Nec fuit vllum discrimen inter episcopos & alios ministros inferiores, nisi quod hi ab vno, illi à pluribus episcopis ordinabantur. Verùm hæc forma eligendi non solum immutata, sed etiam in quorundam ministrorum ordinatione omnino sublata est, adeò vt plerique citra electionem in Ecclesia constituantur, iure quo nunc vtimur, pontificio. Hinc beneficia quædam electione dicimur acquirere: alia collatione quadam & concessione, quæ nullam electionem requirat. Nam maiora quædam amplioráque ministeria ac beneficia, cuiusmodi episcopia sunt, solenni electione deferuntur. Cætera ab episcopis, & interdum à collegiis prætermisso illo solenni electionis ritu, tribui & conferri solent. Fit autem episcoporum electio à collegio canonicorum cathedralis Ecclesiæ, eo ritu & ordine, quem Innocentius in quadam synodo præscripsit [x]. Cæteri verò clerici præter canonicos suffragia non ferunt, ac multò minus laïci, qui priscis temporibus interesse electioni, & vero eligere consueuerant [y]. Is igitur in quem omnes canonici, aut certè πόλλοι κἀγαθοὶ, id est, maior meliórque pars consenserit,

t con. Nice. c. 9

v Lamprid. in Selle.

x c. quia propter, de elect.

y c. Massana, de electio.

post communicationem deliberationémque mutuam, quæ solennem suffragiorum perscrutationem cõtinuò in ipsis, vt ita dixerim, comitiis sequitur, à collegio eligi debet. id à veteribus dirimere sentẽtias vel suffragia, nisi fallor, dicebatur. Non enim suffragia & sententiæ singulorum hìc numerantur solùm, sed etiam ponderantur. & is potior habetur nonnunquã, quem pars grauior atque melior cõprobauerit[a]. Vincitque in dubio numerus, si nulla in meritis candidatorum, aut eligentium affectu, cæterísque huiusmodi, inæqualitas appareat. Ad quam demonstrandam admittitur is, qui cõtra numerum pugnat, nisi aduersarius duarum partium collegij puncta tulerit, vt concilio Lugdunensi statutum est[b]. Cùm autẽ nulla præterquam in calculis atque suffragiis inæqualitas reperitur, non satis est aliquem maiore numero, quàm aduersarium niti vt eligatur, sed maiorem partem eorum canonicorum, qui adsunt, ab eo stare oportet[c]. tametsi iuris ciuilis authores maiorem partem anni in interdicto vtrubi aliter interpretati sint[d]. Et notandum est omnes canonicos, qui in prouincia degunt, ad hæc comitia vocandos esse[e]. Alioqui vulgò dici solet, magis obesse electioni contemptum vnius absentis, quàm multorum præsentium intercessionem, & contradictionem[f]. Infirmatur enim ob eam causam electio, quanquam aliàs ritè, & plurimorum consensu celebrata, nisi fortè is, qui spretus esse dicitur, quod ita gestum est, posteà ratum habuerit[g]. Post electionem hoc modo factam, confirmatio Metropolitani requiritur[h], nec ante electus quicquam

a c. in genesi. c. Ecclesia vestra, de elect.
b c. si quãdo, de electio. in 6.
c c. Ecclesia. c. Cumana. de elect.
d l. maiore, de verb. sig.
e c. coram, de elect.
f c. bonæ, de elect.
g c. quod sicut, de elect.
h c. nihil. c. cũ dilectus, de elect.

adminiſtrandi facultatem habet[i]. eáque confirmatio maturè fieri debet, & inquiſitione examinationéque accurata præcedente, vt ſuprà diximus[l]. ita vt omnes audiantur, qui ordinationis impediendæ cauſa quidpiam obiicere voluerint, quanuis fortè competitores non ſint. Quamobrem Bonifacius veterem illam conſuetudinem nomina ordinandorum publicè proponendi, cuius antè meminimus, non immeritò repetiit ac renouauit[m]. Quod ſi facta diligenti inquiſitione electus non reperiatur idoneus, non modò non confirmatur, ſed etiam in futuris comitiis, in quibus iteratur electio, iure ſuffragij carent, qui ſcientes prudentéſque talem elegerunt[n]. Confirmationem ſequitur conſecratio, quæ olim à confirmatione non diſtinguebatur. Nam canonem illum Synodi Nicenæ, quem ſupra recitauimus, malè conuerſum è Græco in Latinum huic diſtinctioni occaſionem dediſſe ſuſpicor[o]. Fit autem hæc conſecratio ab epiſcopis prouincialibus cum authoritate Metropolitani, vt ex canonibus à Gratiano congeſtis perſpicuum eſt[p]. Ac tametſi poſt confirmationem res eccleſiaſticas adminiſtrandi ius habeat electus, tamen conſecrare, & alia quædam id genus exequi ei demum licet qui conſecratus eſt[q]. Hæc cùm ita ſe habeant, dubium non eſt, quin epiſcopum inter miniſteria ſeu beneficia, quæ dicuntur electiua, rectè cõnumeretur. De cæteris autem quæri ſolet. Et quorundam veterum opinio eſt, conſtitutionem Innocentianã, quæ ritum ordinémq; electionis præſcribit, ad omnia eccleſiarum quarũcunque collegia pertinere. Quæ opinio ad veteris Eccleſiæ ritum

i c.noſtis. c.qualiter.

l l.c.3. c.nihil, de elect.

m c.vlt. de elec. in 6.

n c.cum in cunctis. c.cũ vinton i.

o c.epiſcopi. 64. diſt.

p 64. diſt. & ſeq.

q c.transmiſſam. c.quod ſicut, de elec.

propius cæteris accedit. Sed moribus comparatum est, vt in episcoporum tantum & archimandritarum promotione hæc forma seruetur. Et sanè plurimum in hac re consuetudini videtur tribuendum esse. Non enim institutum Innocentij fuit, quæ ministeria beneficiáque electiua essent, aut contrà definire, quod eo tempore fortaßis erat indubitatum, sed in omnibus electiuis formam atque rationem eligendi ideò cōstituere voluit, quòd vnusquisque propriam quandā eligendi viam, aut inutilem plerunque, aut perniciosam ecclesiis pro suo ingenio commmisceretur[r] & excogitaret. Itaque in canonicorum promotione, aut aliorum qui inferiores sunt, eam formam seruari necesse non est. Sed cur ea beneficia, atque alia huiusmodi electiua non dicuntur, cùm suffragiis omnium canonicorum promotio fiat. Respōdeo duplicem huius rei causam esse. Vna est, quia cùm suffragiis suis protinus beneficium conferant collegæ, nec vllam episcopi confirmationem expectent, simplex meráque electio nequaquam esse intelligitur, quocunque modo sententiam in conuentu suo dixerint. Vt enim beneficium collatione acquiri dicatur, an ab vna aliqua singulari persona, an ab vniuersitate aut collegio conferatur, nihil interest. Sunt qui hæc beneficia mixta appellent: nec id quidem malè, præsertim si solennis ille constitutionis ritus in dicendis sententiis obseruetur. Eadem enim opera & eligere & conferre dicuntur, quia nulla ipsis cōfirmatione post eam electionem opus est. Altera causa est, quia quoties Innocentianæ constitutionis forma seruari nō solet, sed cōsensum quoquo

r d.c. quia propter.

modo in cœtu atque cõuentu declarari sufficit, vt fit plerunque, non videtur propriè electio dicenda esse, quanuis fortè consensus, authoritas, aut confirmatio antistitis superioris requiratur[f]. Proinde collatiua dicuntur etiam ea beneficia, quæ episcopus cum consensu & consilio collegij confert, quoniam absque solenni ritu constitutionis Innocentianæ, is consensus voluntásque declaratur. Cùm autem eximia habeantur ea ministeria beneficiáque, in quibus præter ritum solennitatémque electionis, confirmationem quoque antistitis necessariam esse maiores nostri voluerunt, constitutum est à Bonifacio octauo, vt generalibus diplomatum pontificiorũ verbis contineri minimè intelligantur[t].

f glos. c. sicut, de elect. in 6.

t c. cum in illis, de præb. in 6.

De eo genere ad sacra ministeria beneficiáque promouendi, quod vulgò postulationem vocamus. Cap. 2.

ANTIQVIS *recentioribúsque canonibus multifariam prospectum est, vt hominum ambitiosorum temeritas retundatur, & vt ne quis indignus promoueatur ad ministerium Ecclesiæ. Volunt enim canones in ministrorum electione, morum, doctrinæ, ætatis rationem haberi, & cæterarum rerum, de quibus lib. 4. abundè tractatum fuit. Illud etiam nominatim cautum est, ne quis episcopus ad aliam ciuitatem transferri poßit, de quo plenius infrà differemus. Quod si qui contra hanc disciplinam aliquem elegerint, non solum intercidit electio, sed electores etiã, qui ius suffragij habent, eius amißione mulctan-*

tur, vt antè diximus. Verùm hæc ſeueritas abſque humaniori interpretatione & ἐπιεικείᾳ conſiſtere non potuit. Quid enim ſi vir ſpectatæ integritatis & eruditionis reperiatur, qui ſacris initiatus nondum ſit, aut iuſtæ ætatis non ſit, nec alius idoneus fortè exiſtat, qui Eccleſiæ præficiatur. Quid ſi Eccleſiæ magna aliqua vtilitas ac neceſſitas ſuadeat, epiſcopũ vnius ciuitatis in aliam transferri. Itaque viſum eſt iuris pontificij authoribus ita rem temperare, vt ſummum ius æquitati cedat, & nihilominus ſalua ſit priſcarum legum canonúmque reuerentia. Non enim temerè electoribus permittitur alienæ ciuitatis epiſcopum aut nothum hominem vel prophanum, vel non legitimæ ætatis quaſi ſacro munere dignum, contra leges inſtitutáque maiorum eligere, ſed ſuperiorem antiſtitem adire, ab eóque veniam gratiámque canonum poſtulare ipſis licet. Qua impetrata eligere ita demum poterunt, ſi vitium propter quod canones electionem prohibẽt, libello poſtulationéque ſua complexi fuerint & nominatim expreſſerint [a]. Idq́ue iure pontificio ſic eſt conſtitutum. Sed moribus receptum eſt vitandi circuitus inanis cauſa, vt ſi viſa fuerit æqua poſtulatio, ſtatim ordinetur miniſter Eccleſiæ, adeò vt poſtulationis admiſſio iuſtæ electionis confirmationiſque vim ac poteſtatem habere dicatur [b]. Huius autem poſtulationis nullum apud veteres exemplum reperio, niſi fortè in promotione Ioãnis Chryſoſtomi, cuius mentio eſt lib. X. Tripar. hiſto. c. III. Sed ne ea quidem promotio huic noſtræ omnino ſimilis eſt. Nam tametſi vtilitatis ac neceſſitatis cauſa à canonũ præſcripto

a not. in c. innotuit, de elec. & in c. vlt. de poſt. præla.

b not. in c. vlt. de poſt. prælato.

nonnunquam recederent, vt docet canon Apostolorũ 79. tamen quia episcopi præesse electioni, nedum interesse cõsueuerant, eorumq; ductu & authoritate omnia gerebantur, hæc solennis postulatio, quæ hodie vsitata est, omnino fuisset superuacanea. Itaque Theodoritus[c] *de Ambrosio loquens, qui sacro ablutus lauacro nondum erat, eum à populo & episcopis, qui iussu Imperatoris Valentiniani cõuenerant, episcopum Mediolani electum fuisse scribit*[d]*. Quanuis Gratianus ad prisci seculi mores non respiciens, postulatum fuisse potius asserat*[e]*. Cùm autem dictum sit postulationis comprobationem electionis confirmationi parem esse, quibusdam fortaßis videbitur inter electionem ac postulationem hodie nihil interesse. Verùm aliquod discrimen, nec id quidem leue adhuc animaduerti potest*[f]*. Non enim vt electo, ita etiam ei cuius promotio ordinatióque postulatur, vllum ius ex postulatione intelligitur acquisitum esse. Atque ideò interim canonicis variare, & sententiã mutare permissum est, donec antistes aditus, ipsíque oblata postulatio fuerit*[g]*. Nam canonici cum communi cõsensu & consilio postulandũ esse aliquem decernunt, nequaquam se eum eligere testantur, sed libenter electuros ostendunt, si per leges & canones liceret. Quorum canonum rigorem laxari ac remitti, & eligendi potestatem sibi fieri suppliciter petunt, aut certè voluntatem suam à superiore antistite cõprobari, perinde ac si vera legitimáque esset electio, quod hodie receptum est, vt diximus. Ea siquidem petitio si iusta vtilísque Ecclesiæ videatur, pro solenni legitimáque electione haberi*

c *lib. 4. eccles. histo.*

d *c. statuimus. 61. dist.*

e *c. Valẽtinianus, 63. dist.*

f *c. episcopus. 61. dist.*

g *c. bonæ, de post. prælat.*

n. i.

ſolet, vt nullam aliam electionem poſteà celebrari neceſſe ſit. Qua ratione vulgò traditum eſt in huiuſmodi poſtulationibus ritum ordinémque conſtitutionis Innocentianæ, cuius paulò antè meminimus, omnino ſeruandũ eſſe. Nam licet ex duabus viis altera extraordinaria ſit, nihilominus eôdem ferre ambas, & par in vtraque periculum eſſe videmus. Præterea qui hominem ſacro munere indignum poſtulant, non continuò ius ſuffragij, vt electores amittunt, cùm poſcentes veniam, & vitium agnoſcentes confitentéſque eius quem ordinari deſiderant, canones violare non videantur [h]. *Quod tamen eſt ita accipiendum, niſi tale vitium ſit, vt gratiam canonum remiſſionémque ſperare non debeant, vt puta, ſi noxius aliquis ſceleratúſque vir poſtuletur, in quo nulla vitæ emendatio eluceat. Hunc enim quem nefarium eſt promouere, poſtulantes, exemplo eligentium plecti mulctaríque debere conſtitutum eſt* [i]. *Quanuis autẽ electio ac poſtulatio res diuerſæ ſint* [l], *tamen quibus verbis vtantur poſtulare volentes, non multum referre arbitror, modo voluntas eorum obſcura non ſit. Nam ſiue poſtulandum ſe eligere, ſiue eligendum poſtulare dixerint, nihil contra canones facere videntur, ſi conſtet eos gratiam ab antiſtite ſuo expoſcere velle, quia fortè vitium aliquod exponunt propter quod iure ſuo eligere ſe non poſſe vltrò fatentur* [m]. *Nam & veteres promiſcuè his verbis vſos fuiſſe animaduertimus* [n]. *Nec me mouet quòd Bonifacius conſtitutione quadam ſua hoc pronunciandi genus vt captioſum ſubdolúmque improbauit* [o]. *Nam aduerſus eos edi-*

h c. innotuit, de elect.

i c. 2. de poſt. prælato.

l c. epiſcopus, 61. diſt.

m c. poſt tranſlationem, de remune.

n c. literas, 63. diſt.

o tit. de poſt. prælato, in 6.

ta eſt ea conſtitutio, qui ſacro munere indignum quempiam eligere cupiũt, ſed quia verentur ne, patefacta tandem eius indignitate, pœnæ ſint obnoxij, his verborum inuolucris improbitatem ſuam tegere conantur. Quæri ſolet à quo gratia remißióque, de qua hìc loquimur, poſtulanda ſit. Et quidem Romanus pontifex, cùm de promotione epiſcoporum agitur, quòd res magni ponderis ſit, & ad exemplum maximè pertineat, eo nomine adiri conſueuit[p]*. Pro cæteris verò maioribus miniſteriis ita demum ſi vitium, propter quod inhibetur electio, tale ſit, vt aliis antiſtitibus gratiam canonum facere non liceat. Proinde ſi candidatus* XX. *annos natus ſit, nec animarum curatio petatur, ſed aliud quiduis miniſterium Eccleſiæ, apud proprium epiſcopum hæc venia rectè poſtulabitur: cùm hoc genus gratiæ inter ea quæ recepit, ac ſibi reſeruauit Romanus pontifex non recenſeatur*[q]*.*

p not. in c. vlt. de poſt. prælat.

q tit. de æta. & qualita. in 6.

Tranſlatio epiſcoporũ quamobrem ſit prohibita, aliter explicatum, quàm à iuris Pontificij enarratoribus factum adhuc ſit. Cap. 3.

DIXIMVS *in ſuperiori capite, epiſcopũ vnius ciuitatis ad aliam tranſire non poſſe, ſed quia obiter id tantum attigimus, & res eſt animaduerſione digna, nunc de ea breuiter hic diſſerendum eſt. Dubium autem non eſt, quin hæc ſedium mutatio, vt eccleſiis valde pernicioſa, iam olim canonibus prohibita ſit, ídque ex concilij*

Niceni[r] *perſpicuũ eſt*[θ]. *Fit & huius prohibitionis mentio, in cõfeßione fidei, quam miſit Papa Damaſus Paulino epiſcopo Theſſalonicæ apud Theodor*[ſ]. *Ac idẽ Theodoritus*[t], *Euſebium quendam inſectatur, qui Nicomedia deſerta, cuius erat epiſcopus, contra canones ad Conſtantinop. eccleſiam transferat. Cuius prohibitionis rationem hanc eſſe dicunt iuris pontificij conſulti, quia matrimonium quoddam inter epiſcopum & eccleſiam intelligitur contractum eſſe, quod hominum arbitrio diſſolui non poteſt, iuxta illud, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Itaque aiunt eum qui epiſcopio ſe abdicauit, in alia ciuitate eligi & ordinari poſſe, quòd prior vinculo matrimonij obſtrictus eſſe deſierit*[x]. *Sed profectò longe alia ratio veteres ad id conſtituendum impulit, quæ concilio Sardicenſi apertißimè expreſſa eſt. cuius cõcilij hæc verba ſunt, è Græco in Latinum ſermonem conuerſa, cano. 1,*
» *Oſius epiſcopus dixit, non minus mala conſuetudo, quàm*
» *pernicioſa corruptela funditus eradicanda eſt, ne cui li-*
» *ceat epiſcopo de ciuitate ſua ad aliam ciuitatem tranſire.*
» *Manifeſta eſt enim cauſa qua hoc facere tentant, cùm*
» *nullus in hac re inuentus ſit epiſcopus, qui de maiore ci-*
» *uitate ad minorem tranſiret, vnde apparet auaritiæ eos*
» *ardore inflammari, & ambitioni ſeruire, & vt domina-*
» *tionem exerceant. Si ergo omnibus placet, vt huiuſmodi*
» *pernicies auſterius vindicetur, nec laïcam communionem*
» *habeat, qui talis eſt? Vniuerſi dixerũt, placet etiam ſi ta-*
» *lis aliquis extiterit temerarius, vt forſitan excuſationem*
» *afferat, quòd populi literas acceperit, cum manifeſtum ſit*

r c.15. Sard. c.1 Antioch. 16. c.21. Chalced. c.5. Carthag. 3. c.38.
θ d.c. epiſcopũ. c. propter. 7. q 1.
ſ lib.5. eccle. hiſto. c.11.
t lib.1. c.19.
x not. in c. vlt. de poſt. prælato.

» *præmio & mercede paucos, qui synceram fidem non ha-*
» *bent, potuisse corrũpi, vt clamarent in Ecclesia, & ipsum*
» *petere viderentur episcopum, omnino has fraudes remo-*
» *uendas esse damnamus, ita vt nec laïcam cõmunionem in*
» *finem accipiat talis, quod si vobis omnibus placet, statui-*
» *te. Vniuersi dixerunt, placet. Huius autem canonis pars tantum posterior extat*[a]*, sed à iuris pontificij doctoribus, qui ex fonte non hauserunt, parum rectè explicata. Eandem quoque rationem confirmat Leo põtifex in quadam*
» *epistola his verbis, Si quis episcopũ suæ ciuitatis medio-*
» *critate despecta, administrationem celebrioris loci ambie-*
» *rit, & ad maiorem plebem se quacunque ratione trans-*
» *tulerit, à cathedra quidem pellatur aliena: carebit etiam*
» *propria, vt nec illis præsideat, quos per auaritiam concu-*
» *piuit, nec illis quos per superbiam spreuit*[b]*. Et Theodorit*[c]*. clarè testatur authores canonum huiusmodi translationes prohibuisse, vt ambitionem præciderent. Illud non possum non admirari, quod Socrates*[d]*, priscis canonibus hanc translationem episcoporum vetitam fuisse negat, ideóque Proclum quendam qui Cyzicenus erat episcopus, Constantinop. episcopum ordinari potuisse cõtendit*[e]*. canones enim ante id tempus de ea re editi hodie reperiuntur, quos supra indicauimus. Verumenimuero mutatio hæc tantam potest vtilitatem aliquando afferre ecclesiis, vt nõ immeritò tolerari debeat. Canones siquidem mutationem sedis interdicentes, de ea non intelliguntur, quam necessitas vtilitásque ecclesiarum flagitat, sed quæ ex cupiditate & ambitione episcoporũ proficiscitur*[f]*. Cu-*

a in c.2. tit. de elect. lib. 1. Decret.

b c. si quis episcopus, 7. q. 1.

c lib. 5. eccles. c. 8.

d in eccles. historia.

e lib. 2. Tripar. c. 8.

f c. mutationes, c. scias. c. episcopus, 7. q. 1.

ius rei exempla apud Socratem varia leguntur in historia ecclesiastica, cuius modo mentionem fecimus [g]. *Et quædam alia pontifex Antherius refert, vulgóque receptum ac probatum est, quod is de Petro ex Antiochia Romam translato scribit, tametsi de ea re nonnulli dubitent* [h]. *Sed ne prætextu vtilitatis ac necessitatis leges ecclesiasticæ eludantur & infringantur, hodie vnius Romani pontificis arbitrio hæc transferendi facultas omnino cõmissa est* [i]. *Qui alia via ad episcopalem sedem aspirauerit, pœna aduersus eum iure pontificio statuta est, vt munere vtroque careat* [l].

g lib. 2. Tripar c. 8. Theodor. lib. 5. c. 8.

h d. c. mutationes.

i toto titu. de trãsla. episco.

l c. si quis episcopus. & c. seq. 7. q. 1. c. quãto, de trãsla. episc.

Quale sit nominationis ac præsentationis ius iis competens, qui patroni ecclesiarum dicuntur. Cap. 4.

PRÆTER *episcopos canonicósque, quorum antè mentio facta est, sunt aliæ quædam personæ, quarum voluntas & consensus interdũ in ordinandis ministris ecclesiarum requiritur. Nam si quis sacram ædem condiderit, atque cõstituerit clericum, qui sacri ministerij curationem habeat, nominare ei licet, & episcopo offerre, vt ab eo si idoneus iudicatus fuerit, ordinetur, nec potest episcopus absque ea nominatione quenquam in huiusmodi Ecclesia ordinare. Id enim non solum canonibus pontificiis, sed etiam iure ciuili constitutum est* [m]. *Sicut enim institutum eius meritò cõmendatur, qui pio affectu religiosóque ductus de sententia consilióque antistitis sui rem suam consecrat Deo, eiusdem proprietate amissa, ita æquum visum*

m c. decernim⁹, 16. q. 7. nouel. 67. 123.

est eum aliquid iuris retinere, quod pietatis ipsius singularisque in ecclesiam voluntatis perpetuum monumentum esse poßit. Idque adeò probatur, vt vulgò proditũ sit, tale ius ei competere, quanuis nominatim non receperit in constituenda Ecclesia[n]*. Nec multum refert, vt hoc ius retineat, an basilicam fundauerit, in suóque solo aut extruxerit ab initio, aut dirutam collapsamque restituerit, an verò ad ædificij ministrorúmque tutelam reditum ei vectigálque certum largitus fuerit*[o]*. Nam sine reditibus, qui dotes ecclesiarum in quibusdam canonibus non malè dicuntur*[p]*, vt dotes prædiorũ apud Papinianum*[q]*, nec quicquam ædificaretur Ecclesia. Quanuis ergo dominus sit eius soli, in quo basilicam ædificat, aut earum rerum quas Ecclesiæ constitutæ donat: tamen ratio iuris non patitur, vt post consecrationem dedicationémque is locus, aut aliæ res Deo consecratæ, in eius dominio manere dicantur, quanuis eo verbo quidam abusi fuerint*[r]*. Itaque patroni appellatio magis quàm domini ei conuenire credita est, quasi Ecclesiæ defensor propugnatórque tantum sit. Potest & idcirco patronus appellatus videri, quòd cum eo qui seruum suum manumisit, aliquam similitudinem habeat. Is enim etsi dominus serui manumißi esse desinat, tamen ius quod dicitur patronatus in iure ciuili, in eum perpetuò obtinet. Horum verò patronorum duo sunt genera, Vnum est laïcorum, ad quos nomine suo ex iis causis, de quibus loquuti sumus, id ius pertinet. Alterum est ecclesiasticorum, quibus non suo nomine hoc competit, sed Ecclesiæ*

n c. significauit, de testi.

o c. filiis. 16. q. 7.

p c. decretum. 10. q. 1.

q l. 3. de istruc. leg.

r c. monasterium. 16. q. 7.

potius, cuius gubernationem administrationémque habent. Operæpretium igitur est ea iura, quæ patrono post Ecclesiæ constitutionem supersunt, breuiter & summatim perstringere. Quorum illud primum præcipuúmque habetur, quod iam attigimus, nempe eorũ qui ecclesiis præficiendi sunt, nominatio. Sic enim à veteribus linguæ Latinæ authoribus dicitur[θ]. cui vocabulo & Græcum, quo Iustinianus vtitur, respondet, vulgus præsentationem vocat. Verùm hominem idoneum & sacro munere dignum, idque intra certũ tempus nominare patronus debet. Nam patrono laïco tempus quatuor mensium, ecclesiastico sex ad nominandũ iure pontificio præscriptum est. Quo tempore præterito absque patroni consensu liberum est episcopo Ecclesiæ ministrum ordinare[ſ]. Quanuis autẽ nominandi ius habet patronus, in eum tamen qui ab episcopo ordinatus est, nullam sibi potestatem vindicat. Quare ne ob culpam quidem gradu suo deiicere eum potest, sed hoc ad antistitis officium spectat. Nec verò rerum Ecclesiæ administrandarũ vllam habet facultatem, sed quia patronus est atque defensor Ecclesiæ, si malè versari ministros deprehenderit, non solum admonere eos & increpare, verũetiam deferre, tam apud magistratum ac principem, quàm apud episcopum poterit[t]. Sed & si ad inopiam fuerit redactus patronus, ex prouentibus Ecclesiæ ali sustentaríque debet[v], licet eorum dispensationem aliàs non habeat. Nam & is qui seruum manumisit, cui hunc quadamtenus similem esse diximus, à liberto suo alimenta quoque exigit iure ciuili[x]. Ius igitur patronorum in

θ Brut. ad Cic. epist. 7. Plin. lib. 2. & 4. epist.

ſ tit. de iur patro. in 6.

t c. filiis, 16. q. 7.

v c. quicunque. 16. q. 7. c. nobis, de iur. patro.

x l. si quis à liberis, de lib. agnos.

ecclesias in iis ferè consistit. Et notandum est mortuo patrono id ius ad hæredem ipsius transire[a]. *Ac si plures existant hæredes in solidum quidem patroni sunt, nõ pro partibus hæreditariis*[b]. *Verùm quod ad nominationem, de qua hîc disserimus attinet, non singuli hæredes in solidum ius nominationis habent, vt melior sit occupantis conditio, sed omnes simul nominant ac eligunt, in qua electione stirpium magis, quàm capitum rationem habendam esse constitutum est, ita vt plures vnius patroni hæredes, vnius tantum personæ vicem sustineant*[c]. *Huius quoque iuris donatio permutatióque permittitur*[d]. *Sed quia iuris diuini aliquid immixtum habet, honestum visum non est iuris põtificij authoribus, vt pretio cuiquã acquiratur. Ideóque venditio eius prohibita est, nisi vniuersitas quædam prædiorũ, cui hoc ius accedat, distrahatur*[e].

a c. considerandum, 16. q. 7.

b c. 1. de iure patro.

c cle. 2. de iure patro.

d c. ex insinuatione de iure patron. c. nemini 36. q. 7.

e c. ex literis, c. de iure. c. cũm seculũ, de iure patro.

De iure ordinandi ministros Ecclesiæ, beneficiáque conferendi, quod tanquam caducum ad superiorem antistitem deuoluitur. Cap. 5.

QVIA *sæpenumero cõtingit, vt qui ius habent promouendi ministros Ecclesiæ, siue beneficia ministeriis assignata cõferendi, negligentiores sint in eo negotio: æquum sanè fuit, huic malo atque incommodo idoneum aliquod remedium quærere. Itaque canonibus pontificiis certum tempus definitum est, intra quod si Ecclesiæ vacanti prospectum non fuerit, statim id ius tanquam caducum, ad superiores antistites deuoluitur, idque gradatim, vt qui*

propioris gradus eſt, primùm adeatur, & eo ceſſante reliqui ſurſum verſus progrediendo, donec ad ſummũ pontificem peruentum fuerit[f]. *Caducum autem ſatis commodè ac Latinè dici poſſe videtur, non aliter ac Iureconſulti veteres, caducam hæreditatem, caducum legatum, caducam dotem, caduca bona vocant*[g]. *Qui verſantur in foro, & qui ius pontificiũ interpretantur, ius etiam deuolutum, nec id quidem ineptè meo iudicio appellare ſolent. Sic enim à veteribus iuris authoribus hæreditas, tutela, dominiũ, bona deuolui dicuntur*[h]. *Sed vt cognoſcamus, quod ſpatium temporis ſingulis antiſtitibus, vel ſodalitiis canones præſcripſerint, ſciendum eſt ſi de præſulatu aut cœnobiarchia agatur, trium duntaxat menſium illud tempus eſſe*[i]. *Sin de aliis præfecturis atq; miniſteriis inferioribus, ſex menſium*[l]. *Quod tempus nõ ex quo vacare cœpit Eccleſia cõputandum eſt, ſed ex quo antiſtes vel collegiũ vacare eam ſciuit, nec impedimento aliquid ei fuit, quo minus Eccleſiæ vacanti cõſuleret*[m]. *De tempore patronis eccleſiarum dato ad nominandum, ſiue, vt loquimur, præſentandum, quod quatuor aut ſex menſium eſt, poſteà dicemus. Vnum hîc notandum eſt, quod vulgò receptum video, ei qui nominatum à patrono inſtituendi ius habet, id temporis ſpatium, de quo hîc diſſerimus, tribuendum non eſſe, quod canones de temporis præfinitione editi, de eo qui nominatum inſtituit minimè intelligantur. Non enim videtur rationi conſentaneum, vt poſt ſemeſtre tempus, quod patrono indulgetur ad nominandum, tantundem antiſtiti ad eum qui nominatus eſt in-*

f c. licet, de ſup. neg. præla. c. nulla, de con. præben.

g l. itẽ veniũt, de pet. hæred. l. ſi quis officium. l. dote, de ritu nupt. l. 3. de iis quæ in teſt. delẽ. l. 9. de S. C. Syllan. l. 2. ſi qu. aliq. teſt. prohib. tit. C. de cad. toll.

h l. pupilli, de ſolutio. l. ad fiſcum, re. annot. l. in fraudem, de iur. fiſc. l. denique quod vi aut clam. l. ſi quis ſub conditione, de teſtam. tut.

i c. ne pro defectu, de elect. c. obeuntibus, 63. diſt. c. poſt quã, 50. diſt.

l c. nulla. c. dilectus, de con. præben.

m c. quia diuerſitatẽ, de con. præben.

ſtituendum concedatur, ne Eccleſiæ nimis diu paſtoribus miniſtríſque ſuis carentes ác deſtitutæ iaceant. Itaque vtilius eſſe putant iuris pontificij conſulti, ſi moderatum aliquod tempus à ſuperiore antiſtite ſtatuatur, intra quod inſtitutio promotióque huiuſmodi fieri debeat. Eadémque cauſa eius eſt, ad quem electionis confirmatio pertinet[n]. *Et hæc quidem omnia de ceſſatione & negligentia eorum accipienda ſunt, qui ius promouendi vel beneficia conferendi habent. Nam ſi promotus ſit indignus, vel aliter contra canones peccatum ſit, &c. caduci iure ordinatio promotióque protinus, &* ἀμέσως *ad ſummũ pontificem deuoluitur: præterquam in inferioribus eccleſiis, vt Bonifacius conſtituit*[o].

n not. in c. nulla, de conc. preben.

o c. quanquam, de elect. in 6.

Coniunctio beneficiorum, quam Vnionem vocant, quæ ſit, & quibus ex cauſis permittatur. Cap. 6.

GENVS *quoddam acquirendi beneficia hodie vſitatum eſt, cùm beneficio, quod quis poßidet, aliud adiicitur & coniungitur. Nam etſi legibus canonibúſq; pontificiis ſolutus non fuerit, tamen vtrũque obtinere poteſt. Cuius cõiunctionis cauſa eſt vtilitas aliqua, vel neceßitas Eccleſiæ, vt exempli gratia, Si duæ vicinæ ciuitates, pagi vel comopoleis ſint, in quibus multitudo populi non mediocriter decreuerit, ſi fana diruta ſint, quæ reparari ac in priſtinum ſtatum reſtitui facilè nequeant: ſi duo paſtores ex oblationibus commodè non poßint ali, & vnus*

p c. & temporis. c. postquã 16. q. 1. c. 2. de religio. do. c. eam te, de ætate & qual.

θ Nouel. 8. 24. 25. 26. 27. 28. 29.

pro tempore sufficere videatur[p]. Ac tales magistratuum coniunctiones multæ apud Iustinianũ descriptæ reperiuntur, quales beneficiorum, munerúmque ecclesiasticorum sunt, de quibus hic disserimus[θ]. Ciuitatũ quoque ac populorum, qui in vnum coïerunt, quædam exempla reperiuntur in antiquis monumentis, veluti Albæ atque Romæ apud Liuium. Extat & elegans descriptio Ouidiana[q], in his versibus:

q lib. 6. Fasto.

Hæc vbi narrauit, Tatium fortémque Quirinum,
Bináque cum populis regna coïsse suis:
Et lare communi socios generósque receptos,
His nomen cunctis Iunius, inquit, habet.

r glos. in d. c. & tẽporis, & in c. 1. ne sede vacante.

Hæc autem coniunctio tribus modis fieri posse dicitur[r]. Primus est cùm duæ Ecclesiæ in vnum veluti corpus cõfunduntur & coalescunt, adeò vt vna Ecclesia, vnũ ministerium, vnúmq; beneficium, non duo verè dici posśint. Et hanc confusionẽ Iustinianus verbo Græco ἕνωσιν[s], alij vulgò vnionem, quasi verbum verbo reddentes, sed non satis Latinè vocant. Itaque beneficium, quod huiusmodi accessione auctũ & amplificatum est, nõ modo συνημμένον, vt noster Põponius loquitur, sed etiam ἡνωμένον rectè appellabitur[t]. Secundus modus est, cùm ita connectuntur Ecclesiæ, vt in vnum quasi corpus minimè conflentur, sed vt vna superior sit ac principalis, altera inferior & accessoria. Quo casu in inferiore uicarius, qui sacrum ministerium obeat, constitui solet[v]. Tertius modus est, cùm neutra subiicitur alteri, sed ambabus suum titulum gradúmq; retinentibus, idem minister præficitur[x]. Sic enim à

s Nouel. 28.

t l. rerũ mixtura, de vsucap.

v c. extirpandæ § qui verò, de præben.

x c. 1. ne se. vac.

Gregorio Cumanam Muſitanámque eccleſiam copulatas legimus, vt quãuis vtraque maneret epiſcopalis, vnum tamen atque eundem epiſcopum haberet[a]*. Sed quæritur, cuinam hoc ius coniungendi beneficia competat. Et certi iuris eſt, Romanum tantummodo pontificem duos epiſcopatus coniungere poſſe, adeò vt ne legato quidem eius id liceat*[b]*. Aliarum verò eccleſiarum* ἕνωσις, *&* *colligatio epiſcopis cuiuſque ciuitatis ac diæceſeos permittitur*[c]*, modò vt collegij eccleſiaſtici conſenſum adhibeant*[d]*. Beneficium tamen epiſcopio ſuo adiungere, vel collegio conſentiente, eos non poſſe conſtitutum eſt*[e]*. Archimandritæ autem hanc coniungendi poteſtatem non habent, ſed ipſis conſentientibus, epiſcopi cùm opus eſt, id exequuntur*[f]*. Verùm animaduertendũ eſt, ita demum hanc beneficiorum coniunctionem valere, efficacémque eſſe, ſi ob manifeſtam Eccleſiæ vtilitatem neceſſitatémve fiat, ídque cauſa cognita, & iis omnibus vocatis, quorum intereſt*[g]*. Qua de re celebria Oldradi atque Decij reſponſa in manibus ſunt*[h]*. Eſt enim valde alienum à ratione, & canonibus pontificiis contrariũ, vt abſque graui cauſa & neceſſitate, duabus eccleſiis præficiatur vnus, aut duobus in Eccleſia muneribus fungatur*[i]*, ac multo magis vt duas eccleſias ad vnam redigendo, cultus diuinus aliquod decrementum recipiat. Proinde quiſquis contendit* ἑνώσει *acquiſitum ſibi eſſe beneficium, ritè ac ſolenniter eam factam docere debet, ſiue à Romano epiſcopo, ſiue ab alio quocunque antiſtite facta proponatur*[l]*.*

a c. & temporis, 16. q. 1.
b c. quod trãſlationem, de off. leg.
c c. ſicut vnire, de exceſ. prælato.
d c. dudum, de reb. ec. non al. in 6.
e cle. ſi vna, de reb. eccl. non alie.
f cle. in agro. §. adhæc, de ſtatu monacho.
g c. 1. ne ſe. vac. c. expoſuiſti, de præb. c. dudum, de reb. ec. in 6.
h Old. cõc. 261. Dec. con. 275.
i c. cũ nõ ignores, de præbẽ.
l l. actor. C. de prob. Old. & Dec. vbi ſup.

De fiduciis eccleſiarum tam perpetuis quàm temporariis, quæ commendationes dicuntur. Cap. 8.

PRISCIS *temporibus cùm Eccleſiæ vacanti paſtor idoneus ſtatim præfici nõ poterat, interim vt ea euitarentur mala atque incõmoda, quæ vt plurimum* ἀναρχία *parit, ſolebat Eccleſia vacans probo alicui viro cõmendari & committi, qui tanquam tutor quiſpiam aut procurator bona fide actus ſui rationem redderet. Hic enim paſtor Eccleſiæ non erat, & ad tempus ſolum cõſtituebatur*[m]*. Itaq; poterat & alterius Eccleſiæ miniſtro hæc curatio adminiſtratióq; mandari. Non enim cõtra canones pontificios duabus eccleſiis præfici videbatur, aut ab vna ad aliam transferri, cum vnius Eccleſiæ paſtor perpetuus, alterius verò cuſtos tẽporarius eſſet*[n]*. Sed nec illa inquiſitio vſquequaq; adhibebatur, quam in promotione paſtorum miniſtrorúmue neceſſariam eſſe diximus. Proinde ei qui monachus non erat, ſiue regularis, vt vulgò loquuntur, monaſterium poterat cõmendari, donec aliquis ex ſodalibus hetæriarcha electus creatúſq; eſſet. Verùm res longè vtiliſſima, & ad conſulendum eccleſiis vacantibus inuenta & excogitata, tandem in ipſarum perniciem peſtémque mirabiliter cõuerſa eſt. Nam quibus per canones non licet præfici eccleſiis aut monaſteriis, moribus comparatum eſt, vt eiſdẽ Eccleſiæ vel monaſteria imperpetuum, & quandiu viuunt cõmendentur. Atque ita concipitur formula huius commendationis in diplomatibus pontificiis, vt libera non ſolum diſpenſatio rerum, ſed etiam con-*

m c. cõſtitutũ, 7. q. 1.

n c. clericum. c. qui plures, 21. q. 1. c. obitum. c. Catinenſis, 61. diſt. c. dudum, 2. de electio.

ſumptio atque diſsipatio ipſis permiſſa intelligatur. Et ſanè mirum eſt homines ingenioſos, qui fucum hunc commenti ſunt, tantæ corruptelæ non alium colorem quæſiiſſe, ne tam apertè deſpici canones, & palam ludibrio haberi viderentur. Quaſi verò conſilium eorum non cuiuis notum perſpectúmque ſit, qui hac arte & impoſtura corruptelam omnium, quæ vnquam in eccleſiam irrepſerunt, maximam tueri & adumbrare conantur, qui verbis decoris obuoluunt vitium, & vt Ariſtophanes ait, ὀνόματι περιπέττουσι τὴν μοχθηρίαν. *Itaque etſi vetus nomen adhuc remanſerit, & Commendatio dicatur hoc beneficij acquirendi genus, quod Latinè & propriè fiduciam appellari poſſe crediderim, tamen res ſic immutata ac deleta eſt, vt priſcæ illius fiduciæ, de qua iam diximus, vix imago quædam vmbráue superſit. Vnde vulgò dicitur, titulum hunc fiduciarium hodie à legitimo titulo nihil differre[o]: & fiduciarium adminiſtratorem perinde ac iuſtum verúmq; gubernatorem Eccleſiæ fructus ſibi acquirere. quanquam ſi ad veritatis amuſsim, & veterum inſtitutorum normã hæc exigere velimus, neuter rebus Eccleſiæ aliter q̃ vt commendatis vti debet. Idque Leo pontifex ait, & nos ſuprà annotauimus[p]. Nec aduerſatur huic ſententiæ, quòd Commendare apud iuris authores nihil aliud eſt quàm deponere. ac idcirco cuſtos & procurator tantum videtur dici debere, qui hac ratione promouetur[q]. quoniam, vt diximus, plenior illa cõceptio diplomatis põtificij, & mores vbique recepti faciunt, vt nõ ſimplex cuſtos, depoſitarius, procuratórue, ſed dominus*

o not. ĩ c. nemo, de elect. in 6.

p c. ſine exceptione, 12. q. 2

q l. cõmendare, de verb. ſig. l. Lucius, de poſ. c. 1. de poſ.

quodammodo habebitur. Nam & procuratores in rem suam appellantur à iureconsultis, qui nihil minus quàm procuratores sunt, & suum, non alienum negotiũ gerunt[r]*. Et certum est huiusmodi procuratoribus fiduciarios istos dispensatores aut vt verius dicam, fucatos dißipatores, de quibus loquimur, perquam similes esse, cùm ipsis non Ecclesiæ gratia, sed sua potius (vt rectè quidam aiunt) administratio concedatur*[s]*. Atque hinc fit, vt fiduciæ huiusmodi perpetuæ nunquam reuocentur, quanuis depositum mãdatúmue simplex reuocari poßit*[t]*. Illud postremo annotandum est, quod Ro. pontifex episcopia monasteriáque imperpetuum cõmendandi potestatem sibi vnus vindicat, eodémque iure vtuntur cæteri episcopi in fana ministeriáque parœciæ suæ, exceptis curationibus animarum, quas ad semestre solum tempus cõmendare possunt*[v]*.*

r l. qui stipendia. C. de procur.

s Alc. in l. pactum curato. C. de pact.

t l. 1. §. si sic deposuero, de pos.

v c. nemo, de elect. i 6. not. in c. si constiterit, de accusatio.

De pontificiis diplomatis, quæ vulgus gratias expectatiuas, & mandata de prouidendo appellat, copiosa disputatio. Cap. 8.

INTER *genera distribuendorũ Ecclesiæ beneficiorum, quæ hodie vsitata sunt, vnum longè celeberrimũ est, de quo iam dicturi sumus, per diplomata scilicet pontificia, quæ vulgò mandata de prouidendo & gratiæ expectatiuæ appellantur. Ex aula siquidem põtificis Romani proficiscuntur diplomata, quibus mandat ac præcipit beneficia quibuslibet conferri in diem mortis eorum sacerdotum ac ministrorum, qui ipsis fruuntur. Conuenit tamen inter omnes quotquot sunt iuris põtificij enarratores,*

hanc beneficiorum distribuendorum rationem apud veteres in vsu non fuisse. Cuius rei argumentum afferunt sanè quàm probabile, quòd ne in volumine quidem decretorum, quod Gratianus edidit vllum exemplũ vlláue mentio horum diplomatum reperitur. Auaritia etenim aulæ põtificiæ, post aliquot secula, hoc nouum pecuniæ aucupium adinuenit, quod nunq̃ veteribus in mentem venerat. Ac tametsi speciosæ rationes adduci soleant, quibus tanta αἰσχροκέρδεια tegatur & excusetur, tamẽ res ipsa loquitur, & nos quotidie satis docet experientia, quantum hæc lues pestísq; noceat Ecclesiæ. Nam imprimis occasio datur captãdæ mortis alienæ, præsertim sceleratißimis & profligatißimis hominibus, qui talia diplomata ferè impetrant. Iurecõsulti veteres, quibus hæc Euãgelij lux nõdum affulserat, pacta cõuentionésq; detestantur, quibus hæreditatem suam quis promittit alteri, ne eius hæreditatis spe ad optandã promissoris mortem inuitetur, cùm tamen verisimile sit, inter notos homines & amicos huiusmodi pacta iniri, & eum qui ita paciscitur ac promittit, probabili aliqua causa adduci vt alteri fidat. Hoc autẽ diplomatum genere beneficiũ non ei quem eligit charúmq; habet beneficij possessor, cuique iusta aliqua causa est cõfidendi, sed homini plerũque non solum ipsi ignoto, sed etiam improbo ac maleuolo, quẽ libuerit Ro. pontifici nominare, confertur aut conferri mandatur. Deinde lites & controuersias innumerabiles pariunt hæc diplomata, quibus nec Reip. quicquam est exitialius, nec Christiano homine indignius. Verißimum enim est quod Isocrates homo à

nostra religione alienus scribit, officium esse boni principis eas leges cōdere, quæ inter ciues quàm paucissimas lites gignant. Nec dubium est cordatis hominibus, nedum Christianæ religionis cultoribus, hanc partē iuris pontificij probari non posse. Hæc enim diplomata tantū offundunt vbique tenebrarū, tantámq; fraudibus & strophis forensibus fenestram aperiunt, vt aliæ super alias contentiones & lites hinc quotidie exoriantur, ac velut Antabatarum more pugnent litigatores & causidici nec iudices quamlibet perspicaces facilè ius & æquum in tanta caligine perspicere possint. Quæ res efficit vt astutissimus quisque, callidissimus & improbissimus, quāuis nullo iure aut titulo nitatur, sæpius in hoc certamine victor euadat, & simpliciores homines liberalioris'q; ingenij iustissimam causam amittant. Non enim libenter tam odiosis litibus sese implicari sinunt, & ancipitem iudiciorū aleam reformidant, cùm præsertim ad strophas eludendas, quas fraudulenti captiosíque homines facilè hîc comminiscuntur, nati assuefactíque non sint. Quid? quòd in his litium anfractibus ingenti sumptu opus est, cui sufficere nequeant inopes clerici, ideóque opulentioribus cedere coguntur? Prætereà hæc πολυπραγμοσύνη pontificū ἀλλοτριοεπισκόπων & ipsos auertit à proprio munere functionéque sua, & alios antistites non sine aliqua fortassis iniuria interturbat, vt neutri in tanta confusione munus suum obire possint. Ac vt summatim omnia complectar, nec necesse habeam speciatim enumerare, quæ in canonibus cōcilij Basiliensis perscripta sunt, illud dicam, quod aulæ Romanæ

quidam alumnus[a] *ab alio nescio quo acceptum in commentaria sua referre non dubitauit. Nempe huiusmodi pontificum diplomatis ius canonicum funditus euersum destructúmque esse. Sunt tamen nonnulli, qui studio, vt credibile est, pontificibus blandiendi, asserunt, quicquid habent iuris reliqui episcopi in re beneficiaria, id Rom. pontifici acceptum ferendũ esse, quasi omnia ab ipso tanquam fonte aliquo prodierint. Et cùm poßit iure suo totius orbis beneficia arbitratu suo dispensare ac distribuere, præclarè cum cæteris agi censent, si partem aliquã benignè scilicet eis largiatur & indulgeat*[b]*. Sed quæ fuerit olim episcoporum in hac re potestas atque authoritas satis antè demõstrauimus lib.* III. *Vt autem cõcedamus Ro. pontifici quiduis impunè hîc licere, tamen omnes boni, vt spero, mihi assentientur, non modo quid liceat, sed etiam quid honestum sit ab eo spectandum esse. Quid autem indecentius ac fœdius in Ecclesia potest esse, quàm hæc ministeriorum functionúmq; ecclesiasticarum perturbatio*[c]*? Mitto quod peßimè videntur põtifices Romani sibi suæq; maiestati cõsulere, cùm eo nomine, vt cætera missa faciam, quæ non sunt huius instituti tantam apud Christianũ populum sibi conflent inuidiã, vt nisi Deus aliquis huic rei prospiciat, magnum ab vniuersa ruina excidióque periculum sit. Quanto circunspectius Lacedæmoniorum ille rex, qui vxori obiurganti, quod minus ac humilius regnum filiis esset traditurus, quàm accepisset, Ego, inquit, eo maius relinquam, quo diuturnius. Verùm vt ex diuerticulo in viam redeamus, certum exploratúmque*

a Comesius.

b glos. c. quanquã, de elect. in 6.

c c. peruenit, 11. q. 1.

est ius quo vtimur, quacunque ratione id constitutum fuerit. Quod vt intelligamus, animaduertendum est, cum primum Romani põtifices cœperunt vbique terrarum beneficia dispensandi facultatem sibi vindicare, parcè admodum ac moderatè ipsos ea potestate vsos fuisse. Non enim imperiosis istis diplomatis terrebant statim episcopos, & ad sibi parendũ cogebant, sed vt leuiter primùm tentarent eorum patientiam, literis monere eos ac rogare solebant. Sed cùm preces & monita grauatè ab episcopis reciperentur, ac plerunque ea contemnerent, mox in præcepta conuersa sunt. Verùm ne ea quidem satis neruorum habuere, cùm beneficium interim collatum alij adimendum non videretur, sed contumacia tantùm non obtemperantis plectenda. Itaque ratio tandem excogitata est, qua beneficiorum dispensatio ad pontificis Romani potestatem & arbitrium omnino reuocaretur, datis nempe per diplomata executoribus, qui aut episcopos ad parendum cogerent, aut eis imperium detrectantibus ipsi conferrent. Sic precibus primum vsi pontifices Romani, deinde iussu ac minis, postremò vi aperta, hanc sibi potestatem cõparauerunt. Prospiciebant enim episcopos æquiore animo iugum accepturos, cui paulatim assueuissent, quàm si id ab initio per vim ceruicibus eorum esset impositum: sicut Milonem ferunt eò facilius taurum gestasse, quòd eundem adhuc vitulum crebrius ferre solitus fuisset. Ac fuit tempus, cùm hic ritus obseruabatur, vt trinas literas eiusdem beneficij nomine ad episcopos mitteret pontifex, quarum vnæ monita tantũ, alteræ præcepta, postremæ legis actio-

nem atque executionem cõplecterentur. Verùm hoc ritu antiquato, in quo veteris moris quædam velut reliquiæ conspiciebãtur, vltimas solùm, id est, executorias vsus Romanæ aulæ ad hunc vsque diem retinuit: quæ effectum habent in octo mensibus tantùm, vt canon pontificius docet. Nam quatuor menses liberos habent reliqui episcopi, nec beneficia eo tempore vacantia coguntur iis cõferre, qui talia diplomata impetrant, quãuis nullo non tempore pontifex Romanus beneficium vacuum iure occupationis conferat. Sed etsi nullum à pontifice diploma impetratum fuerit, dubium non est, quin cæteri antistites in sua quisque parœcia, ecclesiis quocunque tempore anni vacantibus prouidere poßint. Sunt autem huiusmodi executorum pontificis Romani duo genera. Quibusdam enim ita mandatur executio rescripti pontificij, vt antistites & collegia compellant ad beneficium conferendum, sacra communione eis interdicta, non etiam vt ipsi beneficium cõferant, aut in posseßionem mittant [d]. *Itaque hoc mandato ita demum potestas conferendi adimitur antistitibus, si irritum & inane decreuerit pontifex quicquid aduersus ea factum fuerit* [e]. *Alij sunt executores ad prouidendum vulgò appellati, quibus à Romano pontifice mandatur, vt negligentibus episcopis ipsi prouideant Ecclesiæ, qua de agitur, & beneficium conferant. Estque magna vis & potestas huius mandati, quia simulátque oblatum est episcopo vel collegio, omnem prouidendi Ecclesiæ facultatem continuò amittit, & quasi vinculo quodam iniecto constrictas manus habens, beneficiũ amplius*

d not. in c. abbatem, de rescript.

e c. si soli, de conc. præben. in 6.

f c. si capitulo, de con. præb. in 6.

dare non potest[f]. Sed hoc ius Leonina constitutione, cuius sæpe meminimus supra, magnopere in Fràcia immutatum est. Nam ea cõstitutione modus diplomatum quasi vectigalis cuiusdã ab antistitibus exigendi definitus est, ita vt nulli pontifici Romano toto sui põtificatus tempore plura concedere liceat. Est enim constitutũ vt in eos antistites, qui decem beneficiorũ distributionem habent, vno diplomate contentus sit: in eos verò quibus quinquaginta, aut eo amplius beneficiorũ dispensatio competit, duobus diplomatis poßit vti. Deinde ea constitutio nulla diplomata probat, quibus beneficiorũ nondum vacantium spes offeratur, nisi verbis, ita vt constitutũ est, conceptis perscripta fuerint. Est enim præscripta forma & cõceptio diplomatis pontificij, qua prætermissa vel mutata, mandatũ pontificis irritum nullúmque habetur. Quod tamen est ita accipiendum, si quid contra voluntatem ac sententiam eorum, qui formulæ exemplum proposuerunt, vel adiectum, vel detractum fuerit. Nam qui existimant id exemplum omnibus negotiis cõuenire, vt ne tantillum quidem ex eo immutare fas sit, persimiles iis sunt, qui ex vulgaribus exomologeseos formulis peccata enunciant sacerdoti, etiam ea quæ non admisere cõfitentes. Extat autem formula rescripti siue diplomatis in ea cõstitutione Leonis plenè descripta, quam nos hìc integram non referemus, præcipuas tantũ eius clausulas discussuri & explanaturi.

Prima igitur clausula diplomatis est, qua põtifex Ro. excõmunicatũ absoluit, hactenus vt diploma ei cõcessum valeat. Nam aliàs rescriptum ab eo, qui summotus est à

ſacra cõmunione impetratũ nullas vires habet [g]. *Effectus autem huius clauſulæ ad nullã aliam rem porrigitur, adeò vt pleriq; tradiderint, niſi excõmunicatus poſteà abſolutus fuerit, beneficiũ ei prætextu diplomatis cõferri non poſſe. quæ ſententia nõ ſolum Leonis formulæ, ſed æquitati etiã ac rationi congruit. Interdum quoque hæc clauſula ne ad diploma quidem, de quo hìc loquimur, confirmandũ prodeſt, ſed eas exceptiones, quæ ab aliis collectæ ſunt, omitto. Facilè autẽ hinc perſpici poteſt, quod antè diximus, ſingulas huius formulæ clauſulas non in omnibus diplomatis neceſſarias eſſe. Quid enim ſi is cui conceditur diploma, piorum ac fidelium cõmunione ſummotus non ſit?*

[g] c. 1. de reſcri in 6. c. poſtulaſti, de cler. excom.

Secunda clauſula eſt, qua pontifex omnia beneficia eius, cui diploma cõceditur, cum vera eorundem æſtimatione ac precio, pro expreſsis habet, quanuis expreſſa fortè nõ ſint. Nam reſcriptum tanq̃ obreptitium careret viribus, niſi põtifex huius expreſsionis gratiã faceret [h]. *Cætera verò ſi quæ inſint perſonæ vitia obtentu huius clauſulæ, pro expreſsis habenda nõ ſunt: quia hanc extenſionẽ formula nõ admittit. Sed ne hæc quidem clauſula vbiq; neceſſaria eſt, cũ beneficia nõ habẽtibus cõſtet eam omnino ſuperuacaneã eſſe. Eadémque eſt ſequentiũ ferè clauſularũ ratio.*

[h] c. ſi proponente, de reſcrip. c ſi motu proprio, de præben. in 6.

Tertia clauſula eſt, qua pontifex exprimit, ſe nemine poſtulante, diploma vltrò conceſsiſſe, quæ clauſula omnem obreptionis ſuſpicionem tollit, efficitque vt ea tacuiſſe nihil noceat, quibus alioquin non expreſsis pontifici obreptum videretur [i]. *Non enim ob conceptionẽ diplomatis arguendus eſt is, qui ipſum non impetrauit, ſed vltrò ſibi*

[i] c. ſi motu proprio, de præben. in 6. & reg. cancel.

delatum accepit, tametsi fortè contra leges, aut canones concessum fuerit [l]. *Hæc clausula tamen nõ impedit, quominus vitia personæ, quæ diplomate iuuari vult, ipsi obiiciantur, quasi legibus canonibúsque solutus sit à principe, idque vulgò receptum est* [m]. *Alij sunt præterea varij effectus huius clausulæ, de quibus cæteri diligẽter scripsere* [n].

Quarta clausula est, qua põtifex ostendit non purè ac simpliciter se mandare, sed ita demum si pro alio non scripserit. non enim velle intelligitur pontifex plurium beneficiorum dispensationem ab ordinario antistite exigere [o]. *Et hæc quoque clausula satis demõstrat hanc formulã pro varietate negotiorum mutari posse. Quid enim si antistes quinquaginta beneficiorum conferendorum ius habeat? Nónne ex iam dictis cõstat pontificem Romanũ duorum beneficiorũ donationem sibi vindicare posse? Itaq; conditio ita concipi poterit, si pro duobus aliis non scripserimus.*

Quinta clausula est, qua Romanus pontifex canonicum creat eum, cui diploma cõcedit, hac fini vt ad honores ecclesiasticos aspiret. Idque propter morem ecclesiarum fit, quo honorem ecclesiasticum consequi nemo potest, nisi in canonicorum collegium ascitus fuerit. Et quia hi canonici honorarij suffragia ferre dicuntur, & quædam alia huiusmodi iura habere, quanuis nulla sit eis annona adhuc attributa [p]: *ideò Romanus pontifex ne canonicorum munerum augendo eos oneret, non simpliciter hìc canonicum creat, sed cum hac adiectione, vt dignitatem siue administrationem obtinere posit.*

Sexta clausula est, qua põtifex exprimit se beneficium

[l] l. 1. C. de pet. bo. sub.

[m] glos. cle. si Romanus, de præben.

[n] Fel. in c. ad aures, de rescrip. c. causam. 1. c. vlt. de test. Staphil. de lit. grat.

[o] c. mãdatum, de rescript.

[p] c. pro illorũ, de præben.

duntaxat conferri velle, quod post mensem quàm oblatum fuerit antistiti diploma vacauerit. Nam alioqui periculum erat, ne tantisper mãdati pontificij denũciatio sustineretur ac differretur, dum alicui opimũ beneficium habenti mortem instare exploratũ esset. Sic enim futurum erat, vt muneribus expectationũ donati à pontifice opulentissima quæq; beneficia auferrent. Verùm hæc clausula facit, vt appetente hora mortis facta denũciatio non valde prosit denunciãti, cùm ante finẽ mensis liberũ sit antistiti beneficiũ alij dare. clausula autẽ summota põtificis, candidatus non nisi certior factus de imminente beneficiarij morte, & certa iã spe deuorato beneficio mandatũ denũciaret antistiti.

Septima clausula est, qua Rom. pontifex vt legibus omnibus canonibúsq; superior, cuicũque legi, constitutioni, priuilegio, cõsuetudini derogat, per quam effectus diplomatis impediri posset. Hactenus de eo diploma te, quod antistitibus, & cæteris mittitur: quorum partes sunt, vacantibus prospicere ecclesiis, & eisdem ministros præficere. Cui diplomati aliud ceu appendix quædam accedere solet, quod ab executione vulgò nomen accepit. Nam eo diplomate mandat cuipiã alij Ro. põtifex, vt nõ obtemperante antistite, mãdatũ ipse exequatur. Nec difficilis est hæc posterior formula, modo vt prior rectè intelligatur.

De exhibitione ac denunciatione diplomatis pontificij.

MANDATVM *Ro. pontificis denunciari ac exhiberi debet, vt de nominatione suprà diximus, sitque ea*

exhibitio antiſtiti aut vicario, ad quem diſpenſatio beneficiorum ſpectat, non ei cui executio mandati pontificij committitur[q]. *Hæc enim denunciatio eſt neceſſaria, ne alioqui poßit antiſtes mandati ignorationem cauſari*[r]. *Qua ratione mortuo interim antiſtite ſucceſſori eiuſdem denunciabitur*[ſ]. *Cùm autem hæc reſcripta pontificis perpetua ſint, nullum ad ea offerenda tempus præſcriptum eſſe videtur*[t]. *quanuis de reſcriptis, quæ litium cauſa impetrantur aliud conſtitutum ſit*[v]. *Tractatum eſt an ea quoque appendix edi debeat, quæ non ad antiſtitem, ſed executorem potius dirigitur: quod non videtur magnopere neceſſarium eſſe: nec formula id Leonina apertè requirit: tamen quia controuerſum eſt ius, tutius & conſultius erit vtraſque literas edere.*

q c. duobus, de reſcrip. in 6.
r c. ſi capitulo, de conc. præben. cle. cauſam, de elec.
ſ l. qui in alterius, de reg. iur.
t l. falſo. C. de diuer. reſcrip.
v c. ſi autem, c. plerunque, de reſcrip.

De effectu diplomatis pontificij.

OBLATIO *exhibitióque mandati ſiue diplomatis pontificis obnoxium quodãmodo obſtructúmque beneficium reddit, vt alij conferri nequeat*[a]. *Quod adeò verum eſt, vt is qui mandatum denunciauit ac exhibuit, cæteris omnibus anteponatur, quanuis ſcholarum candidati ſint*[b]. *Sed hoc eſt ita accipiendum, ſi beneficium quod petitur tale ſit, vt ad diplomaticã hanc pontificis diſpenſationem pertineat. Quædam enim beneficia his mandatis non includuntur, vt exempli cauſa, beneficia electiua, in quibus regiæ nominationi locus eſt*[c]. *Item beneficia in comitatu Romani pontificis vacantia, quæ pon*

a c. ſi capitulo, de cõ. præben.
b tit. de mand. apoſt.
c tit. de reg. ad præla. no.

tifices, quibus voluerint, dare ſolent, atque ita conſtitutum eſt[d]. Beneficia quoque ſecularia iis qui mandatum habent ad regularia obtinenda non obſtringantur, aut contra[e]. Nec alia, videtur, earum eccleſiarum cauſa eſt, quarum præfectos nominant patroni, qui laïci dicuntur, aut earum quæ in ciuitatibus ſunt, vel oppidis muro cinctis, aliarúmue id genus, de quibus ſuprà in tractatu nominationum diximus. Cùm autem plures ſimul ambiunt, petúntque idem beneficium ab antiſtite ſibi dari, is præfertur cæteris, in cuius gratiam prius reſcripſit pontifex, quanuis fortè alius antè ſuas literas ediderit[f]. Quod ſi eodem tempore pro omnibus reſcriptum fuerit, tunc literarum editionis denunciationiſque tempus ſpectatur: in qua editione ſi concurrant, poterit antiſtes aditus, cui viſum fuerit gratificari[g]. Canon tamen pontificius in hac gratificatione impetrationis, gradus, temporis, poſſeßionis, patriæ, & quarundam aliarum rerum habendam eſſe rationem ait[h]. Fit etiam interdum vt poſterioris melior ſit, quàm prioris conditio: veluti ſi pontifex in poſteriore mandato diſertè expreſſerit, vt is anteriori præferatur[i]. Sed hæc clauſula apud nos minimè recipitur, quòd contra Leoninam formulam adiiciatur reſcripto. Idem accidit & cùm prior mandati executionem non proſequitur[l]. Quid enim ſi iuri ſuo expreßim renunciauerit[m]? Quid ſi eo negligente & alias res agente, beneficium fortè alteri non collatum ſit[n]? Idem & in omnibus caſibus dicendum, in quibus mandatum extinguitur: veluti ſi is qui obtinuit diploma, poſteà vxorem

d c.2.de præb. in 6.

e §. voluimus, tit. de colla. in concord.

f c. eum, cui, de præb. in 6. c. tibi qui, de reſcrip. in 6.

g c. duobus, de reſcrip. in 6.

h reg. cãcel. 15.

i c. pe. de con. præben. in 6.

l §. declarãtes, tit. de mand. apoſt.

m c. ſolicitè. c. audita. de reſt. ſpo.

n c. ſi tibi abſenti. c. ſi clericus, de præben. in 6. c. tibi qui, de reſcrip. in 6. Panor. & Fel. in c. capitulũ, de reſcrip.

duxerit[o] *si aliud beneficiũ consecutus sit, quod simul cum eo quod petitur retineri nequeat*[p]. *Mortuo sanè pontifice mandata huiusmodi expirare vulgò receptum est*[q]. *Quod quidem est ita accipiendum, nisi res integra esse desierit*[r].

o c.1. de cler. cõiug.

p cle gratiæ, de rescrip.

q c. si cui, de preb. in 6. §. recte, instit. mãd. Panor. in c. dilectus, 2. de præben.

r c si super gratia, de offic. de leg. in 6.

De reseruationibus beneficiorum tam vniuersè quam sigillatim factis. Cap. 9.

AFFINES *sunt beneficiorum reseruationes mandatis põtificiis, de quibus iam disseruimus. Nam Ro. pontifex beneficia quædam sibi reseruare ac recipere solet, vt cùm postea vacauerint, ea solus conferat, idque vel vniuerse, vel sigillatim. Vniuerse, cùm maiores (loco exempli) dignitates Ecclesiæ: sigillatim, cùm certi alicuius fani beneficium reseruat. Hoc inter mandata, de quibus diximus, & reseruationes istas interest, quod illa ius tribuunt impetrantibus, his verò nihil iuris cuiquam acquiritur, quanuis fortè persona expressa sit, cuius gratia reseruatum est beneficium. ideóque vacante postea beneficio, liberum est pontifici cuiuis alij arbitrio suo id dare*[s]. *Verùm hæ reseruationes Leonina constitutione, qua nunc vtimur in Gallia, optima ratione sublata sunt, sicut & cætera diplomata, quibus beneficiorum nondum vacantium spes ostenditur. Quod quemadmodum accipiendum sit, ante docuimus. Sed animaduertendum est eas tantum reseruationes prohiberi, quæ à pontifice Romano fiunt. Nam beneficia, quæ in aula Romana vacant, quæque non tam à pontifice, quàm à iure ipso pontificio exci-*

s not. in c. cũ dilectus, de iure patro. & in c. 1. de off. leg. in 6.

piuntur ac reseruantur, à dispensatione pontificis non eximit constitutio[t]. t c. 2. de praeben. in 6.

De pontificum diplomatis, quæ vacantium beneficiorum nomine impetrantur. Cap. 10.

DE *potestate Ro. pontificis in beneficiorum vacantium distributione breuiter disseruimus lib.* III. *Verùm vt iam orsis quædam attexamus, superiorũ capitum disputatio nos admonet. Nec videtur docendi ratio, quam instituimus, permittere, vt põtificum diplomata, quæ vacantium beneficiorum nomine impetrãtur, ab iis de quibus proximè tractatum fuit, separemus. Romanus igitur pontifex fani cuiuscunque beneficia quocunque tempore anni vacent, iure occupationis largitur, & cum omnibus Christiani orbis antistitibus ita concurrit, vt eos, beneficium dando, anteuertere poßit, idque lib.* III. *docuimus. Donat & suo magis quàm vllius occupationis iure fanorum omnium beneficia, quorum præfecti in comitatu pontificio mortem obierint*[a]. *Sed quæstio hinc existit, quam in iudicio agitatam memini, An si quæ beneficia vacent eo tempore anni, quod Leonina constitutio scholasticis viris attribuit, pontifex Romanus aliis personis ea beneficia arbitratu suo donare poßit? Et constitutionis verbis expreßum est, liberè pontificem ea beneficia conferre posse. Sed ea verba absque vllo incommodo videntur posse intelligi, modò vt scholarum candidatis, & cæteris quibus alia parte constitutionis hi menses attributi*

a c. 2. de praeben. in 6.

ſunt, conferat. Quam interpretationem vtilitas ipſa, quæ, vt Horatius ait, iuſti & æqui mater eſt, hoc præſertim tempore admittendum eſſe ſuadet.

De concilio Conſtantiano ac Baſilienſi, & de Pragmatica Gallorum ſanctione, Romanorúmque pōtificum decretis, quibus eam aut cōuellere omnino, aut labefactare ſtuduerunt. Cap. II.

ANTEQVAM *de nominationibus tam regis quàm ſcholaſticorum conuentuum dicere incipio, libet hìc pauliſper digredi, & pauca quædam de duobus nobiliſsimis conuentibus Conſtantiano ſcilicet & Baſilienſi, in medium adducere, quorum cognitio ad id quod inſtituimus, ſummè eſt neceſſaria. Sigiſmundus Imperator cùm diſſidia motúſque ingentes videret in Eccleſia (erant enim tres Romani pontifices, Ioannes Bononiæ, Gregorius Arimini, & Benedictus in Hiſpania) nihil antiquius habuit, quàm vt pacem & tranquillitatem Eccleſiæ reſtitueret. Itaque magna cura ſtudióque perfecit, vt eius rei gratia, conſenſu regum ac principum ſacer conuentus indiceretur Conſtantiæ: in quo ipſe cum Ioanne pontifice interfuit. Nec ſanè irritus fuit eius conatus. nam in eo conuentu, pontificio imperio tribus illis, quos iam nominaui, abrogato, Martinus V. omnium conſenſu & ſuffragiis pontifex declaratus eſt, & omnes ferè contentiones ſublatæ. De conſtitutione verò ac emendatione Eccleſiæ, quia quadriennium iam totum in diſsidentium pon-*

tificum negotio consumptum fuerat, & nimis diu Ecclesiæ suis pastoribus caruerant, nihil confici potuit, eáque res in proximum conuentum synodúmque coniecta est. Duo autem memorabilia decreta eius conuentus, & ad corrigenda vitia Ecclesiæ magni vsus extiterunt. Vnum, vt cõuentus siue synodus œcumenica, quasi à Christo protinus accepta authoritate, pontificem etiam Romanũ parere suis decretis cogat: & contumacem dictóque nõ audientem coërceat. Alterum eiusdem synodi decretum est, vt decimo quoque anno conuentus Ecclesiæ habeatur, ac sub finem cuiusq; conuentus, locus ad proximũ celebrandum idoneus à pontifice Romano de sententia totius conuentus, aut ab ipso cõuentu constituatur. Nec pontifici id tempus prorogare liceat, ac ne locum quidem mutare, extra quàm si necessitas aliqua id flagitet, & collegarũ consensus accedat. Itaque mox secutus est cõuentus Basiliensis, rectè si quis vnquã alius legitiméque indictus. Verùm Eugenius, qui in Martini defuncti locũ suffectus fuerat, modis omnibus hunc conuentũ dissoluere conabatur, nulla ratione decretorum Constantianorum habita, quia satis prospiciebat, nisi ea decreta delerentur omnino, & perpetuæ obliuioni traderentur, fore vt paulatim coactis in ordinem Romanis pontificibus, quorum erat iam inuidiosa potestas, maiorem sibi libertatem Ecclesiæ vindicaret. Sed Basiliæ cõgregati patres nequaq̃ ab incœpto desistunt, præter paucos quosdam factiosos, qui ad conuentum alium Eugenij in Italia quo iure quaque iniuria ab ipso indictum, proficiscuntur. Nam cæteri quorum &

numerus maior erat, & authoritas amplior, egregia constantia vsi, Eugenium vt contumacem & factiosum pontificatu deiecerunt. Multáque præclarè & vtiliter decreuerunt in eo conuentu, quorum præcipua capita partim ad authoritatem conciliorum asserendam, partim ad ministros Ecclesiæ ordinãdos, in officióque continendos, partim ad rem iudiciariam constituendam, & lites dirimendas spectant. Quare Gallorum rex Carolus VII. *synodo per oratores suos id ab eo contendente, non inuitus fecit, vt ea decreta in regno suo tuenda susciperet: sed habito prius in Biturigum ciuitate procerum, antistitum, aliorúmque eruditißimorum hominum atque grauißimorum conuentu, quorum authoritate & cõsilio adductus, ad eius synodi decreta confirmanda nobilem illam constitutionem edidit, quæ Sanctio pragmatica vulgò appellatur. Quàm fœda autem ac planè miserabilis facies Ecclesiæ, quanta rerum omnium perturbatio atque indignitas tum fuerit, vel præscriptio ipsa proœmiúmque cõstitutionis Carolinæ satis indicat. Proinde nihil ea constitutione popularius in Gallia, nihil maiore bonorum omnium plausu vnquam exceptum fuit. Ante eius promulgationem infinita emanabant ex aula pontificis Romani diplomata, quæ ordinem ecclesiasticum & hierarchiam perturbabant omnino atque peruertebant. Antistitibus ordinandorum Ecclesiæ ministrorum adimebatur & è manibus extorquebatur facultas. Indignißimi quique paßim ad munera ecclesiastica (viris sanctitate & doctrina commendabilibus præteritis) promouebantur.*

Et quod longè turpissimum, ac bonis moribus maximè contrarium est, non eorum modò qui è viuis excesserant, sed superstitum etiam spirantiúmque hominum sacerdotia beneficiáque in diem mortis eorum, cuius captandæ dabatur occasio, conferri solebant. Præterea lites & controuersiæ de rebus sacris & spiritalibus Romæ disceptabantur, contra veteres canones, & alia quædam huiusmodi quotidie designabantur, quæ sigillatim hìc recenseri non est necesse. Ex quibus omnibus malorum atque incommodorum Ilias exoriebatur. Nam præter neglectam religionem, cultúmque diuinum, quo nihil potest exitialius dici, exhauriebatur res nummaria pecuniis omnibus ad sacerdotiorum nundinas, id est, ad Romanam aulam exportatis. Nisi fortè quis credat, aut gratis fuisse concessa, aut paruo constitisse ea Romæ, quæ magna ex parte ad quæstum excogitata esse nemo est adeò rerum imperitus vt non intelligat. Adhæc litibus omnia feruebant, præsertim inter ecclesiasticas personas. Superiorem causam habens, ob difficultatem itineris, & magnitudinem sumptuum vt plurimum cedere aduersario, & manus dare cogebatur. deserebantur ciuitates populo certatim Romam commigrante, & vt verbis Vlpiani summatim omnia complectar, viribus & viris miserè destituta erat Respublica[b]. Proinde rex Christianiss. Carolus cum vniuersa Galliæ suæ Ecclesia facilè adductus fuit, vt Eugenij cauillationibus valere iussis, tam necessaria eo tempore decreta, quasi cœlitus ad se demissa complecteretur, & sanctione sua cõfirmaret. Scitè etenim

b l 3. de num. & honor.

ac verè quidam eruditionis nomine vbique terrarum notus ac nobilis, cum quo mihi ſatis diu magna fuit familiaritas & conſuetudo, de hac ſanctione loquens, Palladium Franciæ eam vocare cõſueuit. Vt enim Palladis illud ſimulachrum in vrbe Troiana è cælo quondam cecidiſſe fertur, ita & hæc ſacratiſsima conſtitutio ad fouendas Palladis artes, & viros eruditione inſignes honoribus & beneficiis ornandos diuino quodã fauore Gallis conceſſa videtur. Ac ſicut prædictum fuit ab Apolline eius ciuitatis futurum exitium, ſi id ſimulachrum extra mœnia portaretur: ſic illa ſanctio ſine maximo noſtro incommodo è Republica tolli omnino non potuit. Ea tamen adeò inuiſa fuit Romanis pontificibus, ob eam, de qua iam diximus, cauſam: vt ex annalium ſcriptoribus conſtet, nunquam eos quieſcere potuiſſe, donec ea ſi non penitus conuulſa & abrogata, at certè mirum in modum labefactata imminutáque eſſet. Non enim obſcurum eſt, quibus machinis Pius II, *Sixtus* IIII, *Innocent.* VIII, *Alexander* VI, *Iulius* II, *Leo* X, *eam oppugnauerint. Sed nemo acrius Pio eam aggreſſus eſt, ſi noſtris annalibus fides habeatur. à quo tamen ipſo cum adhuc priuatus eſſet, & AEneas Syluius vocaretur, Synodus Baſilienſis ſtrenuè contra Eugenium defenſa fuerat. Atque hinc facilè apparet, ſimul cum nomine mutatum hominem, & velut quodam circeo poculo in aliam naturam repentè conuerſum fuiſſe. Quod & pleriſque aliis principatu pontificio exornatis aduerſus omnium expectationem accidiſſe ferunt. Hoc enim eſt axioma certiſsimum in-*

ter id genus homines: Si ius violandum est, regnandi causa violandum: aliis rebus pietatem colas. Pius igitur pontifex à Ludouico vndecimo Galliarum rege, miris technis edictum expreßit de huius constitutionis abrogatione. Et fama est in ea coïtione pontificem Ioanne Ballua Gallo homine, & apud regem gratioso, qui ad purpuram tunc aspirabat, sequestro & interprete vsum fuisse. Certè constat Balluam magno cum impetu, & gladiatorio, vt ita dicam, animo mandata regis ad curiam centenariam detulisse, vt ea iudicio suo de more comprobaret: & eo nomine contentionem ei fuisse non mediocrem cum regio cognitore, singularis integritatis, constantiæque viro, qui à fano Romani cognominabatur. Is enim tam iniquæ postulationi quanquam sub principe imperiosißimo adeò viriliter obstitit, interceßitque, vt negotium confici non potuerit. Hunc etiam conatum grauiter admodum ac prudenter curia ipsa repreßit. Ac circunfertur etiam nunc libellus eiusdem curiæ, quo Ludouico regi persuadere nititur, nihil exitialius Reipublicæ Gallicæ posse cõtingere, quàm si pontificis Romani ea in re desyderio aut cupiditati potius obsequatur. Religiosior enim hîc videbatur esse rex, apud quẽ fortaßis nulla non in re, vt plerunque fit, sacrosancta pontificis authoritas habebatur. Idque cùm considero, in mentem mihi venit, quod Liuius de Bacchanalibus loquens scribit in hæc verba: Nihil est in speciem fallacius quàm praua religio, » cùm deorum numen prætenditur sceleribus. Subit enim » animos timor, ne fraudibus humanis vindicandis diuini

iuris aliquid immixtum violemus. Itaque totus ferè liber Ludouico oblatus eò spectat, vt is omni religione exolutus, pontificis authoritatem in eo negotio non magnifaciat, nec tam quid impotentes homines flagitent, expendat & consideret: quàm quid vtilitas regni, atque adeò Ecclesiæ, cuius propugnator est, exigat. Erant enim eo tempore, nec hodie tales plerique desunt, qui aduersus Basiliensem conuentum, Carolinamque constitutionem differentes, simplicioribus hominibus, & diuini iuris humanique peritia non sat instructis facilè argutiis suis imponerent, vt Ludouico regi fucum eos fecisse mirum non sit. Sed sophisticæ eorum rationes, ne dicam sycophanticæ, nihilomagis eruditos ac pios homines mouere possunt, quàm philosophi nescio cuius argumenta, qui niuem, qua nihil est candidius, atram esse hominibus persuadere conabatur. Et horum calumnias ac sophismata acutè refellit edito nominatim hac de re libello, clari inter Iureconsultos nominis Panormitanus archiepiscopus, qui & ipse conuentui Basiliensi interfuit. Meritò igitur Pij non satis piæ voluntati, & postulatis iniustissimis vehementer ab omnibus reclamatum est. ideóque re infecta eius nuncij atque interpretes abire coacti sunt. Quod cùm animaduerteret Sixtus, non ita multo post constitutionem annuente Ludouico, sed mitiorem paulo, ac pacis cuiusdam fœderísque titulum præ se ferentem, edidit. Verùm ea quoque bonorum omnium consensu, quibus Romanæ artes non incognitæ erant, confestim explosa reiectáque est[c]. Ad extremum Leo deci-

[c] c. 1. de treu. & pa. in extra. com.

mus telam pertexere cupiens, quam Iulius paulò antè exorsus fuerat, post varias coitiones, quæ in vulgus tandem innotuerunt, non sine perpetuo quorundam nostratium probro, constitutionem promulgauit, qua Pragmaticæ sanctioni multum derogatum est, quamuis ea omnino antiquata abrogatáque non sit, ídque prius inescato mirabiliter Francisco rege, factum est vt nouis assentiretur decretis, quæ ob eam causam conuentorum nomen posteà semper retinuerunt. Maluit enim rex scenæ & tempori seruire, cum aliquo suo commodo, quod & ipse fatetur: ac de iure publico aliquid remittere, quàm pro hac Helena toties cum Ro. põtificibus dimicare, cùm præsertim ab illis nonnihil periculi imminere sibi intelligeret. Ac tametsi scholasticus Lutetiæ cõuentus, hoc, vt ita dicã, Palladium sibi ereptũ ægrè ferens à pontificis decreto ad sacrum Ecclesiæ conuentum prouocasset, obtinuit nihilominus Leo, *vt eius prouocationis ratione non habita, decretum suum regia authoritate subnixum curia centenaria reciperet. vtque ex eius præscripto in omnibus summis imísque tribunalibus imposterũ ius redderetur. Nec dubitat quisquã paulùm modo versatus in foro, quin hac cõstitutione Leonina, tanq̃ certo iure in rebus iudicandis hodie vtamur.*

De nominatione regia in ordinandis antistitibus, & quales regis candidatos esse oporteat. Cap. 12.

CONVENTIS *regiis ac pontificiis, aut, si mauis, constitutione Leonina, cuius supra meminimus, honores*

ecclesiastici longè aliter quàm canonibus statum sit, in Francia deferuntur: ita vt nec electioni, nec postulationi vllus hodie sit locus relictus. Itaque duplex hosce honores conferendi genus apud nos vsitatum est, per nominationem scilicet regiam, & scholasticam, de quibus sigillatim hîc tractabimus. Nominatio autem verbum est maximè huic rei accõmodatum & appositum, quo & veteres Latinos authores in re non adeò dissimili vsos fuisse

d lib. 2. episto. » *comperimus. Plin* [d]. *Sic illa die, qua sacerdotes solent*

» *nominare, quos dignissimos sacerdotio iudicant, me sem-*

e lib. 4. » *per nominabant. Idem* [e], *Mihi verò etiam illud gratu-*

» *tulatione dignũ videtur, quo successi Iulio Frontino prin-*

» *cipi viro, qui me nominationis die per hos continuos an-*

» *nos inter sacerdotes nominabat, tanquam in locum suum*

» *cooptaret, quod nunc euentus ita cõprobauit, vt non for-*

» *tuitum videretur. Brut. ad Cic. Is Pansæ locum petere*

» *constituit, eam nominationem à te petimus, neque con-*

» *iunctiori dare beneficium, quàm nos tibi sumus, neque di-*

» *gniorem nominare potest, quàm Bibulum. Græci nominationem huiusmodi* προβολὼ *appellant. Quo verbo vsus est aliquando Gregorius. Vt igitur à Regia nominatione incipiamus, Caput vnum est cõstitutionis Leoninæ, ad eam nominationem pertinens, quo hæc ferè continentur. Vacante Ecclesia cathedrali vel Metropolitana episcopus à collegio canonicorum non eligatur, sed rex intra sex menses virum grauem atque idoneum Romano pontifici offerat ac nominet. Vt autem idoneus habeatur, præter ea de quibus lib. IIII. disseruimus, annos vt minimũ septem*

& vigìnti natum eum eſſe oportet, quanuis veteres canones maiorem ætatem requirant. Præterea neceſſe eſt eum in ſchola aliqua celebri ſolennibus gradibus ac titulis præditũ eſſe: nempe Theologiæ aut iuris ciuilis, vel pontificij magiſterio ſiue doctura, qui apex eſt honorũ ſcholaſticorum, aut certè huic proximo gradu, quem vulgò Licentiam vocant. Nos aliquãto eruditius vel prodocturam, vel μελλοδιδασκαλίαν poſſumus appellare. Romanus verò pontifex principis candidato, in quo nihil horũ deſyderetur, vacantis Eccleſiæ gubernationem committere debet. Quòd ſi idoneus non fuerit is qui proditus ac nominatus eſt, principis partes ſunt, alium quenuis intra ſpatium trium menſium digniorem & commodiorem nominare. Et hoc quidem trimeſtre ſpatium labitur, ſimul atque repulſam accepit candidatus, & is qui in comitatu pontificis hoc negotium ipſius nomine procurabat, de ea repulſa certior factus eſt. Sunt tamen ex candidatis principis nonnulli, quos pontifex creare antiſtites cogitur: tametſi hæc eis non inſint, quæ ſcilicet conſtitutione Leonina veteribus canonibus addita ſunt: id eſt, tametſi honores illos ſcholaſticos conſecuti non ſint. Sic enim ea conſtitutio videtur accipienda eſſe. Nã eos qui ſecundum canones nullo modo idonei ſunt ad regendam eccleſiam, à pontifice ordinari ratio non patitur. In hunc numerum regis gentiles ac conſanguinei & alij illuſtres ſplendidique homines referuntur. Sæpe enim vtilitas aliqua & ratio temporis exigit, vt huiuſmodi perſonæ, ſi mediocritas aliqua eis adſit, poſthabitis humilioribus, ad ſacra

antiſtitia promoueantur. nec aliter id fieri debere conſtitutione ipſa diſertè expreſſum eſt. His adſcribendi ſunt & ſodales mendicantes, quibus lege ſodalitij ſolennibus conuentuum ſcholaſticorũ gradationibus interdictum eſt, ſi modò tam excellens ſit eorum virtus & doctrina, vt eos præfici eccleſiis publicè interſit. Quod dictum eſt de epiſcopis, id in cœnobiarchiis, quas vulgò abbatias vocamus, locum habet, & aliis præfecturis inferioribus, ſi tales ſint, vt electiuæ dici mereantur. Quod quemadmodum accipiendum ſit, ſuprà diſſeruimus[f]. Sed animaduertendum eſt inter epiſcopia & cœnobiarchias aliquid diſcriminis reperiri. Nam ætas trium & viginti annorum hîc ſufficit, nec ſcholaſticis gradibus ornatum eſſe principis candidatum neceſſe eſt. Monaſticæ autem vitæ ac inſtituto, idque eiuſdem ſectæ & ordinis (nam ſectarum inter hos diuerſitas magna eſt, vt lib. 1. diximus) addictum ſolenniter eum deuotúmque eſſe oportet: alioqui nec regis nominatio, nec pontificis ordinatio proderit. Poſtremò notandum eſt hoc nominandi ius interdum principi non cõpetere, vt puta, ſi in aula & comitatu põtificis Romani mortuo antiſtite vacauerit Eccleſia, quia tunc ſolius põtificis nutu & arbitrio Eccleſiæ prouidebitur. Eiurato tamen præſulatu principis nominatio adhuc neceſſaria eſt, cùm lex de morte tantũ loquatur. Sed & ſi collegio alicui eccleſiaſtico, aut monaſterio conceſſa fuerit ſpeciali quodam priuilegio facultas paſtorem antiſtitémque eligendi, conuenta regia pontificiáque eiſdem non præiudicant.

f cap. 1.

De ſcholaſtica nominatione, qua nunc in Gallia ferè vtimur, compendioſa, ſed accurata commentatio. Cap. 13.

CONVENTV *Baſilienſi, & inclyta illa Caroli conſtitutione, de qua fuſe diſſeruimus, literatis viris tertia honorum eccleſiaſticorũ pars certa forma cõtributa fuerat, exceptis antiſtitiis ac præfecturis, de quibus ſuperiori capite tractatum fuit. Eámque partem eis ſaluam reliquit pontifex Leo, etſi forma nonnihil ab eo immutata ſit. Nam beneficia quæ quatuor menſibus vacant, id eſt, tertia parte anni, literarum cultoribus, qui ſcholaſticis gradibus præditi fuerint, cõferuntur, ſed ita vt inter eos aliqua ſit diſtinctio. Quidam enim à ſcholaſtico ipſo cõuentu ſolenniter nominãtur atque commendantur, honores eccleſiaſticos ac beneficia collaturis antiſtitibus. Alij abſque vlla ſcholæ cõmendatione ambiunt, & vtriſque ſui menſes ad petitionem ſunt attributi. Sed de his qui ſcholarũ candidati, ſeu, vt loquimur, à ſcholis nominati ſunt, potißimum hîc loquimur: de quibus librũ vtilem & copioſum Rebuffus noſter cõſcripſit. Et quia diffuſum eſt hoc argumentũ, ſummatim id tractaturi ſumus, ſed adhibita methodo, quæ res implicatas euoluat ac explicet: & paulò obſcurioribus lucem aliquã adferat. Sunt autem præcipui quidam loci totius tractatus, quos hîc attingere ſingulos decreuimus.*

I. Quis nominare poſsit.

CERTO *certius eſt ſcholis publicis ac celebrioribus Franciæ hoc ius nominandi, prodendique beneficiarij*

competere. Id enim ita constitutum est, tum vt honoratiores essent scholæ, quas nullo nõ honoris, beneficentiæque genere prosecuti sunt maiores nostri[g], tum etiã quia certius ac fide dignius videbatur magistrorũ præceptorúmue de discipulorũ studiis, quàm aliorum testimonium[h]. Scholas publicas hic vocamus, publicè, seu, quod idem est, publica authoritate institutas, quas Leo, more vulgari, vniuersitates vocat: non quòd omnium disciplinarum in eis vigeat professio, vt quidam ait[i], sed quòd professoribus ac studiosis literarum, corpus, collegiũ ac veluti Rempublicam habere liceat, quanuis aliâs id iure prohibitum sit. Id enim significat vniuersitas apud Iureconsultos[l]. Itaque tametsi schola aliqua publica ad certarum tantũmodo disciplinarum professionem instituta sit, quales sunt in Gallia pleræque: ea nihilominus hoc iure vtetur. Cùm autem Leo de scholis publicis regni Frãciæ passim loquatur in constitutione sua, satis perspicuũ est, in finibus tantum Franciæ huic scholasticæ nominationi locum esse. Verùm prouincia aut ciuitas Franciæ accedens & coniuncta, quasi pars quædam ipsius ad constitutionem nihilominus pertinere videtur[m]. Nec multum referre arbitror, an post constitutionem cõiunctio huiusmodi, & ἕνωσις facta, aut schola fortassis noua publicè instituta sit nécne, cùm sermo generalis atque indefinitus futura quoque cõplectatur. Nam si in constituenda seruitute ita sit cautum, ne luminibus officiatur, omne lumen tam præsens quàm futurum contineri veteres responderunt[n]. Atque ita in specie non dissimili censuit Liuius[o], In fœdere Ro-

g l. quicquid. C. de aduo. diuer. iud.

h l. nemini. C. de aduo. di. iud.

i Eras. in de pronunc.

l tit. quod cu. vniuer. & titu. de coll. illi. l. actor, rem rat. hab.

m l. si conuenerit. §. si nuda, de pig. act. l. inter socerum, §. cum inter, de pac. dot.

n l si seruitus, de ser. vr. præd

o lib. 1. Dec. 3.

» *manorum Carthaginensiúmque cautum fuerat, vt neutri*
» *alteris eorúmue sociis bellum inferrent. Saguntinis posteà*
» *in populi Ro. societatem adscitis bellum intulere Carthaginenses. quærebatur an id contra fœdus ab eis factũ es-*
» *set. De qua re is ita pronuntiat, Satis cautum erat Sa-*
» *guntinis sociis vtrorumque receptis. Nam neque additum*
» *erat iis, qui tunc essent, nécne qui posteà assumerentur: &*
» *cùm assumere nouos liceret socios, quis æquum censeret,*
» *aut ob nulla quenquam merita in amicitiam recipi, aut*
» *receptos in fidem non defendi, &c.*

II. Quis posſit nominari.

VT *quis nominari posſit à scholastico conuentu, non sufficiunt vulgaria illa, de quibus lib.* IIII. *diximus, sed quædam alia necessaria sunt, ex Leonina constitutione. Nam gradibus titulísque scholasticis præditum esse eum, qui nominatur, oportet. quorum primus est eorum qui tyrocinij depositi insignia accipiunt, & vulgò Bacalarij dicuntur. ex quo gradu Theologiæ professores duos faciũt. alter est eorum qui mellodidascali designantur. tertius ac supremus doctorum siue magistrorum est, quorum suprà mentionem habuimus. Scholasticos titulos cùm dico, eos tantum intelligi volo, qui à scholasticis cõuentibus solenni & accurata inquisitione prius facta, deferuntur. Quare doctores codicillares (sic enim more veterũ appellari posse videntur, qui diplomate principis seu pontificis, honorarios illos titulos consecuti sunt) vulgò receptum est, eius nominationis, de qua loquimur capaces non esse. Et no-*

tandum est horum graduum, vel infimum ac minimũ sufficere, vt valeat nominatio, præterquam in medicinæ dialecticésque studio: cùm in hoc magistrum, in illo mellodidascalum esse oporteat. Præterea tempus certum constitutione definitum est, quod in studiis ante solennem illam gradationem consumptũ esse necesse est, vt puta in Theologiæ studio, in quo gradus quatuor reperiuntur, tribus superioribus gradibus decem annorum spatium, sex verò annorum infimo præscriptum est. In studio iuris ciuilis aut pontificij, summo ac medio septennium, infimo quinquennium est statutum. Eadémque est ratio medicinæ, nisi quod infimi gradus in ea ratio non habetur, vt diximus. In dialecticæ philosophiæque studio quinquennium magistris præstituitur: & iis qui μελλοδιδασκαλίας *titulo ornari solent*[p]. *Excipiuntur generosi homines, & claris natalibus orti, quos nobiles ac gentiles appellamus. In qua nobilitate iudicanda vtriusque parentis genus spectatur. Nam ij ad primum gradum in studio iuris ciuilis aut pontificij post triennium aspirant. ídque arbitror constitutum esse, vt id genus homines ad studium iuris alliciantur, quibus publicè interest Reipublicæ gubernacula potius, quàm tenuis fortunæ hominibus committi, eadem prorsus ratione, qua M. Cicero quondam Romæ senatum decreuisse scribit, vt de principum filiis sex singulis Etruriæ populis in diuinãdi arte instituendi traderentur,* " *Ne ars, vt ipse inquit, tanta propter tenuitatẽ homi-* " *num à religionis authoritate ad mercedem & quæstum abduceretur. Splendor enim ille natalium non mediocre*

[p] .§. præterea, tit. de colla. in concor.

„ *calcar eſt ad virtutem. Vnde Saluſtius in Iugurth. Sæ-*
„ *pe inquit, audiui Quintum Maximum, P. Scipionem,*
„ *præterea ciuitatis noſtræ præclaros viros ſolitos ita dice-*
„ *re, cum maiorum imagines intuerentur, vehementiſsimè*
„ *animum ſibi ad virtutem accendi, ſcilicet non ceram il-*
„ *lam, neque figuram tantam vim in ſeſe habere, ſed me-*
„ *moria rerum geſtarum eam flammam egregiis viris in pe-*
„ *ctore creſcere, neque prius ſedari, quàm virtus eorum fa-*
„ *mam atque gloriam adæquauerit.* Quod ſi quis indigne-
tur nobilibus tantũ deferri in eccleſiaſticis honoribus aſ-
ſequendis, quorum plerique fortaſsis à maiorum virtute
& gloria quàm longiſsimè abſunt, is quæſo Senecam au-
„ diat, ita loquentem [q]: *Aliquando daturum me etiam in-* q lib. 4. de benefic. c. 30.
„ *dignis quædam non negauerim in honorem aliorum: ſicut*
„ *in petendis honoribus quoſdam turpiſsimos nobilitas in-*
„ *duſtriis, ſed nouis, prætulit. Non ſine ratione ſacra eſt*
„ *magnarum virtutum memoria, & etiam plures bonos iu-*
„ *uat, ſi gratia bonorum non cum ipſis cadat. Ciceronem*
„ *filium quæ res conſulem fecit, niſi pater? Cinnam nuper*
„ *quæ res ad conſulatum recepit ex hoſtium caſtris? Quæ*
„ *Sextum Pompeium, alióſque Pompeios, niſi vnius viri*
„ *magnitudo? Tanta quidem vt ſatis alte omnes ſuos etiam*
„ *ruina eius attolleret. Quid nuper Fabium Perſicum, cu-*
„ *ius oſculum etiam impediret viri nota boni, ſacerdotem*
„ *non in vno collegio fecit, niſi Verrucoſi & Allobrogici,*
„ *& illi trecenti qui hoſtium incurſioni pro Rep. vnam do-*
„ *mum obiecerant? Hæc debemus virtutibus, vt non præ-*
„ *ſentes ſolùm illas, ſed etiam ablatas è conſpectu colamus.*

„ *Quomodo illæ id egerunt, vt non in vnam ætatem pro-
„ dessent, sed beneficia sua etiam post ipsas relinquerent: ita
„ & nos nō vna ætate grati sumus. Hic magnos viros ge-
„ nuit, dignus est beneficiis, qualiscunque est, dignos dedit.
„ Hic egregiis maioribus ortus est, qualiscunque est sub
„ vmbra suorum lateat, vt loca sordida repercussu solis il-
„ lustrantur, ita inertes maiorum suorum luce resplendeant.*
Sed de hac nobilitate vberem ac eruditum nuper tracta-tum edidit And. Tiraquellus noster, ad quem lectores nunc libenter remittimus.

III. Quomodo sit concipienda nominatio.

NOMINATIO *in scripturam debet redigi, vt ex Leonina constitutione satis apparet, quæ literarū identidem meminit*[r]. *Quãuis alioqui scriptura ad conficiendum negotium minimè sit necessaria*[s]. *A scriba autem scholastici conuentus describi, & eiusdem conuentus annulo signóue obsignari eam oportet*[t]. *Cuius signi quænam sit sculptura siue apospragisma parum refert, modo à consuetudine hic non recedatur*[v]. *Idémque dicendum est de ea testatione, quæ ad legitimi studiorum temporis fidem faciendam conficitur. Prætereà nominationis formula sacerdotia omnia ac beneficia quæcunque is qui nominatur, obtinet, possidétue vna cum vera iustáque vectigalis obuentionúmque æstimatione, & quantitate complecti debet*[x]. *Cùm enim eos nominare non liceat, qui beneficiis aucti sunt ad quantitatem ducentorum aureorum, vtile*

r §. præfati. §. volumus.
s l. cōtrahitur, de pign.
t §. præfati. §. volumus.
v not. in. §. possunt. Instit. de testa.
x §. volumus.

*vi*ſ*um fuit in nominationis* ſ*ormula huius quãtitatis mentionem fieri. Qua ratione percepta quæ*ſ*tiones aliquot, quæ ab aliis copio*ſ*è hìc tractatæ* ſ*unt, facilè definiri poterunt. Quid autem appellatione beneficiorum contineatur, docuimus libro* ſ*ecundo.*

IIII. Apud quos nominare oporteat.

QVIA *nominationis, de qua loquimur, finis & scopus hic e*ſ*t, vt nominatio beneficium quod po*ſ*teà vacauerit, conferatur,* ſ*atis con*ſ*tat ita concipiendam e*ſſ*e nominationem, qua*ſ*i apud eos fiat, qui beneficiorũ conferendorũ ius habent: cuiu*ſ*modi* ſ*unt epi*ſ*copi, collegia, & cæteri, quos lib. 2. cõmemorauimus. Eadem e*ſ*t patronorum ratio,* ſ*ed eccle*ſ*ia*ſ*ticorũ tantùm, quos nominatim exprimit Leonina cõ*ſ*titutio, non etiam laïcorum, in quos non* ſ*imili pote*ſ*tate & imperio, ac in eccle*ſ*ia*ſ*ticos vti* ſ*olent Romani põtifices. Durum* ſ*iquidẽ e*ſ*t, nec* ſ*acerdotali mode*ſ*tiæ congruũ, prægrandes vberé*ſ*que po*ſſ*e*ſ*ſiones à laïcis hominibus nõ modò gentilitiis hæreditatibus detractas,* ſ*ed etiam iuri humano & cõmercio exemptas, ita* ſ*acerdotes tenere, vt liberum etiã illud eccle*ſ*iarum patrociniũ, quod benefici homines receptũ voluerunt, ip*ſ*is auferatur*[a]. *Sed de his patronis aliquanto fu*ſ*ius* ſ*uprà di*ſ*putatum fuit.*

a not. in c. 2. de praben. in 6.

V. De profeſsione ac denunciatione, quam inſinuationem vocant.

IN ſ*cholaſtico conuentu nominari* ſ*olent literari viri ab*ſ*entibus anti*ſ*titibus, alii*ſ*ue, qui promouendi ad* ſ*acra*

ministeria potestatem habent. Quamobrem ne eius rei ignorationem causari possint, professio quædam denuntiatióque apud eos est necessaria. Et est constitutum, vt quadragesimæ tempore ea denuntiatio fiat. Triplex autem ac interdũ quadruplex testatio ipsis edenda est. Vna de gradu, quo quis præditus est: altera de legitimo studiorum tempore: tertia de nominatione scholastici conuentus: quarta de nobilitate & genere. Harúmque omnium descripta exempla penes antistitem, vel patronũ aliúmue cui editio facienda est, demitti debent. Ac postquam edita semel fuerint hæc omnia, editionem repetere candidatus non cogitur, sed quotannis nomen suum profiteri debet, ne fortassis mutasse voluntatem, & nullum amplius beneficium affectare credatur[b].

b §. præfati. §. teneantur.

VI. De effectu nominationis.

EA *vis est ac potestas nominationis scholasticæ, vt petitio legísque actio sit prodita, qua nominatus beneficium suo tempore vacans petere possit, si modò ritè & ex formula professus fuerit. Tempus autem quod Leonina constitutio nominatis attribuit, mensis est Iulius cum Ianuario. Nam cæteri qui gradibus scholasticis insigniti sunt, non tamen proditi seu nominati à scholastico conuentu, Aprilem & Octobrem, alij alios menses habent. Quibus omnibus in orbem beneficia conferuntur, nec vlla potuit cõmodior ratio excogitari, qua viri literati tertiam partem beneficiorum consequi possint, quàm hac circulari collatione. Quæ igitur mense Iulio Ianuarióque vacant*

ob mortem inquam, beneficiarij, non ob beneficij eiurationem, adeò nominatis obstricta, vt ita loquar, obnoxiáque sunt, vt suo iure ipsis ea petere liceat, & alij facta collatio irrita sit[c]. *Hinc plerique aiunt eum qui alij contulit beneficium, posse mutata voluntate, nihilominus nominato conferre, quæ sententia probabilis est*[d]. *Sed animaduertendum est, quoties scholæ candidatus petit, curare eum oportere, vt non simpliciter, sed tanquam nominato expressum beneficiũ sibi conferatur: alioqui inutilis est collatio. atque ita confusionis fraudúmque vitandarum causa sæpe iudicatum est. Tempus autem intra quod petere debeat nominatus, constitutione expressum non est. itaque videtur id boni viri arbitrio relictũ esse. Sed æquum est ac rationi consentaneum, Lateranensis concilij tempus spectari, quod sex mensium est*[e]. *Quòd si requisitus antistes petentem ambientémque repulerit, ius conferendi, vt caducũ ad superiores antistites gradatim deuoluitur*[f], *vt suprà diximus*[g]. *Et pœna constitutione expressa eidem irrogatur, nisi iustam huius repulsæ causam alligauerit*[h]. *Iusta verò causa potest esse, exempli loco, si is qui monasticis votis minimè obstrictus est, beneficium petat, quod eius tantum sectæ atque instituti homines capere poßint, aut contrà. Sic enim habet constitutio, vt secularia secularibus, & regularia regularibus conferantur*[i]. *Quæ verba à nobis explicata sunt lib. 2. Sed etsi alius cũ ambiente cõcurrat, qui videatur ei præferendũ esse, iusta negandi causa est. Nam inter nominatos is potior cæteris habetur, qui prior nominatus est.*

c §. si quis verò. §. vlt.
d c. nõ præstat, de reg. iur. in 6.
e c. 2. de con. preb.
f §. si quis verò.
g cap. 5.
h §. vlt.
i §. & insuper.

Ac si plures eodem anno sint nominati, qui summo gradu, id est doctura, praediti sunt, mediis, & medij infimis anteponuntur, quibusdam exceptis, quos exprimit constitutio.[l] *Inter eos qui à scholastico conuentu proditi non sunt, sed in candida pura petunt, vt ita dicam, locus est gratificationi, sicut & inter eos qui proditi nominatique sunt, cùm nulla inter ipsos disparitas inaequalitásque reperitur. Haec autem circularis promotio collatióque beneficiorum non perpetuò locum habet. Nam in metropolitanis cathedralibúsque ecclesiis annonae quaedam sunt theologis attributae, quas praebendas theologales vulgò appellamus, quòd nemini, praeterquam theologo, poßint conferri, quocunque tempore anni vacent*[m]. *Curatio quoque animorum in ciuitate semper ei defertur, qui gradibus scholasticis praeditus est: aut saltem legitimo temporis spatio, id est triennio, vel theologiae, vel iuri ciuili aut pontificio operam dedit, &c. Nec id modo de ciuitate constitutum est, quod verbum peculiarem habet significationem in iure pontificio, sed etiam de quacunque comopoli moenibus cincta*[n]: *quae authore Pomponio oppidum dici posse videtur*[o]. *Adde quòd Romanus pontifex occupationis cuiusdam iure, à nonnullis existimatur beneficia quocunque mense vacantia cuiuis conferendi liberam potestatem habere. Sed haec quaestio, quae iuris controuersi est, paulò pòst à nobis discutietur.*

l § statuimus.

m § statuim⁹.

n § statuimus.

o l. pupillus. § oppidum, de verb. sig.

LIBER SEXTVS.

DE IIS QVÆ IN BENEFICIIS DISTRIBVENDIS PRAECIPVE *obseruanda sunt.*

ARGVMENTVM.

Genera omnia acquirendorum beneficiorum recensuimus in superiore libro, & explicauimus. Sed quia in huiusmodi acquisitione multa necessariò obseruanda sunt, visum est nobis ea statim hîc subiungere, & idcirco separatim hoc libro tractare, quòd superior ad iustam magnitudinem excreuerit.

Beneficium antequam vacet, nec dandum nec promittendum esse: & quàm grauiter in hac re aduersus sacros canones peccari soleat. Cap. 1.

BENEFICIA *ecclesiastica, vt admonuimus lib. 2, tẽporaria non sunt, vt publica ciuiliáque munera quondam in Repub. Romanorum, sed perpetua potius, vt in Gallia sunt magistratus regij. Ac talis ferè olim fuit Romæ Auguratus, quem Plin. lib. 4. Epist. existimat insigne sacerdotium esse, quod nõ adimatur viuenti. hoc tamen interest, quòd sacra ministeria ac beneficia nostri temporis ob maleficiũ & aliam legitimam causam amit-*

tuntur. Auguratus verò ita perpetuus est, vt quamlibet nocens ac sceleratus homo nunquam eo priuari queat, authore Plutarcho[a]. *Proinde si quis administrationẽ ecclesiasticam habeat, non aliter ei successorem mittere licet, quàm si mortem obierit, aut aliàs vacauerit Ecclesia, quam administrat*[b]. *Ac fuit quorundã opinio, ne mortuo quidem beneficiario posse beneficium dari, antequam demortui cadauer sepulturæ traditum fuerit*[c]: *quod tamen vsquequaque receptum non est. Vacantem verò Ecclesiam aut beneficium dicimus, cum præfecto, gubernatore seu administratore caret, non dissimiliter ac iureconsulti vacantem mulierem vocant*[d], χολάζουσαν ἐκκλησίαν *dicunt Græci*[e]. *& hac voce vtitur Plin. lib.*10. *Episto. vt lib.*8. *dicemus. Nec multum refert an possideatur ab alio beneficium, an verò sit vacua eius possessio, vt cõferri possit. Sufficit enim in ea causa id esse, vt iure vacans dici queat*[f]. *Ac sicut viui superstitisque hominis beneficium conferri prohibetur, ita etiam promissio eius interdicta est, quanuis in tempus, quo mortuus fuerit beneficiarius, conferatur. Nec ex tali promissione vlla nascitur obligatio: quod & locum etiam habet, si quis sermone vsus generali, tunc beneficium se daturum promittat, cùm eius dandi facultas se obtulerit*[g]. *Nam huiusmodi promissiones ansam præbent affectandæ captandæque mortis alienæ*[h]: *quo nihil est à viri boni officio alienius. Idque vel Demadis illius exemplo edocemur, qui Athenis necessaria funeribus venditantem damnauit, cum probasset magnum lucrum optasse, quod contingere illi sine multorum*

a in Problem.

b tot. tit. de cõ. præbẽd. c. non furem. 7. q. 1.

c c. bonæ. 2. de elec.

d l. qui cœtu, ad l. Iul. de vi. pub.

e con. Antioch.

f c. licet, 2. de præben. in 6. c. 1. §. sacri, de homicid. i 6.

g c. 2. de con. præbẽd. in 6.

h c. 2. de præben.

morte non poterat[i]. *Receptum tamen est, vt ascito in collegium canonicorum annona seu præbenda quæ posteà vacauerit vtiliter promittatur: quia indecorum visum est, quenquam sine stipendio canonici munere fungi in Ecclesia*[l]. *Pontifex sanè Romanus ab hac regula excipi solet, qui beneficia omnia, licet nondum vacantia, donandi, conferendi, promittendi, & arbitrio suo distribuendi ac dispensandi potestatem sibi vnus vindicat*[m]. *Sed æquius erat ac longè decentius, eum non imperio tantum, sed etiam exemplo cæteros episcopos in officio continere. Nam in tanto fastigio collocatus, si leges, canones ac maiorum instituta contemnat, exemplo magis quàm peccato nocet Reipub. Christianæ. Atque hinc fit plerunque, vt non adeò grauis cùm in reliquos antistites, tum in gregem ipsum vniuersum eius sit authoritas.*

» *In commune iubes (inquit Claudianus) si quid, censesque tenendum.*
» *Primus iussa subi, tunc obseruantior æqui*
» *Fit populus, nec ferre negat, quum viderit ipsum*
» *Authorem parere sibi: componitur orbis*
» *Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus*
» *Humanos edicta valent, quàm vita regentis.*
» *Mobile mutatur semper cum principe vulgus.*

Qua pœna autẽ afficiatur is qui superstitis hominis nondum vacans beneficium impetrat, tractatum est. Et imprimis constat eum ecclesiastica cõmunione summoueri[n]. *Deinde si quo honore gradúque ecclesiastico præditus sit, eo priuatur*[o]. *Est & pœna infamiæ aduersus eum sta-*

i Sene. lib. 6. de benefic. c. 38.

l c. relatum, de præben. glos. c. 2. de con. præb. in 6.

m c. proposuit, de con. præbẽ.

n c. 1. de con. præb.

o c. imprimis, 2. q. 1.

p 3.q.2.c. audiuimus. *tuta*[p]. *Sed si quis probabili errore ductus mortuum aliquem esse crediderit, iustam habere videtur excusationẽ*[q].
q c. præsentium 7.q.1.
r concil. 398. *Qua de re Philip. Decius in quodam responso disseruit*[r].

Omnem ambitum à collatione beneficiorum procul abesse debere. Cap. 2.

IN *assequendis beneficiis nihil magis fugiendum est, quàm ambitus & largitio. Qua de re extat canon concilij Chalcedonens*[a]. *in hæc verba: Si quis episcopus per pecuniam ordinationem fecerit, & precio redegerit spiritus sancti gratiam, quæ vendi nõ potest: ordinaueritque per pecuniam presbyterum aut diaconum, vel quemlibet de his qui cognominantur in clero, promouerit: & dispensatorem aut defensorem, vel quemlibet qui subiectus est regulæ, pro sui turpissimi lucri commodo: is qui hoc attentare probatus fuerit, proprij gradus periculo subiacebit, & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione vel promotione, quæ est pro negociatione facta proficat: sed sit alienus à dignitate vel solicitudine, quam pecuniis acquisiuit. Si quis verò mediator tam turpibus & datis vel acceptis extiterit, si quidẽ clericus fuerit, à proprio gradu decidat: si verò laïcus, anathematisetur. Græcè sic habet:*

a c. si quis episcopus. 1.q.1.

» Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσαιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἄπρατον χάριν, καὶ χειροτονήσοι ἐπὶ χρήμασιν ἐπίσκοπον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους, ἢ ἕτερόν τινα τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καθηριθμημένων, ἢ προβάλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον, ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κανόνος, δι' αἰσχροκερδίαν οἰκείαν, ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐλεγχθεὶς, κινδυνευέτω περὶ τὸν οἰκεῖον βαθμόν· καὶ ὁ

„ χειροτονούμενος μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐκπορίαν ὠφελείσθω χειροτονίας „ ἢ προβολῆς, ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντίσματος, ὅπερ „ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανείη τοῖς οὕτως αἰσχροῖς „ καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ οὗτος, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω „ βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέσθω. *Extat & con-* „ *stitutio Anthemij imperatoris cuius hæc verba sunt*[b], *Si* „ *quenquam vel in hac vrbe regia, vel in cæteris prouinciis* „ *quæ toto orbe diffusæ sunt, ad episcopatus gradum pro-* „ *uehi Deo authore contigerit: puris hominū mentibus nu-* „ *da electionis conscientia, syncero omnium iudicio profe-* „ *ratur. Nemo gradum sacerdotij venalitate precij mer-* „ *cetur. quantum quisque meretur, non quantum dare suf-* „ *ficit, æstimetur. profecto enim quis locus tutus, & quæ* „ *causa poterit esse excusata, si veneranda Dei templa pe-* „ *cuniis expugnentur? quem murum integritatis, aut val-* „ *lum fidei prouidebimus, si auri sacra fames penetralia* „ *veneranda proserpat? denique quid cautum esse poterit* „ *aut securum, si sanctitas incorrupta corrumpatur? cesset* „ *altaribus imminere profanus ardor auaritiæ, & à sacris* „ *adytis repellatur piaculare flagitium. ita castus & hu-* „ *milis nostris temporibus eligatur episcopus, vt quocunque* „ *locorum peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate pu-* „ *rificet: non precio, sed precibus ordinetur antistes: tan-* „ *tum ab ambitu debet esse sepositus, vt quæratur cogen-* „ *dus, rogatus recedat, inuitatus effugiat. sola illi suffrage-* „ *tur necessitas excusandi. profectò enim indignus est sa-* „ *cerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus. Cùm sanè, si quis* „ *hanc sanctam & venerandam antistitis sedem pecuniæ*

[b] *tit. de episc. & cler. l. Cod. Iustin. &c.*

„ *interuentu subiisse, aut si quis vt alterum ordinaret, vel*
„ *eligeret, aliquid accepisse detegitur: instar publici cri-*
„ *minis & læsæ maiestatis accusatione proposita, à gradu*
„ *sacerdotij retrahatur: nec hoc solum deinceps honore pri-*
„ *uari, sed perpetuæ quoque infamiæ damnari decerni-*
„ *mus: vt eos quos par facinus coinquinat & æquat,*
„ *vtrosque similis pœna comitetur.* Quod autem de ordinatione dicitur, ad beneficiorum concessionem pertinet, quæ olim cum ordinatione ipsa seu promotione erat coniuncta, vt libro primo diximus[c]. Si quis igitur largitione ad sacrum ministerium promotus, aut beneficium assecutus fuerit, ab eo repelli & summoueri debet, cùm irrita sit ac nulla talis promotio.[d] Nec refert an quis pecuniam, an aliquid pro pecunia paciscatur: quia omnes huiusmodi pactiones iure pontificio improbantur: quibus interuenientibus, gratuita dici non potest collatio[e]. Hic autem ambitus vulgò Simoniacus dicitur à Simone quodam apostolorum contemporaneo, qui mirificam illam diuinámque vim ac potestatem spiritus sancti gratiam infundendi per manuum impositionem, quam habebant apostoli, ab ipsis emere & mercari voluit[f]. Quisquis enim rem sacram spiritalémque precio sibi parat, aut alia re quæ precij vice fungatur, hunc Simonicũ, quasi Simonis illius æmulum & imitatorem, appellamus. Nec quicquam interest an ordinatori, an alij, qui fortè competitor noster sit, largiamur aut promittamus. Quòd si quis litem habeat beneficij nomine, & aduersario aliâs liti cedere nolenti pecuniam det vel promittat ob sum-

c c. ex multis, 1. q. 3.

d c. sanctorum, 1. q. 1. c. cũ clerici, de pact.

e c. quam pio, 1. q. 2. c. vlt. de pact.

f Acto. c. 8.

ptus in litem factos, & vexationis redimendæ causa, hæc decisio transactióque nõ videtur ad Simonicum ambitum pertinere: speciem tamen quandam ambitus habere dicitur. & vt fraudibus via præcludatur, meritò improbata est, nisi authoritate antistitis iusta aliqua probabilique de causa fiat[g]. Cùm igitur ambitus verè non sit, sed commentitio iure pro ambitu habeatur, pœna transigentem non teneri vulgò receptum est: quanuis transactio irrita sit[h]. Sed quæritur an librariis, qui tabulas ad fidem ordinationis faciendam conscribunt, rectè aliquid detur. Et generaliter constitutum est à Gregorio, ne quid eo nomine accipiatur. Quod plerique sic intelligendum censent, si huiusmodi librariis publicè salarium præbeatur. Nam alioqui opera eorum videtur aliqua remuneratione digna. Et sanè Basiliensis synodus pro labore scribentis moderatam dari mercedem statuit[i]. Idque Iustiniani constitutionibus consentaneum est, quibus quantitas describitur, quæ ministris episcopi ordinantis, ab eo qui ordinatur danda est[l]. Sed & si quis ex substantia facultatibúsque suis aliquid Ecclesiæ offerre velit, non priuatim aliquibus personis ecclesiasticis id ab eodem Iustiniano non solum permittitur, sed etiam maximopere commendatur. Verùm ab inuitis nihil exigitur, modica illa quantitate excepta, quam pro enthroniastico idem definiit.

g c. cum pridẽ, de pact. c. cõstitutus, de transact.

h not. in d. c. cõstitutus.

i Sess. 21.

l Nouel. 123.

De annuo vectigali, quod vulgò Annatam vocant, à nouis antistitibus exigi solito, & explicata lex Iulia de ambitu. Cap. 3.

VSITATVM *est apud nos, & Leonina constitutione, cuius sæpe meminimus, confirmatum genus vectigalis, quod vulgus Annatã vocat. Nam cùm primum recens lectus est, & à rege nominatus, aut episcopus aut cœnobiarcha, Romanus pontifex anni integri fructus eius beneficij percipit, eósque sibi statim solui ac repræsentari curat. Hoc vectigal, quod annuũ appellamus, non quod anniuersarium, sed quod vnius anni sit, quidam à Bonifacio nono inuentum, alij à Ioanne* XXII. *scribunt*[θ]. *Sæpe autem quæsitum est, an iure poßit exigi. Et hæc ferè Theologorum est opinio, iurísque pontificij consultorum, Romanum pontificem lege simoniaci ambitus, vt cæteros episcopos teneri, si pro sacris ministeriis pecuniam accipiat*[m]. *Nam præter canones, quos suprà citauimus, qui pecunia omnino exigi vetant, hoc genus vectigalis à synodo Basiliensi damnatum est: & pœna ambitus aduersus eos qui hac via ad sacra ministeria Ecclesiæ grassantur, atque adeò aduersus ipsum pontificem statuta*[n]. *Nec satis perspicio vt se excusare poßint hoc modò promoti à pontifice, quominus in canonũ pœnam incurrant, & tanquam vitio creati, vt veteres loquebantur, dignitatem honorémque ecclesiasticũ amittant, si quis ad priscæ institutionis normam potius, quàm receptæ cõsuetudinis, hæc exigere velit. Nam quoquo se vertant põtifices, quibuscũque decretis, constitutionibus pactísq; hanc exactio-*

θ Platin.

m not. in c. 1. de simo.

n Sess. 21.

nem tueantur, diuinum oraculum ſemper eis opponemus: Gratis accepiſtis, gratis date[o]. Quod cum ita ſit, conuentio inter regem noſtrum, pontificémque Leonem inita turpis omnino ac inhoneſta quibuſdam videtur, ideóque pro non ſcripta haberi ac reiici debere: ita tamen vt cætera capita eiuſdem conuentionis, quæ à ratione honeſtatéque non abhorrent, nihilominus obſeruentur. Non me latet à iuris ciuilis authoribus pollicitationes probari, quibus ob ſacerdotium pecuniam Reip. quis promittit[p]. Sed alia cauſa eſt ſacerdotiorum Chriſtianæ religionis, vt ex iam dictis conſtat. Deinde vltrò offertur Reipub. ea pecunia, nec eam promittere, aut non promiſſam dare quiſquam cogitur. Nec verò inficias eo ex fructibus beneficiorum partem aliquam decerpi poſſe, ſi neceſsitas aliqua magnáque vtilitas Eccleſiæ id flagitet. Verùm id coacto concilio fieri debet, vt appareat in Eccleſiæ gratiam & vſum reuera, non in priuatum paucorum hominum commodum eas facultates erogari & impendi. Quod & in ſynodo Conſtant. decretum eſt[q]. Sed obiiciunt aliqui quod Modeſtinus ait, legem Iuliam de ambitu Romæ ceſſare, quòd magiſtratuum creatio ad principis curam pertineat, non ad populi fauorem[r]. Idémque dicendum putant de pontifice Romano, cuius in Eccleſia ſummus eſt principatus, vt ambitus argui non poſsit. Quibus ego breuiter reſpondeo legem Iuliam aduerſus eos latam eſſe, non qui Reipublicæ palam aliquid dabant, quod nulla lege vetitum erat[s], ſed qui populum viritim diſtribuendo pecuniam clandeſtinis largitionibus corrũpebant. Proinde

o glos prag. tit. de annat.

p tit. de pollicit.

q Seſ. 43.

r l. 1. ad leg. Iul. de amb.

s tit. de pollicit.

ea lex in iis magiſtratibus locum habere non poterat, quos princeps, nõ populus, creare ſolebat. Verùm vt gratis dentur hæc ſpiritalia ſacráque munera, nec eo nomine quicquam accipiatur, epiſcopis omnibus ac pontificibus & voce diuina, & ſacrorum conuentuum canonibus præceptum eſt, quandoquidem eorum cupiditati & auaritiæ aliter occurri non poterat. Ac vt obiter de principe dicam, quod diſsimulari non poteſt, quanuis nulla lex principem coërceat, nihil tamen videtur magis à regia liberalitate, ſplendore & maieſtate alienũ, quàm ob munera publica à ſubditis pecuniam exigere: id quod Iuſtinianus noſter in quadam conſtitutione grauiter & copioſè demonſtrat, ac dedignari ſe ait imitari eos qui ante ſe imperio præfuerant, qui pro pecuniis cõferentes munera publica caſtigandi eos qui malè & iniuſtè verſabantur in munere ſuo, poteſtatem ſibi ademerat. Sed memoratu dignum eſt, quod idem ait, atque vtinam principes noſtri hoc corruptiſsimo tempore ſæpius id expenderent:

» Ἀργυρολογεῖν τὰς ἀρχὰς πάσης ἐστὶ πονηρίας προοίμιόν τε καὶ πέρας.

» *Pecunias ex magiſtratibus colligere omnis iniquitatis & iniuſtitiæ principium eſt & finis*[t]. *Huic conſentaneum eſt & quod Lampridius de Alexandro Seuero ſcribit,*

» *Honores iuris gladij nunquam vendi paſſus eſt, dicens,*
» *Neceſſe eſt, vt qui emit, vendat. Ego non patiar merca-*
» *tores poteſtatũ: quos ſi patiar, damnare non poſſum. Eru-*
» *beſco enim punire illum hominem qui emit & vendit.*

At hodie ô turpem notam horum temporum! quotuſquiſque abſque precio, eóque ingenti, ad vllum magiſtratum in

[t] *Nouel. 8. vt iud ſine quo. ſuff.*

Republica nostra prouehitur. Nam etsi principes eam nundinationem minimè probare soleant, in iis quidē certè magistratibus, qui iuri dicendo præficiuntur, nemo tamen est qui nesciat ea munera suffragatores aulicos, velut in auctione licitationéque publica, grandius prælium numerantibus addicere solitos esse. Itaque vix vllus hodie reperitur commendatione virtutis & doctrinæ vllo honore auctus in Republica, & cui idem verè dici non poßit, quod Caium Cæsarem Syllæ quondam obiecisse ferunt. Cùm enim Sylla indignabundus Cæsari sua se in illum potestate vsurum esse diceret, ridens Cæsar, Rectè, inquit, tuum putas esse magistratum, quem tuis pecuniis cōparasti.

De annuis siue pensionibns, quæ beneficiis velút seruitutes quædā imponuntur. Cap. 4.

BENEFICIA *cùm vacant, integra & sine vlla diminutione debent conferri. Quare si partem redituum antistes beneficium conferendo retineat, in legem ambitus committit*[a]*. Sed nec duobus idem beneficium conferre, aut inter duos idem beneficiū diuidere potest, nisi ex iusta aliqua causa ritè legitiméque talis diuisio fiat*[b]*. Receptum tamen est, vt quanuis vni tantū detur beneficium, nihilominus ei onus imponatur certam portionem ex beneficij reditibus alteri singulis annis pendendi. Quod genus pensitationis annuum neutro genere appellari posse arbitror. Idque exēplo veterum, quos ita locutos esse crebrò animaduerti*[c]*. Est igitur hoc annuum delibatio quædam beneficij, qua ex eo quod vniuersum beneficiarij foret, pars*

a *tit. vt eccle. benef. sine dimi.*

b *c. maioribus. c. vacāte. c. cū causam, de præb.*

c *l. scio. §. vxori. l. sicut annuū. l. titia. §. qui Marco, de an. leg. l. ex annuo. l. si stipulata, de donat. inter vir.*

quædam alicui confertur. Sic enim id nobis vtcunque describere ac delineare visum est, exemplo Florentini Iureconsulti in legati definitione[d]*. Sunt autem huiusmodi annuorum tria genera. Quædam enim ob sacrum spiritaléque munus penduntur: vt cùm in Ecclesia aliqua cõstituitur à monachis vicarius, qui ecclesiam ac populum regat: nam huic ex reditibus suis partem aliquam idoneam erogare coguntur*[e]*. Item cum præter Ecclesiæ rectorem siue pastorem clericus quispiam ad Ecclesiæ ministerium necessarius instituitur: cui etiam portio redituum beneficij debet à rectore ipso suppeditari*[f]*. Ac tametsi beneficij, vt ita dicam, hi domini non sint, sed hanc portionem velut vsufructuarij, & à dominis quodammodo accipiant, tamen hoc stipendium à vero iustóque beneficio non differt, cùm ob sacrum spiritaléque ministerium detur. Alia sunt annua, quæ ob munus aliquod profanum, ac, vt loquimur, temporale, præberi solent, vt puta, aduocatis Ecclesiæ, & iis qui sonitus tinnitúsque campani curam gerunt. Et hæc annua profana omnino sunt, quæ ob profanum officium profanísque hominibus tribuuntur*[g]*. Alia sunt quæ absque vllo onere ac ministerio cõceduntur, &* ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα *proueniunt: de quibus hîc potissimum tractaturi sumus. Ac in primis sciendum est, certis ex causis hæc onera seruitutésque beneficiis imponi posse, non solùm à põtifice Romano, sed etiam ab aliis antistitibus, qui inferiores dicuntur. Itaque si in fraudem, aut absque causa legitima annuum alicui attribuerint, nihil actum esse intelligitur*[h]*. Sed voluntas Romani*

d l. legatum, de leg. 2.

e c. de monachis. c. extirpãdæ, de præbẽ. c. 1. de præben. in 6.

f c. cõquerente, de cler. nõ resid.

g c. quicunque. 12. q. 2. c. possessiones, 16. q. 1. not. in cle. 1. de reb. eccle. non alie.

h c. extirpãdæ, de præb. c. audiuimus, de collus. dete.

pontificis pro iusta legitimáque causa habetur in re beneficiaria[i]. *Prima igitur causa est, cùm quis beneficium eiurat, ac dimittit in gratiam alterius, hoc consilio, vt pars aliqua fructuum, vnde se tueatur, ei salua maneat. Nam etsi huiusmodi conditio à Simoniaco ambitu propè videatur abesse*[l]: *tamen quia totum negotium in voluntatem arbitriúmque pontificis confertur, conuenit inter omnes iuris pontificij doctores impunè id licere. Et sanè iustissima plerũque huius rei causa potest esse, vt si ponamus pastorem alicuius Ecclesiæ senio confectum velle ministerium suum cum bona pontificis venia alij cedere, nec tamen eas facultates habere, vt ad victum ei sufficiant: ídque suprà alibi annotatũ est. Secunda causa est, cùm duo permutare cupiunt beneficia sua, sed vnũ longè opimius est ac vberius altero: tunc enim ipsis consentientibus pontifex minus ac magis tenue beneficium certæ præstationi annuæ obnoxium reddit. Tertia causa est, cùm lis inter duos beneficij alicuius nomine orta est. Quo casu solet pacis concordiæque causa ita res decidi, vt vnus beneficium obtineat, alteri annuum ex eius beneficij fructibus præbeatur*[m]. *Sunt & aliæ causæ, quas commemorant passim iuris pontificij doctores, sed has tantùm vsus forensis probat in Gallia. Nam etsi quis bene meritus sit de Ecclesia, aut inops, vel infirma valetudine sit, iusta hæc causa annui dandi ex bonis ecclesiasticis habetur*[n]. *Et hoc prætextu Romanus pontifex Cardinalibus Romanæ Ecclesiæ annua attribuere consueuit, quod absque eo reditu splendorem suum (nam luxum dicere non ausim) tueri*

i cle.1. vt lit. pend.

l not. in c. ex parte, de off. de leg.

m c. nisi essent, de præben.

n c. possessiões, 16. q. c. quicũque, 12. q. 2 Oldr. 4. cõ. 226

nequeant. Verùm vt suprà diximus, quæ causa eum mouerit, inquirendum non esse vulgò traditur.

Annuum de quo hîc loquimur, beneficium ecclesiasticum non esse.

ANNVA *huiusmodi inter sacra beneficia nõ recensentur, vt iam admonuimus*[o]*. Proinde quæ de beneficiis constituta sunt iure pontificio, ad ea minimè pertinent*[p]*. Exempli gratia. Laïcis hominibus non minus quàm initiatis attribuuntur: quia nullum sacrum munus ministeriúmue desiderant: ideóque contracto postea matrimonio non amittuntur. Quod tamen plerique accipiendum esse aiunt, nisi cum cedenti beneficio suo annuum constituitur. Quo casu, quia loco beneficij datur, natúram quoque beneficij retinet*[q]*. Præterea mortuo creditore nõ dicitur vacare, vt impetrari sicut beneficium aliquod possit, sed velut vsusfructus extinguitur. Remittitur etiam absque vllius pontificis venia, licet beneficio se abdicare nemo poßit, sine pontificis authoritate*[r]*. Cùm enim priuatum alicuius hominis cõmodum tantùm respiciat, cur ipsi de eo pacisci arbitrio suo non permittetur*[s]*? Excipitur annuum quod authoritate põtificis pro alimentis alicui attributum est. Nam ius ciuile non patitur, vt transactio de alimentis sine decreto interponatur*[t]*. Item potest hæc pensitatio, vt alius quiuis reditus, pecunia redimi. Verùm ob eam, de qua iam diximus, causam pontificis authoritas accedere consueuit. Atque ita vulgò solent concipi tabulæ, quasi aliquot annorũ pensionibus repræ-*

o *c. preterea, l. 2. de transf.*

p *c. quanuis, de preben. in 6. not. in c. ad audientiã, de rescrip.*

q *l. si eũ. §. qui iniuriarũ. ff. si quis caut.*

r *tit. de renunt.*

s *l. si quis in cõscribendo. C. de pact. l. in re mãdato. C. mand.*

t *l. cum hi, de transf.*

ſentatis, ac vt loquitur Seneca, in anteceſſum datis, liberatum ſit ea ſeruitute beneficium. Adhæc, ſi annuum ita ſit alicui attributũ à pontifice, ut illud in alium trãſcribere poßit, nihil prohibet eo nomine pecuniam velut ab emptore accipi. Sed rarò hanc tranſſcribendi emãcipandíque facultatem pontifices concedunt, vti accepimus. Denique non ſicut beneficium, ita etiam hoc ius, quod profanum eſt, cum beneficio permutare licet. quia ſacrarum ſpiritalíumque rerum cum profanis permutatio nõ admittitur[v].

[v] c. vlt de reb. permut. gloſ. prag. tit. de coll. §. item q͠d ad vniuerſitates, in verb. beneficiorum.

Annui poteſtas & effectus quis ſit?

QVÆ *ſit poteſtas & effectus annui, nonnihil antè demonſtratum eſt. Sed hic locus aliquãto pleniorem diſputationem exigit. Itaque animaduertendum eſt hoc ius ſimile quadantenus eſſe vſufructui, quia cum perſona extinguitur*[a]. *Præterea beneficio ſic inhæret, vt ipſum ſequatur ad quancunque perſonam tranſeat*[b]. *Nam mortuo beneficiario hoc annuũ à ſucceſſore, qui in vacantem locum ſuffectus eſt, poſſe exigi dubium non eſt, niſi ex conceptione diplomatis aliud actum eſſe appareat*[c]. *Cùm enim ferè non concedatur alicui à pontifice, niſi in perpetuum, & quàm diu vixerit, ratio non patitur, vt finiri morte beneficiarij dicatur. Quod & de præteriti temporis penſionibus, quas vetus poſſeſſor beneficij debuit, accipiendum eſſe videtur, ad quas Eccleſia ſiue beneficium obligatum eſt*[d]. *Nec ideo aduerſus veterem poſſeſſorem, ſi fructus in vſum Eccleſiæ non impenderit, aut eiuſdem fato functi hæredem agetur. Atque ita credi-*

[a] § finitur. Inſtit de vſufr.

[b] c ſi quis laicus, 16. q. 1.

[c] d. c. niſi eſſet, vbi gloſ. de præben.

[d] l. imperatores. ff. de pub. & veſtiga.

toris erit electio, vtrum conuenire malit[e]*. Cùm autem vsufructuario cõparetur is, cui annuum attributum est, tractari solet, an onera quæ dicuntur patrimonialia subire cogatur. Et certum est hospitalitatis onus, & alia huiusmodi quæ ordinaria sunt, beneficiario incumbere, cùm eo nomine maiorem partem fructuum ei dimittendá esse receptum sit. Cætera verò quæ extra ordinem indicuntur, proportione sustinet is qui annui nomine partem fructuum capit*[f]*.*

e not. in c. 1. de solutio.

f l. hactenus, de vsufr. l. neque de impen. in reb. dot. fact.

Beneficium purè ac simpliciter conferendum esse. Cap. 5.

QVIA *beneficia gratis conferenda sunt, vt antè diximus, receptum est, collationem sub conditione fieri non posse*[g]*. Excipitur conditio quæ inest collationi, quanuis fortè non exprimatur, vt puta, si vacat beneficium, &c*[h]*. Nam ea adiectio abusiue tantùm conditio appellatur: nec ullam vim suspendendi negotium, quod geritur, habet*[i]*. Quod autem dicitur sub conditione beneficiũ inutiliter conferri, de inferioribus antistitibus vulgò accipi solet, non de Romano pontifice. Huic enim liberum esse aiunt, quancunque libuerit cõditionem adiicere collationi, modò ea in crimen ambitus iure diuino prohibiti non cadat*[l]*. Eadem est alternationis ratio quæ conditionis: idque à pontificij iuris doctoribus plerisque in locis memoriæ proditum est*[m]*.*

g c. vl. de pact. not. ĩ c. significasti, de electio.

h glos. ĩ c. 2. de elect. in 6.

i l. muto, de tute. gloss. c. significatũ, de prebẽ. not. in l. actus legitimi, de reg. iur.

l cle. 1. vt lit. pend. not. in d. c. significasti.

m not. in c. pastoralis, 7. q. 1 ĩ c. 2. de elect. in 6. Fel. in c. 2. de appell.

An abſque ſcriptura beneficij collatio valeat. Cap. 6.

SIMVLATQVE *pontifex beneficium ſe alicui conferre pronuntiauit, ius ei acquiſitum eſſe intelligitur, tametſi nulla ſcriptura, nullúmue diploma, ea de re confectum fuerit*[n]. *Itaque mortuo ſtatim pontifice à quo beneficium nudo ſermone collatum eſt, irrita minimè eſt collatio, ſed debent à ſucceſſore diplomata & literæ expediri, in quibus eius conceßionis mentio fiat*[o]. *Quæ literæ ad probationem neceſſariæ eſſe dicuntur, cōtra communes regulas: nec licet beneficiario antequam eas literas acceperit, quicquam attingere, quod ad beneficium pertineat*[p]. *Proinde ad fidem collationis faciendā teſtes non ſufficerent*[q]*, præterquā in exceptis caſibus, de quibus non indiligenter ab aliis tractatum eſt*[r]. *Tametſi Iaſon ex facto conſultus ſimpliciter reſponderit, ſcripturam neceſſariam non eſſe*[ſ]. *Quæ autē ſit authoritas ac fides literarum ſiue tabularum, quæ ab antiſtitibus cōficiuntur, quandoquidē diffuſe ab aliis agitata eſt quæſtio, eam impræſentiarum omittemus*[t].

n c. inſtitutionis, 35. q. 2.

o Bal. in l. humanum. C. de legib. & in l. vlt. C. de cō. ſer. ma. c. literis, de reſcrip.

p extra. iniuncta, de elect. auth. de mād. prin.

q Panor. ī c. in noſtra de reſcript. not. in l. pactū quod C. de pact.

r Fel. in rubr. de conſtitut.

ſ in l. cum proponas filios. C. de pact.

t not. in c. poſt ceßionem, de probatio.

LIBER SEPTIMVS.

QVOD IVS HABEAT BENEFICIARIVS IN BENEFICIO *suo, & quemadmodum beneficia retineantur & conseruentur.*

ARGVMENTVM.

a l. vlt. de legib.

b lib. 8. Digesto.

Omne ius nostrum, inquit Vlpianus [a], aut in acquirendo, aut in conseruando, aut in amittendo consistit, eáque diuisione sæpe vsi sunt nostri iuris authores [b]. quorum exemplum hîc nos secuti post acquisitionem beneficiorum operæpretiũ duximus, & de eorum cõseruatione aliquid scribere, tametsi is locus à cæteris vulgò prætermissus sit.

De decima tam ordinaria & legitima, quàm extraordinaria atque indicta. Cap. I.

ENEFICIVM *ecclesiasticũ, vniuersitas quædam est variis ex rebus constans, quibus loco stipendij cuiusdam beneficiarius fruitur. Ac vt de singulis breuiter dicamus, prædia imprimis ac possessiones, quæ vulgò bona temporalia dicuntur, beneficio insunt, vt docuimus lib. 2. prætereà decimam omnium fructuum partem à populo accipit beneficiarius, de qua etiã disseruimus lib. 2, Et quia lex Mosaïca eam dari iubet leuitis & sacerdotibus, quibus nulla terræ portio data fuit, cum Moses*

Hebræis poſſeßiones diſtribueret[a]*: iuris pontificij doctores contendunt, iure diuino eam ſacerdotibus noſtri temporis deberi: quod & pontificum aliquot cõſtitutionibus expreſſum eſt*[b]*. Sed exiſtimant ferè theologi non ideo quenquam iure diuino ad eam præſtationem aſtringi dicendum eſſe, cùm ea lex abrogata ſit, nec hodie nos liget, vt antè diximus*[c]*. Sunt qui aſſerant, nos ita demũ obligari ad decimã dandam, ſi voto ad id nos obſtrinximus*[d]*. Quaſi hæc decima ſimilis ſit ei, quam veteres ethnici vouere Herculi & conſecrare ſolebant, authore Plutarch. in Problem. Verùm inueterata conſuetudo Eccleſiæ, & variæ conſtitutiones ea de re promulgatæ meram liberalitatem fortaßis in neceßitatem conuerterunt. Itaque in hac diſputatione de decima, vt miniſtris eccleſiarum iure debita, & quam ab inuitis exigere poßint, loquimur. Nec ſolùm de fructibus prædiorum percipitur: ſed etiam de omni artificio, negotiatione, quæſtu, &c.*[e]*. Et hinc vulgaris diuiſio decimæ in prædialem & perſonalẽ orta eſt*[f]*. Debetur autẽ Curionibus potißimum, id eſt presbyteris qui parœcias regunt, & animorum curationem habent. Id enim ab initio ſic conſtitutũ fuiſſe dicitur*[g]*. Debetur interdum & aliis eccleſiis ſiue monaſteriis, vel ob donationem ritè factam, vel ob longi temporis poſſeßionem*[h]*. Laïci verò huius iuris capaces non eſſe dicuntur: quia ob ſacrum ſpiritaléque munus clericis conceſſum eſt. Eſt enim Lateranenſi cõcilio prohibitum, quod tempore Alex. III. ante quadringentos annos habitum eſt Romæ, & quibuſdam pontificum decretis, ne in homines laïcos hoc ius*

a c.1.de deci.
b c.parochianos. c.in aliquib.de deci.
c gloſ. c.1.de deci.in 6.
d l.2.de pollicit.
e c.ex trãſmiſſa, de deci.
f c.ad apoſtolica, de deci.
g c.eccleſias, 13. q.1.c.decimæ. c.de decimis, 16 q.1.
h c.cum cõtingat. c.cum in tua, de deci.

i c. prohibem⁹, de deci. c. cum apostolica, de his quæ fi. à præla.

transferatur[i]. Ante illud conciliũ sacræ decimæ ius, clientelæ titulo militibus attributum fuerat à principibus quibusdam, idque totius cleri cõsensu, quòd Ecclesiam populúmque Christianũ aduersus religionis hostes propugnarent. Et huius rei authorem fuisse in Gallia Carolũ Martellum annalibus nostris proditũ est. Sed quia id perniciosum ecclesiis videbatur, synodus decreuit, vt ex eo tẽpore decima in laïcum trãsferri nõ posset. Quamobrẽ qui iure clientelæ sacram decimam sibi vindicant hoc tẽpore, eam ante synodũ illam Lateranensem sibi, vt clientibus Ecclesiæ cõcessam fuisse contendũt. Cuius rei quia difficilis est probatio, vtilitatis causa receptũ est, vt vetustam possessionem istius iuris clientelaris, id est, quæ hominũ excedat memoriam, probare sufficiat[l]. Ad decimam autẽ beneficiariis curionibus præstandã, adeò obligatur populus: vt nemo excusetur, nisi huius muneris vacationem impetrauerit, quæ à pontifice Ro. impetrari solet[m]. Nam consuetudine seu longa possessione hoc ius omnino nõ tollitur, quãuis minui possit, & decima in duodecimã aut aliam partem, quæ minor sit conuerti[n]. Ex his quæ iam dicta sunt existit quæstio, de noualium decima cui scilicet debeatur, an curioni beneficiario, an verò alij cui ius sacræ decimæ acquisitũ sit. Nouale autem hìc intelligitur proscissus nunc primũ ager, qui antè desertus, nec post hominum memoriã cultus fuit[o]: quanuis nonnunq̃ aliter accipiatur[p]. Ad quæstionẽ igitur propositam vt breuiter respondeamus, sciendũ est imprimis laicos qui ius sacræ decimæ sibi vindicant, ex noualibus nihil percipere posse, sed

l not. in c. cum apostolica, de his quæ fi. à præla.

m c. dilecti. c. suggestum, c. ex parte, c. licet. c. ad audientiam. c. à nobis, de deci.

n not. in c. in aliquibus, de deci. c. cõmissum, eo. tit.

o c. 1. c. quid per nouale. de verb. sig. in decret. l. vlt de ter. mo.

p l. sylua, §. nouales, de verb. sig.

curiones ipſos potius, quibus ſolis hoc ius olim competebat. De monachis autem, qui olim laïci erant, nunc ferè ſunt clerici, & aliis huiuſmodi beneficiariis paulò difficilius eſt iudicium propter conſtitutionum pontificiarū obſcuritatem. Sed vulgò receptum eſt, ſi ius ſacræ decimæ in certa paræcia diſertè conceſsum eis fuerit, decimam quoque noualium ipſis deberi[q]: quia verba indefinita ad futurum quoque tempus referuntur[r]. Quòd ſi longa poſſeſsione id ius acquiſierint clerici, decima noualium non ipſis ſed curioni debetur, quoniā in loco recens proſciſſo nullam vnquam decimam perceperunt. Ideóque vſucaptum ab eis hoc ius verè dici non poteſt[ſ]. Addendum & illud eſt, quanuis ei qui longa fortaſsis poſſeſsione decimam ſibi acquiſiuit, nominatim decimæ noualium ius ita tributum fuerit, vt non aliter ac decima vetere ea fruatur: conceſsionem tamen huiuſmodi dimidiam partem non excedere, ne curiones & paſtores eccleſiarum paræciarúmque nimis grauentur: id quod Alexandrina conſtitutione plenius continetur[t]. Hactenus de legitima ordinariáque decima ſatis pro inſtituto dictum eſt. Eſt autem aliud genus decimæ, quam ideo extraordinariam & indictam vocare poſſumus, quòd à pontifice Romano prætextu belli hoſtibus noſtræ religionis inferendi, alteriúſue neceſsitatis extra ordinem beneficiariis indicatur[v]. Hodie hanc decimam rex in Gallia beneficiariis indicere ac imperare pro poteſtate ſolet, nec vllum ferè certius atque expeditius, quàm ex decumana iſta pecunia vectigal habetur.

q c. ex parte, de deci.

r l. ſi ſeruitus, de ſeruitut. vrb. præd.

ſ c. cum contingat, c. cum in tua, de deci.

t c. ſtatuto, de deci in 6.

v c. le. vlt. de deci. & eo. tit. ī extrau.

De primitiis. Cap. 2.

AFFINES *decimæ ſunt primitiæ, id eſt, primi fructus ex agro ſuſcepti. Nam & hi lege Moſaica offerri iubebantur Deo, quanuis certa non eſſet definita quantitas, ſed offerentium arbitrio derelicta, vt Hieronymus ait*[a]. *Itaque prætextu legis diuinæ ad certam eo nomine præſtationem populum hodie cogi non poſſe inter omnes conuenit. Nec dubium eſt, quin ea conſuetudo, cuius meminit Hieronymus, quæ modum definierat contraria conſuetudine abrogari & antiquari potuerit*[b]. *Et hunc ſanè morem primitiarum offerendarũ videntur ab Hebræis ipſis accepiſſe Romani, quos ſcribit Plin. lib. 18. deguſtare vina aut nouas fruges ſolitos non fuiſſe, priuſquam ſacerdotes primitias libaſſent.*

a c. 1. de deci.

b d. c. 1. de deci.

De oblationibus. Cap. 3.

OBLATIONES *dicũtur quæcunque à piis fidelibúſq; Chriſtianis offeruntur Deo & Eccleſiæ, ſiue res ſoli, ſiue mobiles ſint. Nec refert, an legentur teſtamẽto, an aliter donentur*[a]. *Et hoc vocabulo vſus eſt Vlpian. c. 5. tit. de donat. inter vir. & vxo. Veteres offerumenta vocabant, authore Feſto. Verùm hæc inualuit conſuetudo loquendi, vt oblationes ſpecialiter dicantur, quæ altari offeruntur in ſacra liturgia, quam vulgus miſſam, Iuſtinianus noſter* ἁγίαν προσκομιδὴν *appellat*[b]. *Huiúſq; oblationis, quæ apud veteres vſitata fuit, Theodor. meminit*[c]. *& nos ſuprà aliquid attigimus lib. 2. Et hæ omnes oblationes, ſicut & decima, de qua iam diximus, inter res ſa-*

a c. qui oblationes. c. clerici. 13. q. 2. not. in c. cauſa. c. cũ inter, de verb. ſig.

b Nouel. 123. c. de his, 10. q. 1. c. omnis, de cõſec. diſt. 1.

c lib. 5. eccleſ. hiſt. c. 18.

cras ſpiritaléſque numerantur: adeò vt clerici tantũ, non etiam laïci, eas capiant[d]*. Cùm autem in bonis ac reditibus recenſeantur eius Eccleſiæ cui offeruntur, meritò dicendum eſt eas ad eius Eccleſiæ rectorem gubernatorémque pertinere*[e]*.*

d c. quia ſacerdotes. c. ſanctorum. c. vlt. 10. q. 1.

e Panor. ĩ c. paſtoralis, de his quæ fi. à præla. ſiue conſ.

De diariis, quæ diſtributiones quotidianæ appellantur, & cur hoc genus erogationis adinuentum ſit. Cap. 4.

CANONICORVM *beneficia ac præbẽda duabus ex rebus ferè conſtant. Nam in quibus eccleſiis eſt præbendorum diſtinctio, certa prædia ac poſſeſſiones obtinent ſinguli, quas ſic in poteſtate ſua habent, vt reditum ab alio quopiam accipere neceſſe eis non ſit. Fructus autem huiuſmodi ſibi acquirunt, ſi præſentes ſint in ciuitate, quãuis in templo quotidie non pſallant, aut pſallentibus non aſsiſtant. Nam quia canonicorũ collegium velut quidam ſenatus eſt Eccleſiæ, vt diximus lib. 1. permulta ſunt ad eorũ munus pertinentia, quibus exequendis Eccleſiæ non minus, imò verò magis prodeſſe poſſunt. Hoc enim pſallendi munus quanuis negligendũ non ſit, tamen olim inferiorum tantummodo clericorum fuit, nec inter præcipua, ac magis Eccleſiæ neceſſaria habitum eſt. Quod & ſuprà admonuimus lib. 1. Præter eas poſſeſſiones qui pſallunt in templo, aut ſacris cantionibus interſunt, quanuis plerunque in collegium canonicorum cooptati non ſint, hi in ſingulos dies, atque adeò horas ſtipem recipere ſolent, ac veluti quaſdam ſportulas, quibus*

à manu vulgò nomen inditum est, quòd tantùm præsenti in manū tradantur[g]*. Sunt qui distributiones quotidianas appellent non ineptè. Ego à Latinis Diaria propriè vocari scio. Qua voce Iustinianum nostrum, quãuis Græcè scribentem*[h]*, vsum fuisse comperimus. Verba eius hæc sunt de diaconissa loquentis, quæ cum suspecto aliquo viro habitat:* εἰ δὲ τοιοῦτο ὑπερθῆται πρᾶξαι, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἰδίων διαρίων ἀλλοτριουμένη, ἐν μοναστηρίῳ παραδιδόσθω, &c. *Videtur autem hoc erogationis genus ideo excogitatum esse, vt cùm à beneficiariis vulgò contemneretur psallendi aut sacris aßistendi munus, quasi proprium ipsorum non esset, spe huius dianomes & mercedis illecti, id munus amplecterentur. Nam iis tantùm qui sacris intersunt hæ sportulæ distribuuntur: non aliis, nisi fortè eos excuset valetudo, &c*[i]*. Et hoc quidem adeò verum est, vt de eo qui ob Theologiæ studium abest, constitutum sit, huiusmodi sportulas eum non consequi, quanuis cæteros fructus lucretur*[l]*. Fauor enim studij hoc tantum efficit, vt absens pro præsente habeatur: constátque ad consequenda hæc diaria præsentiam non sufficere, nisi sacris cantionibus precationibúsque quis aßistat. Nam & aliàs quæ de fructibus & obuentionibus beneficij constituuntur, veluti de soluenda beneficiorum decima, de hac dianome intelligi non solent. Quanuis enim fructus aut reditus non malè dici poßit*[m]*, munus tamen illud psallendi, adempto præmio facilè desereretur à canonicis, cæterísque Ecclesiæ beneficiariis, quibus ea minutatim distribuuntur, vt spe quæstus id faciant, ad quod efficiendum*

g c. olim, de verb. sig.

h Nouell. 123.

i c. de cætero, de cler. non resid. & tit. de cler. non res. in 6.

l c. licet, de præben. c. super specula, de magist.

m extra Bonifa. tit. de deci.

ideo cogi posse non videntur. quia secundum veterem institutionem fortaßis alia fuit eorum in Ecclesia functio. Cuius tamen rei non magnam habuit rationem Bonifacius octauus, vt ex eius constitutione apparet[n]*. Vnde fit, vt quod in compensationem ministerij illius antiquioris ac præcipui datur canonico, tametsi forte in singulas hebdomadas, menses, aut dies distribui soleat, tamen appellatione Diariorum minimè hìc contineatur. Nam interdum canonici nullam certam poßeßionem pro ministerio suo aßignatam habent, sed à diuisore aliquo frumentum aut vinum stato tempore ipsis distribuitur. Sed & panes quoque dantur eisdem illis non omnino dißimiles, qui à iuris ciuilis authoribus panes ciuiles dicuntur. Eáque cibaria licet cantionibus sacris non aßistentes capiunt*[o]*. Iis autem qui munus suum omnino negligunt, & sine iusta causa absunt, nulli omnino fructus debentur*[p]*, nisi contraria sit consuetudo*[q]*.*

n *d. extra. de deci.*

o *extra. postulasti, & extra. cum nonnullæ, de præbē. glos. prag. tit. de ann. §. voluit, in verbo fructib. & tit. quo temp. quisq. deb. §. iubet, ĩ verb. distributiões, Oldra. cõ. 18.*

p *c. cum dilectus, de cler. non resid.*

q *c cum omnes de cõstitutio.*

De reditibus & obuentionibus quibusdam episcoporum. Cap. 5.

IVRA *episcopalia quidam ita describunt, vt partim ad legem iurisdictionis, partim ad legem diæcesanam pertinere ea dicant*[a]*. Quam distinctionem Panor. vt ineptam, & nulla ratione authoritatéue nixam improbat*[b]*. Nobis autem propositum non est, quicquid ad episcopi munus spectat hìc exequi, quod cæteri fusè explicãt, sub tit. de offic. ord. & à nobis non indiligenter tractatum*

a *glos. c. dilectus, de off. ord.*

b *d. c. dilectus.*

eſt lib.1. De reditu & prouentu illo tantùm hîc diſſerimus, qui ex epiſcopio percipitur, præter ingentes poſſeſſiones & latifundia, quæ vulgò bona temporalia vocant. Poſtquam enim reditus Eccleſiæ, qui antiquitus erant communes, & ab epiſcopo diſtribuebantur, diuiſi ſunt, & ſingulis miniſteriis attributi, quemadmodum à nobis dictum eſt lib.2. epiſcopis ſingulis vectigal quoddam ab inferioribus eccleſiis pendi cœptum eſt. Huiuſmodi imprimis illud eſt, quod in ſynodo à ſingulis curionibus, & inferiorum eccleſiarum gubernatoribus exigũt. Nam duos ſolidos ſinguli epiſcopo dare iubentur[d]. Cuius muneris vacationem habent monaſteria, vt concilio Toletano conſtitutũ eſt[e]. Dicitúrque hoc ius vulgò cathedraticum, quòd cathedræ, id eſt honori epiſcopali debeatur. Cathedra enim in iure pontificio pro honore ac munere epiſcopali ſæpe accipitur[f]: propterea quòd olim epiſcopi, quorũ munus proprium ac præcipuũ eſt docere[g], ſedentes in ſolio & cathedra docebãt[h]. Ac quoties epiſcopus aliquis creabatur, collocari in eo ſolio atque throno ſolebat, veluti poſſeſſionis cuiuſdam apprehendendæ gratia. Hinc enthroniaſticum à Iuſtiniano dictum eſt[i], honorarium illud, quod epiſcopi munus ſuum auſpicantes Eccleſiæ largiebantur. Hinc etiam dictæ ſunt cathedrales Eccleſiæ, vt à cæteris inferioribus diſcernantur[l].

II. Cùm epiſcopus aut archiepiſcopus prouinciæ vel diœceſeos ſuæ eccleſias & monaſteria ſolenni more inſpicit, earum eccleſiarum vel monaſteriorum præfecti hoſpitio eum recipere, victúmque ei præbere coguntur[m]. Et

[d] c.1. c. illud, 10.q.3. c. conquerente, de off. ord.

[e] c. iter. 10.q.3.

[f] c. non autem. c. placuit. c. ſi quis epiſcopus 7.q.1.

[g] c. inter cæte. de off. ord.

[h] Euſeb. lib. 7 eccleſ. c.15. c. 26. Tripar. lib.5. c.29.

[i] Nouell. 123.

[l] c. venerabili, de verb. ſig.

[m] c. cõquerente, de off. ord. tot. tit. de cenſib. c. cum ex officij, de præſcript.

hæc eſt illa hoſpitalitas, quam noſtræ religionis anteſignani tantopere nobis commendarunt[n]. *Cuius forma & ratio quibuſdā canonibus atque conſtitutionibus præſcripta eſt*[o]. *Hoc autem munus ideo procuratio vocatur, quia Eccleſiæ epiſcopū procurant, id eſt curant, alunt ac tuentur: ſicut pueri dicuntur procurari à nutricibus, & equus à domino apud Plautum, & alios authores Latinos, qui propriè ac emendatè locuti ſunt.*

n 42.diſt.c.1.

o c placuit. 10. q.1.c.1.& ſequen. de cenſib. in 6.

III. *Quadrans illius decimæ, de qua paulò antè diximus, debetur epiſcopo, & eorum prætereà quæ à mortuis teſtamento relicta ſunt eccleſiis inferioribus*[p].

IIII. *Indicitur ab epiſcopis nonnunquā extraordinaria collatio, ſi neceſſitas vrgeat: vt puta ſi ære alieno grauata ſit Eccleſia, ſi ad ſynodum generalem proficiſcendum ſit, &c*[q]. *Aliàs omnis indictio prohibetur*[r]. *Sed hæc collatio, de qua loquimur, non videtur olim pro poteſtate & imperio indici conſueuiſſe, vt nunc aſſolet: precibus enim ac ſuaſionibus eam impetrabant epiſcopi, non tanquā dominantes, &c. vt Petrus ait. Proinde hoc munus* ἀπὸ τῆς χάριτος *nomen habet, quaſi chariſterium quoddam ſponte oblatum potius, quàm vectigal vi extortum ac expreſſum ſit.*

p d. c. conquerente. c. de quarta, de præſcrip. c officij. c requiſiſti. de teſta.

q d. c. conquerente. c. cum apoſtolus, de cenſib.

r c. quia cognouimus. 10. q. 3 d c. cum apoſtolus.

De his quæ ſacramentorum, & aliarum huiuſmodi rerum nomine contra veteres canones exiguntur. Cap. 6.

VETANT *canones non ſolùm antiqui, ſed & recentiores quoque, ne pro miniſtrãdis ſacramentis pretium*

exigatur[a]. Sanctißima etenim res (vt de iurisprudentia Vlpia. scribit) pretio nummario æstimanda dehonestandáque non est[b]. Ac valde improbatur eorum mos qui pro consecratione basilicarum, aut pro monastica professione pecuniã ab inuitis extorquent[c] Nec eos minus detestantur canones, qui pro sepeliendis in templo vel cœmeterio cadaueribus, aut exequiis pecuniam efflagitant[d]. Earum tamen rerum nomine à sponte liberalitérque offerentibus pecuniam, aut rem aliam accipi canones non prohibent[e]. Quædam enim honestè accipiuntur, vel authore Vlpia. quæ inhonestè petuntur[f]. Quanuis autem pro huiusmodi rebus nihil exigere liceat, sed absque pretio, atque adeò cautione vlla præstari debeãt, tamen vulgò receptum est, si quid eo nomine vltro offerri consueuerit, vt talis consuetudo veluti pia & honesta obseruetur, ad eámque obseruandam authoritate superioris antistitis etiã inuiti adigantur: sed suscepto iam sacramento, aut sepulto cadauere, &c. ne alioquin eas res quisquam mercari videatur. Proinde sacrifici nostri temporis, qui certam Ecclesiam nullam regunt, postquam sacrum peregerint, si consueta merces ipsis non præbeatur, episcopum adire solent, postulantes non quidem apertè, vt sibi pretium numeretur, sed vt laudabilis consuetudo obseruetur, &c. Quo casu episcopus in laïcos etiam homines iurisdictionem exercet. Hoc autem genus expiscandæ pecuniæ, quod à veteribus canonibus, & maiorum institutis valde alienum est, ex Innocentij III con stitutione manauit[g]. Cuius tamen longè alius videtur

a c. cum in Ecclesiæ, de simo.
b l. 1. de extra. cog.
c c. placuit. c. q̃ pio. 1. q. 2.
d c. questa, & seq. 13. q. 2. c. abolẽdæ, de sepult.
e d. c. questa.
f d. l. 1. de extra. cog. c. non sanè. 14. q. 5.
g c. ad apostolicã, de simo.

ſenſus eſſe, vt plerique iuris pontificij doctores annotauerunt. Sed τὰ ἀκίνητα *hîc mouere nobis conſilium non eſt.*

An mortuo beneficiario hæres legitimus ei ſuccedat. Cap. 7.

CERTI *iuris eſt beneficia eccleſiaſtica cognationis aut propinquitatis iure cuiquam non deferri*[b]. *Nam ſiue vſum habere eos dixerimus, ſiue vſumfructũ, dubium non eſt, quin illud ius morte ipſorum extinguatur*[i]. *De fructibus ante mortem perceptis quæſtio tractata eſt, & conſtat ex iis quæ lib. 2. diſſeruimus, ad hæredes legitimos non tranſire, cùm vſuario magis quàm vſufructuario beneficiarius comparandus ſit. Itaque is qui in demortui locum ſuffectus fuerit, quaſi diſpenſator adminiſtratórque eos capiet*[l]. *Sed moribus comparatum eſt, vt beneficiarij perceptos iam fructus, tanquam vſufructuarij, ad hæredes ſuos transferant*[m].

b *c. apoſtolica, 8.q.1.c.10.de preb.c.adhac de deci.*
i *§. finitur. Inſtit. de vſufruct.*
l *c. ad hac. c relatum de teſta. c. vlt. de off. ord. in 6.*
m *§. 16. verò Inſtit. de rer. diuiſ l. ſi fur. l. defuncta, de vſufr. l. qui ſcit, de vſur. gloſ. prag. tit. de annat. §. item quod. in verb. acquiſitos.*

An beneficiarius ſucceſſorem eligere, & fructus beneficij teſtamento legare poſsit. Cap. 8.

ANTIOCHENO *concilio*[a] *ſtatutum eſt, vt epiſcopo ſucceſſorem ſibi cõſtituere non liceat*[b]. *Quo tamen concilio nõ prohibetur aliquem nominare, quem ſibi ſucceſſorem optet*[c]. *Id enim à pleriſque ſanctiſsimis viris factum eſt, cuiuſmodi ſunt Petrus, Athanaſius, Auguſtinus, de quibus poſtea dicemus, lib. 8. Sed talem nominationem ſynodus vult irritam eſſe, niſi epiſcoporum & clericorum ſuffragiũ poſteà acceſſerit*[d]. *Ac huius prohibitio-*

a *c. 23.*
b *c. epiſcopo. 8 q. 3.*
c *c. apoſtolica, 8. q. 1.*
d *c. pleriſque. 8. q. 1.*

nis rationem docet Hieronymus in epistola Pauli ad Titum, cuius verba Gratianus in Rhapsodia sua refert[e]. *Quod ad fructus attinet, animaduertendum est, iure pontificio non permitti beneficiariis eos testamento cuiquam legare, ac ne res quidem alias ex facultatibus Ecclesiæ, aut contemplatione eiusdem acquisitas*[f]. *Quod est accipiendum, nisi fortè in pauperes eleemosynã conferre velint: qua tamen in re modus seruari debet*[g]. *Quãuis enim administrator rerum ecclesiasticarum posit arbitrio suo pauperibus largiri, quæ verè pauperum sunt, vt diximus lib. 2. tamen fraudis vitandæ causa, libera legandi facultas non est ei concessa*[h]. *Quæ verò ad beneficiariũ perueniunt ex amicorum liberalitate, puta, aut artificio aliquo, &c. nec propter Ecclesiam acquiruntur, de his testari potest*[i]. *Verùm hæc moribus nostris ferè antiquata sunt, permittitúrq; beneficiariis de fructibus beneficij aliisque huiusmodi rebus arbitratu suo testari*[l].

e c. Moses, 8. q. 1

f c. fixum, 12. q. 1. c. cum in officiis. c. adhæc, de testa.

g d. c. adhæc.

h arg. l. viuus si quid ĩ frau. patro.

i c. quia nos. c. relatum, de testa.

l glos. prag. tit. de annat. verb. acquisitos.

Quibus ex causis rerum ecclesiasticarum alienatio permittatur: Quæ forma in huiusmodi alienatione debeat obseruari, & elucidatus canon Agathensis concilij ad eandem rem pertinens, qui vulgò malè intellectus magnam iudiciorum varietatem peperit. Cap. 9.

RERVM *ecclesiasticarum alienatio canonibus prohibita est, nec earum modò quæ sacræ habentur, & hominum cõmercio exemptæ, cuiusmodi sunt ædes ipsa, ius*

decimæ, vasa consecrata, &c. sed prædiorum etiam ac possessionum, quæ bona temporalia vulgò appellantur[a]. Non enim beneficiarius harum rerum dominus est, & ius vtendi solummodo habet. eáque prohibitio alienationis ad monasteria, xenodochia, nosocomia, & alia huiusmodi pia loca pertinet[b]. Sodalitia tamen & φρατρίας, quas vulgò confraternitates appellamus, hîc non comprehendi rectè Baldus censuit, quòd profanæ societates sint[c]. Nam & regiis cõstitutionibus ea Comi Bacchique conuenticula vt perniciosa Reipub. omnino interdicta sunt. Alienationis autem appellatione continetur venditio, donatio, permutatio, emphyteusis, hypotheca, & cætera id genus negotia, quibus aut dominiũ, aut aliquod ius proximum & affine dominio transfertur[d]. Sed etsi quis ad longum tempus locauerit, id est, vt vulgò interpretamur, decem annorum, alienare is dicitur, quia hoc genere locationis quasi dominiũ quoddam transfertur in conductorem, adeò vt ei in rem actio competat[e]. Quibusdam tamen ex causis rerum ecclesiasticarũ alienatio permittitur[f]: si æs alienũ vrgeat, nec possit ex fructibus satisfieri[g]. Nam & eandem ob causam prædia minorum, qui sub tutela vel cura sunt, distrahere licet[h].

II. *Permittitur alienatio rei minus vtilis, vt rem aliam vtiliorem ac fructuosiorem acquirat Ecclesia[i].*

III. *Si pecunia ad alendos pauperes in magna aliqua fortassis charitate annonæ, vt ad redimendos captiuos opus sit, nec ea aliunde suppetat[l]. Hic enim est præcipuus rerum ecclesiasticarum vsus, vt admonuimus lib. 2.*

a auth. de non alie. & auth. de alie. & emp. c. nulli, de reb. ecc. nõ alie.

b auth. de non alie. & auth. de alien. & emph.

c Bald. ĩ d. auth. hoc ius.

d l. 1. C. de fũd. dot. l. vlt. C. de reb. alie. §. alienationis, in auth. de nõ alienãd. d. c. nulli.

e Cle. 1. de reb. eccles. nõ alie. vbi not. l. 1. de superfic.

f glos. sum. 12. q. 2. Panor. d. c. nulli.

g auth. hoc ius.

h l. 1. de reb. eo. qui sub tute.

i d. auth. hoc ius, c. vt super. de reb. eccles. non alie.

l c. aurũ. c. sacrorũ. 12. q. 2.

Ac ut ſummatim dicamus, quotieſcunque vel neceſsitas aliqua, vel manifeſta vtilitas Eccleſiæ exigit, receptum eſt harum rerum alienationem permitti[m]. Et hæc in rebus Eccleſiæ profanis maximè locum habent. Sed & ſacra quoque vaſa, & aliæ res huiuſmodi nonnunquam alienantur[n]. Item decima quæ inter res ſacras ac ſpiritales vulgò habetur[o]. Hoc amplius, Eccleſia aliqua tota interdum alienari poteſt[p]. Quanuis autem ex iis cauſis alienatio cõceſſa ſit, tamen ne vtilitatis alicuius prætextu temerè & in perniciem Eccleſiæ alienatio fiat, conſtitutus eſt certus ordo certáque forma iure ciuili & pontificio, quam in huiuſmodi alienatione ſeruari oporteat.[q]. Sed legibus ciuilibus alligari ſe non patiuntur viri eccleſiaſtici, & pontificios canones de ea re editos tantùm recipit conſuetudo, per quam dubiũ non eſt, quin ſolennitas mutari poſsit[r]. Quare formam canonibus præſcriptam, quæ vſu recepta eſt, hîc explicari ſufficiet. Forma igitur iuris pontificij hæc eſt, vt alienationem antecedat diligens tractatus, & cõmunis deliberatio cleri, id eſt collegarum, qui canonici dicuntur, ſi Eccleſia tale collegium habeat: deinde omnium conſenſus, aut certè maioris partis, ac[s] præterea ſubſcriptio adhibeatur: quibus omnibus ſuperioris antiſtitis authoritas accedat[t]. Ac cùm de antiſtite quæritur, locus in quo eſt alienans Eccleſia, non in quo res quæ alienatur ſita eſt, ſpectandus eſſe videtur, quanuis aliqui contrà ſentiant[v]. Et tametſi licitationem, ſubhaſtationémque ſolennem ius ciuile requirat, tamen id canonibus eccleſiaſticis nuſquam expreſſum reperitur[x]. Sed

m c. ſine exceptione, 12. q. 2 c. dudum, de reb. eccl. non alien. in 6.

n l. ſancimus, & auth. ſeq. C. de ſacro. eccleſ.

o d. c. dudum.

p c. paſtoralis, de donat. tot. tit. de his qu. fi. à prela. cle. ſi vna, de reb. eccl. non alie.

q auth. de alie. & emph.

r not. in c. cum cauſa, de re iud.

s

t d. c ſine exceptiõe. d. c. dudũ. c. 1. de his q. fiunt à prælã.

v d. auth. hoc ius.

x d. auth, hoc ius.

quæritur, an vt valeat alienatio pretium in rem Ecclesiæ versum esse oporteat? Qua de re videnda est Panormitani distinctio [a]. Ex iam dictis consequitur alienationem rerum ecclesiasticarum ita demum valere, si duo cõcurrant. Vnum est, vt ob iustam legitimámque causam fiat: alterum, vt ordo præscriptus iure pontificio accuratè obseruetur. Quòd si aliter fuerit alienata res, ea cum fructibus vindicari ac repeti poterit [b]. Sed longi temporis præscriptione rectè se tuebitur possessor, si bonam fidem habeat [c]. Quod tempus à morte tantum beneficiarij qui alienauit currere incipit, vt concilio Toletano cautum est [d]. Excipiuntur sanè aliquot casus, in quibus ille solennis ordo non requiritur.

Primus est cùm res ecclesiastica titulo clientelæ, vel emphyteuseos concedi solita est. Potest enim more consueto ab antistite dari, quamuis formam canonibus præscriptam minimè obseruet [e].

II. Excipiuntur res mobiles quæ seruando seruari non possunt. Nam earũ rerum minimè prohibetur alienatio [f].

III. Sunt qui putant factam omissa forma alienationem efficacem esse, si ea nõ noceat Ecclesiæ [g]. Idque colligi videtur ex cõcilio Agathensi, cuius hæc verba sunt, Terrulas aut vineolas exiguas & Ecclesiæ minus vtiles, aut longè positas paruas episcopus sine consilio fratrum, si necessitas fuerit, distrahendi habeat potestatem. Verùm ille canon meo iudicio formam illam cuius suprà meminimus non remittit. Nam quod ibi dicitur, sine consilio fratrum, de aliis episcopis accipi debet, quorum consensus

a c. quod quibusdam de fideiuss. not. in d. auth. hoc ius.

b c. non liceat. 12. q. 2.

c Panor. in c. de quarta. c. non liceat, de præscr. Guid. pa. q. 150.

d c. si sacerdotes. 16, q. 3.

e c. 2. de feud. c. vt super, de reb. eccle. non alie. Bar. in auth. qui rem C. de sacro. eccle. Guid. pa. q. 154.

f c. fugitiui, 12. q. 2. l. lex quæ. C. de admi.

g Innocent. in c. 1. de ĩ integ. rest. Fab. instit. de eo cui lib. cau. bo.

eo tempore necessarius erat, vt ex canone septimo eiusdem concilij, & ex concilio Carthaginensi Toletanóque constat[h]*. Itaque cùm necessitas ita vrget, vt episcoporum conuentus commodè non poßit expectari, permittit synodus Agathensis sine ipsorũ consilio non quaslibet terras ac possessiones distrahere, sed exiguas tantùm, & quæ non magnum Ecclesiæ fructum afferunt. Qua in re clericorum siue canonicorũ qui præsentes sunt, tractatus atque consilium minimè negligendum esse videtur: & qui nobis aduersantur nulla satis firma ratione suam cõprobant opinionem. Quod enim dicitur negotium cum pupillo contractum sine tutoris authoritate valere, si id expediat pupillo, sic accipiendum est, cùm pupillus aliquid sibi stipulatur: id enim ipsi damnosum esse non potest*[i]*. Et quod Iustinian. ait, pupillum posse conditionem suam meliorem facere*[l]*, hunc habet sensum, pupillum vtiliter id negotium contrahere, ex quo nullum ei damnum contingere potest, quódque seruari desiderat, cuiusmodi est stipulatio qua sibi acquirit. Itaque hæreditatem inutiliter adit, quanuis lucrosa sit*[m]*: quia hæreditatis aditio nõ semper vtilis est. Similiter alienatio prædiorum pupillarium, quæ inutilis plerunque ac perniciosa est pupillis, absque decreto prætoris & causæ cognitione omnino prohibetur. Nam tametsi in rem minoris aliquando prædia alienentur sine decreto, tamen id perquam necessarium est, ne aliàs exemplum pupillis noceat, cuius hìc maximè habetur ratio. Idem enim hìc veremur, quòd Augustus quondam in militari disciplina: cuius verba apud Macrum*

h §. quod si necessitas, 10. q. 2. c. quicunque. 12. q. 2. c. nullus, 17. q. 4.

i l. neque. C. de contr. stip.

l §. 1. Instit. de autho. tut.

m l. obligari, de auth. tut. §. neque. Instit. eo. tit.

» *hæc ſunt, tit de re milit. Etſi ſcio fabrilibus operis exer-*
» *ceri milites non eſſe alienum, vereor tamen ſi quicquam*
» *permiſero, quod in vſum meum aut tuum fiat, ne modus*
» *in ea re non adhibeatur, qui mihi ſit tolerandus* [n]. *Sic* [n] *l. officium, de re milit.*
enim multa iure tum ciuili, tum pontificio paßim conſtituta reperiuntur, quæ in ſpeciem iniqua ſunt, ſi quis ad priuati cuiuſq; vtilitatem reſpiciat, ſed in vniuerſum ea proſunt & publicè vtilia eſſe creduntur. Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplũ (vt Caßius apud Tacitum ait) quod contra ſingulos vtilitate publica rependitur. Illud ſanè inficiari nolo, ſi Eccleſia non conqueratur, quia ſe læſam fortaßis non exiſtimat, valere contractum, in quo ſolennia defuerunt: idque minorũ exemplo [o]. *Verùm aduerſarius prætextu omiſſæ ſolennitatis, ab* [o] *l. non eo minus. C. de procurato.* *eo contractu recedere inuita Eccleſia non poterit, aut eam nolentem ad contractum obſeruandum cogere* [p]. *Atque* [p] *l. quod fauore. C. de legib.* *ita etiam accipi poteſt, quod ſuprà diximus, minorem poſſe conditionem ſuam meliorem facere* [q]. *Quod autem* [q] *§. 1. Inſtit. de autho. tut.* *obiiciunt nonnulli ex Vlpiani ad D. Marci orationem interpretatione, quanquã ſubdifficile à pleriſque exiſtimatur, tamẽ facilè, niſi fallor, dilui poteſt, ſi quis verba & mentem authoris, id eſt D. Marci, expendat, & quid inter eius orationem de alimentis, & orationem D. Seueri de rebus pupillaribus interſit, paulò diligentius conſideret. Non enim D. Marcus tranſactionem de alimentis ſine decreto factam ſimpliciter irritam eſſe vult, ſed ſi ita tranſactum fuerit, vt repræſentatã pecuniam alimentarius conſumat: vnde Vlpianus verba orationis inter-*

„ *pretans ita disserit, Si transactio sic fuerit facta, vt semel*
„ *numeretur ac repræsentetur quod testator particulatim*
„ *alimentorum nomine præstari voluit, decreto prætoris*
„ *tunc opus est, quod causa tantùm cognita interponitur.*
„ *Sin autem aliter transactum fuerit, vt puta, vt id quod*
„ *in singulos annos erat alicui relictum, consequeretur per*
„ *singulos menses, &c. huiusmodi transactionem D. Mar-*
„ *cus non improbat, quasi decretum in ea sit necessarium.*

Alia causa est alienationis prædiorum pupillarium à D. Seuero prohibitæ[r]*: quia simpliciter prohibita est quocunque modo fiat, sicut & rerum ecclesiasticarum alienatio, de qua hîc disserimus. Et hæc nostra sententia est de quæstione vulgò agitata, quæ adeò controuersa est in foro, vt iudicia curiæ centenariæ contraria extent, nec inter classes seu decurias iudicum adhuc conuenire potuerit. Qui contrà sentiunt, æquitatem fortaßis aliquam nobis opponent, & simul ecclesiasticorũ hominum auaritiam, quorum opes minui magis quàm augeri publicè expediat, vt lib. 2. admonuimus. An huiusmodi rationes iudicem mouere debeãt, viderint alij. Ego certè meam sententiam ita scripto iure tueor, vt cum iis qui euidenti æquitate vel vtilitate nitentur, pertinacius cõtendere nolim. Cùm igitur hæc ita se habeant, quæri potest, si in tabulis nulla solennitatis in alienando seruatæ mentio fiat, an ob diuturnitatem temporis interuenisse præsumatur? Et variæ iuris doctorum opiniones reperiuntur, quas ex eorum commentariis ediscere licet*[s]*.*

r l. 1. de reb. eo.

s not. in l. sciendum, de verb. oblig.

Quorum munerũ vacationem beneficiarij & ecclesiarum ministri habeant. Cap. 10.

INTER *iura atque commoda beneficiariorum illud non minimum est, quòd tametsi bonis fruantur Ecclesiæ, tamen ad munera subeunda non compelluntur. Quorum autem munerum vacationem habeant, nunc tractandum est. Et imprimis munera personalia non subeunt, ne auocentur à functione monasterióque suo*[a]. *Personalia hîc vocamus quæ opera ac industria exercentur absque sumptu & diminutione patrimonij*[b]. *De patrimonialibus paulo difficilior est quæstio. i. quæ sumptum postulant, & damno administrantis expediuntur absque vlla opera aut labore*[c]. *Et animaduertendum est hæc munera duplicia esse. Quædam enim imponuntur possessionibus ipsis ac prædiis, nulla personarum à quibus possidentur, habita ratione. Alia imponuntur personis, non rebus, quanuis aliquando in huiusmodi impositione modus facultatum spectetur. Ideóque mixta munera à quibusdam, sed contra morem loquendi veterum, dicuntur*[d]. *Rursus horum munerum, quædam ordinaria legitimáque sunt, vt portoria: quædam isagogica, exagogica, & alia id genus in Gallia nostra, quæ canonis appellatione significantur. Alia extra ordinem indicũtur principum aut magistratuum arbitrio, cùm nulla sint lege constituta, nec certam præstationem habeant*[e]. *Sed vt ad rem veniamus, illud inter omnes conuenit extraordinariis muneribus iure ciuili ecclesias non subiici*[f]: *sed ordinariis tantùm, quæ & canonica dicuntur. Stata enim illa tributa atque vecti-*

a l. generaliter. C. de episc. & cler.

b l. 1. & vlt. de munerib.

c d. l. 1. & vlt.

d l. rescripto, & l. vlt. de mun. & hono.

e l. in honorib. de vac. mun. l. 1. C. de vac. pub mu.

f l. placet. C. de sacro. eccle.

g l.1.de quæst. galia, quæ nerui Reipub. dicuntur ab Vlpiano[g], quod sine illis publicum statum tueri non liceat, nemo detrectare potest[h]. Quæ verò extraordinem indicuntur arbitrio principum, ea subire non coguntur Ecclesiæ, nisi ob causam valde necessariam Reipublicæ indicantur, vt mox dicemus[i]. Nec vlla distinctio est in iure ciuili inter ea munera quæ prædiis, & ea quæ personis indicta sunt. Omnibus siquidem muneribus legitimis atque ordinariis obnoxia sunt Ecclesiæ. Itaque eius collationis, quam taleam hodie appellamus, si ius ciuile respicias, vacationem vix habent. Nam etsi olim extraordinarium munus esset, ac prout belli necessitas flagitabat, ad tempus indici solitum: tamen edictis regiis ad ordinariã præstationem redactũ est. Id quod à priscis etiam imperatoribus Romanis factum fuisse in legibus ipsorum comperimus[l]. Nec satis perspicio quemadmodũ iuri ciuili diuinum ius hîc aduersetur. Nam Christus Cæsari tributum pendi non solùm præcepit, dicens, Reddite Cæsari, &c. sed ipse etiam cum suis apostolis illud exoluit, tametsi ex regia stirpe ortus esset: ideóque tributis obnoxius non esse videretur[θ]. Idque veteres ecclesiastici scriptores ad vnum fatentur, ex quibus non pauca in suam Rhapsodiã Gratianus retulit[m]. At hodie viri ecclesiastici contendunt, primùm se illis muneribus non subiici, quæ personis indicuntur magis quàm possessionibus[n]: quia iure pontificio, quo nunc vtimur, princeps in personas ecclesiasticas nullum imperium, nullámque potestatem habet. Deinde si quæ prædia antiquitus libera atque immunia possideant,

h l.nullus.C.de decurio.

i l.iubemus.l.neminem.C.de sacros.eccl.

l l.1.C.de indictio.

θ Matth.17.

m c.si tributũ, c.magnũ, 11.q.1.c.tributum, 23.q.8.

n l.rescripto, de mune.& hono.

in ea tanquã Deo consecrata & dicata nihil iuris principem habere aiunt[o]. Ex quo cõsequens est, ad eam solùm tributionem eos teneri, ad quam obligata erant prædia antequam ad ipsos peruenirent[p]. Et extant Bonifacij octaui constitutiones[q], quibus non ab extraordinariis tantùm muneribus, quod iam antè sancitum fuerat[r], verùm à quibuscunque etiam tributionibus personas ecclesiasticas eximit: sed ita vt causam nullam, quamlibet iustam ac necessariã, excipiat. Sed & illud quoque adiicit, vt ne volentibus quidem clericis Ro. pontifice inconsulto pecuniam conferre liceat. Nec mirum est ab insolenti homine, impotentísque animi, qualem describunt Bonifacium historici, constitutionem adeò iniustam, & ab omni æquitate abhorrentem emanasse. Nec eò hæc dico quòd Ecclesiæ ecclesiasticarúmque personarum priuilegiis & vacationibus impense non faueam, quas sapientissimi quique veterum magno semper fauore ac liberalitate prosecuti sunt. Ac vt à nostris incipiam, Druides qui sacerdotes quondam fuerunt in Gallia, authore Cæsare in Cõment. tributa vnà cum reliquis nõ pendebant, militiæque vacationem, & omnium rerum habebant immunitatem. Reges AEgyptiorũ quintam partem annui prouentus capere soliti sunt, præterquam ex prædiis sacerdotum[θ]. Artaxerxes Persarũ rex in sacris bibliis scribit Esdræ, ne vllum imperet tributũ sacerdotibus[π]. Sed si præfractè ac sine exceptione vlla velint clerici vacatione ista quam obtinuerunt à principibus vti, aut abuti potius, nihil profectò erit inhumanius, nihil ab instituto

o c. nulli liceat, 12. q. 2.

p c. 2. de censib. l. ĩperatores, de publica. not. Panor. in c. non minus, de im. eccle.

q c. clericis, de im. ecc. in 6. c. quanquam, de censib.

r c. non minus. c aduersus, de im. ec.

θ Genes. 47.

π Esdr. 7.

sacerdotis Christiani alienius. Ac poterit eis meritò obiici, quod Diocletianus imperator nescio cui philosopho vacationem munerum poscenti respondit: Professio & desyderium tuum inter se discrepant. Nam cùm philosophum te esse proponas, vinceris auaritia & rapacitate [s]. *Imprimis enim æquũ est, vt statum legitimúmque vectigal, quod canonem vocamus sine recusatione ciues omnes Reipublicæ, sine principe pendant, cùm legibus institutus sit, tanquam ad status publici tutelam necessarius. Deinde si quid extra ordinem indicatur ob graue imminens periculum Reip. cui aliter obsisti non possit, aut ob aliam huic non dissimilem causam, ratio postulat, vt eius oneris partem ferant ecclesiastici viri, quanuis extraordinarium munus sit. Nam ideo eximuntur ab extraordinariis muneribus, quod absque magna necessitate sæpenumero pro arbitrio principum aut libidine potius indicantur, quibus ad Reipublicæ procurationem & cõseruationem maiestatis suæ canon, & ordinaria pensitatio creditur sufficere. Tolerabilius enim visum est, eam exactionem quæ vitari omnino non potest, in profanos homines, quàm in Ecclesiam, ecclesiasticásque personas deriuari. Fit tamen nonnunquã, vt ecclesiasticos viros horum munerum participes esse omnino oporteat. Idq́ue exemplis ex iure ciuili petitis facilè ostendi potest, vt puta, si expeditionis tempore plaustris, mancipiis, aut aliis huiusmodi angariis vel parangariis opus sit* [t], *si ob annuam embolam, vt ait Theodosius, nauis sit necessaria* [v], *cuius verbi interpretatio ex nouella Iustiniani* [θ]. περὶ ψηφισμῶν δημοσίων *pe-*

s l. professio. C. de mu. patr.

t l. neminem. C. de sacros. eccl. l. nullus. C. de cur. pub. c. ecclesiarum, 12. q. 2.

v l. iubemus. C. de sacr. eccles.

θ 183.

tenda est. Huius enim significationem & proprietatem constitutionis Theodosianæ interpretes non perceperunt. Item si in refectionem itinerum aut pontium sumptus faciendus sit, non excusari ecclesias constitutum est[x]. Sed hoc munus videtur inter ordinaria & canonica referendum esse, & de portoriis, quæ eo nomine exigi solent, accipienda constitutio. Ac vt summatim omnia complectar (nam omnia sigillatim enumerari non possunt) quoties flagitat necessitas, principi licet ecclesiasticas facultates impendere. Quod & Ezechias rex pius fecisse legitur[y]. Si enim pauperibus captiuis & calamitosis hominibus erogantur Ecclesiæ opes, cur ad eas calamitates vitandas depellendásque non insumentur[a]? Et satis perspicuum est ex his quæ tractauimus libro primo, distributionem earum facultatum ad principis curam aliquando pertinere[b]. Quid plura? circunfertur Bonifacij, cuius paulò antè meminimus, diploma, quo testatur ac declarat constitutionibus à se prius editis ademptam non esse facultatem regi Francorum pecuniæ collationem ecclesiasticis personis imperandi, vel inscio Romano pontifice, quoties pro aris & focis pugnandum erit, idque ad patriæ defensionem necessarium videbitur.[θ] Eòdem pertinet quòd Gregorius nonus ab excubiis & murorum ciuitatísque custodia neminem prætextu ecclesiastici ministerij excusari præcepit[c]: cùm tamen id munus personale sit, & à propria functione clericos auocet, quod multo magis admittendum est in patrimonialibus muneribus quæ operam nullam requirunt, sed facultatum,

x l. ad instructiones. C. de sacros. eccl.

y 4. Reg. 18.

a c. aurum. 12. q. 2.

b c. filiis, 16. q. 7.

θ Vide Feral.

c c. 2. de im. eccle.

quibus Eccleſiæ ſupra modum abundant, erogationem. Nam & Eccleſiæ eccleſiaſticorúmque hominum vtilitas id maximè poſtulat, ne alioqui perforari ſinant nauem, in qua ipſi nauigant. Nec obſtat noſtræ ſententiæ Federici II. *conſtitutio, quæ cum hac exceptione intelligenda eſt*[d]. *Et certo certius eſt Honorium* III.*eam conſtitutionem à Federico expreſsiſſe, quo die eum diademate imperatorio inſigniuit. Idq; accidit ſexto pòſt anno quàm imperator lectus fuit Federicus. Tanto enim tempore dilata eſt coronatio, quam Innocentius ei iam inde ab initio negauerat. Nolim autem exiſtimet quiſquam, me iis libenter patrocinari qui iure ſuo ac poteſtate hîc abutuntur, & publicæ neceſsitatis obtentu eccleſias leui plerunque de cauſa grauiſsimis tributis onerant. Quod fortaſsis non contingeret, ſi bonorum Eccleſiæ cuſtodes & adminiſtratores, non dicam victu veſtitúque contenti, vt canones præcipiunt, ea egenis diſtribueret (ſeueritatem enim illam antiquam corruptiſsimi huius ſeculi mores vix ferre poſſunt) ſed luxum, profuſionẽ* ἀσωτίαν, *cuius nomine tam malè audit ea natio, cohiberent ac moderarentur. Poſtremò notandum eſt, ſicut clerici pro rebus eccleſiaſticis quas poſsident immunes ſunt, ita etiam pro rebus propriis vacationem habere*[e]. *tametſi aliàs patrimonium clerici rebus eccleſiaſticis vſquequaque cõparari non ſoleat*[f]. *Nec refert cuius gradus atque ordinis clerici ſint, & antè eccleſiaſtico beneficio aucti ſint, nécne, cùm hominibus generaliter priuilegiũ indulgeatur*[g]. *Quod vtique eſt accipiendum, niſi vxorem duxerint.*[h]. *Nam hi vacationem*

d auth. itẽ nulla. C. de epiſc. & cler.

e c. eccleſiarum, 12. q. 2. c. vlt. de vit. & ho. cler.

f not. in c. Eccleſia, de conſtitu. c. quanquam, de cenſib. in 6.

g l. 2. C. de ep. & cle. Guid. pa. q. 83.

h c. ex parte. de cle. coniug.

munerum non habent ex cõſtitutione Bonifaciana[i]*. Sed duobus tantùm priuilegiis fruuntur, modò vertice raſo ſint, & more clericorũ veſtiti. Verùm illud addere oportuit quod longè maximum omnium ac præcipuum eſt, modò in Eccleſia ſuo fungantur officio*[l]*. Nam vt admonuimus lib.1, Clericus nomen eſt officij ac oneris in Eccleſia, nec æquum eſt eos vllis priuilegiis frui, qui munus ſuum negligunt*[m]*. Quod & Molinæus noſter ad Alexandri reſponſa per quàm ſcitè grauitérque annotauit*[n]*. Quæſitum eſt de eo qui negotiationem exercet. Et non videtur negotiatio, artificiúmue honeſtum vnde ſibi & pauperibus victum parent, clericis interdictũ eſſe, ſi non ideo officium ſuum deſerant*[o]*. Et quod Hieronymus & Auguſtinus aiunt negotiari clerico non licere*[p]*: de quæſtuaria negotiatione accipiendũ arbitror inter noſtri temporis pſeudoclericos vſitata, quæ functionem eccleſiaſticam impedit. Receptum ſanè apud nos eſt quancunque negotiationem exerceat clericus, quod ad bona de quibus negotiatur attinet, nullo eum priuilegio vti debere*[q]*. Idque concilio quodam Rhotomagenſi apud ratiociniorum præfecturam perſcripto, & in acta relato cautum accepimus anno 1267.*

i de cler. cõiug. in 6.

l c. vl. de vi. & ho. cle.

m l. generaliter. C. de epiſc. & cler.

n lib. 1. con. 8. Alexã. Imol.

o l. 2. C. de ep. & cler. & 91. diſt. in decret.

p c. negotiatorem, & c. ſeq. 88. diſt.

q cle. vl. de cõſ. Fel. in c. Eccleſia, de conſtitut.

De iudiciis & actionibus, quæ beneficiis comparatæ ſunt. Cap. 11.

IVDICIA *beneficiorum eccleſiaſticorũ nomine varia, iure prodita ſunt. Sed de his tantùm hìc loquimur, quæ cõpetunt cùm de vniuerſo beneficio ac titulo controuerſia*

eſt. An imprimis beneficiario datur Rei vindicatio aduerſus eum qui beneficium ipſum poßidet, ſeu detinet[a]. Nam etſi beneficium res ſacra ſpiritaliſque ſit, cuius dominum ſe dicere nõ poteſt beneficiarius[b]: tamen quaſi dominus quidam habetur, & expreſſa cauſa non aliter ac filium ſuum pater vindicat[c]. Et hoc petitoriũ iudicium, in quo de iure quod quiſque litigatorum habet, præcipuè quæritur, in foro eccleſiaſtico inſtitui debet: ab eáque cognitione ideo abſtinent magiſtratus, quia ordinatio miniſtrorum Eccleſiæ, vt res ſacra ac ſpiritalis iudicium Eccleſiæ, non profanorũ iudicum requirit. Et conſtat priſcis illis fœlicioribúſque temporibus has controuerſias in ſynodis epiſcoporum ac presbyterorum magna cum grauitate ac ſimplicitate dirimi ſolitas fuiſſe. Præter iudicium petitorium, & rei vindicationem interdictis quoque poſſeſſoriis beneficiorum nomine vtimur: in quibus de poſſeßione tantùm contenditur, ſiue adipiſcenda, ſiue retinenda, ſiue recuperanda. Sed moribus noſtris retinendæ poſſeßionis interdicta magis frequentantur. Nec dubitat quiſquã hodie rerum forenſium peritus, quin hæc cognitio magiſtratuum ſit, non Eccleſiæ, præterquã ſi de adipiſcenda poſſeßione agatur. Quod & Guido teſtatur in prima quæſtione. Sed rationem huius conſtitutionis forenſis nuſquam ſatis explicatam offendimus, & pleriſque poſſeßionis cauſa non minus, quàm proprietatis ſacra ſpiritaliſque videtur. Nam pontificis Martini diploma, cuius eſt apud Guidonem mentio, nullum ius nouum regi aut magiſtratibus eiuſdem tribuit: ſed permittit eis, vt ſi

a l. ſancimus. C. de ſacroſ. eccle. c. cũ venerabilis, de exceptio.
b l. in rem de rei vind.
c l. 1. de rei vĩd. Specul. tit. de appel. §. nouißime.

quem ea de re à maioribus morem acceperint, eundem sartum, quod dicitur, & tectum conseruent. Verùm ex iis quæ lib.1. disputata sunt de ecclesiastica ciuilíque potestate, satis perspicuum est quietis publicæ curam ad principes magistratúsque pertinere. Itaque quanuis eas causas iudicet Ecclesia, in quibus de ministerio ipso & ordinatione agitur, & secundum canones ecclesiasticos iudicari debeant, tamen si quis vim inferat alteri, & ius sibi dicat, nec vsitatis ac legitimis iudiciis experiatur, principis est ac magistratus eam vim cohibere interim dum apud iudicem cõpetentem de iure suo docuerit. Vnde mirum videri non debet, quòd Guido scripsit de interdicto adipiscendæ possessionis magistratus non cognoscere, cum ob vim illatam minimè competat. Cognoscit igitur magistratus de retinenda aut recuperanda possessione. Ac postquam de vi & possessione pronuntiauit, posteà litigatoribus Ecclesiæ iudicium subire, ac petitorium iudicium intendere licet. Nec antè id fieri potest, quàm iudicium de possessione finitum, & sententia omni modo executioni mandata fuerit, vt & iudiciaria lege Francisci regis cautum est[d]. Tametsi autem verè dictum sit à nobis de iure, quod litigatores se habere contendunt, in ministerio ac beneficio magistratum non pronuntiare, sed de possessione tantùm ac vi illata: tamen in huiusmodi iudiciis possessoriis ea demum possessio, quæ iusta esse docetur, ad victoriam prodest. Idque ideo receptum est, ne alioqui cõtra canones absque institutione possideatur beneficium, & homines inexplorati ad munera ecclesiastica

d cap.49.

cum graui Ecclesiæ incommodo ac dedecore prosiliant[e]. Quamobrem lex Regia præcipit litigatoribus, vt iam inde ab initio litis institutæ tabulas inuicem sibi communicent, quibus de iure suo ac titulo docere se posse confidunt. Sed animaduertendum est plenam tituli iurisque probationem hîc non requiri, sicut in petitorio iudicio, sed qualemqualem sufficere, vt colorem aliquam possessio habeat. Idque in plerisque interdictis locum habet, quæ causam proprietatis continere dicuntur[f].

e c.1. de reg. iur. in 6. not. in c. in literis, de restit. spol.

f glos. cle. de cau. pos. d.c. in literis.

De his qui liberè & quietè beneficium triennio possederunt. Cap. 12.

QVOD diximus in superiori capite sola possessione ius non acquiri in beneficio, nisi adsit titulus ac institutio, id perpetuum non est. Si quis enim beneficium trientio possederit, ne de proprietate quidem ac titulo vlla potest ei amplius controuersia moueri. Idque synodus Basiliensis primum constituit, litium finiendarum causa, & ne beneficiariorum ius perpetuo incertum esset[g]. Cuius synodi decretum æmulati sunt Romani pontifices in canonibus illis suis, qui regulæ cancellariæ appellãtur. Hinc etiam manauit Leonina constitutio, quæ in Gallia nostra conuentorum appellationem habet[h]. Ea autem constitutio quatuor requirit, quæ si non concurrant, huic triennij præscriptioni locus non est. Primùm est triennij possessio eáque continua, non interrupta, vt constitutionis verba satis indicant. Inde quæritur, si quis triennio integro non possederit, sed anno fortè vel biennio, an con-

g arg. l. 1. de vsucap.

h tit. de pacif. poss. in concord.

iungi poßit tempus, quo poſſedit is in cuius locum ſucceßit. Et certißimum eſt, ſucceſſorem authoris acceßione vti poſſe[i]. Verùm in his miniſteriis beneficiíſque eccleſiaſticis verè nulla ſucceßio eſt, cùm is cui mortuo vel eiurante altero beneficium confertur, nullum ab eo ius accipiat, ſed ab antiſtite potius qui conferendi poteſtatem habet, vt lib. octauo docebimus[l].

i l. Pomponius, de acquir. poſ. l. id tempus, de vſucap.

l gloſ. prag. tit. de pacifi. poſſeſ.

II. *Quanuis de titulo ac iure poſſeſſoris ſcrupuloſa & exacta inquiſitio non fiat, tamen ſpeciem aliquam & colorem tituli legitimǽque ordinationis eum habere oportet. Nam ſi prædo aliquis per vim beneficium occuparit, nec probabilem cauſam ſuæ poſſeßionis vllam poßit afferre, præſcriptione triennij ſe tueri non poterit[m].*

m d. tit. de pacif. poß.

III. *Quieta poſſeßio hîc requiritur, quam pacificam vocant: nec ſufficit poſſediſſe, ſed ſine controuerſia ac interpellatione poſſediſſe neceſſe eſt.*

IIII. *Videndum eſt ne aduerſarius qui ſeſe ius in beneficio habere contendit, bellica vi, aut aliàs impeditus fuerit, quo minus beneficij ſui poſſeßioni incumberet. Quo caſu ſi teſtatione legitima fuerit vſus, triennij præſcriptio ei non oberit.*

V. *Præter exceptiones conſtitutione expreſſas quædam aliæ addi ſolent non indignæ quæ hîc breuiter referantur, vt puta, ſi beneficium de quo eſt controuerſia, perpetuum non ſit, ſed precarium ac temporarium, cuiuſmodi ſunt pleræque monachorum præfecturæ, quas alibi admonuimus propriè beneficia nõ appellari. Nam*

t. i.

ſi antiſtes ſuperior precariam illam adminiſtrationem reuocare & adimere velit, à monaſtica ſanè diſciplina alienum eſt, vt is præſcriptione temporis ſummoueatur[n].

VI. *Hæc triennij præſcriptio ei non nocere creditur, qui* Regaliorum *iure beneficiũ petit ab eo, qui alio iure nititur.* Receptum *eſt enim in* Gallia, *vt* XXX. *annorum præſcriptio tantùm ipſi obiiciatur*[o].

VII. *Si euictum fuerit beneficiũ, quod quis ex cauſa permutationis acceperat, nec ratio, nec æquitas patitur, vt ſuum repoſcenti exceptio triennij obſtet*[p]. *His exceptionibus aliæ fortaßis accedere poſſunt, de quibus difficile non erit opinor iudicium, ſi quæ hìc à nobis ſummatim tradita ſunt rectè percepta fuerint. Verùm ceſſante omni exceptione triennij, poſſeßio vim tituli ac legitimæ inſtitutionis habere intelligitur. Ac eo nomine impetrari ſolet à rege diploma, quo præcipitur magiſtratui vt poſſeſſorem tueatur. Eſtque eius cognitionis tanta vis, vt iudicium eccleſiaſticum & petitorium, cui aliàs poſſeſſorium non præiudicat, omnino perimere dicatur. Proinde poſſeſſori non ſolùm acquiritur præſcriptio ſiue exceptio, ſed actio etiam, qua aduerſus quenuis poſſeſſorem experiatur. Nam alioqui aduerſus* Leoninam *conſtitutionẽ facilè poſſet ei moleſtia exhiberi. Adeò autem verum eſt hunc poſſeſſorem poſt lapſum triennij tutum eſſe, vt ne ſuperiorem quidem antiſtitem reformidet: cuius eſt inquirere in eos qui ſine titulo beneficia poßident*[q]. *Hic enim titulo penitus non caret, vt ex iam dictis conſtat.*

n *Rot. dec. 1. in antiq.*

o *gloſ. prag. tit. de pacif. ĩ verbo, coloratũ.*

p *c. ſi beneficia, de præb. in. 6.*

q *tit. de pacif. poß. in concord.*

De ſubrogationibus iudiciariis. Cap. 13.

VSITATVM *eſt in foro noſtro ſubrogationis iudiciariæ genus, quod conſtitutione quadam Bonifaciana olim prohibitum fuit*[a]. *Nam ſi ex duobus litigatoribus, exempli gratia, vnus deceſſerit, vel beneficium eiurauerit, vetuit Bonifacius, ne beneficium tertiò conferatur, donec lis finita fuerit: idque multiplicationis litium vitandæ cauſa factum dicitur, ne ſcilicet noui ſubinde litigatores, qui lites protelent exoriantur. Sed inualuit hæc conſuetudo in Gallia, vt non expectato litis euentu, cuiuis tertio, etiamſi ex numero litigatorum non ſit, conferatur beneficium: poſt quam collationem in locum demortui, vel eiurantis cum quo lis cœpta fuerat, ſubrogatur hic recens beneficiarius iudicis de ea re cognoſcentis authoritate. Ac ſi fortè coram magiſtratu regio lis de poſſeßione mota ſit, vt hæc ſubrogatio fiat, diploma à principe impetrari conſueuit. Et animaduertendum eſt, hanc ſubrogationem intra annum petendam eſſe, cùm interdicta ipſa, quibus de poſſeßione contenditur, annalia ſint*[b]. *Quamobrem lapſo anno interdicere volens, amplius non auditur, quanuis ad petitorium iudicium via ei præcluſa non ſit. Quod eſt accipiendum, ſi aduerſarius qui præſcriptionem annalem opponit, interim poſſeſſor fuerit. Nam poßidente nouo litigatore, vel eo qui beneficium eiurauit, tempus currere non dicitur. Et notandum eſt, tametſi beneficium ſimpliciter collatum ſit, tamen ius tantummodo*

a c. 2. vt lit. pend. in 6.

b l. 1. de interd.

in impetrantem translatum videri, quod mortuus habebat, uel is qui beneficium eiurauit. Itaque ius non modò suum, sed etiam demortui vel eiurantis demonstrare probaréque cogitur, id est, legitimam ordinationem siue titulum, ætatem, natales eiusdem, & cætera de quibus integro libro disseruimus suprá. Quod in eo locum non habet qui beneficium minimè litigiosum, eo, qui beneficiarius vulgò credebatur, mortuo, vel eiurante adeptus est [c].

[c] Panor. c. cum venerabilis, de except.

LIBER OCTAVVS.

QVIBVS MODIS BENEFICIA AMITTANTVR, ET VACENT.

ARGVMENTVM.

Supereſt locus noſtræ diſputationis poſtremus de amittendis beneficiis. Nos enim antè de acquirendis retinendíſque beneficiis quàm de eiſdem amittendis, ſcribere volnimus, diuidendi rationem ab Vlpiano traditam, & à veteribus Iureconſultis obſeruatam ſecuti: cuius initio libri ſuperioris meminimus. Sunt autem amittendorum beneficiorum modi præcipui, Mors, Eiuratio, Delictum, & cæteri, qui ſigillatim in hoc libro à nobis tractati explicatíque ſunt.

De beneficiis morte beneficiariorum vacantibus. Cap. I.

VM *beneficiarij proprietatem ac dominium rerum eccleſiaſticarũ non habeant, ſed vſum aut vſumfructum, vt antè diximus, conſequens eſt, beneficia ad hæredes nõ tranſire*[a]. *Itaque dicũtur mortuis beneficiariis vacare vt aliis conferri poßint*[b]. *Quo verbo vſus eſt Plinius lib. 10. Epiſtol. ad Traianum, in eadem ſignificatione, Cùm ſciam, inquit, domine ad teſtimonium laudémque morum meorum pertinere tam boni principis iudicio exornari, rogo, dignitati, ad quam me prouexit in-*

a § finitur. Inſtit. de vſufr.

b c. ſuſceptum, de reſcrip. i 6.

„ *dulgentia tua, vel auguratũ, vel septemuiratum, quia va-*
„ *cat, adiicere digneris, vt iure sacerdotij precari deos pro te*
„ *publicè poßim, quos nũc precor pietate pr a.* Sed notandum est vt efficax sit collatio huiusmodi, duo imprimis necessaria esse. Vnum est, quòd tempore collationis, fato functus sit beneficiarius: nam si quis beneficium viui adhuc & superstitis hominis impetrauerit, ne secunda quidem collatio posteà eo mortuo facta valebit. Alterum est, quòd tantum effluxerit temporis à morte beneficiarij, vt pontifex de ea certior fieri verisimiliter potuerit. Qua de re duo canones pontificij vulgares & omnibus noti leguntur. Quod autem dicitur mortuo beneficiario vacare beneficium, id perpetuum non est, sed quasdam exceptiones habet.

I. Cùm in Ecclesia aliqua canonicorum ac annonarum siue præbendorum certus definitúsque numerus non est. Tunc enim vno ex canonicis mortuo, non continuò vacare dicitur beneficium, vt in eius locum alius sufficiatur [c].

[c] c. ex parte, de conc. præben.

II. Cùm beneficiũ aliquod episcopo, vel cœnobiarchiæ adiunctum est, ita vt episcopus vel cœnobiarcha ad Ecclesiam regendam vicarium, idque ad tempus, nõ in perpetuum constituat. Nam ea adiunctio facit, vt beneficium, cui proprius alioqui gubernator præficiebatur, velut pars quædã episcopij aut cœnobiarchiæ esse intelligatur [d].

[d] cle. frequens, de exces. prælato.

III. Cùm beneficium authoritate pontificis ob iustam aliquam causam deletum extinctúmque est. Iusta autem causa potest esse, si ministeria, quibus ecclesiasticæ facultates attributæ sunt, Ecclesiæ necessaria non videantur,

aut inopia tanta sit, vt ministeriorum numerum minui oporteat[e].

e c.cum accessissent, de cōstit. c.vlt. de verb. sig.

De beneficiorum eiuratione, quæ & resignatio appellatur. Cap. 2.

EIVRATIONE *amittitur beneficiū, vt puta, si quis iam senio fractus, onus, cui ferendo se imparē sentit, in alium reiici velit, ideóq; beneficio suo renūtiet. Nam tametsi huiusmodi hominibus non soleat beneficiū adimi, sed potius curator adiungi, quem vulgò coadiutorem dicimus: tamen hæc spontanea eiuratio, quæ & resignatio non malè appellatur, ob iustam causam recipitur*[f]. *Sed antistitis superioris cōsensus atque authoritas accedere debet, nec licet venia non impetrata Ecclesiam sibi cōmissam deserere*[g]. *Id quod Melitium aliquando fecisse, subditorum inobedientia offensum testis est Theodoritus*[h]. *Quod est accipiendū, nisi summus eiuretur pōtificatus Celestini exemplo. Nam & pontificem Romanum eo se abdicare posse constitutum est*[i]. *Sed & patroni quoque voluntas hic necessaria est, si talis sit Ecclesia, quæ patronū agnoscat*[l]. *Quòd si quis diploma obtinuerit à pontifice pro consequendo beneficio, quia nullā adhuc Ecclesiam regit, cuius desertio damnum vllum poßit afferre, is cedere ac renuntiare iuri suo absque antistitis venia potest*[m].

f tit. de renunt.

g c. admonet, de renūc. l. legatus, de off. præsid. c. suggestum, &c. seq. 7. q. 1.

h lib. 2. c. 31.

i c. 1. de renūt. in 6.

l Panor. ī c. significatū, de præben.

m c. ad audientiam. 2. de rescrip. l. pe. C. de pact.

Quis poßit eiurare.

QVISQVIS *beneficium ecclesiasticum habet, si iusta probabilique causa ducatur, id eiurare potest. Nec*

refert corpore ſano an infirmo ſit, cùm vel inſtante morte beneficium eiurare liceat. idque ab iis fieri ſolet, qui in gratiam amicorũ beneficiis renuntiant[n]. *Poteſt & reus criminis poſtulatus eiurare, nec poſtulatus modò, ſed etiã damnatus, ſi à ſententia aduerſus ſe lata appellauerit*[o]. *Impubes tamen ſi beneficio aliquo auctus ſit, id eiurare poſſe non videtur, propter infirmitatem conſilij, quanuis adultus ſine curatore id poßit*[p].

n c. pe. not. de renunt.

o l. qui à latronibus, de testa.

p c. ſi annun. de iud. in 6.

Quomodo beneficium eiurandum ſit.

EIVRARI *debet apud ſuperiorem antiſtitem, vt diximus, vel ab ipſo beneficiario præſente, vel ab alio, quem eius rei gratia procuratorem dederit. Nec dubium eſt, quin alieno nomine facta eiuratio valeat, niſi mandatum re integra reuocatum fuerit. Quo caſu procurator de ea reuocatione certior fieri debet, aut is apud quem eiuratur beneficium*[q]. *Sed videndum eſt, ne quis ad beneficium eiurandum metu adigatur, alioquin, vt pleriſque placet, irrita eſt eiuratio*[r]. *Præterea purè ac ſimpliciter eiurandum eſt beneficium abſque vlla conditione, pactionéue, ne in crimen ſimoniaci ambitus incurratur*[ſ]. *Itaque vulgò receptum eſt, eiurationem ita factam non recipi, vt certæ perſonæ, quam nominat & exprimit eiurans beneficium conferatur*[t], *niſi apud Romanũ pontificem fiat. Verùm id nec certo iure definitum eſt, nec magna ratione nititur, meo quidem iudicio. Huiuſmodi enim conditio ad ſimoniacum ambitum minimè pertinet. Veteres plerique non ſolùm doctrina, ſed etiam ſanctitate clari*

q cle. de renũt.

r c. ſuper hoc, de renunt.

ſ c. cũ pridem. c. vlt. de pact. gloſ. in c. ex parte. de off. deleg.

t not. in d. c. ex parte.

homines ſolebant miniſterij ſui ſucceſſores eligere ac nominare. Nam vt illud mittam, quod de Petro apoſtolo & Clemente ſcriptum eſt, Athanaſius Petrum quendam nominaſſe legitur in hiſtoria eccleſiaſtica[v]. Auguſtinus Erradium, & alij alios complures, quos hîc omnes commemorare nõ eſt neceſſe[x]. Nec ſatis perſpicio quid inter eam nominationẽ interſit & eiurationem hanc, qua hodie vtimur, conditionalem, ſi ad rationem & æquitatem magis quàm ad ſubtilitatem quandam verborum reſpiciamus. Quid enim refert, an quis ita põtifici dicat, Ego beneficium meum cum bona tua venia eiuro, & mihi ſucceſſorem dari opto Hieronymum: an verò ita, Eiurò beneficium in gratiam Hieronymi, qui ſi tibi dignus eo non videatur, id retinere malo, quàm vt cuiquam alij detur. Non enim omnem cõditionem hîc improbant canones, ſed eam demum per quam nundinatio quædã beneficiorum eccclesiaſticorum induceretur[a]. Quanquam autem rerum non adeò imperitus ſim, vt non ſatis intelligam quid ſpectare ſoleant noſtro tempore qui talibus eiurationibus vtuntur, tamen affirmare auſim ceſſante fraude, nec turpem, nec inutilem eiurationem eſſe. Finge beneficiariũ eo eſſe in Eccleſiam ſuam animo & affectu, vt eam ab alio quodã regi cupiat, cuius & ſanctitatem & eruditionem admiratur: nec aliis ſui ſimilibus fortaſſis, id eſt, in quibus mediocritas aliqua inſit, libenter velit cedere: piaculúmne eſt hanc voluntatem & deſiderium ſuum pontifici enuntiare ac declarare? equidẽ non arbitror. Hoc tamen iure vtimur, vt pontifices ſiue antiſtites

[v] *Theodor. libro 4. c. 20. tripar. lib. 7. c. 37.*

[x] *Grat. 8. q. 1.*

[a] *d. c. vlt. de pact.*

conditionem eiurationi seu resignationi adiectam, velut turpem ac bonis moribus contrariam reiiciant, & beneficium quasi purè ac simpliciter eiuratum arbitrio suo alij concedant, non sine magna eiurantium captione: præterquàm si ex causa permutationis eiuratio facta fuerit, vt posteà dicemus.

Effectus eiurationis.

EIVRATO *beneficio & alij collato omne ius in nouum beneficiarium transit, nec priore vita functo, qui in eius gratiam eiurauit, vacare beneficium dicitur. Sed hoc ita intelligendum est, si huic nouæ collationi posterior consenserit*[c]*. Nam eo nõ acceptante, sed repudiante, potius pristinum ius retinet is qui eiurauit: quasi nõ existente conditione. Ac tametsi iuris controuersi sit quæstio, an ei opus sit noua collatione, tamen curia centũuiralis minimè necessariam esse iudicauit*[d]*. Vacat sanè beneficium aliquando morte eiurantis, quanuis alij interim collatum acceptúmque fuerit: ídque canonibus aliquot pontificiis constitutum est.*

c c. si tibi absenti, de præben. in 6.

d 23. Ianuarij, 1549.

Primus canon ad eos pertinet, qui cùm sint infirma valetudine, beneficia sua mortis instantis cogitatione resignant: estque expressum eo canone, vt decedente eo qui resignauit intra viginti dies beneficiũ, licet prius alij collatum, vacare intelligatur. An autem hic canon in beneficiis tantùm à Romano põtifice collatis locum habeat, quæri solet. Et Decius ex facto consultus respondit, de pontifice tantùm Romano canonem accipiendũ esse, non

etiam de cæteris antiſtitibus inferioribus : à quo diſſentiunt eius canonis enarratores. Sed horum omnium ſcripta & commentationes à curioſis iſtarum rerum hominibus inſpici poterunt.

Secundus canon vult, ſi is qui eiurauit beneficiũ eiuſdem poſſeſſor deceſſerit, vt non aliter valeat interim facta collatio, quàm ſi eiuratio intra certum tempus publicata & poſſeßio petita fuerit. Quæ publicatio ſimilis eſt donationũ inſinuationi, & eandem ob cauſam, nempe vt vitentur fraudes, inuenta.

De beneficiorum permutatione. Cap. 3.

MAGNA *ratio ſuadet, vt beneficiariis non permittatur beneficia ſua inuicem permutare, & de eiſdem, vt de aliis rebus profanis, quarum domini ſunt, inter ſe paciſci. Quò pertinent ea quæ de tranſlatione epiſcoporum ſuprà annotauimus lib. 5. Nam & concilio Turonenſi huiuſmodi permutatio prohibita eſt*[d]*. Eſtque pœna iure pontificio in permutantes ſtatuta, vt beneficia ſua amittant*[e]*. Proinde ſi quibus fortè beneficiorum ſuorum commutatio expedire videatur, adeundus eſt ſuperior antiſtes, coram quo vterque beneficium ſuum eiuret, non ſimpliciter, ſed vt alterum conſequatur. Ac ſi iuſtam iſtius cõmutationis cauſam eſſe animaduerterit epiſcopus, beneficia de quibus agitur quaſi vacantia eiurantibus ipſis cõferre poterit, non aliis vt conſtitutum eſt*[f]*. Nam nec iis qui expectationum muneribus à Ro. pontifice donati ſunt, obnoxia eſſe hæc beneficia intelliguntur, quamuis ea vacare*

d c. maioribus, de præbend. c. quæſitum, de re. per.
e c. cum olim, de re. permut.
f cle. de re. permut.

dicantur[g]*. Huius autem permutationis rara eſt in veteribus mentio: quia ex cupiditate ſacerdotum proficiſci credebatur*[h]*. nec priſca ſeueritas hoc cõmercij genus recipiebat, quod hodie vtilitatis velamento, vt pleraq; alia adumbrari ſolet. In recentioribus pontificum conſtitutionibus quamplurima leguntur*[i]*: ſed bonam partem in ſuperiori capite attigimus, de beneficij eiuratione ſimplici diſſerentes, quæ cum hac mutua ac reciproca magnam affinitatem habet. Vnum hìc notandum eſt, ſi ex altera parte ſatisfactum non fuerit, quia fortè beneficium traditum non eſt, aut poſt traditionem euictum, licere alteri beneficium, quo ſe abdicauit, repetere*[l]*. Quo caſu nouam collationem non requiri verius eſt, modò beneficiarius vim non inferat alij, ſed authoritate publica poſſeſſionem apprehendat*[m]*.*

g *tit. de rebus permut. in 6.*
h *cõc. Chalced.*
i *tit. de re. permut.*
l *c. cũ vniuerſorum, de re. permut. c. ſi beneficia, de præben. in 6.*
m *c. cum qui, de præb. in 6. d. c. ſi beneficia.*

De beneficiorum multitudine canonibus prohibita. Cap. 4.

CVM *beneficiarius ad epiſcopalem honorem prouehitur, vacat eius beneficium, & alij conferri poteſt*[n]*. Idem de eo dicendum eſt, qui beneficium vnum obtinens, quod animorum curationem habet, aliud ſimile beneficium cõſequitur. prius nanque beneficium haud dubiè vacat*[o]*. Poſterius verò ita demum retinet, ſi priore apud ordinarium antiſtitem ſeſe abdicauerit, &c. idque Innocent.* III. *& Ioan.* XXII. *conſtitutionibus expreſſum eſt*[p]*, & antiquo iuri nonnihil derogatum*[q]*. Si enim prius beneficium non dimiſerit, nõ ſolùm eo priuatur, ſed quorũcunque*

n *c. cum in cunctis. §. cũ verò, de elect. c. poſt electionẽ, de conc. præb.*
o *c. de multa, de præb. c. quia nonnulli, de cler. non reſid. cle. ſi plures, de præb.*
p *d. c. de multa, extra. execrabilis, de præb.*
q *c. præterea, de præb.*

etiam beneficiorum in posterum obtinendorum incapax redditur[r]. *Nam valde absurdum est vni duo munera committi in Ecclesia, nisi grauis aliqua causa, & necessitas id fieri cogat*[s]. *Itaque concilio Chalcedonensi, & quibusdam aliis vetitum est, ne quis in duabus ecclesiis ordinetur, quod & in muneribus ciuilibus ac profanis imperatorum leges prohibent*[t]. *Postulat tamen aliquando necessitas, aut vtilitas euidens Ecclesiæ, vt duo pluráue munera ecclesiastica vnus idémque obeat, vt puta, si ea sit hominum idoneorũ penuria, vt præstet vnum multis ecclesiis, quàm singulos singulis præfici. Quæ res ad episcoporum cuiusque ciuitatis curam pertinet*[v]. *In gratiã verò personarum magis quàm Ecclesiæ beneficia coaceruare, quanuis & genere & doctrina aliis antecellant, pessimi res exempli, & antiquis canonibus omnino contraria est. Itaque gratiam horum canonum à solo pontifice Ro. cuius voluntas pro ratione habetur, fieri posse cõstitutum est*[x]. *Atque ita conones prima specie inuicem pugnantes conciliari posse videntur, quanuis alij aliter nodum dissoluant, ac inter cæteros Io. Quintinus, cuius de ea re elegans commentarius nuper in manus nostras incidit. Hinc fit, vt captatores beneficiorũ Romam certatim cursitent, prætextu literaturæ, aut nobilitatis, veniam à pontifice impetraturi, quæ nemini, quãlibet indigno nebuloni, modò is numeret, denegari consueuit. Qua ex re tanta Ecclesiæ deformatio exorta est, & propè dixerim* πανολεθρία, *vt nulla vis humani ingenij ad eam indignitatem exprimendam sufficiat. Prodigiosa sanè res est in*

r d.c. execrabilis.

s c. singula, 89. dist.

t l. libertus, ad municip. l. vl. C. de assesso. l. 5. C. qui milit. pos. not. in l. lecta, de rebus cred.

v c. sanctorum, 70. dist.

x d.c. de multa.

Ecclesia hæc beneficiorum cumulatio, quæ sine delectu paßim recipitur: nec minus mihi monstrosi videntur, qui tot personas in Ecclesia sustinent, quàm Briareus ille, qui manus centum habuit, vt est in fabulis, aut Geryon quem trium fuisse corporum perhibent.

De asiduitate beneficiariorum, quam residentiam appellamus. Cap. 5.

NIHIL *est ab omni ratione alienius, quàm eos præfici ecclesiis, qui munus suum negligant. Itaque aduersus eos qui aßidui non sunt in ecclesiis sibi cõmißis, varij canones editi sunt*[a]*. Variæ item leges imperatorum, quibus nominatim cautum est, vt absentes clerici si ad ecclesias suas moniti non redierint, beneficia ipsis adimantur*[b]*. Nec iusta est eorũ excusatio qui vicaria quorundam sacerdotum opera in obeundo munere suo vtuntur, cùm ipsi eo fungi debeant*[c]*. Ac indignũ est, vt Innocent. ait, cõductitiis presbyteris Ecclesiam cõmitti*[d]*. Hoc amplius, si exiguus tenuísque sit reditus beneficij, vt ex eo se tueri nequeat clericus, ne hoc quidem casu aßiduitatis vacationem habet, cùm ipsi eo beneficio se abdicare liceat*[θ]*. Omne siquidem beneficium propter officium, laborem, & industriam conceditur*[e]*. Cessante igitur causa propter quam datur beneficiũ, ratio postulat, vt à beneficiario id auferatur. Nec dißimilis est clericus ab Ecclesia sua absens militiæ desertori. Quare & cingulum honoris sui eum amittere, & pro ea desertione castigari debere constitutum est*[f]*. Incidunt tamen causæ interdum*

a cõc. Antioch. con. Laod. cõ. Sardi. & in decret. 7. q. 1. c. vlt. de cler. non resid.

b Nouel. 6. 58. 123.

c c. quia nonnulli, de cler. non resid.

d 21. q. 2. c. vl.

θ c. conquerente, de cle. non resid.

e c. vlt. de rescrip. in 6.

f c. placuit, 21. q. 2. c. peruenit. 7. q. 1.

propter quas excusatione dignus sit clericus, & ab episcopo suo veniam impetrare debeat[g]. *Citra causam verò legitimam non licet episcopo veniam aßiduitatis concedere, quanuis Rom. pontifex, quem nullæ leges tenent, id faciat. Et hac ratione antistites imaginarij tantùm (quod ad curam onúsque attinet) & codicillares fiunt, cuiusmodi pontifices ac sacerdotes Alexandrum imperatorem creasse Lampridius scribit. Ex quo veluti fonte mala innumerabilia, vt quæ incõmoda in Ecclesiam vniuersam quotidie manant, quæ sine horrore maximo referre non possumus. Quid enim indignius est, quàm sacris eos stipendiis frui, qui venialibus diplomatibus, ne dicam vænalibus, subnixi, de regendis ecclesiis ne cogitant quidem vnquam, vt apertè canones omnes illudere, & contemptui habere videantur. Nemo etenim est qui nesciat eos beneficia reditúsque ecclesiasticos locare, & maius pretium offerentibus addicere cõsueuisse, non aliter ac quosuis patresfamilias prædia sua, nihil pensi habentes quàm idoneus ad functionem sacram spiritalémque hic redemptor sit, in quem omne onus, quod subire eos oportebat, reiiciunt. Atque ita hæc geruntur, vt quãuis publicè nota sint hoc seculo, ficta tamen magis quàm facta olim posteritas fortaßis existimatura sit. Nihil de fructuum dilapidatione hìc dicam, quos pauperibus distribui veteres canones iubent. Non enim in tantis vitiis hæc scrupulosius excutere animus est, ac per me licet, vt omnem prouentum iactent, profundant, dißipent. De doctrina sanè diuina, cuius misera plebs mirum in modum famelica est,*

g c. cũ ad hoc, de cler. nõ resid. c. licet. canon. de elect. in 6.

ab ipsis omnino deserta conquerimur. Illud enim accidit
h Amos 8. » *hoc tempore, quod vates futurum prædixerat[h], Emittam*
» *famem in terram: nõ famem panis, neque sitim aquæ, sed*
» *audiendi verbum domini: & cõmouebuntur à mari vsque*
» *ad mare, & ab Aquilone ad Orientem, circuibunt quæ-*
» *rentes verbum domini, & non inuenient. Et sanè dubium*
non est, quin hæc pastorum ignauia errorum omnium &
hæreseon, quibus hodie concutitur orbis, magna ex parte
fons & origo sit. Nec mirum est gregem perire, qui pa-
store destitutus, luporũ insidiis quotidie expositus est. Va-
gos enim quosdã circunforaneos ac mercenarios concio-
natores in numero pastorum nõ pono, quos longè latéque
à pastoribus differre sacris literis edocemur. De his pa-
i c.34. *storibus vaticinatur Ezechiel[i], & ita eos depingit, vt in*
eo vaticinio nostri seculi mores velut in speculo quodã in-
» *tueamur. verba eius hæc sunt, Væ pastoribus Israël, qui*
» *pascebãt semetipsos. Nónne greges à pastoribus pascũtur?*
» *Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum*
» *erat occidebatis: gregem autẽ meum non pascebatis. Quod*
» *infirmum fuit non consolidastis, quod ægrotũ, non sanastis,*
» *& quod cõfractum est non alligastis, & quod abiectũ est*
» *non reduxistis, & quod perierat nõ quæsistis, & cum au-*
» *steritate imperabatis eis & cum potentia. Et dispersæ sunt*
» *oues meæ, eò quòd non esset pastor: & factæ sunt in de-*
» *uorationem omnium bestiarum agri. Errauerunt greges*
» *mei in cunctis montibus, & in vniuerso colle excelso, &*
» *non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret.*
» *Propterea pastores audite verbũ domini. Viuo ego, dicit*

„ *dominus Deus, quia pro eo quòd facti sunt greges mei in*
›› *rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium bestia-*
›› *rum agri, eò quòd non esset pastor, ecce ego ipse super pa-*
›› *stores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare*
›› *eos faciam, vt vltra non pascant gregem, nec pascant am-*
›› *plius pastores semetipsos, & liberabo gregem meum de ore*
›› *eorum, & non erit vltrà eis in escam, &c.* *Proinde hac radice non excisa, aut ego vehementer fallor, aut vix vllæ flammæ his malis finem allaturæ sunt. Celebratur veteris cuiusdam philosophi dictum, homines nõ pallio, sed auribus trahendos esse. Quod vel maximè hic locum habere semper arbitratus sum. Sed iam satis aut fortè nimium querelis datum est.*

De criminibus, propter quæ beneficia amittuntur. Cap. 6.

OB *crimen aliquando beneficiũ amittitur: idque contingit vel quia ipso iure vacat, vel quia deponitur beneficiarius causa cognita, & beneficio suo priuatur. Exemplis hoc dilucidius fiet, quæ sequuntur.*

1. *Ambitus simoniaci reus quibusdam pontificiis constitutionibus deponi iubetur*[a]. *Quæ constitutiones iudicium ac sententiam requirunt, qua beneficiario adimatur beneficium, nec ante eam sententiam vacare dicitur. sed Paulus secundus atrocitate criminis quod in dies magis magisque inualescebat, commotus, decreuit, vt pœnas omnes legitimas statim incurrat is qui hoc flagitium admiserit, non expectata iudicis sententia*[b]. *Ac mihi qui-*

a c. de hoc. c. insinuatum, de simo.

b extra. cũ detestabile, de simo.

dem videtur generaliter accipienda constitutio, siue datum aliquid pro ordinatione, siue promissum fuerit, cùm hæc paria sint. Nec aliter sensit Paulus, si quis cõmodè & absque cauillatione verba cõstitutionis interpretetur. Sunt tamen qui cõtendant de datione tantùm, non etiam de promissione intelligendam esse constitutionem[c]*: quorum leuissimas, nisi fallor, rationes hîc referre operæpretium non duxi. Vnum hîc notandum est, de beneficio nos hîc non loqui, quod quis per ambitum adeptus est, cùm satis cõstet collationem huiusmodi nullam esse, ídque suprà annotauimus. Nostra etenim disputatio ad alia beneficia pertinet, legitimè acquisita, quæ nihilominus propter ambitum amittuntur. Sed quæstio est, an istius pœnæ episcopus gratiam facere possit, de qua quid alij scripserint, si lubet videto*[d]*.*

II. *Ob incontinentiam adimitur clerico beneficium, vt puta si focariam, siue concubinam habeat, nec eam ritè monitus à se dimittere velit*[e]*. Nam etsi legibus Romanis permissus sit concubinatus: tamen iure pontificio clericis interdictus est*[f]*. Ac vt omnis vitetur suspicio, nullam eis mulierem, exceptis quibusdam, domi suæ habere licet*[g]*. Olim monachi ac sacerdotes fœminas apud se retinebant, quæ nec eorum vxores erant, nec cõcubinæ, sed comites & sociæ cœlibatus, eásque Græci* συνεισάκτους, *interpretes vulgò subintroductas vocant. Sed & fœminæ quoque viros sibi contubernales hoc modo adsciscebant. Verùm Nicæna synodus propter stupri suspicionem hoc contubernij genus improbauit*[h]*. Cuius meminit Iustin*[i]*.*

c Cassado. decis. 5. Gomes. in reg. canc. de trien. poss.

d Panor. in c. de simoniacis, de simo.

e c. sicut. c. si autem, de cohab. cler.

f tit. de concub.

g l. cum qui. C. de episc. & cler.

h canon. 3. c. interdixit, 32. dist.

i Nouel. 123.

& Euseb[l]. *De his loquitur Chrysostomus in sermone quodam, πρὸς τοὺς ἔχοντας συνεισάκτους, & Gregorius in quibusdam locis, quæ à Bud. in commentariis Græcæ linguæ referuntur. Quod dictum est de concubinatu, id multo magis in mascula venere locum habet*[m].

III. *Periurium iusta causa est propter quam beneficium clerico auferatur. Ac tametsi quidã existiment eum qui peierat continuò beneficium suum amittere, tamen receptius est depositionẽ priuationémque hîc necessariã esse*[n].

IIII. *Cædis siue homicidij conuictus beneficio suo priuatur per sententiam iudicis, nec illud ipso iure amittit*[o].

V. *Ob crimen perduellionis vacant ipso iure beneficia absque vlla priuatione siue depositione*[p]. *Eadémque videtur causa hæreticæ impietatis*[q]. *Nec vlla declaratio necessaria est ante collationem beneficij, vt Ioan. Andr. scribit*[r], *quanquam ab eo dissentiunt nonnulli*[s].

VI. *Præter ea crimina quæ iam recensuimus, generaliter dicendũ est, si quid grauius admiserit beneficiarius, aut si quæ nota infamiæ eidem inusta sit, eum beneficio priuandum est. non enim omnia crimina comprehenduntur certa definitione: sed prudentis iudicis est, in iis quæ similia expreßis videntur eandem regulam sequi*[t]. *Qua in re Panor. admonet, priscorum canonum seueritatem vsquequaque hîc spectandã non esse, propterea quòd huius seculi homines cum priscis illis conferri non poßint, siue staturam & vires corporis, siue mores & ingenium respicias*[v], *Iuxta illud Satyrici poëtæ,*

Terra malos homines nunc educat, atque pusillos.

l lib. 7. histo. eccles.

m c. vt clericorum, de vit. & hon. cler. c. clerici, de exceß. præl.

n c. querelã de iureiur. c per uenit, de fide iuß.

o c. 1. de cle. pug. in duel. c. vlt. de homicid. in 6. c. ex literis, de exceß. prælat.

p c. fœlicis, de pœn. in 6.

q c. ad abolendã, de hæret. c. cum secundum, de hæret. in 6.

r gloß. c. commissa, de cler. in 6.

s Fel. in c. cum non ab homine, de iud.

t Panor. in c. at si clerici, de iud.

v c. fraternitates, 34. dist.

Quo nomine etiã Homerus crebrò admodũ conqueritur, vel Plinio authore. Quod autem de infamia diximus, de ea accipiendum est, quæ iure ac legibus irrogatur, non de ea quæ ex hominum opinione proficiscitur[x]. Præterea ob iuris infamiam ipso iure non vacat beneficium, sed priuatione ac depositione opus est[a], quanuis in muneribus dignitatibúsque profanis & ciuilibus aliud constitutum sit[b]. Eadémque ratio munerum publicorum in Gallia (cùm perpetua sint non minus quàm beneficia ecclesiastica) esse videtur. Sunt & alij modi, quibus vacant & amittuntur beneficia, cuiusmodi est professio monastica[c], matrimonium verbis in præsens tempus conceptis contractum[d], & ordinatio siue initiatio neglecta ab eo qui beneficium curationi animorum coniunctũ adeptus est, &c[e]. Sed hæc partim ex superioribus libris huius tractatus, partim ex aliorum scriptis cognosci possunt[f].

x Panor. in c. per inquisitionẽ, de elect.

a not. in c. querela, de iureiur.

b l. 2. §. miles, de his qui not. infa. l. diuus, de iureiur. l. infamia. C. de decurio.

c c. beneficium, de regula. ĩ 6.

d c. 1. de cler. cõiug.

e c. licet canon. c. cõmissa, de elect. in 6.

f Staphil. tracta. de lite. grat.

FRAN. DVARENVS SEBAST. Albaſpineo regis Chriſtianiſs. legato.

IN IVRIS pontificij Commentariis, quos ſuperiore anno, cùm vnà eſſemus, conſcripſi, mentio facta eſt à me libelli, quē clariſſimus Senatus Pariſienſis quondam pro defendēda libertate Eccleſiæ Gallicæ aduerſus Romanam aulam ad Ludouicum vndecimum regem noſtrum miſit. Et quia eius libri lectio ad confirmationem eorum, quæ à nobis de poteſtate regis circa miniſteria Eccleſiæ ibidem tractata ſunt, non parum conducere viſa eſt, feci non inuitus, vt eum è Gallico in Latinum ſermonem à nobis cōuerſum ſimul cum ipſo tractatu noſtro imprimendum curarem. Huius autem defenſionis argumentum ex lib.5. eiuſdem tractatus, cap.11. petendum eſt. Quam cùm leges, nudam, ſimplicem, ac rudem rerum maximarum deſcriptionem eâ contineri cogitabis, ad quas illuſtrandas & amplificādas excellentis oratoris ſtylo opus eſſet. Eſt enim cauſa huiuſmodi, vt vix alia grauior vnquam reperiri queat, aut accurata copioſáque oratione hominis alicuius eruditi, & Reipublicæ, patriæque miſerabiliter vexatæ amantis dignior. Verùm exiſtimauit ampliſsimus ordo, orationis commentarium paulò

plenius, quod capita & summas rerum complecteretur, tum sufficere, legatis omnia copiosius atque vberius, si ita regi videretur, exposituris. Hunc verò libellum, vt maioris illius operis appendicem, quod tuo fratrúmque tuorum consilio, Illustriss. Duci Biturigum Margaritæ dicatum potius quàm tibi fuit, nunc à me accipies, æternum, vt spero, necessitudinis, quæ mihi tecum iam diu instituta est, monumentum. Vale, Auarici Biturig. Pridie Idus Ma. 1551.

PRO LIBERTATE ECCLESIAE GALLICÆ ADVERSVS ROMANAM AVLAM DEFENSIO PARISIENSIS CVriæ, *Ludouico vndecimo Gallorum Regi quondam oblata.*

VM Rex maiora grauioráque regni negotia maturè & cum magna deliberatione tractare cupiens nuper mandauerit curiæ Parlamenti, vt si quæ sint iustæ conquerendi causæ ob pragmaticæ, quæ dicitur, sanctionis, & quarundam ipsius constitutionũ eidem sanctioni consentanearum abrogationem, curia eum admoneat & certiorem faciat: visum est curiæ huiusmodi querimoniarum causas simul cum idoneis quibusdã remediis hìc colligere, ita vt rex in obedientia, quam verè catholicus & Christianissimus rex sanctæ sedi apostolicæ debet, perpetuò maneat. Ad hæc autẽ exponenda regi & eius consilio sicuti ipse mandauit, curia Ioannem Loselier & Ioannem Henry consiliarios, & inquisitionibus, vt vocant, præsidentes delegauit.

Deliberationis capita.

IMPRIMIS *igitur vt ea incommoda facilius cognoscantur, constat fidem catholicam ex quo primùm in*

regno Frāciæ instituta est, ac præsertim à Clodouei Christianorum regum primi tēporibus magis quàm in vllo alio Christiani orbis regno nullo errore contaminatā floruisse. Ac ob insignem regum pietatem, & feruentissimū erga religionem affectum, ac in tuendo seruandóque diligentiam, & Dei exaltatum nomen, & auctus cultus, & Ecclesiæ libertas conseruata fuit. Ea siquidem fuit regum in Ecclesiam Dei affectio & propensa voluntas, vt ingentes opes tam in ædium sacrarum extructionem, quàm fundationem & dotationem ecclesiarū liberalissimè, sumptuose & magnificè impenderent. Nec minus fuit eorum studium in tuenda & propugnanda Ecclesia. Quo nomine excellentem illum & illustrem Christianiss. titulum & nomen hæreditarium sibi pepererunt.

II. *Nullum est in Christiano orbe regnum, in quo tot clarissima cœnobia & Ecclesiæ visantur: nusquam ecclesiarum & cœnobiorum tam sumptuosa ædificia, tam immensi reditus ac prouentus, tam numerosa personarum ecclesiasticarum multitudo: idque ex regum ac principum munificentia & liberalitate, partim etiam ex pij religiosique populi erogationibus ortum est.*

III. *Rex idémque summus ac supremus noster dominus, qui præcipuus est fundator, tutor, custos, defensor & vindex earum ecclesiarum, cùm libertas earundem violatur, ius habet conuocandi antistites, & alias huiusmodi ecclesiasticas personas ditionis suæ, vt eorum inceptis & conatibus obuiam eatur, qui contra eam libertatem aliquid moliri ausi fuerint. Solétque talis conuentus Ec-*

clesiæ Gallicanæ congregatio appellari.

IIII. *In his conuentibus olim authoritate regia indictis multa præclarè constituta extant, eáque non sine graui cùm regij sanguinis procerum, tum ecclesiastici ordinis hominum, & aliorum regni subditorum, ac popularium deliberatione, vt occurreretur vexationibus, molestiis & iniuriis, quæ ipsis à curia Romana cum maximo totius populi damno & pernicie inferebantur. Earúmque constitutionum magna fuit authoritas ante hæc tempora, ac in eis obseruandis summa cura diligentiáque adhibita est.*

V. *Inter cæteras cōstitutiones una est D. Ludouici promulgata anno 1267. vt Prælaturis & dignitatibus electiuis per electionem prouideatur. Beneficiis verò nō electiuis per collationem & præsentationem collatorū & patronorum: nec vllam eo nomine pecuniam imponere aut exigere posset curia Romana in hoc regno. Quæ omnia & alia pleraque ex lectione constitutionum à D. Ludouico editarum plenius cognosci poterunt: cuius viri nomen quàm celebre sit vbique terrarum, nemo est qui ignoret.*

VI. *His constitutionibus diu obseruatis cùm curia Romana procedente tēpore multa aduersus eam, de qua diximus, Ecclesiæ Gallicæ libertatē moliretur, Carolus VI. rex adhibitis in consilium proceribus antistitibus, cœnobiarchis, collegiis, vniuersitatibus, & aliis plerisque tam regni quàm delphinatus hominibus, anno 1406. constitutionem edidit, qua Ecclesiam Gallicam in antiquam libertatem suam asseruit. Fuitque publicata de more, & perscripta in actis curiæ parlamenti, anno 1407.*

VII. *Eodem anno 1407. cum Benedictus pontifex Romanus eiúsque administri, satellites ac procuratores magnam pecuniæ vim imperarent ac exigerent, antistites huius regni apud regem eo nomine conquesti sunt: fuítque res agitata in curia parlamenti. Ac in ea disputatione memorabilis sanè & grauis fuit à scholastico conuentu Parisiensi habita oratio die octaua Nouembris, qua postulabant, vt rex eas exactiones prohiberet. Idem à generali regis cognitore seu procuratore postulatum fuit: & hoc amplius, vt exacta ob eam causam pecunia restitueretur.*

VIII. *Hæc exposita petitáque fuerunt tam à scholastico conuentu, quam à regio procuratore præsentibus cameræ, vt vocant, apostolicæ officiariis, qui tum quicquid visum sibi fuit narrauerunt, & in medium adduxerunt.*

IX. *Auditis omnibus, quorũ intererat, & iudicibus in consilium missis, tandem decreuit curia, ne annatarũ, quæ dicũtur, nomine aut decimarum quicquã à Ro. pontifice exigeretur, & ob eam causam excõmunicati absoluerentur. Quæ omnia cum plerisque aliis eodem pertinentibus in ipso senatus decreto plenius describuntur, quod pronuntiatum fuit anno 1407. 11. Septembris.*

X. *Non ita multò pòst edictum promulgauit rex, quo decretum senatus confirmatum est: fuítque publicatum in curia 15. Maij, 1408.*

XI. *Anno 1418. mense Martio de sententia & consilio antistitum & personarum ecclesiasticarum regni ad tuendam Ecclesiæ libertatem facta fuit constitutio, qua*

reseruationes omnes & gratiæ apostolicæ vnà cum exactionibus curiæ Romanæ interdictæ fuerunt.

XII. *Eodem anno cùm niterentur aliqui diplomata regia impetrare, quibus ea constitutio reuocaretur, regius cognitor in curia parlamenti intercessit, & contradixit.*

XIII. *Ex his perspicuum est, tam regem & proceres regni, quàm ecclesiastici ordinis homines, præterea regium procuratorem, & regis consiliarios in curia parlamenti eò semper spectasse, vt libertatem Ecclesiæ Gallicæ sartam tectam conseruarent ab eáque omnem arcerent iniuriam.*

XIIII. *Cùm in sacrosanctis synodis Constantiensi & Basiliensi multa decreta essent, tum veteribus canonibus, tum iis, de quibus iam diximus, constitutionibus regiis valde consona, Carolus septimus rex præsente rege, qui tum delphinus nominabatur, proceribus etiam regij sanguinis, antistitibus, collegiis, tum ecclesiasticis, tum scholasticis præsentibus, prætereà auditis oratoribus tam pontificis Romani, quàm sacrosanctæ synodi vniuersalis, tandem ea decreta accepit & edicto suo cõfirmauit, quod vulgò pragmaticam sanctionem appellamus. Gestáque hæc sunt in ciuitate Biturigum anno 1438.*

XV. *Hæc igitur sanctio eò maioris authoritatis semper habita est, quòd à sacrosanctis conciliis, quibus præerat pontifex Romanus, aut legatus eiusdem, ortum habuerit. Nula enim de iis rebus vnquã fuerat lex in Francia ante id tempus lata, quæ ab Ecclesia vniuersali authoritatem & vires haberet.*

XVI. *Ex eo tempore regnum ipsum prosperiore semper fortuna, Dei benignitate, visum est, & in maiore quàm vnquam antehac authoritate & gloria, ac etiam rerum omnium copia & abundantia fuit. Quanto autem fuerit hostibus terrori, Aquitana & Normania testantur, ex quibus locis expulsi deiectique sunt.*

XVII. *Eius sanctionis obseruatio ad tres & viginti annos stetit, agitúrque nunc quadriennium, ex quo ea in vsu esse desiit. Ac interim præfecti sunt ecclesiis, eásque sine molestia & interpellatione rexerunt eximiæ probitatis grauitatísque viri: quorum aliqui ob singularem vitæ sanctimoniam iam fato functi miraculis claruerunt, vt Michaël Andegauensis episcopus, archiepiscopus Arelatensis, & alij quamplurimi.*

XVIII. *Ex horum canonum, decretorum, constitutionum abrogatione innumerabilia nascuntur incõmoda, quæ ad quatuor genera posse referri videntur. Primum est, totius ordinis ecclesiastici confusio: Secundum est, patriæ desolatio ac desertio: Tertium est, pecuniarũ regni exinanitio: Quartum est, ecclesiarũ ruina & subuersio.*

XIX. *Ante omnia protestatur curia se nolle sanctitati, dignitati, honori & authoritati pontificis ac sanctæ sedis apostolicæ quicquam detrahere. Quin potius omnem honorem, reuerentiã & obedientiam, quam vnusquisque pius & fidelis summo Ecclesiæ pastori debet, exhibere parata est, & si quid emendatione dignum exciderit, Ecclesiæ determinationi, quæ errare non potest, subiicere se non recusat, c. à recta, 24. q. 1.*

XX. *Quod ad primum genus incommodi attinet, satis constat, si electionibus & collationibus ordinariorum sublatis, reseruationes & gratiæ expectatiuæ locum habeant. Si iudicia & lites in prima instantia ad curiā Romanam deuoluātur, mirabilem inde cōfusionem exorituram esse. Totus enim ordo Ecclesiasticus cōfunditur, cùm sua vnicuique iurisdictio nō seruatur.* 11.q.1.*c.peruenit.*

XXI. *Vt hæc confusio perturbatióque rerum vitetur, & quod suum est cuique relinquatur, decretum fuit in iam dictis conciliis, & à rege constitutum, vt collegia ecclesiastica & canonica pastorem Ecclesiæ eligant, præsentent patroni, & ordinarij cōferant, & de causis, nisi sint maiores, in prima instantia cognoscant.*

XXII. *Dubitandum non est, quin rex, qui præcipuus est fundator, tutor, custos, & propugnator ecclesiarum sui regni, non solùm iure poßit, sed etiam debeat dare operam, & curare, vt decreta & constitutiones, quibus haud dubiè propulsantur ea quæ diximus incommoda, diligenter & bona fide obseruentur. Ac si ob earum constitutionum vel abrogationem, vel contemptum in hæc mala & calamitates inciderent regis subditi, iure optimo ipsius opem implorare possent.*

XXIII. *Quòd autem electio pastorum ad collegia ecclesiastica pertineat, eóque iure poßint vti absque Romanæ sedis offensa, ex eo apparet, quòd cùm episcopus Ecclesiæ sponsus sit, & matrimonium quoddam spiritale inter ipsum & Ecclesiam contrahatur, necessariò consensus Ecclesiæ interuenire debet.*

XXIIII. *Dubium non est quin collegia ipsa, quibus notiores sunt personæ, idoneos pastores ad regendam Ecclesiam multò facilius eligere possint, quàm si in aula Romana promouerentur.*

XXV. *Postquam perfecta absolutáque est electio, proponuntur programmata: in vitam & mores electi inquiritur, & antequam confirmetur electio, quisquis intercedere voluerit, admittitur. Vnde satis liquet, melius probari & explorari eum, qui eligitur à collegio Ecclesiæ, quàm si in Romana aula, vbi cognita non sunt eius merita, promoueretur.*

XXVI. *Cùm episcopus solenniter à collegio eligitur cõfirmatúrque seruata prográmatum & inquisitionũ forma, eò certè maior est populi de eo existimatio, magísque eum venerantur, obseruant & diligunt populares, quàm si ipsis inuitis obtrudatur. Ideóque doctrina eius longè fructuosior est, & ad ædificandũ multò efficacior.*

XXVII. *Hinc tametsi Petrus Christi vicarius esset, & caput Ecclesiæ: tamen mortuo Iuda, qui vnus erat apostolorum, cæteri omnes pariter elegerunt, & sors cecidit super Matthiam, vt in actis apostolorum legitur.*

XXVIII. *Lucius pontifex Romanus vir sanctus & martyr, qui Ecclesiæ Romanæ præfuit anno 154. ita decreuit: Nullus in Ecclesia vbi duo vel tres fuerint in congregatione, nisi eorũ electione canonica presbyter eligatur. Si verò aliter quis Ecclesiã adeptus fuerit, eò quòd per cupiditatẽ illam acquisierit, atq; cõtra canonicæ disciplinæ regulã egerit, expellatur c.1. de elect. in Decretal.*

XXIX. *Eſt & aliud decretum Leonis ſancti & confeſſoris in hæc verba: Nulla ratio ſinit vt inter epiſcopos habeantur, qui nec à clericis ſunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à cõprouincialibus epiſcopis cum metropolitani iudicio conſecrati, c.nulla.72.diſt.*

XXX. Canon *Antiochen.concilij, quod congregatum fuit, anno 340. ſic habet: Seruetur autem ius eccleſiaſticum id continens non aliter oportere fieri, niſi cum ſynodo & iudicio epiſcoporum, & electione clericorum, qui poſt obitum quieſcentis poteſtatem habent eũ qui dignus extiterit eligendi & promouendi, c.epiſcopo.8.q.1.*

XXXI. *Alius extat canon concilij Toletani in hæc verba: Sed nec ille deinceps ſacerdos erit, quem nec clerus, nec populus propriæ ciuitatis elegit, vel authoritas metropolitani vel comprouincialium ſacerdotum aſſenſus non exquiſiuit, c.qui in aliquo, 51.diſt.*

XXXII. *Alius eſt canon concilij Conſtantinopolitani anni 867. cuius hæc verba ſunt: Promotiones & conſecrationes epiſcoporum concordans prioribus conciliis, clericorum electione, ac de certo epiſcoporum collegio fieri hæc ſancta ſynodus vniuerſalis diffinit & ſtatuit.*

XXXIII. Concilio *Lateranenſi, quod ab Innocentio tertio Romæ coactũ eſt anno 1205. vbi antiſtites 1336. adfuerunt, certa forma eligendi præſcripta fuit: additúmque eſt vt negligentibus electoribus poſt tres menſes omne ius & poteſtas prouidendi Eccleſiæ ad ſuperiorem antiſtitem deuolueretur, c.quia propter, c.ne pro defectu, de electio.*

XXXIIII. *Prisci reges cũ ecclesias regni sui rectè constitui cuperent, hanc prouidendi ecclesiis rationem, quæ electio dicitur, semper maximè probarunt, eámque modis omnibus retinere studuerunt, vt legitur apud Vincent. Specul. histo. lib. 22. & 23. de Clodoueo regum Franciæ Christianorum primo, qui anno 400. conuocatis in ciuitate Aurelianensi permultis præsulibus & episcopis, in quibus sanctus Melonus erat, præcipit in præficiendis pastoribus ecclesiis antiquos canones seruari ac retineri.*

XXXV. *Idem statuit imperator Leo in Cod. Iustiniani, tit. de episco, & cler. cuius verba hæc sunt, Si quenquam vel in hac regia vrbe, vel in cæteris prouinciis, quæ toto orbe terrarum diffusæ sunt, ad episcopatus gradum Deo authore prouehi contigerit, puris hominum mentibus, nuda electionis conscientia, syncero omnium iudicio proferatur, l. si quenquam, C. de episco.*

XXXVI. *Carolus Magnus lib. 1. capitula hæc quæ sequuntur constituit: Sacrorum canonum non ignari, vt Dei nomine sancta Ecclesia, suo liberius potiatur honore, assensum ordini ecclesiastico præbemus, vt scilicet episcopi per electionem cleri & populi, secundum statuta canonum de propria diœcesi (remota personarum & munerum acceptione) ob vitæ meritum & sapientiæ donum eligantur, vt exemplo & verbo sibi subiectis vsquequaque prodesse valeant. Quam constitutionem iuris pontificij compositores inter sacros canones retulerunt, & quodammodo consecrarunt, c. sacrorum 63. dist.*

XXXVII. *Philippus Deodatus sancti Ludouici auus,*

cum in ſuam & diadematis Francici obedientiam velut diuino quodam fato reduxiſſet Normaniam, Aquitaniam, comitatum Andegauenſem, Pictauenſem, Cœnomanenſem, Turonenſem & Pontinenſem, antè profectionem vltramarinam, conſtituit, vt canonici eccleſiarum cathedralium, & monachi cœnobiorum eligendi facultatem haberent, & perſonas Deo gratas & Eccleſiæ regnóque vtiles eligerent.

XXXVIII. *In pleriſque monumentis antiquis reperitur, permultos fundatores eccleſiarum diſertè & expreſſim ſtatuiſſe, vt mortuis eccleſiarum præſulibus per electionem ipſis prouideatur. Quas fundationes Romani pontifices poſteà confirmauerunt.*

XXXIX. *Ex quo primū orta eſt in orbe Eccleſia vſque ad tempora ſancti Ludouici nuſquam reperies pontifices Romanos in eccleſias & beneficia, quæ electiua dicuntur, vllum ius ſibi vindicaſſe, aut eligere volentes vllatenus impediſſe, quo minus libertate electionis fruerentur. Quinimò conſtitutiones eorum extant memorabiles, ex quibus apparet curæ eis fuiſſe, vt rectè atque ordine electiones fierent. Cuius rei fidem faciunt, quæ in decreto Gratiani, & in libro Decretalium Gregorij hac de re leguntur. Adde quòd in poſtulationibus quoque ipſis ab eo iure tanquam alieno prorſus abſtinebant: & infirmata poſtulatione remittebāt ad eligentes negotium, vt denuò eligerent, c. bonæ de poſtul. prælato. Tunc autem florebat Eccleſia, religio propagabatur, exaltabatur fides catholica, bonis & ſpiritalibus & temporalibus*

exuberabant ac circunfluebant omnia.

XL. *Cùm tempore sancti Ludouici conarentur Romani libertatem electionũ infringere, & iis malis, de quibus iam diximus, viam aperire: is se principẽ verè pium, Christianum & catholicum, custodémque & propugnatorem ecclesiarum sibi commissarum præbuit. Occurrit enim perniciosissimis conatibus & consiliis Romanorum, & ecclesias in libertatem vindicauit.*

XLI. *Ludouicus Hutinus anno* 1315. *hãc sancti Ludouici constitutionem & quandam aliam huic similem Philippi Pulchri edicto suo confirmauit. Cui posteà Ioannis regis accessit alia confirmatio, anno* 1351.

XLII. *Post illud tempus Romani summa ope nisi sunt electiones omnino subuertere, quorũ inceptis reges Christianissimi conuentus solenniter indicentes, fortiter obstiterunt, eorúmque conatus represserunt, vt ante dictum fuit. Nam sua non parum interesse existimabant eligendi morem in regno suo retineri, & eò magis quòd iure suo potestatem eligendi facere consueuerant.*

XLIII. *Ius quod hìc sibi rex vindicat, relatum est in libros iuris pontificij, quos Gratianus edidit. Vbi dicitur Hadrianum papam cum vniuersa synodo tradidisse Carolo regi ius & potestatem eligendi pontificem Romanum, sedem apostolicã ordinandi: item archiepiscopos & episcopos per singulas prouincias ab eo inuestituram accipere diffiniuit, vt nisi à rege laudetur & inuestiatur episcopus, à nemine consecretur, c. Hadrianus, 63. dist. Ac tametsi Ludouicus pius ius põtificem Romanum eli-*

gendi repudiasse dicatur, c.ego Ludouicus, 63.dist. semper tamen ius inuestiturarũ retinuit, in cuius locum postea successerunt Regalia, & ius aliud quo vtitur rex, cùm vacante episcopatu eligendi potestatem facit.

XLIIII. Cùm spretis omnibus, quarum iam memini, constitutionibus Romani hierarchiam Ecclesiæ confundere ac perturbare non desinerent, & reseruationes suas paßim, gratiásque expectiuas in orbem spargerent, ingens Ecclesiæ deformatio inde secuta est. Ad extremum Ecclesia vniuersalis in spiritu sancto legitimè congregata, per generalem reformationem capitis & membrorum reseruationes omnes gratiásque expectatiuas sustulit, & veteres canones de electionibus & collationibus restituit. In qua generali reformatione illud disertè cautum exceptúmque est, vt quicunque cuiuscunque dignitatis etiam papalis obedire contumaciter cõtempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subiiciatur.

XLV. Quod ad minora beneficia attinet, quæ collatiua dicuntur, obscurum non est eorum conferendorum ac distribuendorum ius ad episcopos in sua quenque diœcesi pertinere, c.regenda. c.quicũque. c.nouerint, 10.q.1. & toto tit.de offic.ordin.in decretal. Ac pontifex quidem Romanus cùm gratias tribuit expectatiuas, aut mandata quæ vocant de prouidendo, & ad episcopum aliquem ea mittit, his verbis concipi diploma solet: Cuius collatio iure ordinario ad te spectat. Proinde ea cõferendi facultas nec eis adimi, nec minui vllo pacto absque iniuria potest. Ad quam iniuriam depellendã episcopi ad

regem, vt tutorem defensorémque suum, meritò confugere possunt.

XLVI. *Indignitatem hanc ratio prouidendi ecclesiis, quam Romana curia excogitauit, vehementer auget, per reseruationes nempe & gratias expectatiuas. Præbent enim occasionem captandæ mortis alienæ, quod cùm ne ethnici quidem tolerabile iudicarint, multò magis Christiani horrere & execrari debent. c. nulla, de cōc. præben.*

XLVII. *Experientia vel sola docuit, postquā à pragmatica sanctione recessum est, quantam gratiæ expectatiuæ confusionem pariant, partim ob earum multiplicationem, partim ob prærogatiuarum ac derogationū clausulas & cauillationes, quæ in eis inseri consueuerunt. Miras enim offundunt tenebras, & lites infinitas gignunt. Ac tametsi pius qui nouißimè diem suum obiuit, statuisset, duo tantùm diplomata in singulas collationes expedienda esse, tamen duodecim ac eo amplius non rarò conspiciuntur.*

XLVIII. *Ante ea decreta, quorum supra mentionem fecimus, tanta erat confusio, vt in diœcesi Andegauensi sexcentæ gratiæ expectatiuæ in vno anno inuentæ sint. Nec minor in plerisque aliis locis extitit numerus.*

XLIX. *Si eo tempore, quo istæ tot gratiæ impetratæ fuerunt, deceßisset pontifex Romanus, irritæ omnes ac prorsus inutiles redditæ fuissent, propterea quod noui pōtifices huiusmodi gratias statim reuocare solent. Itaque in singula diplomata si viginti aureos computemus, id est, quanti vulgò æstimantur, sumptus in eorum impetratio-*

nem facti, comperiemus iacturam hanc duodecim millium aureorum esse.

L. *Tempore etiam Martini talis erat in Ecclesia confusio: cuius tollendæ gratia decreta, de quibus iam diximus, constitutionésque factæ fuerant. Verùm simulatque ab eis recessum est, in pristinum illud chaos denuò incidimus.*

LI. *Ratione caret penitus hæc prouidendi ratio, quia certo certius est, ordinarium, qui in loco ipso commoratur, & non tantùm nouit, qualis sit Ecclesia, sed qualis sit etiam is de quo præficiendo agitur, melius & vtilius posse Ecclesiæ prouidere, quàm in Romana curia huiusmodi diplomatis prouideri soleat.*

LII. *Si quis obiiciat, ordinarios etiam collatores plerunque homines non idoneos ad gubernationem ecclesiarum promouere: huic respondendum est, si quid ea in re deliquerint, corrigi eos & puniri posse, iuxta c. graue, de præben. At pontifex Romanus nemini subest, vt ipsemet de se testatur, nec potest quisquam ei dicere, Cur ita facis? Adhæc præficiuntur à pontifice Romano peregrini, non indigenæ, quorum ingenium & conditio moribus patriæ non conuenit. Itaque dissidia hinc facilè nascuntur cum grauissimo salutis animarum detrimento, & sacramentorum irreuerentia.*

LIII. *Decreta, de quibus hîc loquimur, studiis ac literis maximè fauent: quia iubent literatis ac graduatis beneficia conferri. Quòd si quæ in eis obscuritas insit, ea elucidari ita potest cum aliquo Reipublicæ bono, vt*

nihilominus illibata decretorum authoritas maneat.

LIIII. *Si ita regi videretur, poſſet ratio iniri, qua ſtantibus decretis facilius, expeditius, ac minore ſumptu regiis miniſtris cõſuleretur in diſtributionem beneficiorũ, quàm per curiam Romanam fiat : & eadem opera ſcholaſticis & literatis viris proſpici poſſet, nempe certos menſes pro tertia parte ipſis debita attribuendo . Quod rex defunctus facere cogitabat, & in animo habebat.*

LV. *Commodior atque vtilior regi eſſet ordinaria eligendi ratio, cùm ſit veriſimile hominem grauem & idoneum, quem ipſe commendauerit eligentibus acceptum eis fore, nec quenquam futurum qui honeſtè regis voluntati non facilè aſſentiatur.*

LVI. *Si fortè quis dixerit alienum non eſſe, vt Romanus pontifex diſtributionem aliquorum beneficiorum habeat , quibus poßit familiaribus ſuis & aliis grauißimis viris , quorum opera vtitur in rebus arduis , conſulere: Reſpondendum eſt ſatis huic proſpectum eſſe per ea ſynodorum decreta , de quibus hîc loquimur . Dimittuntur enim omnia beneficia, quorum reſeruatio in corpus iuris includitur . Adhæc vbi ſunt decem beneficia vnum ad vitam : & duo vbi quinquaginta, iuxta c. mandatum. Qua ratione bene mereri de multis ei perquàm facile eſt, nullam confuſionem afferendo Eccleſiæ , nec ſibi vindicando iura ordinariorum.*

LVII. *Quod ad iudicia & lites attinet , perſpicuum eſt eas coram ordinariis tractari debere. Nec abſq; ſumma eorum iniuria & totius populi graui incommodo, ſi*

maiores grauioréſque cauſas excipias, aliter fieri poteſt. Quamobrem ſi decreta tollantur, quibus huic malo præcluſa fuit via, iuſtißima erit apud regẽ conquerendi cauſa.

LVIII. *Sancti Petri exemplum, cuius ſucceſſores ſunt pontifices Romani, maximè eos mouere debet, vt iuriſdictionem ordinariam epiſcopis dimittant. Nam cũ Hieroſolymis quæſtio de legis obſeruatione exorta eſſet, Petro tum præſente, Iacobus qui Hieroſolymorum epiſcopus erat, ſententiam de ea re pronunciauit. Ac vt Vincentius ſcribit in Spec. hiſto. c. 9. hæc quæſtio ad alium niſi per appellationem transferri non poterat.*

LIX. *Abſque his, de quibus loquimur, conſtitutionibus, nemini liceret tutò Eccleſiam aliquã aut beneficium obtinere. Argumento ſunt ea quæ poſt abrogationem earum conſtitutionum Romana curia hîc deſignauit. Nõn enim ſolùm cauſarum eccleſiaſticarum, ſed etiam poſſeſſoriarum cognitionem, quæ regis eſt, ſibi vindicare Romani ceperunt. Ac ne à regalibus quidem ipſis potuerunt abſtinere: quorum cognitio ad regem & curiam parlamenti haud dubiè ſpectat. Id'que perſpectum eſt in pleriſque negotiis, propter quæ regem admonuit cõſuluítque curia, qui tum in finibus Aquitaniæ erat. Nec diu pòſt eius rei gratia cõſtitutiones memorabiles edidit rex, quæ in curia parlamenti recitatæ, promulgatæ & in actis perſcriptæ ſunt.*

LX. *Nec clericos modò & perſonas eccleſiaſticas vexabant his litibus Romani, ſed etiam laïcos profanóſque homines. Nam exemplum ſuccurrit tonſoris ante*

diui Dionysij ædem in vrbe habitantis, qui cùm Romæ agentem filium amisisset, mox pro eiusdem debito in curiam Romanam pertractus est. Idémque Ioanni Dargonges regio aduocato accidit.

LXI. *Alterum ex quatuor malorum generibus, quæ ex decretorum contemptu & abrogatione oriri diximus, est patriæ desolatio, quā depopulationem vulgò appellamus. Regis siquidem interest plurimum, desertum à populo & desolatum regnum non esse. In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia principis, Prouerb.14.*

LXII. *Ante hæc decreta & constitutiones cùm reseruationes & gratiæ expectatiuæ in vsu essent, & causæ in Romana curia tractarentur, populares regni huius certatim concurrebant Romam. Quorum alij cardinalibus & aulicis inseruiebāt: alij nullius hominis familiæ mancipati, sed aliqua spe vana illecti suam parentúmque suorum substantiam absumebant: alij, & hi quidem plurimi, eo consilio Romam migrabant, vt cæteris hic manentibus molestiam exhiberent, & ecclesias beneficiáque ab eis quo iure quáque iniuria extorquerent. Nam experimento compertum est, maximam eorum partem qui hinc Romam proficiscebantur, siue ob itineris periculum & molestiam, siue ob pestem, quæ Romæ crebrò grassatur, statim mortem oppetere solitos fuisse. Qui verò ex his periculis incolumes euadebant, negotium facessebant senibus, valetudinariis, & aliis huiusmodi qui in ecclesiis suis & beneficiis erant aßidui. Ac sæpenumero cōtingebat,*

vt miseri homines in curiam Romanā citati cùm aduersus istos calumniatores se defendere nequirent, præ tædio & mœrore vitam finire cogerentur.

LXIII. *Plerique beneficiorū captatores parentum & amicorum loculos exhauriebant omnino, tandémque ad summam inopiam, atque adeò mendicitatem redigebantur. Quæ res etiam plurimis mortem accelerare consueuerat. Nec verò vlla spe alia tantas perferebant miserias, nisi vt plumbum fortè pro auro domum aliquando referrent. Accidebátque interdum vt hians coruus deluderetur, vtque plumbum auro redemptum nihil planè aliud quàm plumbū esset. Cùm enim diplomatibus suis plumbeis confiderent, interueniebat alius qui annulationem aliquam, sic enim vocant, ex insperato afferret. Ac interdum decem aut duodecim ad idem beneficium anhelantes & acceptantes existebant. Orta verò lite inter eos, Romam denuò redeundum erat litigandi causa. Sic omnibus paßim Romam confluentibus, regnum popularibus ac subditis miserabiliter destituebatur.*

LXIIII. *Scholastici quoque cōuentus, quod longè deterius est, & vniuersitates studiosorum desolatæ ac desertæ ob eandem causam iacebant. Nec dubium est, quin contemptus decretorum & constitutionum, quæ à maioribus nostris nobis relictæ sunt, hæc omnia incommoda secum trahat.*

LXV. *Id adeò facilè cognosci potest, vel ex eo, quòd cùm rumor increbruisset de pragmaticæ sanctionis abrogatione, necdum ea de re quicquam in curia publicatum*

esset, maxima popularium multitudo Romam se contulit. Ex quo coniicere licet quantus sit futurus Romam concursus, quanta regni desolatio, si confectã esse rem & authoritate curiæ confirmatam vulgò intellectum fuerit.

LXVI. *Tertium incõmodi genus ad pecunias spectat, quibus regnum exinanitur: nec vlla res pestilentior ac exitialior huic regno potest excogitari. Nam, vt philosophus inquit, nummus mensura est omnium rerum, & velut pro nobis fidem iubet ac intercedit, quoties re aliqua indigemus. Bellorum nerui sunt nummi, nec sine iis regnum defendi ac propugnari potest. Imò ne iurisdictionem quidem ipsam, qua maximè opus est in hoc regno, absque pecunia tueri licet.*

LXVII. *Si decreta & constitutiones iam dictæ antiquarentur quotannis, decies centena milia aureorũ, & eo amplius hinc Romam exportarentur. Nam si ingentem numerum episcopatuum, archiepiscopatuum, abbatiarum & aliorum beneficiorum, quæ in hoc regno sunt, consideremus, non difficile erit iudicare infinitam pecuniæ vim hinc exituram esse in annatas & alia huiusmodi vectigalia, in gratias expectatiuas, in controuersias & lites, in quas magna pecunia vel itineris & viatici nomine impendi solet. Nam nullum est tam exiguum ac tenue beneficium, nulla collatio, quæ gratiis expectatiuis obnoxia non sit. Huc accedat quòd duodecim interdum diplomata seu bullæ vnius beneficij nomine impetrantur. Nec vllus est mediocris fortunæ homo, qui non iuuandorum promouendorúmque filiorum aut propinquorum*

causa pecuniam aliquam in harum gratiarum impetrationem velut in aleam quandam conferat ac coniiciat. Cuius consilij non alius plerunque exitus esse consueuit, quàm vt hic captator simul & rem, & filium seu propinquum amittat.

LXVIII. *Cardinalibus Romanæ Ecclesiæ hoc in more positum est, vt omnes insigniores abbatias acceptent. Ac ne abbatias quidem modò, sed alia etiam opimiora beneficia, vt ab ecclesiis parochialibus archidiaco. nõ temperent. Hinc fit vt reditus eorum beneficiorum Romam perferantur: nec inde vnquam redeant, quod papa Romanus eis decedentibus succedat.*

LXIX. *Annatæ præter exinanitionem pecuniarum aliud quoque incommodum non leue adferunt. Est enim inuenta ratio, qua bene nummati eruditis & probatæ vitæ hominibus præferantur. Cui malo ac pesti obsistere ac mederi voluerunt imperatores, vt ex cõstitutione Leonis perspicitur: cuius hæc verba sunt: Nemo gradum sacerdotij venalitate pretij mercetur. quantũ quisque meretur, non quantũ dare sufficit, æstimetur. profectò enim quis locus tutus, & quæ causa poterit esse excusata: si veneranda Dei templa pecuniis expugnentur? quẽ murum integritatis, aut vallum fidei prouidebimus: si auri sacra fames penetralia veneranda proserpat, denique quid cautum esse poterit aut securum, si sanctitas incorrupta corrumpatur? cesset altaribus imminere profanus ardor auaritiæ, & à sacris adytis repellatur piaculare flagitium. ita castus & humilis nostris tẽporibus eligatur*

episcopus, vt quocunque locorum peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet. non precio, sed precibus ordinetur antistes, tantum ab ambitu debet esse sepositus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat. sola illi suffragetur necessitas excusandi: profectò enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus. Cùm sanè si quis hanc sanctam & venerandam antistitis sedem pecuniæ interuentu subisse, aut si quis vt alterum ordinaret, vel eligeret, aliquid accepisse detegitur: instar publici criminis & læsæ maiestatis accusatione proposita, à gradu sacerdotij retrahatur: nec hoc solùm deinceps honore priuari, sed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus: vt eos, quos par facinus coinquinat, & æquat, vtrosque similis pœna comitetur.

LXX. *Est & aliud harum annatarum graue & exitiale malum: quia qui eas Romano pontifici pendunt & exoluunt, in pœnam incurrunt, quæ aduersus simoniaci ambitus reos statuta est, nec vllum ius in beneficium habent, quod hac ratione obtinuerunt. Id enim verbis decreti expressum est. Qua in re quantum sit corruptelæ ac periculi nemo non intelligit.*

LXXI. *Postquā labefactata est pragmaticæ sanctionis & veterum decretorum authoritas, experientia nos docet auro præsertim exhaustum hoc regnum esse. Nam antehac apud nummulariorum pontem nulla erat mensa, quæ non magnopere frequentaretur ab iis qui pro auro minutiorem monetam exposcebant: ex eóque collybo multi quæstū faciebant. Nunc verò arte Romana sic exuctum*

eſt aurum ex popularium loculis, vt ærea tantùm minutáque nobis moneta relicta ſit, & nummulariis pontem dicatum iam puerilium puparum & nuncularum fictores incolant.

LXXII. *Vt ſpeciatim ac ſigillatim demõſtremus quantopere hoc triennio pecunia regnum exhauſtũ ſit, animaduertendum eſt Pij pontificis tempore vacaſſe in hoc regno pluſquam viginti archiepiſcopatus & epiſcopatus. Nec dubium eſt, quin tam pro annuo illo vectigali, quod annatam vocamus, quàm pro reliquo ſumptu acceſſorio & extraordinario in ſingula diplomata ſeu bullas ſena aureorum millia depenſa numeratáque ſint. Quæ ſumma eſt centum & viginti millium aureorum.*

LXXIII. *Cænobiarchiæ quoque ſiue abbatiæ ad ſexaginta aut eo amplius vacauerunt in hoc regno. Quarum ſingulæ duobus millibus aureorum vt minimum conſtiterunt. Summa ergo eſt centum & viginti millium aureorum.*

LXXIIII. *Eodem tempore prioratus, decanatus, præpoſituræ, præceptoriæ, & aliæ dignitates electiuæ, quæ lituo inſignitæ non ſunt, pluſquam ducentæ vacauerunt. Ac in ſingula huiuſmodi beneficia aurei numerati ſunt quingenti. Summa igitur centum eſt millium aureorum.*

LXXV. *Conſtat in hoc regno vt minimum centũ millia paræciarum eſſe, quæ inhabitentur & incolantur. Nec vlla eſt in qua eo tempore gratiam expectatiuam aliquis non impetrauerit: in quarum ſingulas* XXV. *aurei impenſi ſunt, tam pro itineris ſumptu quàm diploma-*

tum confectione, pro non obstantiis, prærogatiuis annullationibus, & aliis specialibus clausulis, quæ gratiis adscribi consueuerunt. Item pro executorio processu super eisdem gratiis facto. Summa hæc est, vicies quinquies centena millia aureorum.

LXXVI. *Et si ingens esset pecuniarum exactio, earum rerum nomine, de quibus iam diximus, quo tempore iam dictæ constitutiones promulgatæ sunt, tamen ex quo conuelli cœperunt, id est tempore Pij pontificis, & hoc etiam tempore altero tãto maior est & amplior huiusmodi exactio. Tunc enim annatæ soluebantur habita veteris taxationis ratione, eáque ad dimidiam partem eius taxationis redigebatur. Nunc verò annatæ taxationem & annuum reditum excedunt, adeò vt plerunque videamus diplomata ab impetrantibus apud trapezitas dimitti, quòd reditu omni amplior summa exigatur, id quod in abbatia Bernayensi & S. Pharonis Melden, accidisse comperimus.*

LXXVII. *Inficiari non potest Romanus põtifex quin sublatis reseruationibus & gratiis expectatiuis multo plus emolumenti ex hoc regno, quàm ex duobus aliis totius orbis Christiani amplissimis & opulentissimis regnis auferat: vt puta pro annatis vacantium archiepiscopatuum, episcopatuum, abbatiarum, aliarúmque dignitatum & beneficiorum electiuorũ, quæ immediatè ei subiecta sunt, quorum ingens est numerus: Pro deuolutionibus aliorum præsulatuum & dignitatum: Pro beneficiorum præuentionibus: Pro commendationibus & pensionibus: Pro*

beneficiis vacantibus in curia Romana : Pro dispensationibus ad duo, vel tria, vel quatuor beneficia incompatibilia : Pro gratia & facultate visitandi per procuratorem : Pro legitimationibus : Pro dispensationibus super defectu ætatis & defectu natalium : Pro re pœnitentiaria, quæ latißimè patet : Pro priuilegiis : Pro exemptionibus : Pro altaribus portatilibus: Pro facultate eligendi confessorem: Pro gratiis, si neutri & perinde valere : Pro dispensationibus super vitiis corporis: Pro irregularitatibus : Pro contractu matrimonij in casu prohibito : Pro infractione votorum religionis & peregrinationis : Pro absolutione casuum papæ reseruatorum : Pro protonotariatibus & promotionibus capellanorum: Pro indulgentiis, & aliis id genus . Ex quibus summa conficitur multo amplior , quàm ducentorum millium aureorum.

LXXVIII. *Reditus episcopatuum, abbatiarum , & aliorum huiusmodi beneficiorum, quos residentes & commorantes in curia Romana ad se perferri curant quotannis, excedunt summam centum millium aureorum.*

LXXIX. *Quartum genus incommodi est ecclesiarum ruina & destructio. quod cuiusmodi sit facilè ex superioribus articulis colligi potest. Nam beneficiariis absentibus, vt iam dictum est, pecunia quæ in instaurationem sacrorum locorum impendi deberet, aliò exportatur. Præsentes verò ac residentes annuo illo vectigali, quod pontifici Romano pendi solet, premuntur mirum in modum & onerantur , vt etiam si velint sumptibus in tutelam*

ecclesiarum necessariis sufficere non possint. Ex ea re duplex malum consequetur. Nam & cultus diuinus deseretur in perniciem animarum, & plebecula, quæ sub ecclesiastici ordinis hominibus vitam tolerare consueuit, præ summa egestate cedere patria & solũ vertere cogetur.

LXXX. *Commendationes, quæ iam dictis canonibus & decretis prohibitæ fuerant, nunc verò vsitatæ sunt & quotidianæ, quid aliud sunt quàm certissima omnium ecclesiarum euersio? Nam ex quo decreta illa pessum ierunt, vix vllum est paulo opimius nobiliúsque beneficiũ, quod in hanc commendationis corruptelam non inciderit: velut in diœcesi Parisiensi clarissimum omnium cœnobiorum, quod vel regum Christianissimorum sepultura satis nobilitatur. Item cœnobia sancti Maglorij: sancti Martini: sancti Eligij, & alia quamplurima.*

LXXXI. *In prouincia Rothomagensi nobilissima abbatia S. Ouen commendata est: Item mons S. Mich. Iumieges, Montebourg, Fescamp, Lyre, Yue, S. Cather. Grammont. Ac beneficia etiam regularia, quod est indignius, hodie sine delectu cõmendationis titulo dantur.*

LXXXII. *In diœcesi Andegauensi abbatiæ S. Albi. S. Nicol. S. Georg. S. Florent. Ferriere, Bourguet, Cunault, & alia pleraque beneficia huiusmodi. In aliis prouinciis abbatiæ Cluniacen. Casad. Issor. Compend. Insula Bar. S. Bert. S. Ioan. Laudun. Vindoc. S. Ioan. Angel. S. Sulpitij Biturig. S. Vinc. Cœnoman. Cultura Cœnom. S. Marti. Augustod. & alia beneficia innumerabilia.*

LXXXIII. *Harum commendationum abusus quàm*

pestilens exitiosúsque sit huic regno nemo satis eloqui potest. Commendantur enim opulentiora & clariora beneficia vt plurimum cardinalibus Romanæ Ecclesiæ: atque hinc fit, vt ferè vacent in curia Romana, eorúmque distributio pontificis Romani sit, nulláque electio locum habeat. Et quia reditus ac prouentus eorum beneficiorum Romam hinc exportantur: corruunt ædificia: disciplina omnis monastica cessat: cultus diuinus friget & extinguitur. Sic ædificia omnia tam lapidea quàm spiritalia dirui funditus & euerti videmus, adeò vt si quis imposterum ea restituere & instaurare cupiat, vix, imò ne vix quidem vnquã in pristinum statum reduci queant. Nam ei sunt mores huius seculi, prohdolor, vt perinde sit abbatem esse, ac profani cuiusuis prædij dominũ esse. Nec vllius oneris officiíue gratia quis abbatiam accipiat, nisi vt à colono quopiam aut redemptore siue conductore rationes exigat, & reliqua si quæ sint auferat & consumat.

LXXXIIII. *Cùm synodus Constantiensis tempore Martini papæ, eos, de quibus iam diximus, canones edidit, non mediocris iam erat corruptio in Ecclesia. Sed longè profectò tolerabilior quàm hoc tempore: ac singuli cardinales singulis abbatiis cõtenti erant: nec vllis hominibus aliis commendabantur abbatiæ. Hodie humilioribus & in nulla dignitate positis, nec regulares abbatiæ modò, sed prioratus & iam conuentuales S. Benedicti, atque adeò Hospitalia ipsa S. Antonij secularibus hominibus commendari cœperunt.*

LXXXV. *Hæc cùm ita se habeant, censet curia obseruationem canonum, Decretorum & constitutionum iam dictarum regis culpæ aut inobedientiæ adscribi non posse, nec vlla obstringi eum religione, quò minus eius rei curam suscipiat. Quinimò graui scelere, quod bona eius venia dictum sit, sese obligare videretur, si cõtra eos canones aliquid admitteret: idque propter authoritatem & sanctitatem eorum, qui hos canones nobis reliquerunt, quique in magna tranquillitate, prosperitate & successu Ecclesiæ eisdem vsi sunt. Ex quo genere est collegiũ apostolorum. Sacrosanctæ synodi Antiochensis, Carthaginensis, Constantinopolitanæ, Lateranensis, &c. Sancti patres ac pontifices, qui eos cõprobauerunt & secuti sunt, Pius, Martinus, Leo confessor, Gregorius, & cæteri. Denique sanctißimi quique & Christianißimi reges, qui eos canones & ecclesiasticam disciplinam, quæ eis cõtinetur, summopere amplexi sunt, & custodiendos eos diligenter curarunt: vt Clodoueus, Carolus Magnus, Philippus Deodatus, S. Ludouicus, Philippus Pulcher, Ludouicus Hutinus, Ioãnes, Carolus* VI, *Carolus* VII, *quorũ temporibus prosperos ac fœlicißimos successus hæc monarchia habuit.*

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Fo.8.verſ.26.lege nemo non fateatur 14.30.& quales 18.14. patrum vndique collec. 21.6.Ariſto, Græcè 40.ad finem in marg.c.nos ſi incõpetenter 43.6.ſpiritalibus rebus 52.21. miniſteriũ habent, ſed 61.16.epiſcopis Aphricanis prohibitæ 95.24. Latinè ſcribendo 96.5.Huic 108.2.vt plurimum 110.2.abſtulerint 115.3.conceditur 118.19.eorúmque 120.13.viris probis 136.3.poſſet 145.1.dimittere eod.3.Calcedonenſi 146.22. Scipionem 147.1.veſtiturarũ 152.9.inuenti fuerint 160.12.nec poteſt eſſe 167.25.ſic 175.24.pœnitẽtię 176.27.eſſe 184.20. ſignificet 185.21.Metropolitano 186.14.voluerũt 189.23.epiſcopium 195.13.quodnis 196.12.priori 200.15.habeat 208.1.habeatur 210.8.anabatarũ 216.25.numerum 218.17.obſtrictũ 219.3.obſtringuntur eod.26.alteri iam collatũ 223.3.reiecta eſt eod.24.Eccleſia 237.24.vota 239.8.nominato eod.25.literati 241.27.præferẽdus 246.17.proficiat eod.19.& illicitis datis 252.16.ademerãt 253.5.pretium 273.26.aut ad 279.8.miniſterióque 280.9.obnoxiæ 282.8.ſiue principi 284.17. diſtribuerent 285.23.quæ pro 288.7.aliquem 303.9.atque in commoda

DIPLOMATE Henrici Francorum Regis interdictum horum librorum impreſſione diſtractionéque omnibus typographis ac bibliopolis, niſi quibus imprimere eos ac diſtrahere Franciſcus Duarenus permiſerit. Diploma ſigno Regio maiore obſignatum eſt, cui Andreas Guillartus magiſter libellorum, & Claudius Albaſpineus viri clariſſimi ſubſcripſerunt.

PARISIIS,

Excudebat Matthæus Dauid,

prid. Calend. Nouemb.

1551.

4 Pt

L[illegible]reti A Beneficia Cons.